

Haarlem

Reageren
info@haarlem.nl

Meer informatie
www.haarlem.nl

Vragen
023 – 511 3024

Gemeente Haarlem

Programmabegroting **2017-2021** *Gemeente Haarlem*

Programmabegroting 2017 - 2021 Gemeente Haarlem

Aanbieding Programmabegroting 2017-2021 aan de gemeenteraad

Begroting 2017-2021: stevig op koers

Het college van burgemeester en wethouders biedt de raad met de Programmabegroting 2017-2021 de derde begroting van deze raadsperiode aan. De besluiten die de gemeenteraad bij de Kadernota 2016 heeft genomen over de beleidsmatige en financiële kaders zijn in deze begroting verwerkt en geconcretiseerd.

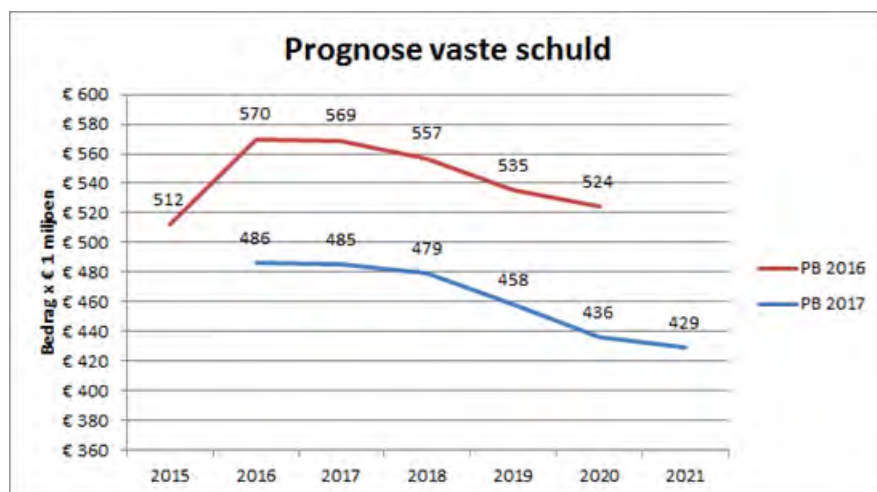
Eerste digitale begroting

Met deze begroting is de eerste digitaal gepubliceerde begroting van de gemeente Haarlem een feit. Op <https://haarlem.begroting-2017.nl> is deze voor iedereen overzichtelijk en interactief digitaal beschikbaar gemaakt. Ook zijn de Haarlemse cijfers nu beter vergelijkbaar met andere gemeenten. Tegelijkertijd is het onlangs vastgestelde Gebiedsprogramma 2017 digitaal als kaart beschikbaar gekomen op <https://opendata.haarlem.nl/>.

Hier kunnen bewoners en geïnteresseerden met één oogopslag zien wat er de komende periode in de verschillende gebieden gepland staat. Ook in de komende periode blijft Haarlem werken aan innovatie en digitalisering.

Schuld flink lager

Met de kadernota werd al de grootste bezuinigingsoperatie van de afgelopen 15 jaar afgesloten en fors ingezet om de schulden te verminderen. Met deze begroting kan een nieuwe prognose over de schuldpositie van de stad worden gepresenteerd. Deze is lager dan eerder werd verwacht. Werd bij de Programmabegroting 2016-2020 nog een vaste schuld verwacht van € 570 miljoen, de huidige prognose is dat de vaste schuld van de gemeente Haarlem € 486 miljoen zal bedragen per 31 december 2016. Dit positieve verschil van € 84 miljoen is goed nieuws voor het huishoudboekje van de stad.

Behalve door de structurele aflossingen en het strakker sturen op geldstromen zijn de redenen voor het positieve verschil divers. Zo zien we de effecten van het langverwachte economisch herstel en kunnen we hogere en eerder gerealiseerde vastgoed resultaten melden. De incidenteel lagere kosten en de groter dan verwachte financiële reserve van het

sociaal domein zijn ook financiële meevallers. Daarnaast is echter ook sprake van achterblijvende investeringen. Ook hier is aandacht voor in deze begroting.

Woonlasten verder omlaag

Goeds nieuws is er ook op het gebied van woonlasten. In de Kadernota 2016 was voor 2017 nog een daling voorzien: van € 762 per meerpersoonshuishouden in 2016 naar € 745 in 2017. Met deze begroting realiseert het college voor 2017 een nog verdere verlaging naar € 736 euro.

Sociaal domein

De transformatie van de nieuwe zorgtaken van de gemeente is in volle gang en ligt goed op koers. Met alle betrokkenen wordt gewerkt aan echte veranderingen. Niet gericht op bezuinigingen of verschraving van zorg maar op het daadwerkelijk anders organiseren hiervan. Dichter bij Haarlemmers, gericht op zelfregie en herstel in plaats van op hospitalisering. Financieel kiest het college voor voorzichtig en solide, ook in het sociaal domein. Om goed op stoom te blijven is er in deze begroting wel extra geld gereserveerd om de uitvoeringsorganisatie op peil te houden, maar ook voor bijvoorbeeld de nodige herindicatie van cliënten.

Samen Doen

Samen Doen is de titel van het coalitieprogramma. In deze begroting wordt daarom voor het actief samenwerken vanuit de gemeente met organisaties en bewoners geld gereserveerd. Ook wordt samen met partijen in de binnenstad ingezet op het doel om uiterlijk in 2025 alleen nog duurzame bestel- en vrachtauto's in de binnenstad te hebben. In samenspraak met onze ketenpartners wordt de invoering van de nieuwe Omgevingswet voorbereid, maar er wordt ook geld vrijgemaakt voor het vogelhospitaal. Hiermee geeft de gemeente actief invulling aan de zorgplicht voor levende dieren en draagt ze bij aan het stimuleren van het verantwoordelijkheidsbesef van de Haarlemmers voor de natuur. Tenslotte wordt ook samen met partners geïnvesteerd in een nieuw op te richten internationale school. Hiermee wordt het onderwijsaanbod in de stad steeds gevarieerder.

Druk op fysiek domein

Ondanks dat de grenzen van de ambtelijke capaciteit in het fysieke domein met de aantrekkende economie in zicht komen is er nog geen financiële ruimte om de stad ook een extra fysieke impuls te geven. Het college kiest er voor om het financiële herstel een goede kans te geven door met deze begroting een stabiele koers te varen en te wachten met verdere investeringen. Met de bestuursrapportage van december hoopt het college de stijgende economische trend bevestigd te zien met positieve resultaten voor 2016. Dat schept de ruimte om dan geld te kunnen vrijmaken voor veranderingen waarvan we samen vinden dat ze dringend gewenst zijn voor de stad.

Samen nog meer doen!

Dat is in lijn met het collegeprogramma dat als titel heeft: Samen doen. Daaraan is de eerste jaren van deze periode in een financieel lastige situatie samen met de stad al invulling gegeven. Wanneer de financiële ruimte aanwezig is, zullen we met voorstellen komen om samen nog meer te doen.

Raadsbehandeling Programmabegroting 2017-2021

De begroting wordt door de gemeenteraad behandeld in de week van 7 tot en met 10 november 2016. Op 6 oktober wordt een technische presentatie gegeven voor raadsleden. Tot en met 18 oktober 12:00 uur is er gelegenheid tot het indienen van technische raadsvragen. Dit jaar worden indiening en beantwoording van de technische vragenronde voor het eerst met een nieuw digitaal systeem verwerkt. Op 27 oktober komt de ambtelijke beantwoording beschikbaar.

Het college van burgemeester en wethouders, 29 september 2016

Inhoudsopgave

Aanbieding Programmabegroting 2017-2021 aan de gemeenteraad	3
Inhoudsopgave	7
Leeswijzer	9
Deel 1 Algemeen	11
1.1 Verbeteringen programmabegroting	13
1.2 Beleidsmatige ontwikkelingen	16
1.3 Samenvatting baten en lasten	17
1.4 Ontwikkeling financieel kader	19
1.5 Financiële positie	30
1.6 Investerings	36
1.7 Interbestuurlijk toezicht	40
Deel 2 Programma's	43
2.1 Inleiding programmateksten	45
Cluster Sociaal	47
Programma 1 Maatschappelijke participatie	59
Programma 2 Ondersteuning en zorg	75
Programma 3 Werk en inkomen	89
Cluster Fysiek	103
Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing	111
Programma 5 Beheer en onderhoud	125
Cluster Burger en bestuur	139
Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid	147
Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead	161
Deel 3 Paragrafen	173
3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing	175
3.2 Lokale heffingen	187
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen	209
3.4 Financiering	218
3.5 Bedrijfsvoering	226
3.6 Verbonden partijen en subsidies	229
3.7 Grondbeleid	244

Deel 4 Besluit.....	249
4.1 Besluit	251
Deel 5 Bijlagen	253
5.1 Investeringsplan 2016-2021	255
5.2 Samenstelling bestuur	256
5.3 Kerngegevens	257
5.4 Benchmarkindicatoren BZK	267
5.5 Overzicht personeel.....	284
5.6 Onderzoeken ingevolge de Verordening art. 213a	286
5.7 Productramingen.....	288
5.8 Overzicht taakvelden.....	303
5.9 Incidentele baten en lasten	308
5.10 Reserves en voorzieningen.....	310
5.11 Kostenonderbouwingen heffingen conform model VNG.....	313

Leeswijzer

De programmabegroting is als volgt opgebouwd.

In **deel 1** wordt ingegaan op de financiële ontwikkelingen en positie van de gemeente.

Deel 2 is het beleidsmatige deel van de begroting. Dit is onderverdeeld in drie clusters: Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. In de overkoepelende teksten wordt de hoofdkoers van het cluster beschreven. In de onderliggende zeven programma's wordt daar dieper op ingegaan.

In **deel 3** zijn de wettelijk voorgeschreven paragrafen opgenomen. Dit geeft een dwarsdoorsnede van de begroting vanuit een bepaald perspectief, zoals risico's, financiering, kapitaalgoederen, bedrijfsvoering en grondbeleid.

Deel 4 bevat het voorstel van het college aan de raad om de Programmabegroting 2017-2021 vast te stellen.

In **deel 5** zijn de bijlagen opgenomen, waaronder meer gedetailleerde financiële en personele informatie, het overzicht met reserves en voorzieningen en de kostenonderbouwing van de heffingen.

Digitale begroting

Naast de papieren versie is er een digitale versie van de begroting (pdf) van waaruit achterliggende informatie zoals relevante beleidsnota's en de gebiedsbegroting kunnen worden geraadpleegd. Na de behandeling in de raad wordt tevens een link naar de aangenomen moties en amendementen opgenomen. De begrippenlijst en afkortingenlijst is opgenomen in een online [Lexicon](#).

Nieuw dit jaar is dat de begroting ook op een aparte website beschikbaar is, met uitgebreidere mogelijkheden om informatie te raadplegen. De website wordt qua gebruiksmogelijkheden in de komende tijd nog verder ontwikkeld.

DEEL 1 ALGEMEEN

1.1 Verbeteringen programmabegroting

De Programmabegroting 2017-2021 kent een aantal verbeteringen met als doel de informatiewaarde te vergroten. De set indicatoren bij de programma's is verbeterd en daarbij zijn vergelijkingen met andere gemeenten mogelijk. In deze begroting is ook de uitwerking van motie 48, meer financiën in de begroting geëffectueerd en is gewerkt volgens het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Tenslotte is aan de digitalisering van de begroting verder vorm gegeven.

Nieuwe en gewijzigde indicatoren

De gemeenteraad heeft aangegeven de informatiewaarde van de programmabegroting verder te willen verbeteren, door middel van betere indicatoren en waar mogelijk én relevant het gebruik van benchmarks (zie motie 19 en 24 bij de Programmabegroting 2016-2020). Om aan deze wensen tegemoet te komen zijn, in afstemming met de werkgroep informatiewaarde, de projectaanpak Verbeteren programmabegroting, indicatoren en benchmarks opgesteld. Een belangrijk onderdeel hiervan was het organiseren van een werkconferentie voor de raad op 24 maart 2016. Na afloop is een digitale vragenlijst bij de raadsleden uitgezet over indicatoren en benchmarks. Op basis van de voornaamste resultaten van de werkconferentie, de vragenlijst en de landelijk verplicht gestelde set benchmarkindicatoren van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), alsmede op basis van opmerkingen en wensen geopperd tijdens de bespreking in de diverse raadscommissies zijn de indicatoren in deze programmabegroting opgesteld. De uitkomsten van het traject hebben geresulteerd in een raadsnota ([2016/252866](#)).

Bovengenoemd traject heeft een sterk vernieuwde set van indicatoren opgeleverd. Met deze nieuwe set wordt het inzicht in de doelen, prestaties en effecten van beleid aanzienlijk vergroot, waardoor de gemeenteraad haar kaderstellende en controlerende rol beter kan vervullen. Het gaat hier om een 'dynamische set' indicatoren, die als er nieuwe inzichten en ontwikkelingen zijn, steeds kan worden aangepast. Het streven is echter om deze set in de komende jaren als basis te hanteren, waarmee de continuïteit in verantwoording en monitoring met behulp van indicatoren kan worden geborgd.

Ten opzichte van de Programmabegroting 2016-2020 is sprake van een groot aantal nieuwe en gewijzigde indicatoren. Circa twee derde van de ruim 130 indicatoren in de Programmabegroting 2017-2021 is nieuw of gewijzigd. Verder is een aantal (weinig zeggende of beïnvloedbare) indicatoren uit de Programmabegroting 2016-2020 geschrapt. Een belangrijke verandering is de toevoeging van de landelijk verplichte set van 39 benchmarkindicatoren van BZK, die goed aansluit bij de expliciet geuite wensen van raadsleden tijdens eerdergenoemde werkconferentie.

De nieuw opgenomen indicatoren hebben om uiteenlopende redenen toegevoegde waarde ten opzichte van die in voorgaande begrotingen. Doordat zij recent zijn toegevoegd, kon voor een aantal van deze nieuwe indicatoren nog geen nulmeting en/of (streef)waarden worden bepaald. Dit verklaart waarom er bij sommige nieuwe indicatoren nog geen nulmeting en/of streefwaarde is opgenomen. Aangezien het voornemen is deze indicatoren ook in navolgende P&C-producten te gebruiken, zijn deze reeds in deze programmabegroting opgenomen en zullen nulmeting en (streef)waarden bij de eerstvolgende mogelijkheid worden toegevoegd. Tot slot geldt voor een beperkt aantal voorgestelde nieuwe

onderwerpen dat hierover pas op zijn vroegst in de Programmabegroting 2018-2022 indicatoren opgenomen kunnen worden. De belangrijkste redenen hiervoor zijn dat voor een goede operationalisering van indicatoren meer tijd nodig is en soms ook nader onderzoek en/of aanpassing van bestaande registratiesystemen.

Benchmarkindicatoren BZK

Vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is het vanaf deze begroting verplicht om een landelijke set van indicatoren in de programmateksten van de programmabegroting op te nemen. Belangrijk voordeel van deze cijfers is dat Haarlem kan worden vergeleken met (alle) andere gemeenten en landelijke cijfers. Hiermee wordt voorzien in een lang gekoesterde wens vanuit de gemeenteraad, die ook bij genoemde werkconferentie naar voren kwam.

Deze 39 indicatoren zijn in deze programmabegroting terug te vinden bij de beleidsvelden waar zij (het meest) betrekking op hebben. Aan de markering 'BZK' (naar het ministerie van waaruit de set is opgesteld) is te herkennen dat het een verplichte indicator betreft. Deze indicatoren zijn afkomstig uit bestaande statistieken, landelijke onderzoeken en benchmarks. Bij deze indicatoren is, zoals ook bij de andere indicatoren, de originele bron vermeld van waaruit het cijfer afkomstig is. Daarnaast is digitaal een link opgenomen naar het 'dashboard' van de VNG op 'waarstaatjegemeente.nl' waarop deze BZK-indicatoren overzichtelijk zijn samengebracht: [WSJG/BBV](https://www.vng.nl/onderwerpen/financien/indicatoren). Via dit dashboard kunnen online allerlei vergelijkingen worden gemaakt met andere gemeenten of landelijke cijfers. De belangrijkste vergelijkingen staan ook opgenomen in bijlage 5.4 Benchmarkindicatoren BZK.

Hoewel deze set landelijke indicatoren het voordeel van vergelijking biedt, sluiten deze indicatoren niet in alle gevallen (direct) aan bij de lokale doelstellingen van de gemeente Haarlem. Een aantal van deze BZK-indicatoren geeft geen inzicht in specifieke doelen en prestaties van de gemeente Haarlem en zodoende kunnen hier dan ook geen streefwaarden aan worden gekoppeld. Dit verklaart waarom in deze programmabegroting voor een groot aantal BZK-indicatoren geen streefwaarde is opgenomen.

Financiën in de begroting

In de Kadernota 2016 is in paragraaf 2.7.2 vastgelegd op welke wijze motie 48, meer financiën in de begroting, wordt uitgewerkt. In de Programmabegroting 2017-2021 is dit geëffectueerd. Zo is in de analyse van de verschillen tussen de begroting 2016 en 2017 aangegeven wat voortvloeit uit de Kadernota 2016 / financiële voortgangsrapportage 2016. Ook is een afzonderlijke bijlage voor de producten opgenomen conform de Kadernota 2016 en zijn deze toegelicht. Tenslotte is een bijlage opgenomen met reserves en voorzieningen en het meerjarig verloop van de reserves. Het beleid omtrent de reserves is vastgelegd in de nota reserves en voorzieningen ([2016/253878](#)). De motie is op deze wijze uitgevoerd.

Als gevolg van de gewijzigde BBV was het onontkoombaar bij het opstellen van de Programmabegroting 2017-2021 uitgangspunten vast te stellen, die betrekking hebben op uitvoering van die gewijzigde regels. Deze hebben betrekking op de wijze van doorbelasting van overhead en het activeren van investeringen met maatschappelijk nut. Het is de bedoeling dat deze uitgangspunten worden vastgelegd in de door de gemeenteraad vast te stellen financiële verordening en de nota activabeleid. Een handreiking van de VNG voor een financiële verordening is nog niet uitgebracht. In het besluit tot vaststelling van de

Programmabegroting 2017-2021 zijn de consequenties van het BBV expliciet als afzonderlijke besluitpunten opgenomen.

Digitalisering

Naast de gebruikelijke digitale versie van de begroting, een pdf van waaruit achterliggende informatie kan worden geraadpleegd, is de begroting verder gedigitaliseerd door een aparte website hiervoor in te richten, met uitgebreidere mogelijkheden om informatie te raadplegen. De website wordt qua gebruiksmogelijkheden in de komende tijd nog verder ontwikkeld.

1.2 Beleidsmatige ontwikkelingen

In de begroting 2017 staan de vier dimensies uit het coalitieprogramma 2014-2018 'Samen Doen!' wederom centraal. De dimensies zijn:

Een eigentijdse democratische stad; hierin stelt het stadsbestuur zich open, meedenkend en meewerkend op en wordt de invloed van Haarlemmers op hun buurt en in hun stad vergroot.

De directe betrokkenheid van bestuurders wordt via 'Bestuur op maat' vergroot. Initiatieven en complexe vragen worden daarmee in een eerder stadium op de bestuurlijke agenda geplaatst en er wordt eerder richting gegeven aan een mogelijke oplossing. Ook zoekt het bestuur partners binnen en buiten de stad om doelstellingen gezamenlijk te kunnen realiseren. Recente voorbeelden hiervan zijn Circus Circulair en de ondersteuning van innovatieve ideeën in het sociale domein.

Een verantwoordelijke en ondernemende stad; Haarlem kent een duurzaam, ruimtelijk en economisch beleid gericht op werkgelegenheid en versterking van haar leefbare, monumentale en groene karakter.

De kwaliteiten van Haarlem en de hoge waardering daarvan vormen ook een uitdaging. Haarlem is aantrekkelijk als vestigings- en woonplaats en het toerisme naar de stad groeit. Het behouden en ontwikkelen van een hoogwaardig stedelijk woonmilieu is van groot belang. Ook de waarde van het groen en de gevolgen van klimaatverandering vragen om aandacht. In het cluster Fysiek van deze begroting wordt daar op ingegaan.

Een sociale en warme stad; de stad als gemeenschap waar eigen kracht en ondersteuning voor hen die dat nodig hebben, hand in hand gaan en waar de overheid toeziet op veiligheid.

De gemeente is haar verantwoordelijkheden voor zorg en ondersteuning op een manier aan het invullen die passend is voor Haarlem. De sociale wijkteams krijgen daarbij de centrale positie die altijd is beoogd. Zorg en ondersteuning worden dicht bij de burger en in zijn directe leefomgeving georganiseerd.

De veiligheid in de stad wordt bepaald door subjectieve en objectieve factoren en is voor ieder gebied in Haarlem verschillend. De gemeente wil bij het aanpakken van veiligheidsproblemen zoveel mogelijk de burgers, organisaties en bedrijven betrekken.

Een financieel gezonde stad; rentmeesterschap voor toekomstige generaties betekent een sluitende begroting en een fundamentele meerjarige aanpak van de huidige schuldenlast.

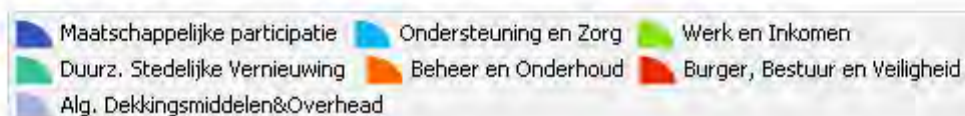
De structurele aanpak van de schuldenlast zorgt ervoor dat de gemeentelijke schuldenlast ook daadwerkelijk verder vermindert.

1.3 Samenvatting baten en lasten

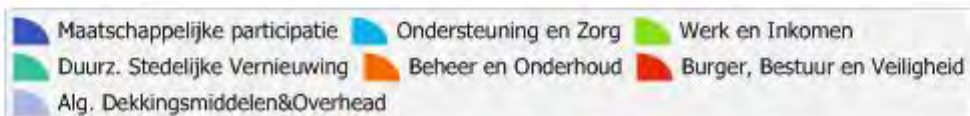
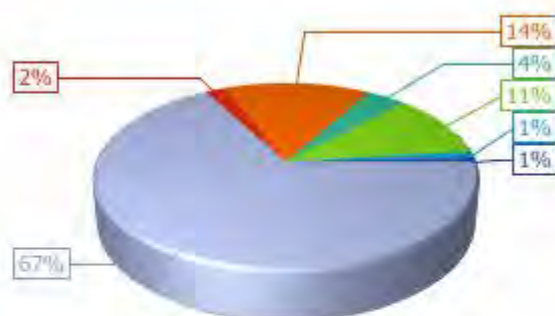
(bedragen x 1.000)

Nr.	Programma	Begroting 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	64.866	54.838	53.438	53.246	52.749	52.471
2	Ondersteuning en Zorg	118.641	114.602	115.053	115.053	115.053	115.053
3	Werk en Inkomen	101.221	88.544	88.317	86.726	85.999	85.952
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	44.267	48.503	34.569	38.977	32.956	31.284
5	Beheer en Onderhoud	125.701	91.779	93.453	93.446	93.369	93.680
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	51.820	34.670	33.409	32.306	32.295	32.278
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	19.394	52.759	49.402	49.468	48.057	49.301
Totaal lasten		525.911	485.694	467.639	469.222	460.478	460.019
Baten (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	8.844	3.174	2.173	2.173	2.172	2.172
2	Ondersteuning en Zorg	6.574	4.886	4.903	4.903	4.903	4.903
3	Werk en Inkomen	54.259	53.337	53.241	53.241	53.241	53.241
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	7.884	18.263	6.509	9.354	7.342	1.794
5	Beheer en Onderhoud	83.042	70.819	70.521	70.306	70.693	71.003
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	9.680	9.261	8.209	6.937	6.937	6.937
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	339.314	328.316	329.518	330.125	330.565	327.845
Totaal baten		509.597	488.056	475.074	477.038	475.854	467.894
Saldo (exclusief mutaties reserves)							
1	Maatschappelijke participatie	56.023	51.664	51.264	51.074	50.577	50.299
2	Ondersteuning en Zorg	112.067	109.716	110.150	110.150	110.150	110.150
3	Werk en Inkomen	46.962	35.207	35.076	33.485	32.758	32.711
4	Duurz. Stedelijke Vernieuwing	36.383	30.240	28.060	29.623	25.614	29.491
5	Beheer en Onderhoud	42.659	20.960	22.932	23.140	22.675	22.677
6	Burger, Bestuur en Veiligheid	42.140	25.409	25.200	25.369	25.358	25.340
7	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	-319.920	-275.557	-280.117	-280.658	-282.508	-278.543
Totaal saldo exclusief reserves		16.314	-2.362	-7.434	-7.816	-15.376	-7.875
Toevoeging aan reserves		5.257	7.426	12.914	11.264	15.238	9.923
Onttrekking aan reserves		21.571	5.563	6.547	1.862	1.636	1.284
Saldo inclusief mutaties reserves		0	-499	-1.067	1.585	-1.774	764

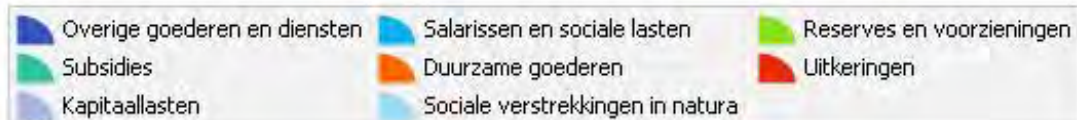
Lasten per programma

Baten per programma

Lasten per kostensoort

1.4 Ontwikkeling financieel kader

Begrotingsuitkomst en analyse begrotingssaldo 2017-2021

Het startpunt van deze analyse is de prognose van het meerjarensaldo, zoals vermeld in de Kadernota 2016 (bladzijde 50). Vervolgens is dit verwachte saldo bijgesteld aan de hand van de volgende ontwikkelingen:

- De financiële consequenties van de meicirculaire;
- Financiële ontwikkelingen die van invloed zijn op de meerjarenbegroting, maar geen onderdeel uitmaken van de Kadernota 2016;
- De consequenties van de gevolgen van de nieuwe BBV-regels;
- Herberekening kostendekkende heffingen;
- Bijstelling rente door actualisatie schuldpositie.

Deze meerjarenbegroting wordt nog beïnvloed door de uitkomsten van de Bestuursrapportage 2016, voor zover baten en lasten structureel doorwerken naar 2017 en verder. De consequenties daarvan zijn eveneens inzichtelijk gemaakt.

Tabel 1:

(bedragen x €1.000)					
Financiële ontwikkeling Kadernota 2016 - Programmabegroting 2017-2021	2017	2018	2019	2020	2021
Meerjarenraming 2017-2021 volgens Kadernota 2016 (bladzijde 50)	0 v	0 v	2.203 n	552 n	914 n
1. Meicirculaire (2016/284922)	936 n	726 n	367 n	-1.277 v	559 n
2. Actualisatie beleid	-350 v	-111 v	237 n	168 n	125 n
3. Eerder genomen raadsbesluiten	-20 v	-20 v	118 n	254 n	254 n
4. BBV-wijzigingen	542 n	152 n	1.032 n	1.333 n	1.496 n
5. Herberekening kostendekkende heffingen	-605 v	-759 v	-691 v	-691 v	-691 v
6. Actualisatie rente	-1.003 v	-1.055 v	-1.681 v	-2.113 v	-1.893 v
Uitkomst Meerjarenraming 2017-2021	-499 v	-1.067 v	1.585 n	-1.774 v	764 n
Uitkomsten Bestuursrapportage 2016	118 n	117 n	345 n	-92 v	135 n
Uitkomst Meerjarenraming 2017-2021 inclusief Bestuursrapportage 2016	-381 v	-950 v	1.930 n	-1.868 v	899 n

Toelichting:

1. Meicirculaire 2016

De meicirculaire wordt op een zodanig tijdstip ontvangen, dat verwerking in de kadernota niet mogelijk is. De meicirculaire is dan ook de eerste wijziging op de uitkomsten van de Kadernota 2016. Voor meer uitgebreide toelichting wordt verwezen naar de informatienota over de meicirculaire 2015 ([2016/284922](#)).

2. Actualisatie beleid

Na de totstandkoming van de Kadernota 2016 hebben zich financiële ontwikkelingen voorgedaan, die alsnog in de meerjarenraming zijn verwerkt. Deze betreffen kleinere correcties in de begroting inzake indexaties, actualisatie investeringsplan na kadernota en invulling van stelposten en taakstellingen.

3. Eerder genomen besluiten

Voor 2019 en 2020 is de raming ten behoeve van de regionale bereikbaarheid met € 137.000 respectievelijk € 237.000 verhoogd. In het raadsbesluit wordt uitgegaan van een jaarlijkse stijging van het deelnemerspercentage met 1% vanaf 2018 jaarlijks totdat in 2020 het maximale deelnemerspercentage van 8% is bereikt. Dit betekent een stijging met € 137.000 tot € 954.000 in 2019 en een stijging met € 237.000 tot € 1.090.000 in 2020.

4. BBV-wijzigingen

De wijzigingen ten gevolge van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) zijn verwerkt in de Programmabegroting 2017-2021. De verwerking heeft effect op het saldo van de begroting. Met name de wijzigingen in de berekening van de (omslag)rente leiden tot een nadelig budgettair effect. Het gevolg van de gewijzigde rentepercentages is dat een kleiner gedeelte van de rentekosten kan worden doorberekend naar de grondexploitaties en kostendekkende heffingen. Dit is voordelig voor de verwachte resultaten op de grondexploitaties. Daarnaast heeft de lagere toegerekende rente aan de kostendekkende heffingen een neerwaarts effect op de hoogte van de heffingen. Voor het begrotingssaldo heeft de verlaging van de rente een negatief budgettair effect oplopend tot € 1,3 miljoen in 2020; door de lagere (omslag)rente neemt het saldo van de financieringsfunctie op programma 7 af.

De overige wijzigingen ten gevolge van de BBV zijn budgettair-neutraal in de programmabegroting verwerkt. Het betreft verdeling van de overhead en investeringen met maatschappelijk nut. Onder het kopje Uitkomsten verwerking BBV-mutaties, wordt nader ingegaan op de effecten van de BBV-wijziging.

5. Herberekening kostendekkende heffingen

De afval- en rioolheffingen dienen 100% kostendekkend in de begroting geraamd te worden. Aan de hand van de nieuwe overheadverdeling en toerekening aan de heffing en een meer uniforme toerekening van de lasten van BTW aan de heffingen zijn berekeningen gemaakt om tot een 100% kostendekkendheid te komen. Gebleken is dat er meerjarig nog geen 100% kostendekkendheid was geraamd. Per saldo betekent dit een voordeel voor de begroting van afgerond € 600.000.

6. Actualisatie rente

In de Jaarrekening 2015 is de schuldpositie geëindigd op € 512 miljoen, een lagere schuld dan eerder geprognosticeerd. Ook de prognose van de vaste schuld in 2016 is lager dan eerder verwacht. Werd bij de Programmabegroting 2016-2020 nog een vaste schuld verwacht van € 570 miljoen, de huidige prognose is dat de vaste schuld van de gemeente Haarlem € 486 miljoen zal bedragen per 31 december 2016. Deze lagere prognose heeft te maken met:

- Het achterblijven van investeringen in 2016;
- (Incidentele) lagere lasten voor het sociaal domein;
- Meer ruimte voor kortlopende financiering in plaats van langlopende financiering;
- Toegenomen post voor overlopende subsidies;
- Positiever resultaat op grondexploitaties;
- Vastgoedverkoop boven begroting; en
- Incidentele baten en overige onderuitputting.

Naast de lagere schuldpositie per 1 januari 2016 zijn ook de huidige rentepercentages lager dan de verwachtingen bij het opstellen van de begroting 2016. Voor 2017 leidt dit tot een budgettair voordeel van ruim € 1 miljoen, oplopend tot ruim € 2 miljoen in 2020.

Uitkomsten Bestuursrapportage 2016

Voorafgaand aan de Programmabegroting 2017-2021 wordt de Bestuursrapportage 2016 door het college vastgesteld en ter vaststelling aan de raad aangeboden. Hoewel de bestuursrapportage primair gericht is op een bijstelling van lasten en baten in het lopende begrotingsjaar 2016 is het, met het oog op een sluitende begroting voor 2017, onontkoombaar ook de lasten en baten die structureel doorwerken in het financiële beeld zichtbaar te maken. De uitkomsten hebben een beperkte impact op de meerjarenbegroting, voor 2017 een nadeel van € 118.000.

Rekening houdende met de lasten die voortvloeien uit 2017 en 2018, zijn de jaarschijven 2017 en 2018 nog steeds sluitend.

Uitkomst jaarschijf 2021

De meerjarenraming omvat de jaarschijven 2017 tot en met 2021. De jaarschijf 2021 wordt nu als nieuwe jaarschijf aan de meerjarenraming toegevoegd. Een analyse ten opzichte van de uitkomsten van de Kadernota 2016 kan niet worden gemaakt. Wel kan worden geanalyseerd wat de belangrijkste wijzigingen zijn ten opzichte van de jaarschijf 2020. De uitkomst van de jaarschijf 2021 is € 2,6 miljoen nadeliger dan die van 2020. De twee belangrijkste wijzigingen die dit verschil verklaren betreffen de algemene uitkering en het financieringsresultaat. De algemene uitkering voor 2021 is per saldo € 1,9 miljoen lager dan in 2020 vanwege een lagere uitkeringsfactor. Daarnaast is een stijging van kosten van financiering geraamd in 2021 van € 0,8 miljoen hogere rentelasten als gevolg van de geplande investeringen.

Voorgestelde wijzigingen op de begroting

Toelichting op aanvullende voorstellen en dekking

De Programmabegroting 2017-2021 is opgesteld conform de uitgangspunten van de vastgestelde Kadernota 2016. Diverse ontwikkelingen zijn aanleiding voor het college om nog aanvullende voorstellen voor te leggen, die nog niet opgenomen waren in de Kadernota 2016. Bijgaand treft u deze voorstellen aan. Omdat deze voorstellen niet zijn afgewogen in de Kadernota 2016, zijn ze nog niet financieel verwerkt in de Programmabegroting 2017-2021 en worden ze expliciet ter vaststelling voorgelegd. Wanneer wordt ingestemd met deze voorstellen worden de financiële consequenties aanvullend geraamd, zoals ook de gevolgen van nog aangenomen moties en amendementen nog aanvullend geraamd zullen worden.

De voorstellen worden hieronder toegelicht:

1. Budget voor internationale school

Bij de behandeling van de Kadernota 2015 is de motie 'Een Haarlemse internationale school' aangenomen. Met deze motie heeft het college de opdracht gekregen onderzoek te doen naar de mogelijkheid van een internationale school in Haarlem. Dit onderzoek is uitgevoerd en de algemene conclusie luidt dat een internationale school Haarlem kansrijk is. Er is voldoende leerlingenpotentieel in Haarlem en de omliggende regio, om zo'n school op te richten.

Met een internationale school wordt het onderwijsaanbod in de stad steeds meer divers. Daarnaast draagt een internationale school bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor expats waardoor ook meer internationaal georiënteerde bedrijven kunnen worden aangetrokken. Het verbetert leef- en woonklimaat voor expats en het versterkt het internationale imago van Haarlem en de regio. Vanuit de Metropool Regio Amsterdam wordt de ontwikkeling van een internationale school ondersteund.

Momenteel wordt een business case uitgewerkt en dienen de schoolbesturen Salomo en IRIS een licentieovereenkomst in bij het Ministerie OCW. Hiermee wordt mogelijk gemaakt dat in het schooljaar 2017-2018 een internationale school, onder het bevoegd gezag van de schoolbesturen, kan starten.

Gebaseerd op de haalbaarheidsverkenning is de verwachting dat in de eerste vijf jaren minimaal een budget benodigd zal zijn van € 100.000 per jaar. Als de business case is afgerond zal er een duidelijker beeld zijn van de totale kosten. In de financiële voortgangsrapportage 2017 zal hiervan melding worden gemaakt.

2. Subsidie vogelhospitaal

Met dit voorstel wordt invulling gegeven aan motie 46, ingediend bij de Kadernota 2016: 'Geef het vogelhospitaal haar vleugels terug', waarbij het college aan de raad adviseert om een voorstel van het college af te wachten.

Het gaat om een subsidie van € 25.000 structureel voor het vogelhospitaal, voor het opvangen, verzorgen en weer uitzetten van gewonde of anderszins hulpbehoevende vogels in de gemeente Haarlem. Hiermee geeft de gemeente actief invulling aan de zorgplicht voor levende dieren en draagt ze bij aan het stimuleren van het verantwoordelijkheidsbesef van de Haarlemmers voor de natuur.

3. Maatschappelijke opvang statushouders

Of voor de opvang van maatschappelijke statushouders voldoende middelen beschikbaar zijn, is afhankelijk van de uitkomsten van de septembercirculaire. Daarom is deze post vooralsnog pm geraamd.

4. Herstelbesluit stadsbouwmeester

Naar aanleiding van de discussie in de commissies wordt voorgesteld het budget met € 55.000 te verhogen. Binnen dit budget zal de stadsbouwmeester ook meedraaien in de uitvoering van concrete projecten als gevolg van de bouwversnelling.

5. Invoering Omgevingswet

In 2019 treedt de Omgevingswet in werking. Dit heeft grote gevolgen voor elke overheidslaag. Haarlem is daarom in 2015 al gestart met de voorbereidingen op de komst van deze nieuwe wet. In januari 2016 is de programmastructuur opgezet waar vanuit de komende drie jaar de taken en werkzaamheden binnen onze organisatie en in samenspraak met onze ketenpartners zullen worden uitgerold en uitgevoerd. Binnen het programma Implementatie Omgevingswet vallen zes projecten:

1. Aanpassing werkprocessen fysiek domein (incl. samenwerking partners);
2. Aanpassing instrumenten (beleid);
3. Bestuurlijke keuzes;

4. Digitaliseringsopgave;
5. Communicatie intern en extern;
6. Cultuur, houding en gedrag (transitieplan).

Voor elk van deze projecten moet een projectleider worden geworven. Er is fulltime programma-ondersteuning en budget nodig voor verschillende bijeenkomsten en andere vormen van communicatie.

Hiervoor is € 0,5 miljoen budget benodigd in 2017 en € 0,6 miljoen in 2018 en 2019. Binnen de raming voor onvoorziene uitgaven was rekening gehouden met € 250.000. Van het budget dat meer benodigd is, te weten € 250.000 in 2017 en € 350.000 in 2018 en 2019, wordt voorgesteld deze ten laste van de meerjarenraming te brengen.

6. Versneller maatschappelijke initiatieven

Met dit voorstel wordt invulling gegeven aan motie 33, ingediend bij de Kadernota 2016: 'Versneller voor initiatieven'. Voor het actief samenwerken vanuit de gemeente met organisaties en bewoners worden € 200.000 en € 50.000 besteed aan maatschappelijke initiatieven, evenementen en andere economische initiatieven (bijvoorbeeld die leegstand in de stad tegen te gaan). Zo geeft de gemeente actief invulling aan het formeren van één aanspreekpunt binnen de gemeente voor genoemde initiatieven ten behoeve van begeleiding en samenwerking in het oplossen van praktische problemen. Daarnaast dienen zich veel nieuwe evenementen aan en is het uitbreiden van evenementen coördinatie nodig gedurende twee jaar. Hiermee kunnen deze initiatieven in de stad goed worden bediend. Dit zal vanzelfsprekend in samenwerking gaan met de versneller maatschappelijke initiatieven en zal ook worden ingezet op de nieuwe manier van overheidsparticipatie.

7. Overgangsregeling bezuinigingen sport

De bezuinigingen sport zijn ingegaan in 2016 en lopen door tot 2018. In 2017 en 2018 worden de verenigingen belast met een hogere gebruikersvergoeding en krijgen zij minder algemene vergoedingen. Om de verenigingen te ondersteunen tijdens deze overgang wordt incidenteel € 40.000 beschikbaar gesteld voor een overgangsregeling.

8. Overgangsregeling Museum Haarlem eenmalig verlengd

Het voorstel is om voor 2017 nog eenmalig een exploitatiesubsidie van € 40.000 te verlenen aan Museum Haarlem, onder specifieke voorwaarden. Dit subsidiebedrag stelt de stichting in staat om in samenwerking met de erfgoedpartners een toekomstbestendig plan te ontwikkelen, zowel financieel als inhoudelijk, dat bijdraagt aan het culturele aanbod voor de stad en het (inter)nationaal toerisme. Dit gezamenlijke plan moet op 1 juli 2017 gereed te zijn. De overbruggingssubsidie voor 2015 en 2016 wordt hiermee eenmalig én voor de allerlaatste keer verlengd ([2015/398574](#)). Naast deze eenmalige bijdrage blijft de gemeente structureel afgerond € 80.000 aan huurcompensatie geven voor het museum, mits het gezamenlijk plan op tijd gereed is.

9. Stedelijke distributie

Samen met partijen in de binnenstad wil de gemeente bereiken dat uiterlijk in 2025 alleen nog duurzame bestel- en vrachtauto's in de binnenstad rijden. Dit wordt gedaan vanuit de Green deal zero emissie stadslogistiek, waarin de gemeente met partners samenwerkt. Onderdeel hiervan is een nieuw en duurzaam toegang beleid voor bestel- en vrachtauto's in

het voetgangersgebied van de binnenstad. Om dit beleid uit te werken is het nodig dat de software bij bepaalde toegangspalen duurzame auto's kan herkennen. Dit is nu niet mogelijk. De kosten voor de benodigde technische aanpassingen worden minimaal geraamd op € 40.000.

Dekking:

10. Verschuiving onttrekking aan algemene reserve van 2018 naar 2017

Om tot een sluitende meerjarenraming te komen voor de jaren 2017 en 2018, wordt voorgesteld om een bedrag van € 370.000 van de algemene reserve te verschuiven van 2018 naar 2017. Wanneer met de aanvullende voorstellen van 1 tot en met 9 wordt ingestemd, dan blijven de jaarschijven 2017 en 2018 sluitend, zie onderstaande tabel.

(bedragen x €1.000)					
	2017	2018	2019	2020	2021
Uitkomst Meerjarenraming 2017-2021	-499 v	-1.067 v	1.585 n	-1.774 v	764 n
Uitkomsten bestuursrapportage 2016	118 n	117 n	345 n	-92 v	135 n
Saldo Programmabegroting 2017-2021, inclusief Bestuursrapportage 2016	-381 v	-950 v	1.930 n	-1.866 v	899 n
Aanvullende voorstellen:					
1. Budget voor internationale school (t/m 2021)	100 n	100 n	100 n	100 n	100 n
2. Subsidie vogelhospitaal € 25.000, waarvan € 12.500 over 2016)	25 n	25 n	25 n	25 n	25 n
3. Maatschappelijke opvang statushouders	pm n	pm n	pm n	pm n	pm n
4. Herstelbesluit stadsbouwmeester	55 n	55 n	55 n	55 n	55 n
5. Invoering Omgevingswet € 600.000 waarvan € 250.000 wordt gedekt door verlaging van onvoorzien	250 n	350 n	350 n	0	0
6. Versneller maatschappelijke initiatieven	200 n	50 n			
7. Overgangsregeling bezuinigingen sport	40 n				
8. Overgangsregeling Museum Haarlem eenmalig verlengd	40 n				
9. Eenmalig Budget voor stedelijke distributie	40 n				
Saldo inclusief aanvullende voorstellen	370 n	-370 v	2.460 n	-1.686 v	1.079 n
Aanvullende dekking:					
10. Verschuiving onttrekking algemene reserve van 2018 naar 2017	-370 v	370 n			
Uitkomsten inclusief aanvullende voorstellen	0 v	0 v	2.460 n	-1.686 v	1.079 n

Ontwikkeling algemene reserve

Voor de bepaling van de financiële positie voor 2017 en verder van de gemeente is naast een sluitende begroting ook de reserve positie van belang. De omvang van de algemene reserve moet toereikend zijn voor het opvangen van onverwachte financiële tegenvallers. Vanwege het belang hiervan is de afzonderlijke paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing gewijd aan het weerstandsvermogen in relatie tot de gekwantificeerde risico's. Uit deze paragraaf blijkt dat het ratio weerstandsvermogen ruim voldoende is.

Algemene reserve

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve kan, op basis van de nu bekende informatie, voor de komende jaren als volgt worden weergegeven:

(bedragen x €1.000)

Ontwikkeling algemene reserve	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1-1	-24.159 v	-23.853 v	-23.616 v	-23.616 v	-23.616 v
Geraamde onttrekking	306 n	237 n			
Begrotingsstand actueel	-23.853 v	-23.616 v	-23.616 v	-23.616 v	-23.616 v

De algemene reserve blijft op een niveau van € 23,6 miljoen en is ruim voldoende om de risico's te kunnen afdekken (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Algemene reserve grondexploitatie

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve grondexploitaties, is op basis van de nu bekende informatie als volgt in de meerjarenraming opgenomen:

(bedragen x €1.000)

Ontwikkeling reserve grondexploitatie	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1-1	-695 v	-845 v	-2.319 v	-2.117 v	-5.916 v
Mutatie	-150 v	-1.474 v	202 n	-3.799 v	82 n
Begrotingsstand actueel	-845 v	-2.319 v	-2.117 v	-5.916 v	-5.834 v

Deze reserve is toereikend om de risico's die uit grondexploitaties voortvloeien te kunnen afdekken (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Algemene reserve sociaal domein

De verwachte ontwikkeling van de algemene reserve sociaal domein is op basis van de nu bekende informatie als volgt in de meerjarenraming opgenomen. De verwachte mutaties uit de Bestuursrapportage 2016 zijn niet in onderstaand verloop verwerkt.

(bedragen x €1.000)

Ontwikkeling algemene reserve sociaal domein	2017	2018	2019	2020	2021
Stand per 1-1	-23.612 v	-20.513 v	-18.652 v	-17.547 v	-16.620 v
Mutatie	3.099 n	1.861 n	1.105 n	927 n	442 n
Begrotingsstand actueel	-20.513 v	-18.652 v	-17.547 v	-16.620 v	-16.178 v

Deze reserve is toereikend om de risico's die uit het sociaal domein voortvloeien te kunnen afdekken (zie paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Uitkomsten verwerking BBV-mutaties

Naar aanleiding van het rapport van de adviescommissie Vernieuwing van de begroting en verantwoording gemeenten (de commissie Depla) is het Besluit Begroting en Verantwoording gemeenten en provincies (BBV) gewijzigd.

In de nota's Vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording ([2016/44495](#)) en Toepassing begrotingsvoorschriften BBV ([2015/515202](#)) bent u eerder geïnformeerd over de wijzigingen in de voorschriften.

De wijziging van het besluit zijn verwerkt in de Programmabegroting 2017-2021 en hebben effect gehad op de volgende onderdelen van de begroting.

- De hoogte van de (omslag)rente
- De wijze waarop de omvang van de overhead wordt bepaald en toegerekend aan investeringen en de producten
- De omvang van de investeringen met maatschappelijk nut en het kasstroomplafond

Aanpassen rente grondexploitaties en omslagrente

In het nieuwe BBV wordt de berekeningswijze van de rente grondexploitatie en de omslagrente voorgeschreven. Als gevolg van de berekeningsvoorschriften neemt de rente grondexploitaties af van 4% tot 2,8%; de omslagrente daalt van 4% naar 2,5%.

Het gevolg van de lagere rentepercentages is dat een kleiner gedeelte van de rentekosten kan worden doorberekend aan de grondexploitaties en kostendeekkende heffingen. Dit is voordelig voor de verwachte resultaten op de grondexploitaties. Daarnaast heeft de lagere toegerekende rente aan de kostendeekkende heffingen een neerwaarts effect op de hoogte van de heffingen. Voor het begrotingssaldo heeft de verlaging van de rente een negatief budgettaire effect; Door de lagere (omslag)rente neemt het voordelig saldo van de financieringsfunctie op programma 7 af.

(bedragen x € 1 miljoen)				
Begrotingseffect	2017	2018	2019	2020
Voordelig effect aanpassing rente en disconteringsvoet grondexploitaties	-0,4 v	-0,8 v	-0,3 v	-0,1 v
Nadelig effect rentetoerekening riolering	1,0 n	1,0 n	1,3 n	1,4 n
Nadelig begrotingseffect	0,6 n	0,2 n	1,0 n	1,3 n

Omvang en toerekening overhead

In het nieuwe BBV wordt voorgeschreven hoe de omvang van de overhead moet worden bepaald.

Omvang van de overhead

Toepassing van de nieuwe regels voor de bepaling van de omvang van de overhead resulteren in circa € 44,1 miljoen aan overheadkosten. Ten opzichte van de oude definitie is dit een toename van € 2,4 miljoen.

De stijging in de omvang overhead 2017 wordt veroorzaakt door de volgende definitiewijzigingen:

- Alle leidinggevendens dienen conform de nieuwe voorschriften voor 100% tot de overhead te worden gerekend. Dit voorschrift geldt ook in die gevallen waarbij de leidinggevendens ook taken uitvoert in het primair proces. Dit leidt tot een toename van de overheadkosten van € 5,2 miljoen.

- De taakstellingen die betrekking hebben op de overhead werden verantwoord op programma 7. Deze taakstellingen van € 1 miljoen moeten nu in mindering worden gebracht op de omvang van de overhead.
- In de oude definitie werden alleen de overheadkosten die een bijdrage leverden aan de totstandkoming van de producten in primair proces tot de overhead gerekend. De kosten van voormalig personeel werden niet meegerekend. Dit leidt tot een toename van de kosten met € 0,9 miljoen.
- De verlaging van de omslagrente leidt ertoe dat de huisvestingskosten dalen met € 0,8 miljoen.
- De centraal beheerde budgetten voor ICT, verzekeringen en facilitaire zaken werden voor 100% tot de overhead berekend. In de nieuwe situatie moet een deel van deze kosten tot de kosten van het primair proces (onder andere verzekeringen onderwijsinstellingen, softwarekosten sociale zaken en burgerzaken) worden gerekend. Dit leidt tot een daling van de overheadkosten met € 2,0 miljoen.
- De overheadkosten ten behoeve van Zandvoort en de bijdrage van Zandvoort voor deze gemaakte overheadkosten werden buiten de berekening gelaten. Per saldo leidt dit tot een verlaging van de overheadkosten met € 0,3 miljoen.
- De resterende mutatie wordt onder andere veroorzaakt door jaarlijkse indexerings.

Toerekening van de overhead

Vergelijkbaarheid van de overhead is één van de leidende uitgangspunten geweest bij het opstellen van het nieuwe BBV. Voor het berekenen van de kostendeckende heffingen is het noodzakelijk dat in de bepaling van de tarieven ook een bedrag aan overhead wordt meegenomen. Het is echter niet meer toegestaan om de toerekening van de overhead in de boekhouding te verwerken. Dit leidt ertoe dat de lasten van de beleidsvelden en producten dalen ten opzichte van het jaar 2016. In de verschillenanalyses bij de beleidsvelden zie je de daling van de doorberekende overhead veelvuldig als verklaring voor de dalende lasten terugkomen.

In het BBV zijn geen voorschriften opgenomen met betrekking tot de methode van toerekenen van overhead aan de tarieven (rioolrecht, afvalstoffenheffing, leges, en dergelijke). De hierover te maken keuze moet worden opgenomen in de in het najaar te actualiseren financiële verordening.

Bij de berekening van de tarieven wordt uitgegaan van een methodiek van toerekenen gebaseerd op personeelslasten.

De argumenten om voor deze methode te kiezen zijn:

- Met deze methode is er een causaal verband tussen toegerekende overheadkosten en werkelijk gerelateerde overheadkosten. Dit is fiscaal noodzakelijk.
- De methode komt het meest in de buurt van de huidige methodiek.

De gewijzigde methode van overheadtoerekening leidt ertoe dat er jaarlijks € 1,0 miljoen minder wordt toegerekend aan de investeringen en grondexploitaties. Om dit budgettair nadeel te dekken wordt voorgesteld om de stelpost schuldreductie in te zetten.

Investerings met maatschappelijk nut

In het nieuwe BBV is het activeren van investeringen met maatschappelijk nut verplicht. Voor Haarlem betekent dit dat er jaarlijks circa € 3,5 miljoen meer moet worden geactiveerd.

Om de nieuwe regels in te voeren is een aantal beleidsuitgangspunten geformuleerd. Bij het formuleren van de uitgangspunten is rekening gehouden met:

- Het creëren van een werkbare situatie met betrekking tot het uitvoeren van de bestaanscontroles van de activa.
- Het beperken van de administratieve lasten.

Op basis van deze uitgangspunten zijn de volgende beleidsuitgangspunten geformuleerd:

- Investerings kleiner dan € 100.000 niet meer te activeren.
- Investerings in de openbare ruimte worden geactiveerd volgens de componentenmethode.

De te maken keuze voor deze uitgangspunten moet worden opgenomen in de in het najaar te actualiseren financiële verordening.

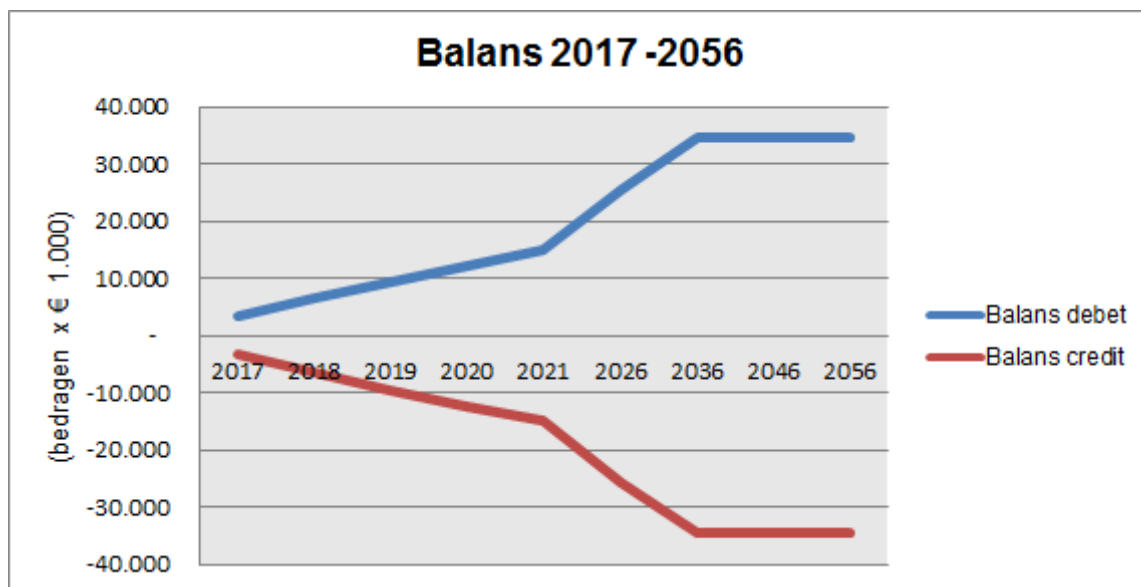
Het beleid om investeringen kleiner dan € 100.000 niet meer te activeren leidt ertoe dat de kleine investeringen direct ten laste van de exploitatie moeten worden verantwoord. Uit een eerste doorlichting van het investeringsplan blijkt dat er jaarlijks circa € 1 miljoen direct ten laste van de exploitatie wordt verantwoord. Om dit budgettair nadeel te dekken wordt voorgesteld om de stelpost schuldreductie in te zetten. De argumenten hiervoor staan uitgewerkt onder Dekking budgettaire effecten toerekenen overhead en investeringen maatschappelijk nut.

Reserve kapitaallasten maatschappelijk nut

Het verplicht overhevelen van de investeringen met maatschappelijk nut van de exploitatie naar de investeringen heeft verschillende effecten:

- In de exploitatie valt een last vrij van circa € 3,5 miljoen. Het resultaat (voor en na) bestemming neemt hierdoor toe met € 3,5 miljoen. De lasten van de investeringen worden naar de toekomst doorgeschoven.
- De vrijvallende lasten worden in de reserve kapitaallasten maatschappelijk nut gestort. Vanuit deze reserve worden de afschrijvingen van de nieuw te activeren investeringen gedekt.

De reserve dekking kapitaallasten maatschappelijk nut zal de eerste jaren jaarlijks toenemen tot een bedrag van circa € 34,6 miljoen in 2037. Na 2037 zal de reserve op het niveau van € 34,6 miljoen blijven. Ook de activa nemen toe tot een gelijke boekwaarde van € 34,6 miljoen.

Verhogen kasstroomplafond

Als gevolg van wijzigingen ten aanzien van investeringen met maatschappelijk nut wordt circa € 3,5 miljoen extra geactiveerd. Met dit bedrag dient het kasstroomplafond te worden opgehoogd. In de Kadernota 2016 was reeds een beslispunt opgenomen waarin deze verhoging is aangekondigd. Dit bedrag wordt nu vastgesteld op € 3,5 miljoen. Het kasstroomplafond wordt dan € 30 miljoen (€ 26,5 miljoen + € 3,5 miljoen).

Dekking budgettaire effecten toerekenen overhead en investeringen maatschappelijk nut

Om de nadelige budgettaire effecten van de lagere toerekening van de overhead aan investeringen en het niet meer activeren van investeringen kleiner dan € 100.000 te dekken wordt de stelpost schuldreductie ingezet.

Argumenten hiervoor zijn:

- Het doel van de stelpost is het reduceren van de schuldenlast. Momenteel wordt dit geëffectueerd door jaarlijks een vervroegde afschrijving op de activa met maatschappelijk nut door te voeren. De stijging van de activa is hierdoor jaarlijks € 2,5 miljoen lager. Het doorvoeren van extra afschrijvingen op investeringen maatschappelijk nut is echter in het nieuwe BBV niet meer toegestaan. De investeringen moeten worden afgeschreven op basis van de afschrijftermijnen in de nota activabeleid.
- De toerekening van de overhead volgens de nieuwe BBV-regels leidt ertoe dat er jaarlijks € 1,0 miljoen minder wordt geactiveerd. Voorheen werd extra afgeschreven op de activa en nu wordt door minder te activeren hetzelfde effect van schuldreductie bereikt.
- Het niet meer activeren van investeringen < € 100.000 leidt ertoe dat er jaarlijks circa € 1,0 miljoen minder wordt geactiveerd. Voorheen werd extra afgeschreven op de activa en nu wordt door minder te activeren hetzelfde effect van schuldreductie bereikt.

1.5 Financiële positie

Overzicht baten en lasten 2017

Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bestaat de verplichting om een totaaloverzicht op te nemen van de baten en lasten van de programma's, de geraamde algemene dekkingsmiddelen, de geraamde kosten van de overhead, het geraamde bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting en het geraamde bedrag voor onvoorzien.

(bedragen x €1.000)

Overzicht van baten en lasten 2017	Lasten	Baten	Saldo
Programmakosten			
1. Maatschappelijke participatie	54.838	3.174	51.664
2. Ondersteuning en zorg	114.602	4.886	109.716
3. Werk en inkomen	88.544	53.337	35.207
4. Duurzame stedelijke vernieuwing	48.503	18.263	30.240
5. Beheer en onderhoud	91.779	62.105	29.674
6. Burger, bestuur en veiligheid	34.670	9.261	25.409
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	7.164	2.477	4.717
Algemene dekkingsmiddelen			
5. Beheer en onderhoud (parkeeropbrengsten)	0	8.714	-8.714
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	615	325.036	-324.421
Bedrag onvoorzien			
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	1.088	0	1.088
Overhead			
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	43.891	833	43.058
Vennootschapsbelasting			
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	0	0	0
Saldo baten en lasten exclusief reservemutaties	485.694	488.056	-2.362
Toevoeging en onttrekkingen reserves	7.426	5.563	1.863
Resultaat 2017	493.120	493.619	-499

Geprognosticeerde balans

De nieuwe regels van het BBV beogen onder meer het actiever sturen op het EMU-saldo. Omdat de sturing in de begroting op basis van baten en lasten gebeurt en het EMU-saldo op kasbasis, is een geprognosticeerde balans voorgeschreven (deze paragraaf) en het meerjarig opnemen van het EMU-saldo. Dit is opgenomen in de volgende paragraaf, ontwikkeling EMU-saldo. Met het opnemen van een geprognosticeerde balans wordt inzicht gegeven in de ontwikkeling van investeringen, aanwending van reserves en voorzieningen en in de financieringsbehoefte.

(bedragen x €1.000)

Activa (stand per ultimo)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vaste activa	634.635	651.513	656.407	649.102	642.572	641.235
Immateriële vaste activa	8.511	8.511	8.511	8.511	8.511	8.511
Materiële vaste activa	595.152	612.835	618.541	612.053	605.672	604.483
Financiële vaste activa	30.972	30.167	29.355	28.538	28.389	28.241
Vlottende activa	59.985	59.871	56.636	49.275	47.804	48.710
Voorraden	13.337	13.223	9.988	2.627	1.156	2.062
Uitzettingen met een rentetypische looptijd <1 jaar	29.204	29.204	29.204	29.204	29.204	29.204
Liquide middelen	207	207	207	207	207	207
Overlopende activa	17.237	17.237	17.237	17.237	17.237	17.237
Totaal activa	694.620	711.384	713.043	698.377	690.376	689.945
Passiva (stand per ultimo)	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Vaste passiva	581.667	580.420	581.393	567.188	561.979	561.564
Algemene reserves	48.466	45.212	44.587	43.280	46.152	45.628
Bestemmingsreserves	23.472	28.590	35.581	46.290	57.020	66.183
Saldo baten en lasten	470	499	1.067	-1.585	1.774	-764
Voorzieningen	22.834	21.324	21.324	21.324	21.324	21.324
Vaste schulden	486.425	484.795	478.834	457.879	435.709	429.193
Vlottende passiva	112.953	130.964	131.650	131.189	128.397	128.381
Netto vlottende schulden met rentetypische looptijd <1 jaar	65.821	80.821	80.821	80.821	80.821	80.821
Overlopende passiva	47.132	50.143	50.829	50.368	47.576	47.560
Totaal passiva	694.620	711.384	713.043	698.377	690.376	689.945

Toelichting op de geprognosticeerde balans:

Vaste activa

Het saldo van de vaste activa in de laatste jaarrekening (2015) bedroeg € 636 miljoen. Door extra investeringen stijgt dit bedrag tot € 656 miljoen in 2018. Daarna wordt ook het effect van hogere afschrijvingen goed zichtbaar en daalt de post vaste activa weer.

Voorraden

Onder de voorraden wordt het begrote saldo van de grondexploitaties opgenomen. De balanspost daalt, hetgeen vooral veroorzaakt wordt door hoger geraamde inkomsten uit gronduitgiften.

Eigen vermogen

De reservemutaties die nu in de begroting zijn verwerkt, leiden tot een versterking van de eigen vermogenspositie van de gemeente. De bestemmingsreserves zijn hierin vooral bepalend waardoor de vermogenstoename dus al wel bestemd en niet vrij besteedbaar is.

Vaste schulden

De begrote schuldpositie van de gemeente daalt van € 485 miljoen in 2017 naar € 429 miljoen in 2021. Als gevolg van deze daling gaat de netto schuld per inwoner van € 3.743 ultimo 2017 naar € 3.278 ultimo 2021.

Ontwikkeling EMU-saldo

Het EMU-saldo is in 1992 door de EMU (de Europese lidstaten die de Euro hebben ingevoerd) ingevoerd om vergelijkingen tussen de verschillende eurolanden te kunnen maken. In het verleden hanteerde elke staat zijn eigen berekening voor het financieringssaldo. Vergelijken was hierdoor moeilijk. De schuld van de gemeenten maakt onderdeel uit van het EMU-saldo van Nederland. Vanuit het nieuwe BBV is het meerjarig opnemen van het EMU-saldo in een begrotingsparagraaf verplicht gesteld. Het EMU-saldo is integraal opgenomen in de paragraaf 3.4 Financiering.

		(bedragen x €1.000)		
		2016	2017	2018
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-16.314	2.362	7.434
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	bij 29.260	28.268	29.188
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	bij 4.972	3.456	3.250
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	af 29.247	45.951	34.894
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	bij 11.000	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	bij 0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	af 6.661	17.642	4.393
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	bij 8.576	17.756	7.628
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	af 2.237	3.630	3.250
Berekend EMU-saldo		-651	-15.381	4.963

De ontwikkeling van het EMU saldo wordt in hoofdzaak bepaald door het verloop van investeringen, grondexploitaties en vooruit ontvangen subsidies.

Het EMU-saldo is voor 2017 is ondanks een positief exploitatiesaldo € 15,4 miljoen negatief geraamd, een nadelig verschil van € 14,7 miljoen ten opzichte van 2016. Dit komt in hoofdzaak door het hogere investeringsniveau (onder andere door het doorschuiven van investeringen vanuit 2016) waardoor de investeringen (regel 4) met bijna € 17 miljoen toenemen ten overstaan van 2016. Verder worden er in 2017 geen inkomsten verwacht uit vooruit ontvangen subsidies (regel 5, € 11 miljoen in 2016) en is er per saldo geen positieve kasstroom uit grondexploitaties (regels 7 en 8) in tegenstelling tot 2016 (€ 2 miljoen). Voor 2018 is wel een positief EMU-saldo van € 5 miljoen geraamd. Het investeringsniveau is lager, het exploitatiesaldo is € 5 miljoen gunstiger en er is een positieve kasstroom uit grondexploitaties.

Uitkomsten investeringsplan

De uitkomsten van het Investeringsplan 2016-2021 zijn integraal in de Programmabegroting 2017-2021 verwerkt. Het gemiddelde investeringsniveau in de komende jaren bedraagt € 33 miljoen en kan als volgt worden samengevat:

	(bedragen x € 1.000)						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2016-2021 (kadernota)	44.746	40.645	25.165	17.228	21.716	58.327	
Mutaties t.o.v. Kadernota 2016	-7.220	4.929	10.167	6.367	3.200	-28.030	33.005
Investeringsplan 2016-2021	37.526	45.575	35.332	23.596	24.916	30.297	33.005

Dit investeringsniveau voldoet aan de afspraken omtrent het kasstroom- en investeringsplafond.

Ontwikkeling schuld

De ontwikkeling van de schuld is gebaseerd op prognoses over de financieringsbehoefte, inclusief een geactualiseerd investeringsplan (IP) en het meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG). Hierbij wordt uitgegaan van een sluitende begroting. De prognose van de schuld is voor het eerst tot stand gekomen met behulp van een model (toezegging Programmabegroting 2016-2020). Het model maakt gebruik van treasury inschattingen van de belangrijkste kasstromen. In onderstaande tabel is te zien dat de verwachte schuld jaarlijks afneemt naar een niveau van € 429 miljoen ultimo 2021.

Tabel Ontwikkeling schuldpositie

	(bedragen x €1 miljoen)					
Verloop van de vaste schuld	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand vaste schuld per 1 januari	512	486	485	479	458	436
Bij (nieuw aan te trekken)	10	45	25	22	38	53
Af (af te lossen)	-36	-46	-31	-43	-60	-60
Stand vaste schuld per 31 december	486	485	479	458	436	429

De vaste schuld loop naar verwachting terug van € 512 miljoen per 1 januari 2016 naar € 429 miljoen in 2021, een daling van 16%.

Zie verder voor toelichting en onderbouwing de paragraaf 3.4 Financiering.

Uitkomst weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{23,9}{13,7} = 1,7$$

In het coalitieprogramma is opgenomen dat het college een financieel gezonde stad nastreeft en dat financiële meevallers worden toegevoegd aan de algemene reserve totdat de ratio weerstandsvermogen op het niveau ruim voldoende staat (1,4 - 2,0).

Tabel Weerstandratio

Ontwikkeling kengetallen	Realisatie				Raming	
Weerstandratio	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	1,9	1,1	1,9	2,1	1,8	1,7

Het weerstandratio is bij de jaarstukken van 2015 voor het laatst bepaald en is vastgesteld op 2,1. Het weerstandratio is nu berekend op 1,7 en is ruim voldoende voor het gekwantificeerde risicoprofiel. Zie verder voor toelichting paragraaf 3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Ontwikkeling woonlasten

In meerjarenperspectief ontwikkelen de woonlasten zich als volgt:

Lokale lastendruk	2016	2017	2018	2019	2020	2021
OZB eigenaren woningen	269	272	272	272	272	272
Afvalstoffenheffing	337	322	322	327	332	332
Rioolheffing	156	142	151	154	159	163
Totaal	762	736	745	753	763	767
Woonlastenindex	100%	96,5%	97,8%	98,8%	100%	100,5%

In de Kadernota 2016 was voor 2017 nog een woonlast voorzien van € 745. Dat de uitkomst voor 2017 nog gunstiger uitpakt, komt door de rioolheffing. Hiervoor was een last voorzien van € 152 per huishouden, maar deze is nu herberekend op € 142. Dit voordeel wordt veroorzaakt doordat er minder rentelasten worden doorberekend aan de investeringen van de riolering vanwege de gewijzigde voorschriften van de BBV. Voor 2017 dalen de woonlasten verder van € 762 naar € 736 per meerpersoonshuishouden. Zie voor verdere onderbouwing paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Bezuinigingen

De provincie Noord-Holland adviseert in het kader van haar toezichtsrol op de gemeentelijke financiën aan de gemeenten om in de begroting inzicht te bieden in nog openstaande taakstellingen. Dat advies is logisch. Wanneer sprake zou zijn van veel nog niet ingevulde taakstellingen in een begroting, kan de begroting een te geflatteerd beeld geven over de daadwerkelijke financiële positie. De begroting lijkt dan structureel sluitend maar is dat feitelijk niet.

Bij de Bestuursrapportage 2016 wordt een aantal taakstellingen ingevuld met concrete maatregelen. Hiermee rekening houdend, resteert een beperkt aantal nog niet concreet ingevulde taakstellingen (er wordt een ondergrens van € 50.000 aangehouden). Het totaal van de taakstellingen loopt op van bijna € 2,2 miljoen in 2017 tot ruim € 2,4 miljoen in 2021. Algemene lijn is dat taakstellingen in latere jaarschijven uiterlijk bij de volgende programmabegroting worden ingevuld door concrete budgetverlagingen. Ter toelichting:

Programma	Beleidsveld	Bedrag	Toelichting
2. Ondersteuning en zorg	Maatwerkvoorzieningen Wmo	€2.300.000 (vanaf 2018)	Vanwege de werkwijze 'rijksbudget is werkbudget' wordt deze taakstelling opgelost door verlaging van budgetten Wmo en huishoudelijke ondersteuning binnen het sociaal domein. Zie verder paragraaf 3.1.5 risicoparagraaf.
6. Burger, bestuur en veiligheid	Dienstverlening	€128.000 (vanaf 2019)	Bij het klantcontactcentrum zijn eerder (Kadernota 2014) bezuinigingen afgesproken. Van deze structurele taakstelling is het grootste gedeelte al gerealiseerd. Na 2018 moet nog een bedrag van € 128.000 worden ingevuld. Dit zal gebeuren door reeds ingeplande (en dus haalbare) formatiereductie. In de volgende programmabegroting komt deze taakstelling derhalve niet meer voor.
6. Burger, bestuur en veiligheid	Openbare orde en veiligheid	€173.000 (vanaf 2018)	Op het beleidsveld 6.3 Integrale vergunningverlening en handhaving zijn de eerder afgesproken bezuinigingen (amendement 'minder regels minder handhaving' uit de begroting 2016) geconcretiseerd en gerealiseerd met uitzondering van een taakstelling van € 173.000 vanaf 2018. Ook hiervoor geldt dat invulling zal gebeuren door reeds ingeplande (en dus haalbare) formatiereductie. In de volgende programmabegroting komt deze taakstelling derhalve niet meer voor.
7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	Algemene dekkingsmiddelen	€ 2.200.000 (2017) oplopend tot € 2.400.000 (2021)	Betreft saldo van een aantal taakstellingen. 1. Een voordeel wordt verwacht op de kapitaallasten (€ 728.000 lagere lasten aflopend tot € 537.000 in 2021) doordat op basis van ervaring rekening wordt gehouden met het feit dat het investeringsplan niet geheel wordt gerealiseerd. 2. Verder is bij de meicirculaire 2016 gemeld dat de doeluitkering voor maatschappelijke opvang en OGGZ structureel vanaf 2017 € 689.000 lager is. Bij de Kadernota 2017/ Bestuursrapportage 2017 worden er concrete maatregelen benoemd om deze daling te absorberen. 3. Bij de kadernota 2016 is besloten tot een extra schuldreductie van € 2.600.000. De uitgavenverlaging als gevolg van lagere kapitaallasten is in de begroting verwerkt middels een taakstelling van € 234.000 vanaf 2017. Dit besluit zal nog dit jaar worden uitgevoerd waarna de taakstelling komt te vervallen. 4. Inzake modernisering parkeren is vanaf 2017 €500.000 ingeboekt als taakstelling oplopend naar €1.000.000 in 2018. Na besluitvorming in de gemeenteraad over de voorstellen kan de taakstelling worden ingevuld.

1.6 Investeringsen

Investeringsplan 2016-2021

Als bijlage bij de begroting is het Investeringsplan 2016-2021 opgenomen. In deze paragraaf zijn de belangrijkste aspecten van het investeringsplan weergegeven, meer gedetailleerde informatie is te vinden in het plan zelf. De basis van dit plan is het kader en de actualisatie die bij de Kadernota 2016 zijn vastgesteld. Hierop zijn de volgende aanpassingen doorgevoerd:

- Actualisatie 2016-2021;
- Verwerken besluiten na de kadernota die nog niet in het plan waren opgenomen;
- Opnemen investering maatschappelijk nut als gevolg van BBV wijzigingen.

(bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2016-2021 (kadernota)	44.746	40.645	25.165	17.228	21.716	58.327	
Mutaties t.o.v. Kadernota 2016	-7.220	4.929	10.167	6.367	3.200	-28.030	33.005
Investeringsplan 2016-2021	37.526	45.575	35.332	23.596	24.916	30.297	33.005

De financiële effecten hiervan zijn verwerkt in de begroting 2017. Met het voorliggende investeringsplan wordt over de gehele periode, conform de afspraken, beneden het kasstroom- en investeringsplafond gebleven.

Opbouw Investeringsplan 2016-2021

Het investeringsplan bevat investeringen die de gemeente in de periode 2017-2021 wil uitvoeren. De basis wordt gevormd door de kaders en de actualisatie die bij de Kadernota 2016 zijn vastgesteld.

De volgende zaken zijn meegenomen als mutaties op dit plan:

1. Nieuwe aanvragen;
2. Uitbreiding investeringen maatschappelijk nut;
3. Overige;
4. Actualisatie.

Bovenstaande heeft tot de volgende mutaties geleid:

(bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2016-2021 (kadernota)	44.746	40.645	25.165	17.228	21.716	58.327	
1. Nieuwe aanvragen	800	1.228					
2. Maatschappelijk nut		3.300	3.300	3.300	3.300	3.300	3.300
3. Overige	-550	1.290	200	400	-50	-1.200	500
4. Actualisatie	-7.470	-889	6.667	2.667	-50	-30.130	29.205
Mutaties t.o.v. kadernota 2016	-7.220	4.929	10.167	6.367	3.200	-28.030	33.005
Investeringsplan 2016-2021	37.526	45.574	35.332	23.595	24.916	30.297	33.005

1. Nieuwe aanvragen

Na het vaststellen van de kadernota zijn er nog besluiten genomen of nieuwe zaken aan de orde gekomen die zorgen voor een mutatie op het investeringsplan. Het betreft hier:

- Stationsplein verharding rijgedeelte busstation (€ 1.428.000)
Met het raadsstuk Verharding rijgedeelte busstation Stationsplein ([2016/225087](#)) is besloten om het natuursteen van het rijgedeelte busstation Stationsplein te vervangen door beton.
- Vervanging kademuur Oranjekade (€ 600.000)
De kademuur van de Oranjekade bleek na een inspectie in een zodanig slechte staat te zijn dat in verband met de veiligheid vervanging op korte termijn noodzakelijk is.

2. Investing met maatschappelijk nut (€ 3,3 miljoen)

In lijn met de wijziging van het BBV zijn investeringen met maatschappelijk nut met ingang van 2017 opgenomen in het investeringsplan.

3. Overige

- Dekking kapitaallasten Water langs Aziëweg (€ 1 miljoen)
De dekking van de kapitaallasten is in de begroting verwerkt, voorheen stond de dekking in het investeringsplan opgenomen.
- Rijksstraatweg- aanpassing t.b.v. HOV (€ 440.000)
De kostenraming van dit project is bijgesteld naar € 2,8 miljoen. Op dit moment is nog niet duidelijk wat de uiteindelijke subsidiebijdrage van de provincie gaat worden. Als de definitieve subsidiebeschikking ontvangen is zal het investeringsplan hierop worden aangepast
- Reconstructie Nassaulaan (- € 750.000)
Een deel van de werkzaamheden is doorgeschoven naar 2023 en valt buiten de scope van het investeringsplan.
- Parkeervoorziening Schalkstad (- € 100.000)
De bedragen in het investeringsplan zijn aangepast conform raadsstuk Beschikbaar stellen krediet parkeergarage Schalkstad ([2016/140275](#)). Per saldo was € 100.000 minder nodig.

4. Actualisatie (€ nihil)

Om binnen het kasstroomplafond te blijven en als gevolg van actualisatie van de jaarschijf 2016 heeft er een per saldo neutrale verschuiving plaatsgevonden van de voorgenomen investeringen. In bijlage A van het Investeringsplan 2016-2021 zijn deze verschuivingen weergegeven.

Kasstroomplafond

Het kasstroomplafond is als gevolg van de wijziging in het BBV (activeren investeringen met maatschappelijk nut) vanaf 2017 met € 3,5 miljoen verhoogd. Door diverse verschuivingen ten opzichte van het investeringsplan zoals behandeld bij de kadernota wordt voldaan aan het kasstroomplafond. Een gedetailleerd overzicht van deze verschuivingen is opgenomen als bijlage A in het Investeringsplan 2016-2021.

(bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Investeringsplan 2016-2021	37.526	45.575	35.332	23.596	24.916	30.297	33.005
Doorschuiven 2015 (niet onder plafond)	25.289	7.103	180				
Investeringen vallend onder plafond	12.237	38.472	35.152	23.596	24.916	30.297	33.005
Kasstroomplafond	26.500	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Ruimte onder kasstroomplafond	14.263	-8.472	-5.152	6.404	5.084	-297	-3.005
Inzet onbenutte ruimte		14.263	5.792	640	7.044	12.128	11.831
Doorschuiven onbenutte ruimte	14.263	5.792	640	7.044	12.128	11.831	8.826
Overschrijding kasstroomplafond	0	0	0	0	0	0	0

Investeringsplafond

Als gevolg van de gewijzigde BBV voorschriften, is er een nieuwe methodiek voor het bepalen van de omslagrente. Dit betekent dat met ingang van 2017 de rente is gewijzigd naar 2,5% (4% in 2016). Op basis van een omslagrente van 2,5% is het plafond met € 9,3 miljoen verlaagd van € 46,3 miljoen naar € 37 miljoen.

(bedragen x € 1.000)

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Investeringsplafond	46.300	37.000	37.000	37.000	37.000	37.000
Kapitaallasten	50.956	43.452	44.839	45.673	45.797	45.968
Dekking rioolrecht	-6.464	-6.664	-7.321	-7.562	-7.904	-8.170
Overige nieuwe dekking	-778	-557	-834	-1.138	-1.328	-1.555
Gebruikte ruimte	43.714	36.232	36.684	36.973	36.565	36.243
Ruimte onder investeringsplafond	2.586	768	316	27	435	757

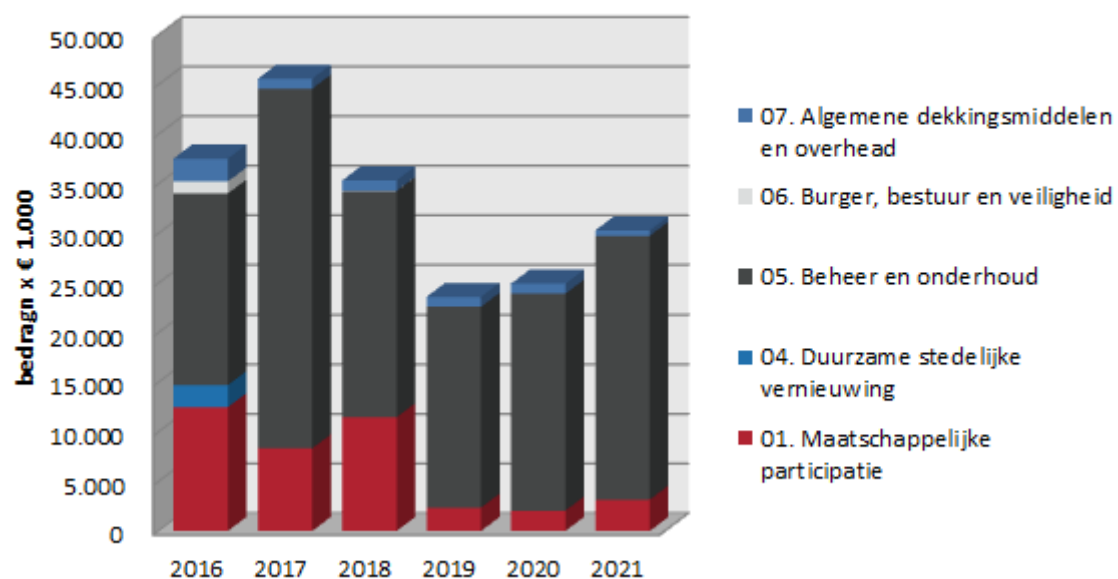
Investeringsvolume

Uit het Investeringsplan 2016-2021 blijkt dat de investeringsvolumes zich als volgt per programma ontwikkelen.

(bedragen x € 1.000)

Programma	2016	2017	2018	2019	2020	2021
01. Maatschappelijke participatie	12.477	8.319	11.463	2.348	2.046	3.164
04. Duurzame stedelijke vernieuwing	2.224					
05. Beheer en onderhoud	19.308	36.256	22.787	20.247	21.870	26.587
06. Burger, bestuur en veiligheid	1.205		25			
07. Algemene dekkingsmiddelen en overhead	2.312	1.000	1.058	1.000	1.000	546
Investeringsplan 2016-2021	37.526	45.575	35.332	23.596	24.916	30.297

Investerings 2016-2021

1.7 Interbestuurlijk toezicht

Kader

Op 1 oktober 2012 is de Wet revitalisering generiek toezicht in werking getreden (zie ook de informatienota Interbestuurlijk toezicht [2013/393816](#)). Deze wet vormt de basis voor het door het kabinet gewenste nieuwe interbestuurlijk toezicht (IBT): het toezicht van de ene overheid op de andere. De wet maakt een eind aan veel specifieke toezichtbepalingen. Het toezicht wordt eenvoudiger en transparanter.

Uitgangspunt is het vertrouwen in een goede taakuitoefening door de gemeente. Daarbij hoort dat de horizontale verantwoording (college aan raad) en het horizontale toezicht (raad op college) op orde zijn. Het toezicht op de uitvoering van medebewindstaken door het college ligt primair bij de raad. De Haarlemse praktijk is dat de raad de informatie die voor haar sturende en controlerende rol nodig is via de P&C documenten (en parallelle verantwoordingsdocumenten) ontvangt.

Invulling interbestuurlijk toezicht door provincie

Het uitgangspunt is dus dat de raad in eerste instantie toeziet op de uitoefening van medebewindstaken door het college. Daarnaast heeft de provincie in het kader van het interbestuurlijk toezicht behoefte aan systematische informatievoorziening op een aantal specifieke beleidsterreinen. Het zwaartepunt van het interbestuurlijk toezicht door de provincie Noord-Holland ligt bij vier risicovolle taakvelden, namelijk ruimtelijke ordening, omgevingsrecht, externe veiligheid en archiefbeheer (vastgelegd in de provinciale informatieverordening). Hier moet jaarlijks verantwoording over worden afgelegd door het college. Daarnaast heeft het interbestuurlijk toezicht ook betrekking op incidentele onderdelen. De provincie heeft daarin een reactieve houding en zal alleen optreden indien er aanleiding is op basis van bijvoorbeeld een klacht of een krantenbericht. Het stelsel van financieel toezicht wijzigt overigens niet.

Interbestuurlijk toezicht op vergunningverlening

Bovengenoemde proceseisen gelden per 14 april 2016, met de inwerkingtreding van de Wet tot wijziging van de algemene bepalingen omgevingsrecht (verbetering vergunningverlening, toezicht en handhaving), naast toezicht- en handhaving ook voor vergunningverlening. Omdat de wet recent in werking is getreden, wordt vergunningverlening in 2016 nog niet volledig beoordeeld aan de hand van de zogenaamde BIG-8. Dit zal hoogstwaarschijnlijk wel in de beoordeling 2017 meegenomen worden.

Toezihtgebieden

In 2016 is op de drie terreinen, zoals hiervoor genoemd, voldaan aan de specifieke informatieplicht richting de provincie. Hieronder wordt verslag gedaan van de bevindingen van de provincie naar aanleiding van de in 2015 toegezonden informatie (de in 2016 toegezonden informatie is nog niet door de provincie beoordeeld).

Uit de beoordeling van 2015 kwam naar voren dat de gemeente Haarlem een verbeterslag heeft doorgevoerd. De borging van Wabo-taken is, onder andere door het opstellen van een risicoanalyse, verbeterd. Ten opzichte van 2015 is in 2016 geen significante verbetering zichtbaar geworden in deze borging.

Externe veiligheid

Omdat er in Haarlem geen bedrijven zijn gevestigd met een verhoogd of verzwaaard veiligheidsrisico als bedoeld in het Besluit externe veiligheid inrichtingen (Bevi) hoeft hierover niet gerapporteerd te worden. Bedrijven met een verminderd verhoogd risico zijn wel aanwezig, maar nu zich de afgelopen jaren geen gevallen van sanering hebben voorgedaan, bestaat op dit punt ook geen informatieverplichting.

Ruimtelijke ordening

De beoordeling van de medebewindstaak Ruimtelijke Ordening (RO) is gericht op de aanwezigheid en actualiteit van bestemmingsplannen en structuurvisies. Het is de provincie op basis van de in 2015 toegezonden informatie gebleken, dat er een structuurvisie is en dat de gehele gemeente is voorzien van actuele bestemmingsplannen. Op basis van de provinciale beoordeling wordt de taakuitvoering ten aanzien van de aanwezigheid en actualiteit van ruimtelijke plannen als adequaat gekwalificeerd.

Omgevingsrecht

Met de beoordeling ten aanzien van de medebewindstaak Toezicht en Handhaving Omgevingsrecht beoordeelt de provincie of de processen zo zijn ingericht dat toezicht- en handhavingstaken adequaat uitgevoerd kunnen worden. In de Wet algemene bepalingen omgeving (hoofdstuk 5 van de Wabo) en de daarbij behorende Algemene maatregelen van bestuur (Besluit omgevingsrecht, hoofdstuk 7 en Ministeriele regeling omgevingsrecht, hoofdstuk 10) zijn de wettelijke eisen aan de inrichting van deze processen opgenomen.

De provincie heeft dit onderdeel als redelijk adequaat beoordeeld. Als verbeterpunten zijn genoemd:

- Draag zorg voor het opstellen en vaststellen van een uitvoeringsprogramma voor het taakveld RO en BWT, waarin de uit te voeren activiteiten zijn opgenomen die gerelateerd zijn aan de gestelde prioriteiten en doelen;
- Draag zorg voor het opstellen en vaststellen van een jaarlijkse verantwoordingsrapportage voor het taakveld RO en BWT.

In 2016 is actief gestart met de invoering van de ISO-certificering in delen van het VTH proces, waarbij de werkwijze in Haarlem via de 'Big 8' systematiek inzichtelijk wordt gemaakt. Het proces van ISO certificering is in volle gang en zal eind 2017 worden afgerond.

In het eerste half jaar van 2016 heeft naast het reguliere werk de focus gelegen op onderdelen van de vijf thema's waar op grond van het IVH 2015-2018 prioriteit aan wordt geven, te weten: jeugd en veiligheid, high impact crimes, leefbaarheid van wijken en buurten, woon- en adresfraude en ondermijning door georganiseerde criminaliteit.

Voor dit taakveld concentreert zich dat in de werkzaamheden op veiligheid, leefbaarheid en woon- en adresfraude. Daarnaast spelen de aanpak van de overige strategische thema's uiteraard een rol in de werkverdeling van de gemeente. Dit betreft onder andere de controle precariobelasting, veiligheid gebouwen, veiligheid grote evenementen en het erfgoed binnen onze stad.

Archiefwet

Naast een Archiefverordening en een besluit tot aanwijzing van een archiefbewaarplaats, moet verantwoording afgelegd worden op grond van specifieke wettelijke vereisten. Hierbij gaat het om zaken zoals het kwaliteitssysteem, een overzicht van archiefbescheiden, het

gebruik van een metagegevensschema, de bewaarstrategie en een archiefbewaarplaats. De verantwoording kan plaatsvinden door middel van stukken waaruit blijkt dat aan deze wettelijke vereisten wordt voldaan, zoals verslagen van de gemeentearchivaris. De specifieke vereisten worden beschreven en beoordeeld door de gemeentearchivaris in een jaarlijkse invullijst KPI (kritische prestatie indicatoren) van het archief- en informatiebeheer. Deze rapportage vormt tevens de basis voor het interbestuurlijk toezicht.

Eerder toegezonden informatie over de archiefzorg en het archiefbeheer leidde tot de volgende beoordeling door de provincie ([2016/198517](#)). De provincie constateert dat de verbeterslag, die vanaf 2013 werd ingezet, heeft geleid tot verdere verbeteringen. De provincie spreekt haar waardering uit over het wegwerken van een omvangrijk deel van de achterstanden in de bewerking van de fysieke archieven (van 14.000 naar 6.000 strekkende meter). Andere positieve ontwikkelingen zijn de gezette stappen naar een duurzame opslag van digitaal archief (deelname aan e-depot van het Noord-Hollands Archief) en de opslag van te bewaren archieven in het depot van het stadhuis dat aan de wettelijke eisen voldoet. Verder signaleert de provincie dat de gemeente goede afspraken heeft gemaakt over de archivering bij de gerealiseerde uitbestedingen van taken op meerdere terreinen. De provincie formuleert in de brief een aantal aandachtspunten, waaronder het verder vormgeven van een organisatie breed kwaliteitssysteem voor het digitale informatiebeheer, de waarborging van het digitaal archiefbeheer en de duurzame toegankelijkheid van digitale informatie conform wettelijke eisen. De provincie beveelt aan om het digitale informatiebeheer aan de hand van een plan van aanpak verdergaand in te voeren. Daarnaast wordt een planmatige aanpak geadviseerd bij het wegwerken van de resterende achterstanden in de bewerking van de fysieke archieven. Verder signaleert de provincie dat er geen volledig Calamiteitenplan voor de centrale archiefruimte in het stadhuis is opgesteld.

De gemeentearchivaris constateert in het Kritische Prestatie Indicatoren (KPI) verslag over 2015 - mei 2016 ([2016/251891](#)) dat de gemeente voor een belangrijk deel voldoet aan de geldende wet- en regelgeving en dat structureel wordt gewerkt aan de kwaliteitsverbetering van haar informatiehuishouding. De gemeente werkt aan de hand van twee plannen van aanpak toe naar het toekomstbestendig 'in control' krijgen én houden van haar informatie- en archiefbeheer. Beide plannen hebben de goedkeuring van de provincie en het Noord-Hollands Archief. Bij de realisatie van de verbeteringen is het Noord-Hollands Archief actief betrokken. Over de behaalde resultaten wordt de provincie Noord-Holland periodiek geïnformeerd.

DEEL 2 PROGRAMMA'S

2.1 Inleiding programmateksten

Dit deel van de programmabegroting is als volgt opgebouwd:

De programmateksten zijn onderverdeeld in drie clusters: Sociaal, Fysiek en Burger en bestuur. In de teksten wordt de hoofdkoers van het cluster beschreven. In de onderliggende zeven programma's wordt daar per onderwerp dieper op ingegaan.

De programma's kennen een vaste indeling:

- De doelenboom; geeft in één overzicht de samenhang tussen de doelen en prestaties van het programma weer.
- De programmadoelstelling (missie); geeft weer wat het overkoepelende doel is van de gemeente op dit beleidsveld.
- De context en achtergronden; geven een nadere toelichting op het programma voor 2017.
- De kaderstellende beleidsnota's; de belangrijkste nota's worden genoemd. Deze nota's zijn vrijwel allemaal opgenomen in het bestuurlijk informatie systeem (BIS). Het betreffende nummer staat achter de notatitel vermeld en is in de digitale versie voorzien van een link voor directe toegang tot het stuk.
- Na de beleidsnota's volgt een opsomming met verbonden partijen die bijdragen aan het programma.
- De beleidsvelden; per beleidsveld zijn eerst doelstellingen (wat willen we bereiken) en bijbehorende effectindicatoren opgenomen, als uitwerking van het overkoepelende doel. Vervolgens zijn prestaties (wat gaan we ervoor doen) opgenomen, met bijbehorende prestatie-indicatoren. De effectindicatoren en de prestatie-indicatoren in deze begroting zijn aangepast na een werktraject met de gemeenteraad. De nieuwe set indicatoren is met een raadsbesluit ([2016/252866](#)) vastgesteld. Ook zijn in deze begroting de bijdragen aan de doelen en/of prestaties door gemeenschappelijke regelingen (GR) vermeld.
- Als laatste is per beleidsveld een overzicht opgenomen van de lasten en de baten.
- Het financieel overzicht; elk programma wordt afgesloten met een financieel overzicht, met een analyse van de verschillen ten opzichte van de vorige (bijgestelde) begroting en met een vermelding van de reservemutaties en de investeringen. Als in het overzicht voor een saldo een 'min-teken' staat, is per saldo sprake van een bate (inkomst), staat voor een saldo een 'plus-teken' dan is per saldo sprake van een last (uitgaaf) voor de begroting.

Toelichting bij de opgenomen informatie

Bij het opstellen van de begroting is de vraag gesteld of de informatie relevant is voor de raad, dat wil zeggen of de informatie de raadsleden kan ondersteunen bij de uitvoering van hun kaderstellende en controlerende taken. Niet alles wat de gemeente doet komt in de begroting aan bod. Doorlopende activiteiten ('going concern') zijn achterwege gelaten, tenzij deze politiek in de belangstelling staan of ze wezenlijk onderdeel zijn van het programma. Ook is de werkelijkheid achter de opgenomen informatie vaak complexer, en niet geheel in de relatief korte omschrijvingen te vangen.

Iets anders dat men bij het lezen van de teksten in gedachten moet houden is de mate waarin de gemeente kan bijdragen aan het bereiken van beoogde maatschappelijk effecten. Dit maatschappelijk effect kan worden beïnvloed, zowel in negatieve als positieve zin, door verschillende externe factoren. Zo is de omvang van het aantal Haarlemse bijstandsgerechtigden niet alleen afhankelijk van gemeentelijke interventies, maar ook van regionale, landelijke en zelfs mondiale ontwikkelingen op het gebied van economie en arbeidsmarkt.

Ook is van belang te beseffen dat veel van de prestaties die staan vermeld om de beleidsdoelen van Haarlem te bereiken, niet door de gemeente zelf worden verricht, maar door anderen (partners in de stad, bijvoorbeeld woningcorporaties en gesubsidieerde instellingen). De gemeente heeft dan een meer regisserende taak en stelt voorwaarden aan de prestaties, maar levert die niet zelf.

CLUSTER SOCIAAL

Inleiding en context

Ook onze gemeente is in 2017 voor het derde jaar verantwoordelijk voor de zorg en ondersteuning op het gebied van jeugdhulp, maatschappelijke ondersteuning, beschermd wonen en participatie. Om aan deze taken de voor Haarlem de meest passende invulling te geven is een transformatie van deze zorg en ondersteuning in volle gang. Deze transformatie richt zich op het versterken van de zelfredzaamheid en eigen kracht van onze inwoners, met als doel dat iedere Haarlemmer kan meedoen in de samenleving. Ieder op zijn niveau en naar draagkracht. De gemeente creëert de randvoorwaarden om te kunnen meedoen. Zoals eerder vermeld in de kwartaalrapportages sociaal domein slagen wij er steeds beter in adequate ondersteuning en/of zorg op het juiste moment te leveren aan onze burgers.

De gemeente werkt in 2017 verder aan de transformatie, waarbij de menselijke maat en leefwereld van de burger de leidraad is. De burger moet resultaat ervaren van wat de gemeente doet, niet de systeemwerelden van de gemeente zelf of de aanbieders van zorg. Met alle betrokkenen wordt gewerkt aan de echte veranderingen in het sociaal domein. Niet gericht op bezuinigingen of verschraken van zorg. Maar gericht op het anders organiseren van de zorg, dicht bij de burger, dicht bij zijn leefomgeving, terug naar zelfregie en gericht op herstel in plaats van op hospitalisering.

Wat de transformatie inhoudt verschilt per onderdeel. Zo krijgt het sociaal wijkteam per 2017 de centrale positie in het sociaal domein die altijd is beoogd: een multi-disciplinair team, een regisseursrol voor de klant, een centrale plek in de wijk en directe toegang tot specialistische voorzieningen aangestuurd door de gemeente. Medio 2016 heeft de raad besloten dat de aansturing van het sociaal wijkteam tot 2020 bij de gemeente blijft. Dat heeft financiële gevolgen voor de gemeente, omdat dit een langere periode is dan eerder werd voorzien.

Voor 2017 worden de contracten met de zorginstellingen verlengd. In 2017 worden de contracten gesloten voor 2018. Het formuleren van de vraag gebeurt op basis van de transformatiedoelen ([2015/168421](#)), én met veel meer kennis en ervaring dan de eerste keer. En hier is ruimte voor vereenvoudiging, vernieuwing en om innovatie te stimuleren. Geen dichtgetimmerde uitvraag maar ruimte voor de professional en flexibele inzet voor de klant. Dit moet bovendien bijdragen aan de zo gewenste vermindering van administratieve lasten.

Vooruitlopend op deze inkoopronde worden in 2017 met zorgaanbieders, welzijnsorganisaties en sociaal wijkteam stappen gezet in de kanteling van maatwerkvoorzieningen, eveneens een belangrijk transformatiedoel. Kanteling wil zeggen: van geïndiceerde zorg naar vrij toegankelijke ondersteuning dicht bij de burger in zijn directe leefomgeving. Een concrete verbinding tussen Wmo, Jeugdwet en Participatiewet en ook hier weer een verdere vermindering van administratieve last voor burgers, gemeente en zorgaanbieders. Bij kanteling van voorzieningen wordt ook gekeken naar lacunes in het sociaal domein op basis van de ervaringen die de afgelopen twee jaar zijn opgedaan met de nieuwe taken. Dergelijke knelpunten kunnen in veel gevallen worden opgelost door herschikking van taken en middelen. Het valt echter niet uit te sluiten dat een extra investering nodig is.

Bij de transformatie is altijd aandacht voor begrippen als ‘zorgen dat’ in plaats van ‘zorgen voor’ en voor verbeteringen in de uitvoering en preventie. Het gaat over andere vormen van ondersteuning en zorg en over minder schotten binnen en tussen de algemene voorzieningen en de specialistische ondersteuning. Het gaat ook over een cultuuromslag, voor alle partijen, van burger tot organisatie tot overheid. Dit kost tijd. De transformatie moet daarom sámen met alle partijen tot stand komen.

Beleidsontwikkeling in relatie tot financiële ontwikkeling

Bij de decentralisatie per 1 januari 2015, van de taken op het gebied van de Jeugdzorg en de voormalige Awbz, heeft de gemeenteraad drie opdrachten gegeven:

- Het garanderen van zorgcontinuïteit voor onze burgers die in deze overgangperiode van rijksgefinancierde naar gemeentefinancierde zorg zouden gaan;
- Het klaar staan voor nieuwe vragen voor zorg en ondersteuning;
- Dit binnen de kaders van rijksbudget is werkbudget, en daarmee dus ook het anticiperen op de rijksbezuinigingen op macroniveau.

Cliënten

Het jaar 2015 was een onzekere periode waarin met beperkte kennis, ervaring en ervaringsgegevens is vormgegeven aan deze opdracht. Daarom zijn waarborgen ingebouwd om aan de eerste opdracht te voldoen. Met de zorgaanbieders is continu overleg geweest over het bewaken van zorgcontinuïteit op het niveau van cliëntgroepen. Op individueel cliëntniveau zijn directe contacten geweest met zorgaanbieders en de voormalige financiers (zorgkantoren, zorgverzekeraar) om op casusniveau eventuele knelpunten op te lossen. En dat is ook nu nog de praktijk.

Daar waar zorg of ondersteuning nodig is, wordt deze beschikbaar gesteld. In 2014 is al aan de raad gerapporteerd dat zorgcontinuïteit werd gegarandeerd en dat de gemeente klaar stond voor nieuwe klanten. Sterker nog: Haarlem was één van de eerste gemeenten die in 2014 ‘transitieproof’ was: klaar voor adequate uitvoering van de nieuwe taken.

Dit is gedaan binnen de kaders van ‘rijksbudget is werkbudget’. Bij de jaarrekening 2015 is gebleken dat het rijksbudget in 2015 voldoende was. Met alle onzekerheden en voorzichtigheid waarmee aan de uitvoering van deze nieuwe taken in 2015 is begonnen, is dat een opvallende prestatie waarbij alles is gedaan om de zorg die nodig is te leveren.

Transitie

Er zijn ook rijksbezuinigingen en daarop is geanticipeerd door deze door te laten werken in de contractering van huidige zorgpartners en de afgesproken tarieven. In de jeugdzorg zijn in 2014 al afspraken gemaakt met de zorgaanbieders in het transitiearrangement over geleidelijke tariefsverlagingen. Zonder dat deze ten koste zouden gaan van de kwaliteit van de zorg, vershraling van zorg of het ontstaan van wachtlijsten in de zorg. Ook de tariefskorting op beschermd wonen als gevolg van de voor de gemeente nadelige effecten van het landelijk verdeelmodel, leidt niet tot vershraling van zorg. In de Wmo zijn de rijksbezuinigingen verzacht door landelijke zorgakkoorden die tijd geven voor de transformatie.

Zorgaanbieders geven samen met de gemeente vorm aan de transformatieopgaven in het sociaal domein, waarbij voorop staat dat iedereen die zorg nodig heeft, dat ook op het juiste

moment krijgt. Het blijkt dat efficiencymaatregelen mogelijk zijn in de bedrijfsvoering die niet ten koste gaan van de directe zorg aan de klant. Ook is gebleken dat, net als de zorgkantoren en het Rijk dat zagen vóór 2015, er een flink verschil zit tussen afgegeven zorgindicaties en daadwerkelijk geconsumeerde zorg, van soms wel 25%. Kostenbesparende innovaties in de zorg zijn zeker mogelijk, ook zonder ten koste te gaan van de directe zorg aan de klant.

Er zijn ook nieuwe knelpunten. Zo is rondom Huishoudelijke ondersteuning gebleken dat er verbeteringen nodig zijn in het proces van beoordeling en toewijzing. Dit is dan ook in nauw overleg met de raad verbeterd. Ook zijn er knelpunten die niet in Haarlem kunnen worden opgelost. Denk bijvoorbeeld aan het grensvlak tussen het gemeentelijk sociaal domein en de Wet langdurige zorg (Wlz). Het rijk corrigeert de macrobudgetten voor Wmo en Jeugd ten nadele van gemeenten, in de veronderstelling dat er meer burgers in de Wlz terecht moeten komen. De dagelijkse praktijk van de gemeente Haarlem laat dat echter niet zien, waardoor hier sprake is van tegenvallers. Ook is te zien dat extramuralisering in de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) effecten heeft op opvang en beschermd wonen in de gemeente.

Ontwikkeling meerjarenraming sociaal domein

Voor de derde keer is een begroting voor het sociaal domein opgesteld. Ten opzichte van 2015 en 2016 is meer informatie beschikbaar om tot een steeds meer betrouwbare begroting te komen. Alhoewel die informatie nog steeds niet volledig of soms heel beperkt juist en betrouwbaar is, wordt het beeld completer, zowel de inkomsten als de uitgavenkant. Een ontwikkeling die zich naar verwachting verder voortzet.

Zoals in 2014 geschetst vergt de transformatie in het sociaal domein enige tijd. De eerste jaren wordt extra geïnvesteerd en daarvoor is de reserve sociaal domein ingericht. Voor het jaar 2017 is er een geprognoseerd tekort van € 2,8 miljoen. Vanaf 2018 is een taakstelling opgenomen binnen de begroting van het sociaal domein, om in de jaren daaropvolgend toe te werken naar een sluitende meerjarenbegroting sociaal domein. In die jaren wordt verwacht dat de kanteling en preventie ook financieel effect hebben.

Conform de afspraken komen de geraamde tekorten ten laste van de algemene reserve sociaal domein. De geraamde tekorten zijn opgenomen in de prognose van de reserve. Daarnaast wordt in 2017 nog € 200.000 onttrokken voor de programma-organisatie.

Ontwikkeling inkomsten

Voor wat betreft de inkomsten is de begroting 2017 en de meerjarenraming 2018-2021 gebaseerd op de meicirculaire 2016. Daarmee is de laatste stand van de rijksbijdrage de basis voor de uitgaven. Alle stelposten en taakstellingen uit voorgaande circulaire zijn verwerkt in de begroting. De raming van de eigen bijdrage voor Beschermd wonen wordt verhoogd met € 1.500.000. De ramingen eigen bijdrage Wmo zijn verlaagd. Per saldo een toename van ruim € 300.000.

Ontwikkeling uitgaven

Voor de uitgaven is de raming 2017 geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015, de ontwikkeling van de uitgaven eerste helft 2016 en de financiële effecten van nieuwe vraagstukken die vanaf 2017 opgepakt worden. Ten opzichte van de voorgaande jaren zijn de uitgaven voor Wmo Huishoudelijke ondersteuning en hulpmiddelen (de 'oude' Wmo) aan de raming toegevoegd. De

meerjarenraming 2018-2021 is gebaseerd op ongewijzigd beleid 2017 en de financiële effecten van nieuw beleid en beleidsintensiveringen.

Verbinding met andere clusters

Het cluster Sociaal en het cluster Burger en bestuur zijn met elkaar verbonden vanuit het vertrouwen dat de gemeente heeft in de inwoners van Haarlem. De gemeente rekent op ieders maatschappelijke betrokkenheid en wil de invloed van Haarlemmers vergroten met gebiedsgericht werken en ruimte voor buurtgerichte en creatieve initiatieven. De verbindingen met het cluster Fysiek liggen in de ontwikkeling dat Haarlemmers langer zelfstandig wonen. Een goede leefomgeving draagt bij aan het welzijn; goed wonen is een basisvoorziening om mee te kunnen doen en een sterke economie zorgt dat Haarlemmers financieel zelfredzaam kunnen zijn.

Onderliggende programma's

Het cluster Sociaal bestaat uit drie programma's:

Programma 1: *Maatschappelijke participatie* gaat over de basisvoorwaarden om mee te kunnen doen in de samenleving, met voor iedereen toegankelijke activiteiten en voorzieningen, met informatie en advies en met lichte vormen van ondersteuning gericht op preventie.

Programma 2: *Ondersteuning en zorg* gaat over maatwerk op het gebied van voorzieningen en zorg, veelal alleen toegankelijk met een beschikking.

Programma 3: *Werk en inkomen* gaat over het tijdelijke financiële vangnet en de toeleiding naar werk en scholing om vanuit eigen kracht zelfredzaam te zijn in de Haarlemse samenleving.

Hoofdkoers

Zorg voor jeugd, onderwijs en sport (programma 1 en 2)

Haarlem neemt er verantwoordelijkheid voor dat haar jeugd gezond en veilig kan opgroeien en gelijke ontwikkelkansen heeft. Voor jeugd en ouders zijn er basisvoorzieningen zoals kinderopvang, peuterspeelzalen, scholen, (jeugd-)gezondheidszorg, sport- en vrijetijdsvoorzieningen. De Centra voor Jeugd en Gezin (CJG) en de CJG-coaches ondersteunen ouders en jeugd, en ook professionals zoals docenten en huisartsen, bij opvoed- en opgroei-vragen. Als dat nodig is, coördineert het CJG specialistische hulp.

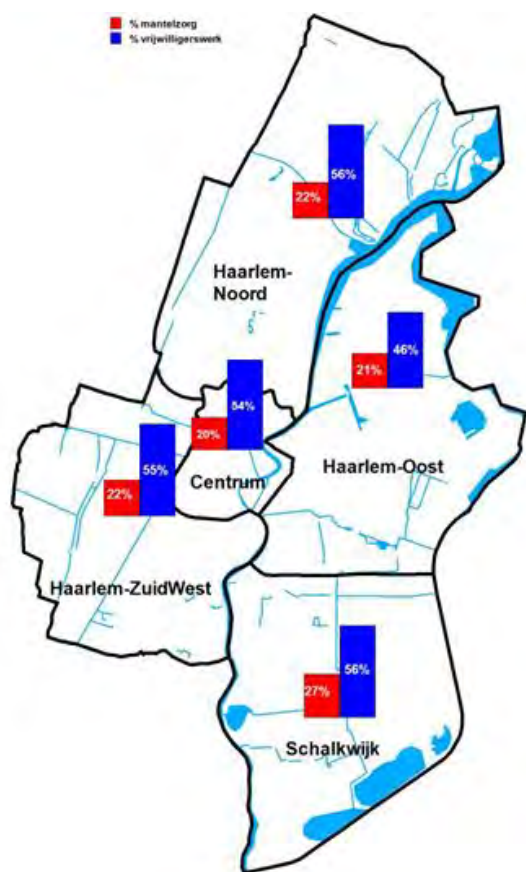
De ondersteuning en zorg kan verder worden verbeterd door de relaties tussen jeugdhulp, leerplicht en het passend onderwijs te versterken. Ook worden de sportverenigingen gestimuleerd en ondersteund bij het versterken van hun maatschappelijke rol. Dit om samenhang in de buurt te bevorderen en met andere maatschappelijke organisaties een zinvolle dagbesteding aan kwetsbare groepen te bieden.

De transformatie in de jeugdhulp wordt verder vorm gegeven op basis van het Transitiearrangement ([2013/469125](#)), de meerjarige afspraken zoals met de jeugdhulpaanbieders zijn vastgelegd. Daarbij geldt nog steeds dat er sprake is van oplopende bezuinigingen vanuit het Rijk die moeten worden opgevangen.

Algemene en maatwerkvoorzieningen (programma 1 en 2)

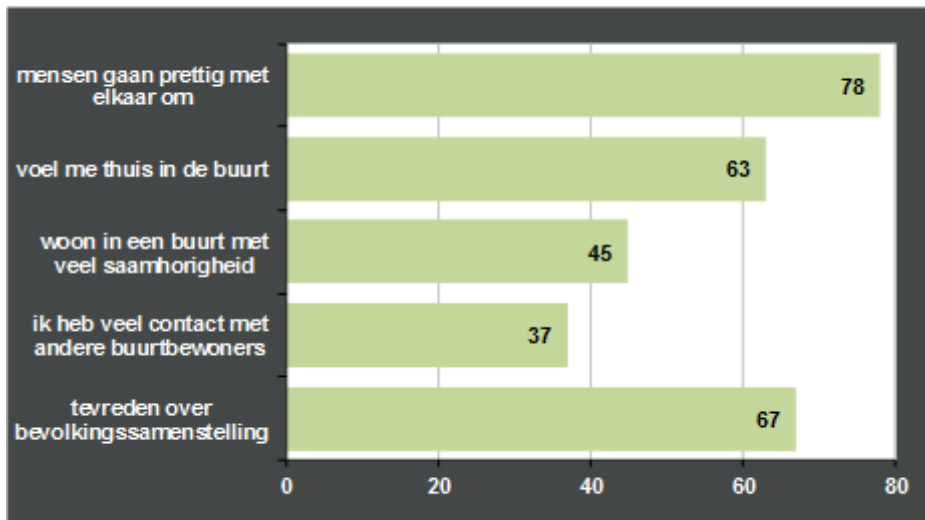
Eén van de randvoorwaarden om mee te doen in de samenleving is het op peil houden van een goed voorzieningenniveau op het gebied van welzijn, zorg, onderwijs en participatie. Hierdoor kunnen mensen zo lang mogelijk zelfredzaam zijn en zelfstandig wonen, houden zij grip op hun leven en kunnen zij participeren. Deze voorzieningen zijn vaak in de directe woonomgeving te vinden, dragen bij aan de sociale samenhang in buurten en zorgen ervoor dat mensen elkaar kunnen blijven ontmoeten en zich voor elkaar en voor de Haarlemse samenleving inzetten. Hoeveel mensen zich voor de samenleving vrijwillig inzetten of mantelzorg verlenen en hoe de Haarlemmer aankijkt tegen de sociale samenhang staat in onderstaande figuren.

Percentage Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft mantelzorg te verlenen en vrijwilligerswerk te doen naar gebied in 2015.

Bron: Omnibusonderzoek 2015

Percentage (helemaal) mee eens met hier genoemde uitspraken over hun buurt, 2015

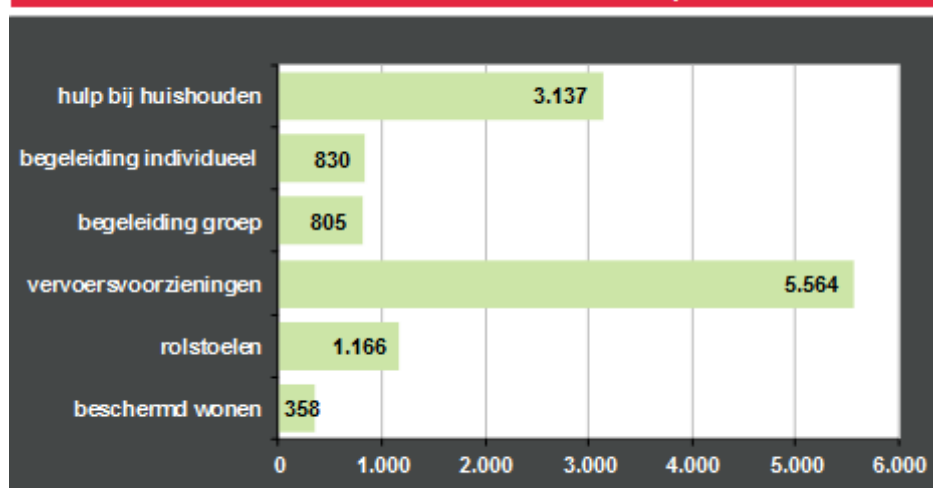
Bron: Omnibusonderzoek

De afspraken met de maatschappelijke partners van Haarlem over de algemene voorzieningen (basisinfrastructuur) zijn nu voor meer jaren vastgelegd. Dit geeft hen zekerheid in de relatie met de gemeente en daarmee de kans te investeren in de transformatie. Er kan ook beter worden bijgestuurd, door beide partijen, in de uitvoering van de afgesproken prestaties zodat deze ook met actuele ontwikkelingen en inzichten zo goed mogelijk bijdragen aan het bereiken van de door de gemeente gestelde doelen. Op basis van de subsidieregeling voor innovatie worden projecten uitgevoerd die de algemene voorzieningen versterken en vernieuwen. Een deel van de projecten, bijvoorbeeld de stamtafels voor ambulante ondersteuning van kwetsbare bewoners in een wijk, wordt onderdeel van het reguliere aanbod.

De groep statushouders die door de gemeente wordt gehuisvest is groter dan voorheen. Om deze nieuwe Haarlemmers vergelijkbare kansen te bieden als iedereen wordt de integratie en participatie zorgvuldig opgepakt, vanuit het sociaal programma 'Thuis in Haarlem; samen doen!' Het programma hanteert een integrale aanpak met algemene voorzieningen, burgerinitiatieven en vrijwillige inzet, waarbij de gemeente zich ook nadrukkelijk opstelt als partner en verbinder. Dit gebeurt naast het formele traject voor de inburgering en trajecten richting scholing en arbeid. Het is zaak om hier zo snel mogelijk mee te beginnen, bij voorkeur als de statushouder nog in het asielzoekerscentrum verblijft. Er wordt zoveel mogelijke gebruik gemaakt van het bestaande aanbod aan instrumenten om mensen te integreren en te laten participeren, maar er mag geen sprake mag zijn van oneerlijke concurrentie en verdringing op de arbeidsmarkt.

Haarlem organiseert ondersteuning in de vorm van Wmo maatwerkvoorzieningen. Dit zijn voorzieningen als huishoudelijke hulp, hulpmiddelen en woningaanpassingen en tegenwoordig ook dagbesteding, individuele begeleiding, respijtzorg en beschermd wonen.

Aantal Wmo-cliënten in Haarlem naar soort hulp, mei 2016

Bron: Woon Zorg Welzijn Monitor Zuid-Kennemerland

Haarlem is als centrumgemeente regionaal verantwoordelijk voor beschermd wonen, de zorg voor dak- en thuislozen, de vrouwenopvang en het tegengaan van huiselijk geweld en kindermishandeling. Bijzondere aandacht gaat uit naar de opvang van nieuwe doelgroepen dak- en thuislozen (zoals economisch daklozen).

Naast de voorbereiding van een nieuwe inkoopronde wordt in 2017 al een breed scala aan verbeteringen geïmplementeerd op het gebied van huishoudelijke ondersteuning, de toegang tot maatwerkvoorzieningen, activerende dagbesteding en preventie en uitstroom bij maatschappelijke opvang, vrouwenopvang en beschermd wonen.

Met de inzet van de sociale wijkteams wordt de inzet van langdurige, specialistische hulp voorkomen. Als hulp toch nodig is, wordt ondersteuning als maatwerkvoorziening snel ingezet en kan deze makkelijk worden op- of afgeschaald als de situatie daarom vraagt. Dit wordt georganiseerd met voldoende waarborgen voor inwoners die extra ondersteuning nodig hebben; er zijn ook grenzen aan zelfredzaamheid en eigen kracht.

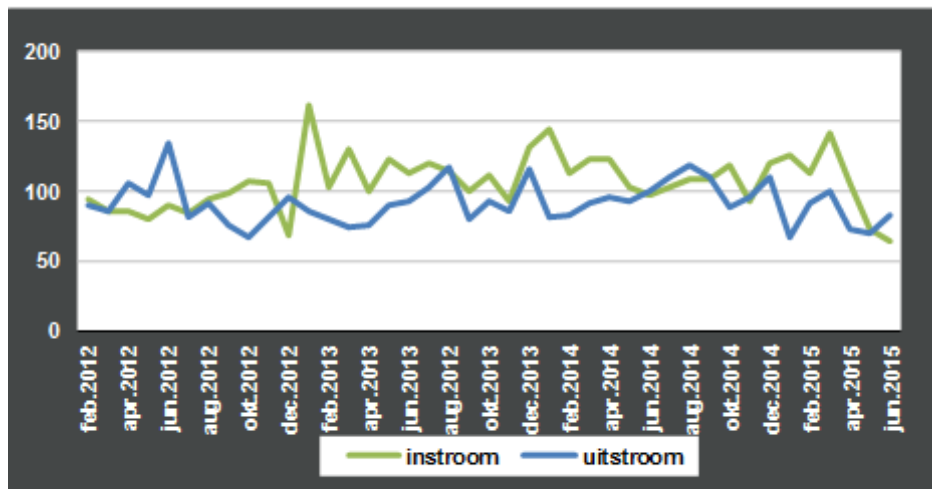
Mensen die tijdelijk zijn opgevangen in een beschermde omgeving moeten weer zelfstandig gaan wonen, zodra dat kan en als hun veiligheid en die van hun omgeving is gewaarborgd. Daarvoor wordt in 2017 een volgende stap gezet in het realiseren van een breder palet van woon- en ondersteuningsvormen en het af- en ombouwen van intramurale voorzieningen.

Werk en inkomen (programma 3)

De gemeente wil zoveel mogelijk mensen laten deelnemen (participeren) aan de samenleving. Daarom ondersteunt Haarlem inwoners op het gebied van werk, inkomen en bij schulden als ze dat onvoldoende op eigen kracht kunnen. De Participatiewet biedt de gemeente verschillende instrumenten die kunnen worden ingezet om alle doelgroepen, ook mensen met een arbeidsbeperking, daadwerkelijk te laten participeren, bij voorkeur door middel van betaald werk. Hierbij zoekt de gemeente samenwerking met partners in de regio. Op het werkplein werken gemeenten, re-integratiepartners en het UWV samen om de Haarlemmer een grotere kans op werk te bieden. Het Regionaal Werkbedrijf Zuid-Kennemerland en IJmond (samenwerkingsverband tussen gemeenten, UWV, werkgevers-

en werknemersorganisaties) maakt regionale afspraken om garantiebannen voor mensen met een arbeidsbeperking te realiseren.

Ontwikkeling in- en uitstroom uitkeringen¹ in Haarlem, 2012-2015

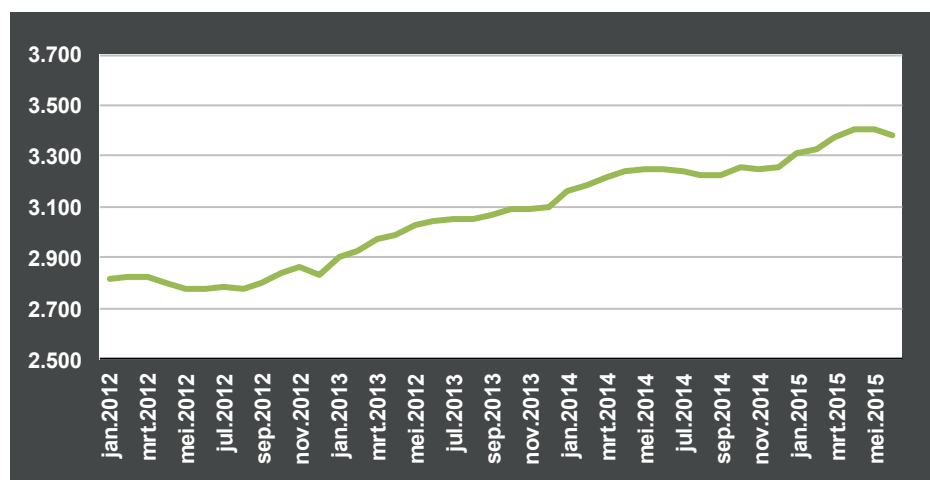

Bron: Gemeentelijke registratie

¹ Participatiewet en IOAW/IAOZ, in 2012 plus WWIK

De strategie die de gemeente hier inzet, staat in het vastgestelde koersdocument Werk en inkomen ([2016/255654](#)). De gemeente wil zich niet alleen richten op de directe bemiddeling naar werk maar pleegt ook inzet om mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en mensen die langdurig in een uitkeringssituatie zitten, te laten participeren door werk, opleiding of vrijwilligerswerk. Om Haarlemmers met een uitkering hierbij te kunnen ondersteunen en daarin ook de samenwerking met partners in de stad te vinden hanteert de gemeente de principes 'Ken je klant' en 'Ken je stad' om maatwerk te leveren aan inwoners met een bijstandsuitkering en samen te werken met re-integratiepartners, werkgevers en maatschappelijke partners in de stad op het gebied van re-integratie en participeren.

Ontwikkeling aantal uitkeringen¹ in Haarlem, jan.2012 - juni 2015

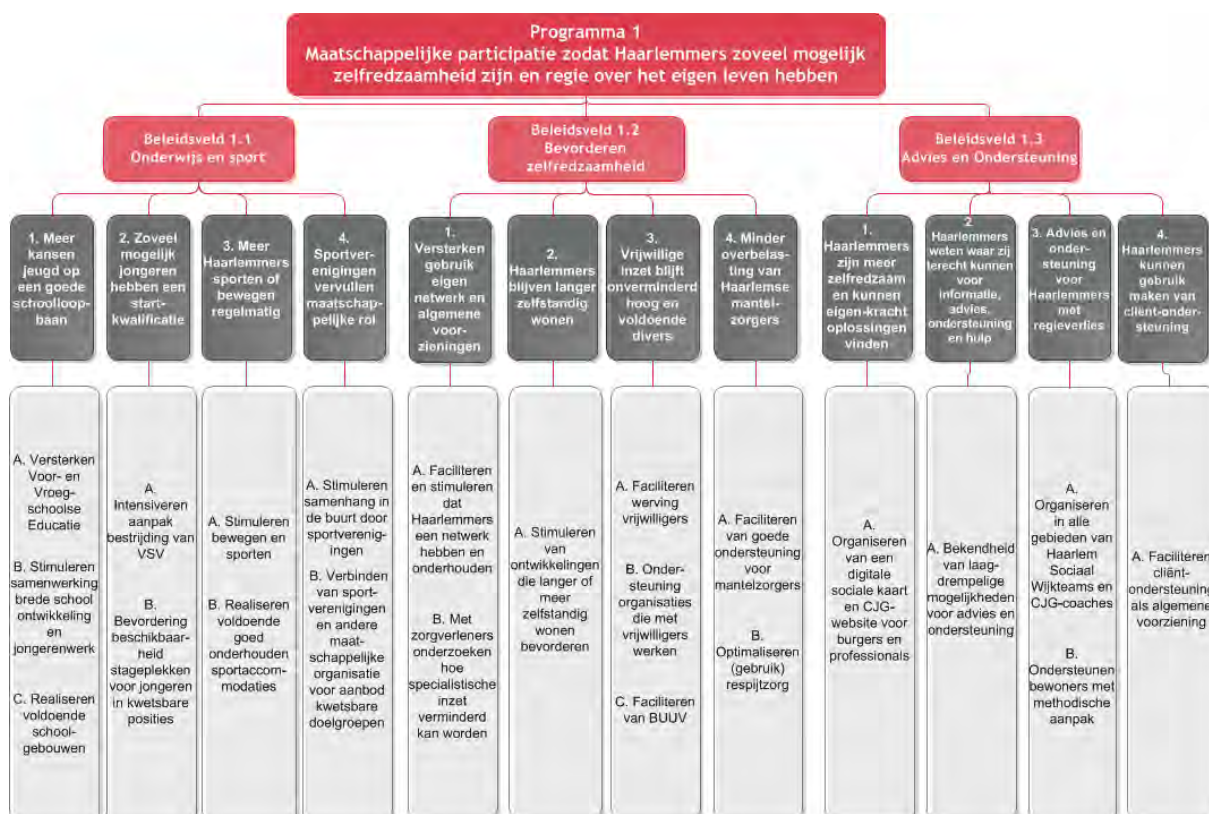
Bron: Gemeentelijke registratie

¹ Participatiewet en IOAW/IAOZ, in 2012 plus WWIK

Een laag inkomen mag geen belemmering zijn om mee te kunnen doen in de samenleving. De gemeente wil zoveel mogelijk Haarlemmers met een minimuminkomen bereiken en zorgt voor een beter gebruik van de minimavoorzieningen. De toegang tot de schulddienstverlening is verbeterd. Haarlem hanteert geen algemene uitsluitingsgronden en kijkt naar de individuele omstandigheden van de klant bij het zoeken naar een passende oplossing en ondersteuning bij financiële problemen.

Programma 1 Maatschappelijke participatie

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) Portefeuilles	Wmo en welzijn, Volksgezondheid, Jeugd, Onderwijs, Sport, Coördinatie sociaal domein
Afdeling(en)	Stadszaken

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente stimuleert dat zoveel mogelijk Haarlemmers zelfredzaam zijn en regie over hun eigen leven hebben, dat ze meedoen en erbij horen. Daarvoor zijn goede algemeen toegankelijke voorzieningen (de sociale basisinfrastructuur) nodig met aandacht voor welzijn, onderwijs, sport en gezondheid. Daarnaast is er advies en ondersteuning als daar behoefte aan is. De gemeente wil bijdragen aan de mate waarin elke Haarlemmer, ongeacht beperking of kwetsbaarheid, meetelt en mee kan doen en de inzet van (zwaardere) zorg voorkomen.

Context en achtergronden

Dit programma focust op drie beleidsvelden: Onderwijs en sport, Bevorderen zelfredzaamheid en Advies en ondersteuning. Binnen deze beleidsvelden is er een keur aan activiteiten en voorzieningen die helpen dat burgers zich geholpen en ondersteund voelen, zodat zij zelfstandig kunnen blijven functioneren en zo veel mogelijk mee kunnen doen, nu en in de toekomst. Het gaat om laagdrempelige, vrij toegankelijke, niet individueel geïndiceerde en veelal collectieve voorzieningen. De gemeente faciliteert deze inzet van

organisaties en bewoners. De meerjarige afspraken die hierover zijn gemaakt worden ook in 2017 waar nodig geactualiseerd.

Onderwijs en sport

De gemeente zet in op verbetering van de (pedagogische) kwaliteit van deze basisvoorzieningen en wil de eigen kracht van gezinnen helpen versterken, de ontwikkeling van kinderen en jongeren stimuleren, (opvoed)problemen helpen voorkomen of tijdig te signaleren en hiernaar handelen.

De transformatie van de zorg voor jeugd gaat samen met die in het onderwijs. Schoolbesturen in lokaal en regionaal verband zorgen gezamenlijk met passend onderwijs dat kinderen met een ondersteuningsbehoefte een plek in het onderwijs krijgen. Dat kan op een reguliere school zijn of in het speciaal (basis)onderwijs. Doel is dat zoveel mogelijk jongeren een start- of beroepskwalificatie kunnen behalen. De groei van het aantal leerlingen in Haarlem vraagt om uitbreiding van het aantal leslokalen. De coaches van de Centra voor Jeugd en Gezin kunnen ouders, jeugdigen en professionals zoals docenten en huisartsen, ondersteuning bieden bij opvoed- en opgroei-vragen. Zij kunnen specialistische zorg erbij halen als dat nodig is. Onderwijs en zorg worden op deze manier verbonden. Sport en bewegen worden als middel vanuit het sportstimuleringsfonds ingezet om maatschappelijke betrokkenheid en gezondheid verder te ontwikkelen. De Agenda voor de Sport ([2015/73399](#)) biedt hierbij het kader voor de activiteiten van breedte- en kernsport aan.

Bevorderen zelfredzaamheid

De gemeente wil de preventieve kracht van de algemene voorzieningen versterken. Ook wil ze waar dat kan huidig specialistisch aanbod onderbrengen in de algemene voorzieningen, bijvoorbeeld vormen van begeleiding. In plaats van ingrijpen bij problemen, grotere problemen voorkomen. De gemeente wil deze veranderingen samen met de partners in de stad bereiken. Hiervoor zijn subsidieafspraken gemaakt tot en met 2019, gebaseerd op een uitwerking van de doelen uit de begroting ([2015/068952](#)). De raad wordt geïnformeerd over de voortgang en de actualisatie van deze afspraken.

De gezondheid van de Haarlemmer wordt beschermd en bevorderd door de GGD Kennemerland waaraan Haarlem deelneemt. De GGD verzorgt de infectieziektebestrijding (preventie en bestrijding, individueel en bij instellingen), adviseert over schadelijke stoffen, voorkomt en beperkt gezondheidsschade bij crises. Daarnaast adviseert de GGD over het behouden en bevorderen van de gezondheid van de bevolkingen en voert zij hiervoor projecten uit. De (directe) invloed van de gemeente op de gezondheid van de inwoners is echter beperkt.

Om het langer zelfstandig wonen te faciliteren worden diverse acties en projecten uitgevoerd. De aanpak om het aanbod wonen, zorg en welzijn op elkaar aan te laten sluiten is gebiedsgericht. De door de gemeente ontwikkelde [Woon Zorg Welzijn Monitor](#) levert hiervoor de nodige informatie. De aanpak gebeurt samen met ondernemers en maatschappelijk partners. De aanpak is domein overstijgend, zowel het fysieke als sociale domein zijn betrokken. Het plan van aanpak hiervoor is onderdeel van het Transformatieprogramma sociaal domein ([2015/168421](#)).

Advies en ondersteuning

Soms is er voor Haarlemmers of hun gezinnen extra advies en ondersteuning nodig. De gemeente informeert haar inwoners over de mogelijkheden en toegang, zoals via Centra voor Jeugd en Gezin en sociale wijkteams. Informatie, advies en laagdrempelige ondersteuning wordt geboden op plekken dichtbij bewoners. Op deze manier sluit de ondersteuning aan bij de wensen en mogelijkheden van de gezinnen en hun netwerk. De positie van het sociaal wijkteam wordt versterkt, zie ook cluster Sociaal.

Kaderstellende beleidsnota's

- Transitie sociaal domein, kadernota Samen voor Elkaar ([2012/172892](#))
- Nota Samen voor Elkaar, op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur ([2013/55659](#))
- Beleidskaders Zorg voor Jeugd, Awbz, participatiewet en Wmo (transitieplan ondersteuning sociaal domein) ([2013/469125](#))
- Uitwerking doelen en effecten sociaal domein en transitie basisinfrastructuur ([2013/368525](#))
- Subsidies basisinfrastructuur sociaal domein vanaf 2016 ([2014/420648](#))
- Kaderstelling gemeentelijke vraag basisinfrastructuur sociaal domein 2016-2020 ([2015/68952](#))
- Transformatienota sociaal domein ([2015/168421](#))
- Uitgangspuntennota 'Samen voor jeugd: transitie jeugdzorg' ([2012/199782](#))
- Herijking visie jongerenwerk ([2015/200522](#))
- Lokale Educatieve Agenda 2015-2019 ([2015/166463](#))
- Regionale Educatieve Agenda 2015-2019 ([2015/90668](#))
- Regionale Agenda voor de toekomst 'Aanval op de schooluitval 2015 tot en met 2018 Zuid- en Midden-Kennemerland' ([2015/32177](#))
- Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs ([2015/166865](#))
- Schoolgebouwen, medegebruik en verhuur ([2009/153810](#))
- Agenda voor de Sport 2015-2019 'Samen Bewegen' ([2015/29476](#))
- Beleidsuitvoeringsplan Sportaccommodaties 2013-2018 ([2013/59413](#))
- Plan van Aanpak Langer Zelfstandig Wonen ([2015/432194](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[VRK \(GGD\)](#)

[GR Schoolverzuim](#)

[NV Sport Recreatie en Onderwijsvoorzieningen \(SRO\)](#)

[Haarlem effect](#)

[Kontext](#)

[Jeugdgezondheidszorg Kennemerland](#)

[Spaarne Peuters](#)

[Sportsupport Kennemerland](#)

1. Meer kansen jeugd op een goede schoolloopbaan

Wat willen we bereiken?

Meer kansen voor de jeugd op een goede schoolloopbaan in voldoende geoutilleerde schoolgebouwen, vanaf de voorschoolse periode tot en met het voorgezet onderwijs.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente werkt samen met de partners in de stad aan een toename van het aantal kinderen in de Voor- en Vroegschoolse Educatie-voorzieningen (VVE) en aan het vergroten van taalvaardigheid om meer kinderen een goede start en gelijke kansen te bieden. Hierbij is het noodzakelijk dat voor ieder kind een plaats beschikbaar is (100%).
- De gemeente stimuleert de samenwerking tussen uitvoerende partners in brede schoolontwikkeling en jongerenwerk waarbij op stedelijk en buurtniveau activiteiten worden aangeboden onder en na schooltijd. Het samenwerkingsverband jeugd richt de activiteiten op risicoleerlingen. De uitvoerende partners werken bij de voorbereiding en uitvoering samen.
- De gemeente realiseert, samen met de schoolbesturen, voldoende goed geoutilleerde schoolgebouwen, gebaseerd op leerlingenprognoses en beschikbare ruimte in de omgeving van de school. Voor de duurzaamheid van schoolgebouwen worden, samen met de schoolbesturen, verschillende uitvoeringsmogelijkheden ontwikkeld.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
c. Het aantal (ver)nieuwbouw en uitbreidingen onderwijshuisvesting vanwege het groeiend aantal leerlingen	6 (2009)	9 (2011) 4 (2012) 4 (2013) 4 (2014) 3 (2015)	6	2	0	1	2	2	Gemeentelijke registratie, Strategisch Huisvestingsplan, Onderwijs (SHO) / Jaarplan Onderwijshuisvesting

2. Zo veel mogelijk jongeren hebben een startkwalificatie

Wat willen we bereiken?

Zo veel mogelijk jongeren sluiten hun schoolloopbaan af met een start- of beroepskwalificatie, zodat zij goed in staat zijn in de samenleving te participeren via de arbeidsmarkt of via een vervolgstudie.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Voortijdige schoolverlaters: Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder start-kwalificatie, het VO- en MBO-onderwijs verlaat	5,0% (2007)	4,4% (2011) 4,6% (2012) 2,7% (2013) 2,1% (2014) 2,1% (2015) ¹	-	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	1,9%	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) BZK
Absoluut verzuim: Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen	1 (2014)	1 (2014) ¹	-	1	1	1	1		Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) BZK
Relatief verzuim: Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is, per 1.000 leerlingen	61 (2014)	61 (2014) ¹	-	35	30	30	30	30	Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) BZK
Het percentage achterstands-leerlingen (4-12 jaar) in het primair onderwijs dat kans heeft op een leer-achterstand	25,44 (2005)	12,72% (2011) 12,33% (2012)	-	- ²	-	-	-	-	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel BZK

¹ De voorlopige cijfers over het schooljaar 2015-2016 worden door het Ministerie van OCW rond 1 maart van het kalenderjaar volgend op het schooljaar bekend gemaakt. De definitieve cijfers over genoemd schooljaar verschijnen in het najaar van 2017.

² Het Verwey Jonker Instituut houdt deze gegevens met het instrument Kinderen in Tel bij. Zij doet dit onderzoek echter niet jaarlijks. Cijfers zijn tot en met 2012 beschikbaar. De wet OKE (Ontwikkelkansen door Kwaliteit en Educatie) eindigt met ingang van 1 januari 2018.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente Haarlem als contactgemeente van Midden- en Zuid-Kennemerland intensificeert samen met de partners in de regio de verzuim- en thuiszittersaanpak in het voortgezet en primair onderwijs en op het middelbaar beroepsonderwijs in het kader van de aanpak Bestrijding van Voortijdig School Verlaters (VSV) ([2015/32177](#)). Hiertoe worden onder meer extra jobcoaches ingezet. Deze aanpak wordt in opdracht van het bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Schoolverzuim en Voortijdig Schoolverlaters gerealiseerd.
- De gemeente bevordert de beschikbaarheid van stageplekken om de beschikbaarheid van een arbeidsplek voor jongeren in kwetsbare posities te stimuleren. Vooral jongeren uit het praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs en jongeren die langer dan een jaar niet op school zijn ingeschreven, worden begeleid naar stageplekken, vervolgscholing en/of arbeidsmarkt.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
b. Het aantal stageplekken ter versterking aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt	30 (2011-2012)	40 (2012-2013) 60 (2013-2014) 70 (2014-2015)	80	90	100	100	100	100	Gemeentelijke registratie

3. Meer Haarlemmers sporten of bewegen regelmatig

Wat willen we bereiken?

Meer Haarlemmers sporten of bewegen regelmatig op goed onderhouden sportparken of daarbuiten.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Het percentage Haarlemmers dat aan de Nederlandse norm gezond bewegen voldoet:									
Kinderen (4-11 jaar) ¹	96% (2014)	96% (2014)	-	-	96%	-	-	-	Kindermonitor GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Scholieren (2 ^e en 4 ^e klas voortgezet onderwijs) ¹	61% (2009)	65% (2013)	-	65%	-	-	-	67%	Jeugdmonitor Emovo GGD Kennemerland (vierjaarlijks)
Volwassenen (19-65 jaar) ¹	65% (2012)	65% (2012)	-	-	-	-	67%	-	Gezondheidsmonitor GGD Kennemerland
Ouderen (>65 jaar) ¹	70% (2012)	70% (2012)	-	-	-	-	72%	-	Gezondheidsmonitor GGD Kennemerland
Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	49,1% (2014)	49,1% (2014) ²	-	49%	49%	48%	48%	48%	RIVM-Zorgatlas BZK

¹ Kinderen: tenminste 3 uur per week bewegen als totaal van buiten spelen, lopen/fietsen naar en van school, schoolsport of sporten bij een sportvereniging. Scholieren: tenminste 1 uur per dag bewegen. Volwassenen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal 5 dagen per week bewegen. Ouderen: tenminste 30 minuten gedurende minimaal 5 dagen per week met leeftijd specifieke intensiteit.

² Het realisatiecijfer over 2015 is niet tijdig beschikbaar om hier op te nemen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente stimuleert sporten en bewegen voor jong en oud door de inzet van combinatiefunctionarissen en buurtsportcoaches. Vanuit het sportstimuleringsfonds organiseren partners in de stad extra sportactiviteiten en talentontwikkeling in de topsport en wordt de acceptatie en gelijke behandeling van lesbische, homo- en biseksuele en transgender personen (LHBT-ers) in de sport versterkt.
- De gemeente zorgt voor voldoende onderhouden binnen- en buitensportaccommodaties, sporthallen, zwembaden en gymzalen. Duurzaamheidsmaatregelen worden getroffen. SRO Kennemerland BV voert in opdracht van gemeente het beheer, exploitatie en onderhoud van alle sportaccommodaties uit. Om het vandalisme op sportaccommodaties te verminderen organiseren buurtsportcoaches activiteiten voor jongeren op sportparken buiten verenigingsuren.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
b. Het percentage goed onderhoud sportaccommodaties (o.b.v. bouwkundige conditienormen)	93% (2014)	94% (2015)	95%	95%	95%	95%	95%	95%	Registratie SRO

4. Sportverenigingen vervullen maatschappelijke rol

Wat willen we bereiken?

Sportverenigingen vervullen een maatschappelijke rol in het sociaal domein.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Oordeel Haarlemmers over binnen- en buiten sportaccommodaties, sporthallen, zwembaden en gymzalen in Haarlem (rapportcijfer) ¹	7,3 (2007)	7,1 (2011) 7,0 (2012) 7,1 (2013) 7,1 (2014) 7,5 (2015)	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	≥7,0	Omnibus-onderzoek

¹Tot en met 2015 is gevraagd naar het oordeel over alle sportvoorzieningen samen. In het Omnibusonderzoek 2016 wordt een splitsing gemaakt naar de genoemde voorzieningen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente stimuleert en ondersteunt sportvereniging in het nemen van hun maatschappelijke rol bij het bevorderen van de samenhang in de buurt. Dit gebeurt vanuit het sportstimuleringsfonds.
- De gemeente verbindt sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties om kwetsbare doelgroepen een zinvolle besteding te bieden en hen te stimuleren actief in de samenleving te participeren. Dit gebeurt ook vanuit het sportstimuleringsfonds.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma participatie	Maatschappelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
11	Onderwijs en sport		38.787	28.466	27.375	27.202	26.762	26.493
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
11	Onderwijs en sport		8.844	3.174	2.173	2.173	2.172	2.172
	Saldo lasten en baten excl. reserves		29.943	25.292	25.201	25.029	24.590	24.321

Beleidsveld 1.2 Bevorderen zelfredzaamheid

1. Versterken gebruik eigen netwerk en algemene voorzieningen

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers maken om zo zelfredzaam mogelijk te zijn voor ondersteuning en zorg meer gebruik van hun eigen netwerk en van buurtgerichte voorzieningen. Daarnaast zijn er voor iedereen toegankelijke voorzieningen met de focus op preventie. De ondersteuning gaat uit van de kracht en mogelijkheden van de bewoner.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage Haarlemmers dat zichzelf volledig zelfredzaam beschouwt (geen hulp nodig)	85% (2013)	85% (2014) 88% (2015)	-	88%	88%	89%	89%	89%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende contact te hebben	82% (2007)	75% (2011) 69% (2012) 70% (2013) 71% (2014) 71% (2015)	>75%	>75%	>77%	>79%	>80%	>80%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente faciliteert en stimuleert dat Haarlemmers een netwerk hebben en onderhouden en dat Haarlemmers zich inzetten voor elkaar, met kleinschalige wijk- of buurtgerichte (burger)initiatieven voor ontmoeting, ondersteuning en hulp. Bewoners worden aangesproken op wat zij zelf kunnen, ook voor anderen, bijvoorbeeld als vrijwilliger.
- De gemeente voert pilots uit om specialistische inzet te voorkomen of vertragen door eerdere of andersoortige inzet. Deze pilots zijn gebaseerd op de analyse van de mogelijkheden hiertoe en de resultaten worden verwerkt in de verwervingsstrategie voor de inkoop en subsidies 2018.

2. Haarlemmers blijven langer zelfstandig wonen

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers blijven langer zelfstandig wonen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente stimuleert ontwikkelingen die langer of (weer) zelfstandig wonen bevorderen. In 2017 ligt het accent op versterking van de randvoorwaarden hiervoor in verschillende wijken en op voorlichting en informatievoorziening.

3. Vrijwillige inzet blijft onverminderd hoog en voldoende divers

Wat willen we bereiken?

Vrijwillige inzet blijft onverminderd hoog en voldoende divers: zowel in de zorg als op andere terreinen, door jeugd volwassen en ouderen, en ook door kwetsbare Haarlemmers. Vrijwillige inzet zorgt voor betrokkenheid bij en samenhang in de samenleving.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Percentage Haarlemmers dat vrijwillige inzet pleegt	55% (2015)	55% (2015)	≥41%	≥55%	≥55%	≥55%	≥55%	≥55%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente faciliteert het werven en motiveren van inwoners uit alle groepen van de samenleving om zich vrijwillig in te zetten.
- De gemeente ondersteunt organisaties die met vrijwilligers werken door advies, begeleiding en deskundigheid te laten verzorgen.
- De gemeente faciliteert BUUV. De samenwerking tussen de organisaties wordt bevorderd. BUUV betreft in 2017 georganiseerde bewonersinitiatieven in Haarlem bij de marktplaats en biedt hen een plek hierop. Hiernaast worden de mogelijkheden van BUUV gebruikt om vluchtelingen en statushouders te ondersteunen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
b. Aantal matches via BUUV	1.200 (2011)	1.600 (2012) 1.800 (2013) 2.200 (2014) 3.220 (2015)	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500	CMS Systeem BUUV
b. Aantal actieve deelnemers BUUV	1.090 (2011)	1.790 (2012) 2.530 (2013) 3.250 (2014) 4.320 (2015)	5.240	5.960	6.480	6.700	6.830	6.900	CMS Systeem BUUV

4. Minder overbelasting van Haarlemse mantelzorgers

Wat willen we bereiken?

Minder overbelasting van Haarlemse mantelzorgers.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage mantelzorgers dat aangeeft (zeer) vaak overbelast te zijn	12% (2009)	10% (2011) 11% (2012) 9% (2013) 11% (2014) 16% (2015)	9%	15%	14%	13%	12%	11%	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente faciliteert goede ondersteuning van mantelzorgers met informatie, advies en individuele ondersteuning. Voor jonge mantelzorgers wordt geïnvesteerd in bewustwording van en ondersteuning bij het geven van mantelzorg.
- De gemeente stimuleert de optimalisatie van respijtzorg, zowel in de voorzieningen als de toegang en bekendheid, om mantelzorgers tijdelijk te ontlasten en in versterking van het sociaal netwerk om de druk op mantelzorgers te verminderen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Aantal mantelzorgers dat ondersteund wordt om overbelasting te verminderen	584 (2007)	1.863 (2011) 1.996 (2012) 2.003 (2013) 2.079 (2014) 4.042 (2015)	≥2.100	≥4.100	≥4.150	≥4.200	≥4.250	≥4.300	Registratie Tandem

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma participatie	Maatschappelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
12	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
	Bevorderen zelfredzaamheid		20.893	19.361	19.099	19.090	19.082	19.074
12	Baten (exclusief mutaties reserves)							
	Bevorderen zelfredzaamheid							
	Saldo lasten en baten excl. reserves		20.893	19.361	19.099	19.090	19.082	19.074

1. Haarlemmers zijn meer zelfredzaam en kunnen eigen-kracht oplossingen vinden**Wat willen we bereiken?**

Haarlemmers zijn meer zelfredzaam en kunnen eigen-kracht-oplossingen vinden met behulp van een goede digitale sociale kaart met een actueel en volledig overzicht van organisaties en praktijken op het gebied van participatie, zorg en welzijn.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente organiseert dat er een goede digitale sociale kaart voor burgers en professionals beschikbaar is en faciliteert de informatievoorziening van het CJG (website) met informatie over opvoeden en opgroeien voor jeugd en ouders.

2. Haarlemmers weten waar zij terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning en hulp**Wat willen we bereiken?**

Haarlemmers weten waar zij terecht kunnen voor informatie, advies, ondersteuning en hulp. De ondersteuning is zo georganiseerd dat Haarlemmers gestimuleerd worden de eigen zelfredzaamheid te versterken en eigen-kracht-oplossingen vinden.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Percentage Haarlemmers dat aangeeft voldoende bekend te zijn met de mogelijkheden om informatie, advies, ondersteuning en hulp te verkrijgen.	(2016)								Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente organiseert en faciliteert diverse mogelijkheden voor de burger om, persoonlijk, telefonisch of digitaal, informatie, advies en zo nodig een doorverwijzing te krijgen. De toegang is laagdrempelig. Bij contact wordt breed gekeken naar de vraag én naar de context. Voorbeelden zijn het sociaal wijkteam, met functie van Loket Haarlem daarin geïntegreerd, het informatie en adviesteam van het CJG, maar ook ouderenadviseurs en wijkcontactvrouwen.

3. Advies en ondersteuning voor Haarlemmers met regieverlies voorkomt zwaardere vormen van zorg

Wat willen we bereiken?

Zwaardere vormen van zorg en escalatie van problemen worden voorkomen doordat meer kwetsbare Haarlemmers en Haarlemse gezinnen met regieverlies en problemen/vragen op meerdere domeinen informatie, advies en ondersteuning krijgen. De inzet is gericht op de vaardigheid om problemen en hindernissen in het dagelijks leven hanteerbaar te maken, waarmee zij zoveel mogelijk de grip op hun leven terugkrijgen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente organiseert in alle gebieden van Haarlem sociaal wijkteams en faciliteert de inzet van CJG-coaches op plekken waar dit nodig is, waardoor zorg en welzijn dicht bij en passend bij de mensen wordt georganiseerd zodat er tijdig gesignaleerd en geïntervenieerd kan worden. Er wordt generalistische ondersteuning en toegang tot specialistische (jeugd)hulp geboden. De CJG organisatie wordt bovenop de reguliere inzet per 2017 met € 663.000 extra versterkt. Met deze inzet van extra middelen wordt het CJG beter in staat gesteld om haar regierol in het voorveld naar behoren te vervullen en daarmee de inzet van gespecialiseerde jeugdhulp op termijn te vertragen, bekorten of voorkomen.
- De gemeente ondersteunt bewoners met de methodische aanpak van het wijkteam en het CJG (Wrap around Care), met focus op versterking van de eigen kracht en het netwerk van bewoners, maar ook met de intensiteit die nodig is. De samenwerking CJG, sociaal wijkteams en huisartsen wordt uitgebreid.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a en b. Het aantal casussen in behandeling bij het sociaal wijkteam	825 (2015)	825 (2015)	-	950	1.000	1.050	1.100	1.150	Gemeentelijke registratie
a en b. Het aantal huishoudens dat gebruik heeft gemaakt van het Centrum Jeugd en Gezin	815 (2015)	815 (2015)	-	925	950	1.000	1.050	1.100	Jaarverslag CJG
a en b. De mate van tevredenheid (beleving) van jeugdigen en hun ouders over het CJG	(2016)								CJG Exit-vragenlijsten
a en b. De mate waarin ouders en jeugdigen vermindering van de problematiek ervaren na ingezette ondersteuning vanuit het CJG	(2016)								CJG Start- en exitlijsten

4. Haarlemmers kunnen gebruik maken van cliëntondersteuning voor integrale zorg en dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers, zoals ouderen, mensen met psychische beperkingen en mensen met een handicap, kunnen gebruik maken van gratis cliëntondersteuning, zodanig dat zij een zo integraal mogelijke dienstverlening op het gebied van maatschappelijke ondersteuning, preventieve zorg, zorg, jeugdhulp, onderwijs, welzijn, wonen, werk en inkomen krijgen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Bekendheid mogelijkheid gebruik te maken van cliëntonder- steuning	41,5% (2015)	41,5% (2015)	-	60%	62%	62%	66%	68%	Cliëntervarings- onderzoek Wmo ¹

¹ Het Cliëntervaringsonderzoek wordt gehouden onder cliënten die een beschikking maatwerkvoorziening Wmo hebben gehad.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente faciliteert onafhankelijke cliëntondersteuning als algemene voorziening, kosteloos toegankelijk voor alle Haarlemmers. Deze cliëntondersteuning kent verschillende vormen en kan door diverse organisaties geboden worden. Voorbeelden zijn sociaal raadslieden en ouderenadviseurs.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma participatie	Maatschappelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
13	Advies en ondersteuning		5.186	7.011	6.964	6.954	6.904	6.904
Baten (exclusief mutaties reserves)								
13	Advies en ondersteuning							
Saldo lasten en baten excl. reserves			5.186	7.011	6.964	6.954	6.904	6.904

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma participatie	Maatschappelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
11	Onderwijs en sport		38.787	28.466	27.375	27.202	26.762	26.493
12	Bevorderen zelfredzaamheid		20.893	19.361	19.099	19.090	19.082	19.074
13	Advies en ondersteuning		5.186	7.011	6.964	6.954	6.904	6.904
	Totaal lasten		64.866	54.838	53.438	53.246	52.749	52.471
Baten (exclusief mutaties reserves)								
11	Onderwijs en sport		8.844	3.174	2.173	2.173	2.172	2.172
12	Bevorderen zelfredzaamheid							
13	Advies en ondersteuning							
	Totaal baten		8.844	3.174	2.173	2.173	2.172	2.172
	Totaal saldo excl. reserves		56.023	51.664	51.264	51.074	50.577	50.299
	Toevoeging aan reserves		600	100	100	100	100	100
	Onttrekking aan reserves		494	321	150	150	100	100
	Saldo incl. mutaties reserves		56.129	51.443	51.214	51.024	50.577	50.299

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

11	Onderwijs en sport	Bedrag
	Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	29.789
	Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	25.271
	Verschil	-4.518

1.1 Onderwijs en sport	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 10,3 miljoen lager dan in 2016	-10.321	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
De specifieke uitkering vanuit het Rijk voor Onderwijsachterstandenbeleid is in 2016 verlengd. De regeling is niet opgenomen in de begroting van 2017.	-5.500	v
Bij de kadernota zijn de subsidie en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	149	n
Internationale Schakelklas. Kosten tijdelijk gebruik (1,5 jaar) van schoolgebouw ten behoeve van de capaciteitsuitbreiding van de ISK. In 2017 zijn de kosten voor een half jaar geraamd.	-87	v
<i>Begroting 2017</i>		
De kapitaallasten nemen af. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door een daling van de omslagrente a.g.v. het nieuw Besluit Begroting en Verantwoording en de actualisatie van het investeringsplan.	-2.319	v
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-2.113	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De subsidies Sport nemen af ten opzichte van 2016.	-215	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-236	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 5,8 miljoen lager dan in 2016	5.803	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
De specifieke uitkering vanuit het Rijk voor onderwijsachterstandenbeleid is in 2016 verlengd. De regeling is niet opgenomen in de begroting van 2017.	5.500	n

<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 is meer onttrokken uit de reserves vanwege een budgetoverheveling voor onderwijshuisvesting.	100	n
De baten in 2016 zijn € 0,2 miljoen hoger vanwege een geraamde baat van het COA voor de kosten van plaatsing van drie noodlokalen en van meubilair, vanwege de verwachte toestroom van statushouders en vluchtelingen. De toen verwachte toestroom van vluchtelingen heeft in werkelijkheid niet plaatsgevonden, maar de toestroom van statushouders wel. Uit het recente Bestuursakkoord blijkt dat Haarlem geen recht heeft op een bijdrage van het COA gezien het ontbreken van een toestroom van vluchtelingen. In de bestuursrapportage wordt daarom de bijdrage 2016 afgeraamd.	192	n
Diverse verschillen < € 100.000	11	n

(bedragen x € 1.000)

12 Bevorderen zelfredzaamheid	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	21.153
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	19.161
Verschil	-1.993

1.2 Bevorderen zelfredzaamheid	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 2,0 miljoen lager dan in 2016	-2.033	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidie en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	205	n
Het budget voor peuterspeelzaalwerk wordt aangevuld met een rijksbijdrage voor Voor- en Vroegschoolse Educatie. Hiervan wordt een gedeelte, € 50.000, ingezet voor de invulling van de taakstelling. Dit kan gedeeltelijk worden opgevangen door een aantal taken op een andere manier uit te voeren.	-50	v
<i>Begroting 2017</i>		
De kapitaallasten nemen af. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de omslagrente a.g.v. het nieuw Besluit Begroting en Verantwoording en de actualisatie van het Investeringsplan.	-74	v
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-1.710	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 vindt een incidentele storting in de reserve sociaal domein plaats.	-500	v
Diverse verschillen < € 100.000.	96	n
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 nagenoeg gelijk aan de baten in 2016	40	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Lagere onttrekking uit de reserve sociaal domein t.b.v. transitiekosten.	40	n

(bedragen x € 1.000)

13 Advies en ondersteuning	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	5.186
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	7.011
Verschil	1.825

1.3 Advies en ondersteuning	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 1,8 miljoen lager dan in 2016	1.825	n
Begroting 2017		
De budgetten Sociaal Domein zijn geactualiseerd. De toename van de lasten wordt veroorzaakt door het versterken van de sociale wijkteams en het CJG.	1.802	n
Meerjarenraming 2016-2020		
Diverse verschillen < € 100.000	23	n

Reserve mutaties programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017	100	-321
Reserve duurzame sportvoorziening	100	-100
Algemene reserve sociaal domein		-200
Reserve vastgoed		-21

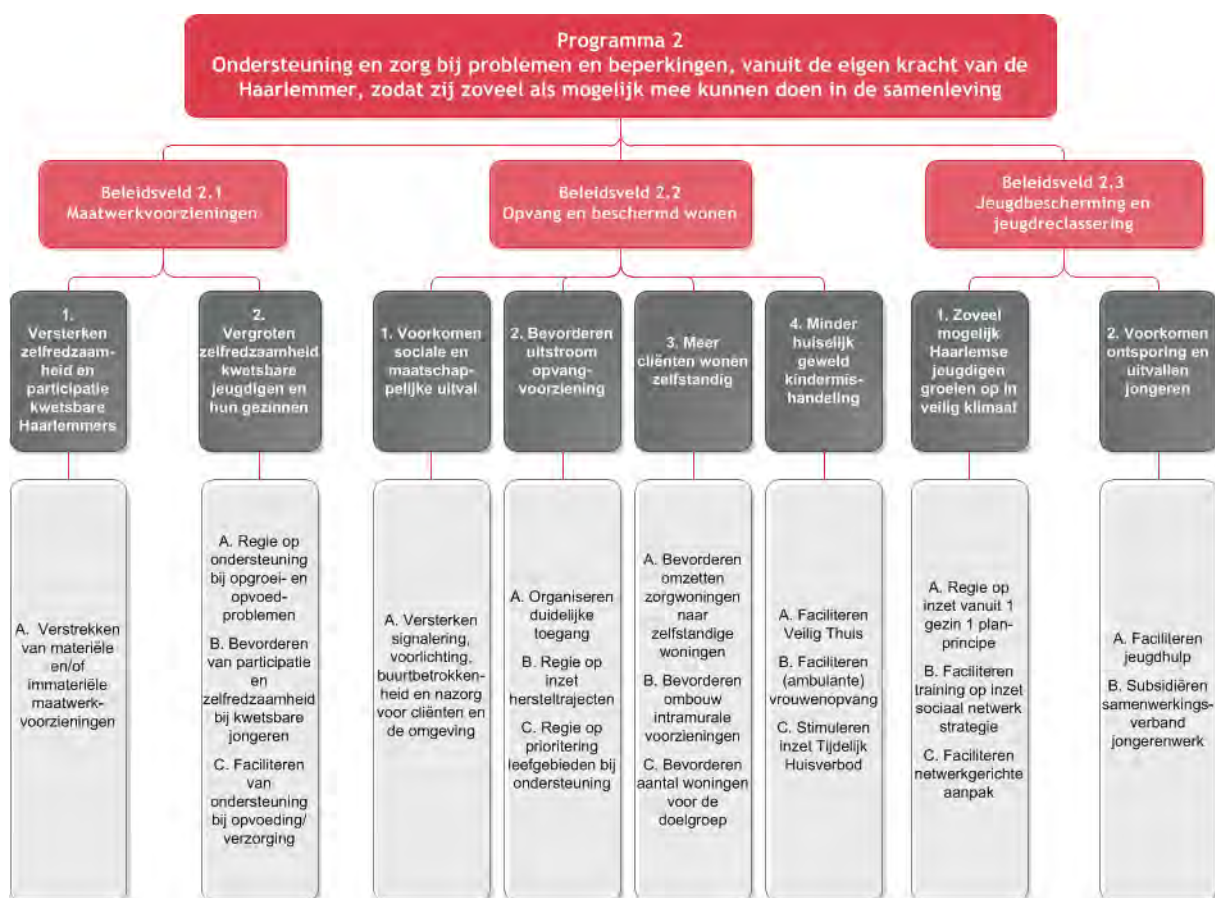
Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
Investering reeds besloten door de raad		
77.01	SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt: dekking opbrengst oude locatie	-1.113
77.01	SHO Bouw M.L. King/Hildebrandt: dekking GREX (DSK)	-114
81.27	Vervanging kleedaccommodaties	329
76.02	Multifunctionele sporthal Duinwijk	3.391
76.02	Dekking GREX: Multifunctionele sporthal Duinwijk	-438
76.02	Bijdrage Stichting Duinwijk: Multifunctionele sporthal Duinwijk	-334
76.02	Multifunctionele sporthal Duinwijk: inrichting	50
Investering gemandateerd door raad aan college		
77.01	SHO Bouw De Schelp	1.570
77.01	SHO Bouw Eerste Christelijk Lyceum	1.000
77.01	SHO 2012 Lokaal bewegingsonderwijs Gonnetstraat	725
77.01	SHO programmalijn Schalkwijk	503
77.01	SHO PO Cruquius	800
77.01	SHO Ter Cleeff	1.012
Investeringsen waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
81.06	Vervanging grassportvelden	126
81.28	Vervanging sportvelden: toplagen	529
81.28	Vervanging sportvelden: onderbouw	261
81.28	Stelpost verrekening sportaccommodaties 2015-2020	20
		8.319

Programma 2 Ondersteuning en zorg

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) Portefeuilles	Wmo en welzijn, Volksgezondheid, Jeugd, Onderwijs, Sport, Coördinatie sociaal domein
Afdeling(en)	Stadszaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente organiseert, op maat, specialistische ondersteuning en zorg als er sprake is van een beperking, van chronische, psychische of psychosociale problemen of als jeugdigen opgroeien in een onveilige situatie of een strafbaar feit hebben begaan. Deze ondersteuning en zorg wordt geboden tot het niet langer nodig is en gaat uit van de individuele burger, de leefeenheid of het gezin. Het doel daarbij is dat Haarlemmers vanuit eigen kracht weer of zoveel mogelijk kunnen participeren in de maatschappij.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over ondersteuning en zorg aan Haarlemmers die meer nodig hebben dan algemene voorzieningen. De ondersteuning en zorg in dit programma wordt over het algemeen individueel toegekend. De uitvoering ligt bij de gemeente en wordt ingekocht of gesubsidieerd. De gemeente werkt nauw samen met de gemeenten in de regio's

Haarlemmermeer, Midden- en Zuid-Kennemerland om schaalvoordelen voor burgers, aanbieders en gemeenten te realiseren.

Daarnaast is Haarlem voor deze regio's centrumgemeente waar het gaat om de maatschappelijke opvang van dak- en thuislozen, vrouwenopvang, aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en voor beschermd wonen.

Maatwerkvoorzieningen bij zelfstandig wonen en hulp op maat voor jeugdigen

Het jaar 2017 is de periode waarin de transformatie van de oude én nieuwe taken binnen de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) maatwerkvoorzieningen daadwerkelijk handen en voeten krijgt. Nieuwe, meerjarige contractrelaties per 2018 worden voorbereid, waarbij nieuwe vormen van ondersteuning en financiering worden onderzocht. De contracten begeleiding en huishoudelijke ondersteuning zijn verlengd voor 2017, maar binnen de bestaande afspraken wordt een breed scala aan verbeteringen geïmplementeerd op het gebied van huishoudelijke ondersteuning, de toegang tot maatwerkvoorzieningen en (arbeidsmatige) dagbesteding.

Ook de contracten voor maatwerkvoorzieningen voor de jeugd, zoals jeugd- en opvoedhulp, geestelijke gezondheidszorg voor jeugdigen (jeugd-GGZ) en de zorg voor jeugd met een licht verstandelijke beperking (jeugd-LVB) zijn voor 2017 verlengd. Ook met deze aanbieders worden afspraken gemaakt om met ingang van 2018 een volgende stap te zetten in de transformatie.

Opvang en beschermd wonen

Doelgroep van opvang en beschermd wonen zijn mensen die onvoldoende in staat zijn op eigen kracht of met hulp van hun omgeving zelfstandig te wonen en in andere noodzakelijke bestaansvoorwaarden te voorzien. In 2017 wordt een volgende stap gezet in de transformatie van beschermd wonen en wordt dit verbonden met maatschappelijke opvang en vrouwenopvang. Dit moet een oplossing bieden voor de toename van de vraag en de kosten, de geringe door- en uitstroom van cliënten en verbeterwensen ten aanzien van trajectmatig werken en samenwerking tussen partijen.

Voor alle cliënten van maatschappelijke opvang, beschermd wonen en vrouwenopvang is het streven zo gewoon mogelijk wonen met herstelondersteuning gericht op inclusie, volwaardig burgerschap, participatie zelfredzaamheid en informele steun in de lokale omgeving.

Jeugdbescherming en jeugdreclassering

De gemeente is verantwoordelijk voor de uitvoering van jeugdbescherming en jeugdreclassering. Vanuit de Jeugdwet voeren de gecertificeerde instellingen deze taken uit. In Haarlem gebeurt dit door de Jeugd- en Gezinsbeschermers, het Leger des Heils en de William Schrikker Groep. Vanuit de transformatie wordt gestuurd op het verminderen van de inzet van jeugdhulp in het gedwongen kader (dwang). Dit gebeurt op het moment dat de rechter, op verzoek van de Raad voor de Kinderbescherming, een maatregel heeft opgelegd. Doel is meer preventief hulp te bieden in drang of uitsluitend het vrijwillig kader.

Kaderstellende beleidsnota's

- Nota Samen voor Elkaar, op weg naar een nieuwe sociale infrastructuur ([2013/55659](#))
- Regionaal Kompas 2015-2020 ([2014/72764-3](#))
- Een Veilig Thuis 2015-2020 ([2014/72764-4](#))
- Nota 'Zorg voor Jeugd, Awbz, Participatiewet en Wmo (transitieplan specialistische ondersteuning sociaal domein) ([2013/469125](#))
- Transitie sociaal domein, beleidskader beschermd wonen ([2014/271414](#))
- Nota Maatschappelijke opvang dak- en thuislozen ([2015/83827](#))
- Plan van aanpak verbetering werkwijze huishoudelijke ondersteuning en dienstverlening bij toegang Wmo 2015 ([2016/208948](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[Blijfgroep](#)

[Leger des Heils](#)

[Zorgbalans](#)

[Dock](#)

[Haarlem Effect](#)

[Kontext](#)

[Stichting Hulp Voor Onbehuisden \(HVO\) Querido](#)

[MEE & de Wering](#)

[Parnassiagroep](#)

[Veilig Thuis](#)

1. Versterken zelfredzaamheid en participatie kwetsbare Haarlemmers

Wat willen we bereiken?

De zelfredzaamheid en participatie van kwetsbare Haarlemmers met een beperking of met chronische, psychische of psychosociale problemen bevorderen, in stand houden of achteruitgang ervan vertragen. Het beoogde effect kan verschillen per doelgroep. Per saldo wordt een gelijkblijvende zelfredzaamheid en participatie nagestreefd (bij afnemende financiële middelen).

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij zich beter kunnen redden door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	77% (2015)	77% (2015)	-	79%	80%	81%	82%	83%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo
Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij een betere kwaliteit van leven hebben door de zorg/ondersteuning die zij krijgen	70% (2015)	70% (2015)	-	72%	73%	74%	75%	76%	Cliëntervaringsonderzoek Wmo

Zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie zijn moeilijk objectief vast te stellen begrippen. Iedere persoon hanteert daarvoor tot op zekere hoogte eigen, subjectieve maatstaven. Om te meten in hoeverre maatschappelijke ondersteuning leidt tot de beoogde zelfredzaamheid en participatie zijn het de cliënten zelf die dat het beste kunnen beoordelen ([Sturen op uitkomsten](#), Nyfer, 2013). Om die reden wordt gevraagd naar de cliëntervaring om de mate van zelfredzaamheid en participatie te bepalen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente organiseert het verstrekken van materiële en/of immateriële maatwerkvoorzieningen, zoals begeleiding, huishoudelijke ondersteuning, woningaanpassingen en vervoersvoorzieningen. Dit kan in natura of als persoonsgebonden budget. Verstrekking wordt gebaseerd op onderzoek waarmee wordt vastgesteld dat het noodzakelijk is voor het behoud dan wel het versterken van zelfredzaamheid en/of participatie in de samenleving. Daarbij wordt altijd eerst gekeken of ondersteuning vanuit het sociaal netwerk of de basisinfrastructuur mogelijk is.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij door de gemeente snel geholpen werden met hun hulpvraag	61% (2015)	61% (2015)	-	63%	64%	65%	66%	67%	Clïëntervarings-onderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat de medewerker van de gemeente hen serieus nam	81% (2015)	81% (2015)	-	83%	84%	85%	86%	87%	Clïëntervarings-onderzoek Wmo
a. Percentage cliënten Wmo dat aangeeft dat zij de kwaliteit van de zorg/ ondersteuning die zij krijgen goed vinden	71% (2015)	71% (2015)	-	72%	73%	74%	75%	76%	Clïëntervarings-onderzoek Wmo
a. Aantal lopende indicaties Wmo voorzieningen	19.794 (2013)	21.610 (2014) 23.324 (2015)	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	23.000	Intern cliënt-volgsysteem
a. Cliënten met een maatwerk-arrangement Wmo	(2016) ¹								CBS - Monitor Sociaal Domein Wmo BZK

¹ Gemeente Haarlem doet mee aan de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein. Omdat gegevens anders worden geregistreerd zijn deze (nog) niet goed vergelijkbaar met andere gemeenten. Daarom heeft Haarlem nog geen toestemming gegeven de gegevens te publiceren en is er geen link naar benchmark-gegevens opgenomen. Vooral nog wordt gebruik gemaakt van de bestaande indicator 'lopende indicaties'.

2. Vergroten zelfredzaamheid kwetsbare jeugdigen en hun gezinnen

Wat willen we bereiken?

Het vergroten van het probleemoplossend vermogen, de eigen mogelijkheden en de zelfredzaamheid en participatie van jeugdigen en hun gezinnen met problemen of beperkingen.

Effectindicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Jongeren met jeugdhulp als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	8,1% (2015)	8,1% (2015)	-	7,0%	6,9%	6,9%	6,8%	6,8%	CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente koopt ondersteuning, hulp en zorg in, gericht op het verminderen, stabiliseren, behandelen en opheffen van opgroei- en opvoedproblemen.
- De gemeente vraagt van aanbieders van jeugdhulp de participatie en de zelfredzaamheid te bevorderen van jeugdigen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuigelijke beperking of chronisch probleem.
- De gemeente faciliteert de ondersteuning bij, of het (tijdelijk) overnemen van activiteiten op het gebied van opvoeding/verzorging.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Zorg	Ondersteuning en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
21	Maatwerkvoorzieningen		65.246	57.740	55.963	55.963	55.963	55.963
Baten (exclusief mutaties reserves)								
21	Maatwerkvoorzieningen		5.791	2.603	2.603	2.603	2.603	2.603
Saldo lasten en baten excl. reserves			59.455	55.137	53.361	53.361	53.361	53.361

Beleidsveld 2.2 Opvang en beschermd wonen

1. Voorkomen sociale en maatschappelijke uitval

Wat willen we bereiken?

Voorkomen van verergering of opstapeling van problemen en daarmee sociale of maatschappelijke uitval. De buurten zijn betrokken; kwetsbare inwoners kunnen er prettig wonen, voelen zich welkom en kunnen meedoen.

Effectindicator	Nul-			Streefwaarden					Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Aantal geregistreerde daklozen:									Veldmonitor GGD
Oggz doelgroep	381 (2015)	381 (2015)	114	<350	<350	<325	<325	<300	
Economische doelgroep	180 (2015)	180 (2015)	60	<150	<150	<125	<125	<100	
Longstay	7 (2015)	7 (2015)	7	<7	<7	<7	<7	<7	
Ongedocumenteerden	8 (2015)	84 (2015)	15	<12	<10	<8	<6	<3	
Jongeren	84 (2015)		50	<75	<75	<65	<65	<60	

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente bevordert signaleringskracht bij cliënten zelf (zelfmanagement en online behandeling (e-Health)), bij het sociaal netwerk (voorlichting) en bij de professional in de buurt (methodieken voor lokale professionals, bijvoorbeeld die in wijkteams werken). Om participatie en acceptatie in de buurt te bevorderen wordt er meer aandacht besteed aan ontmoeting en een goede voorlichting aan inwoners over de cliënten. Cliënten krijgen na een (intensief) traject gerichte nazorg: terugvalpreventie. Tenslotte wordt ingezet op een soepele overgang van de ondersteuningsstructuur voor jongeren die achttien jaar worden.

2. Bevorderen uitstroom opvangvoorzieningen

Wat willen we bereiken?

De gemeente bevordert de uitstroom uit opvangvoorzieningen door alle cliënten een hersteltraject op maat te bieden. Het hersteltraject bestaat uit meerdere onderdelen, hetzij gelijktijdig, hetzij na elkaar. Het principe één huishouden - één plan - één regisseur wordt aangehouden voor elke cliënt, hoe zwaar of licht, hoe kortdurend of langdurend de trajecten ook zijn.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Gemiddelde verblijfsduur in maatschappelijke opvang in dagen ¹ :									Registratie uitvoeringspartners
Oggz-doelgroep	199 (2015)	199 (2015)	225	180	160	140	120	100	
Economische doelgroep	212 (2015)	212 (2015)	180	180	160	140	120	100	
Longstay ²	660 (2015)	660 (2015)	540						
Ongedocumenteerden ³	-	-	180						
Jongeren	164 (2015)	164 (2015)	135	<150	<130	<110	<90	<80	

¹ Gemiddelde verblijfsduur van cliënten die gedurende het betrokken jaar zijn uitgestroomd.

² De longstay voorziening is feitelijk een beschermd wonen voorziening en voorgesteld wordt deze per 2017 uit maatschappelijke opvang over te hevelen naar beschermd wonen.

³ Voor deze doelgroep geldt dat er geen/nauwelijks sprake is van uitstroom en daarmee niet van een 'gemiddelde verblijfsduur'. Betrokkenen verblijven in een bed, bad, broodvoorziening en kunnen geen aanspraak maken op andere voorzieningen. Beëindiging opvang vindt alleen plaats na verkrijgen verblijfstatus of met het verlaten van Nederland.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente organiseert een duidelijke toegang, óf bij lokale professionals/wijkteams, óf bij een regionaal werkend taxatie- en adviesteam.
- b. De gemeente zorgt dat hersteltrajecten worden georganiseerd met zelfregie én trajectregie, waarbij ook gebruik kan worden gemaakt van herstelconferenties en cliëntondersteuning om een zo passend mogelijk traject te arrangeren.
- c. De gemeente zorgt dat bij de ontwikkeling van herstelondersteuning er voorrang wordt gegeven aan drie leefgebieden: sociale relaties, werk en dagbesteding en omgaan met geld.

3. Meer cliënten wonen zelfstandig

Wat willen we bereiken?

Veel meer cliënten willen en kunnen thuis in een zelfstandige woning wonen. Dat kan als zij flexibele herstelondersteuning krijgen. Daar waar nu 95% van de cliënten verblijft in diverse vormen van intramuraal wonen, kan en wil een substantieel deel de komende jaren zelfstandig wonen in een zelf gehuurde woning (thuis). Het streven is een reductie van circa 50% van de intramurale plekken.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Aantal mensen op de wachtlijst voor maatschappelijke opvang ¹	(2017)		-	0	0	0	0	0	Registratie uitvoeringspartners

¹Het betreft mensen die feitelijk dakloos zijn en nergens anders onderdak hebben.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente bevordert dat zorgwoningen worden omgezet naar zelfstandige woningen;
- De gemeente bevordert dat intramurale voorzieningen worden afgebouwd of omgebouwd naar zelfstandige woningen.
- De gemeente bevordert dat meer woningen voor de doelgroep worden gerealiseerd.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a, b en c. Aantal plaatsen maatschappelijke opvang voor:	151 (2015)	151 (2015)	150	183	178	173	168	163	Gemeentelijke registratie
Oggz doelgroep	100	100	71	108	105	102	99	96	
Economische doelgroep	22	22	40	46	44	42	40	38	
Longstay	7	7	7	7	7	7	7	7	
Ongedocumenteerden (2017)			10						
Jongeren	22	22	22	22	22	22	22	22	
a, b en c. Aantal plaatsen beschermd wonen	675 (2015)	675 (2015)	650	585	510	435	360	340	Gemeentelijke registratie
a, b en c. Aantal mensen op de wachtlijst voor beschermd wonen	178 (2015)	178 (2015)	-	100	70	40	20	10	Gemeentelijke registratie

4. Minder huiselijk geweld en kindermishandeling

Wat willen we bereiken?

Minder huiselijk geweld en kindermishandeling. Huiselijk geweld komt veel vaker voor dan wordt gemeld. Om de gevolgen te beperken en recidive te voorkomen is het belangrijk dat onveilige situaties worden gemeld en geregistreerd. Het streven is om meer adviezen aan professionals te geven, even veel meldingen te krijgen en minder herhaalmeldingen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Aantal politiemeldingen huiselijk geweld in de veiligheidsregio Kennemerland ¹	1.838 (2004)	2.803 (2011) 2.538 (2012) 3.205 (2013) 3.598 (2014) 2.840 (2015)	4.000	3.000 ²	3.000	3.000	3.000	3.000	Registratie Veilig Thuis

¹ Voorheen werd deze indicator 'aantal geregistreerde incidenten huiselijk geweld in de veiligheidsregio Kennemerland' genoemd.

² De streefwaarde 2017 is verlaagd ten opzichte van 2016. Het aantal eerste meldingen neemt toe door een hogere meldingsbereidheid, maar door het beter inzetten van hulp is de verwachting dat het aantal gevallen van recidive en daarmee het totaal aantal meldingen lager wordt.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente faciliteert Veilig Thuis waardoor zo snel mogelijk en met zo min mogelijk schakels goede zorg en/of ondersteuning ingezet kan worden om de veiligheid van jeugdigen, volwassenen en ouderen te borgen. De gemeente werkt aan de doorontwikkeling van een multidisciplinaire aanpak van huiselijk en seksueel geweld en kindermishandeling voor acute en structureel onveilige situaties.
- De gemeente faciliteert de vrouwenopvang, die ambulante hulp biedt en als het niet anders kan wordt gezinnen een noodbed of crisisopvang geboden. Zij worden zo snel mogelijk begeleid richting zelfstandig wonen, al dan niet met (ambulante) begeleiding. Extra aandacht wordt besteed aan het voorkomen van opvang, het begeleiden van slachtoffers waaronder meegekomen kinderen en het verlenen van nazorg.
- De gemeente stimuleert de inzet van het Tijdelijk Huisverbod door het subsidiëren van crisisinterventie en casemanagement door Veilig Thuis.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
c. Aantal opgelegde huisverboden in de Veiligheidsregio Kennemerland	46 (2009)	55 (2011) 80 (2012) 64 (2013) 81 (2014) 71 (2015)	≥ 80	80	75	70	65	60	Huisverbod Online

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Zorg	Ondersteuning en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
22	Opvang en beschermd wonen		50.076	53.844	56.070	56.070	56.070	56.070
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
22	Opvang en beschermd wonen		784	2.284	2.300	2.300	2.300	2.300
	Saldo lasten en baten excl. reserves		49.292	51.560	53.770	53.770	53.770	53.770

Beleidsveld 2.3 Jeugdbescherming en jeugdreclassering

1. Zo veel mogelijk Haarlemse jeugdigen groeien op in veilig klimaat

Wat willen we bereiken?

Zo veel mogelijk Haarlemse jeugdigen groeien op in een veilig opvoedklimaat. De gemeente wil de landelijk dalende trend in het aantal Ondertoezichtstellingen (OTS) voortzetten.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Jongeren met jeugdbescherming als percentage van alle jongeren tot 18 jaar	1,1% (2015)	1,1% (2015)	-	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%	CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente vraagt van jeugdhulpaanbieders en gecertificeerde instellingen te werken volgens het principe van 'Eén gezin één plan'. Een verzoek tot onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming wordt multidisciplinair besproken aan de Beschermingstafel. Hierbij wordt gekeken of met extra inzet (drang) hulp in het vrijwillig kader nog mogelijk is.
- De gemeente faciliteert trainingen voor jeugdhulpaanbieders in sociale netwerk strategieën waarmee zij de kracht van het gezin en/of het netwerk optimaal kunnen inzetten.
- De gemeente faciliteert de netwerkgerichte aanpak van coaches van het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), van de wijkteams en van de gecertificeerde instellingen, zodat tijdig op- en afschalen van specialistische zorg mogelijk is.

2. Voorkomen ontsporing en uitvallen jongeren

Wat willen we bereiken?

Voorkomen dat jongeren ontsporen en uitvallen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Jongeren met jeugdreclassering als percentage van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,4% (2015)	0,4% (2015)	-	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	0,4%	CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente faciliteert verschillende jeugdhulpaanbieders om te voorkomen dat jongeren ontsporen en uitvallen. In geval van een reclasseringsmaatregel zet de gemeente in op passende zorg om de maatregel succesvol te kunnen afronden en verlening hiervan te voorkomen. De gemeente ziet toe op samenwerking tussen partners op het gebied van veiligheid.
- De gemeente subsidieert het samenwerkingsverband jeugd waarin zeven partners rond het jongerenwerk zich hebben verenigd. Zij richten zich op risicoleerlingen en het voorkomen van uitval. Dit in nauwe samenwerking met het Leerplein van de gemeente Haarlem.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Zorg	Ondersteuning en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
23	Kinderbesch.&jeugdreclassering		3.320	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
23	Kinderbesch.&jeugdreclassering							
	Saldo lasten en baten excl. reserves		3.320	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019

Financiën per programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Zorg	Ondersteuning en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
21	Maatwerkvoorzieningen		65.246	57.740	55.963	55.963	55.963	55.963
22	Opvang en beschermd wonen		50.076	53.844	56.070	56.070	56.070	56.070
23	Kinderbesch.&jeugdreclassering		3.320	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019
Totaal lasten			118.641	114.602	115.053	115.053	115.053	115.053
Baten (exclusief mutaties reserves)								
21	Maatwerkvoorzieningen		5.791	2.603	2.603	2.603	2.603	2.603
22	Opvang en beschermd wonen		784	2.284	2.300	2.300	2.300	2.300
23	Kinderbesch.&jeugdreclassering							
Totaal baten			6.574	4.886	4.903	4.903	4.903	4.903
Totaal saldo excl. reserves			112.067	109.716	110.150	110.150	110.150	110.150
Toevoeging aan reserves			89					
Onttrekking aan reserves			3.434	2.899	1.861	1.105	927	442
Saldo incl. mutaties reserves			108.722	106.818	108.289	109.045	109.223	109.708

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

21	Maatwerkvoorzieningen	Bedrag
	Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	57.360
	Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	52.238
	Verschil	-5.122

2.1 Maatwerkvoorzieningen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 7,6 miljoen lager dan in 2016	-7.596	v
Begroting 2017		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-3.018	v
Een aantal budgetten binnen het sociaal domein waarop geen besteding plaatsvindt is afgeraamd.	-744	v
Conform de afspraken uit het Transitiearrangement jeugd zijn de jeugdbudgetten met 5% verlaagd in de raming. Daarnaast is de investering CJG (zie beleidsveld 1.3) gedekt door het verlagen van een aantal budgetten voor maatwerkvoorzieningen Jeugd.	-1.953	v
De ramingen 2017 voor de Wmo zijn geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015, de ontwikkelingen in de eerste helft van 2016 en beleidswijzigingen (waaronder de beleidswijziging Huishoudelijke ondersteuning).	-1.540	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-341	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 2,5 miljoen lager dan in 2016	2.474	n
In 2017 wordt meer onttrokken uit de reserve sociaal domein.	-715	v
De ramingen 2017 voor de eigen bijdragen zijn geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015 en de ontwikkelingen in de eerste helft van 2016.	1.193	n
De bijdrage van Zandvoort is overgeheveld naar programma 7.	1.996	n

(bedragen x € 1.000)

22 Opvang en beschermd wonen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	48.042
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	51.560
Verschil	3.518

2.2 Opvang en beschermd wonen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 3,8 miljoen hoger dan in 2016	3.768	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In 2016 is op het onderdeel Beschermd wonen een eenmalige taakstelling van € 3,1 miljoen i.v.m. de herijking van de landelijke verdeelsleutel verwerkt.	3.088	n
Regionale dekking Bed bad brood: Voor de opvang van economisch daklozen, uitgeprocedeerde asielzoekers en een woonhotel is € 0,7 miljoen beschikbaar. Hiervan wordt met ingang van 2017 € 0,1 miljoen ingezet voor de taakstellingen, te realiseren wanneer in de regio afspraken gemaakt zijn over verdeling van de middelen.	-100	v
Voor de participatie en integratie van statushouders is het Sociaal programma statushouders (2016/155743) opgesteld. Het gaat om extra inzet op het gebied van onderwijs, re-integratie, welzijn, sport, cultuur en veiligheid (preventieve programma radicalisering). Het Rijk stelt voor 2016 extra middelen beschikbaar stelt voor statushouders. Naar verwachting bedragen de extra middelen € 0,5 miljoen.	-500	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-138	v
De ramingen 2017 zijn geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015, de ontwikkelingen in de eerste helft van 2016 en beleidswijzigingen.	1.275	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	143	n
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 1,3 miljoen lager dan in 2016	-250	v
<i>Begroting 2017</i>		
De ramingen 2017 voor de eigen bijdragen zijn geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015 en de ontwikkelingen in de eerste helft van 2016.	-1.500	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Het Rijk stelt voor 2016 naar verwachting extra middelen beschikbaar voor participatie en integratie van statushouders (zie toelichting lasten). Zo lang er nog onvoldoende duidelijkheid bestaat over de hoogte van de rijksbijdrage worden de extra lasten, voor maximaal € 0,5 miljoen, gedekt uit de reserve sociaal domein.	500	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Voor incidentele kosten wordt in 2016 € 0,8 miljoen onttrokken aan de reserve sociaal domein.	750	n

(bedragen x € 1.000)

23 Kinderbesch.&jeugdreclassering	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	3.320
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	3.019
Verschil	-301

2.3 Kinderbescherming en jeugdreclassering	bedrag	v/n
<i>Toelichting lasten</i>		
De geraamde lasten en baten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 0,3 miljoen lager dan in 2016	-301	v
<i>Begroting 2017</i>		
De ramingen 2017 zijn geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015 en de ontwikkelingen in de eerste helft van 2016.	-301	v

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

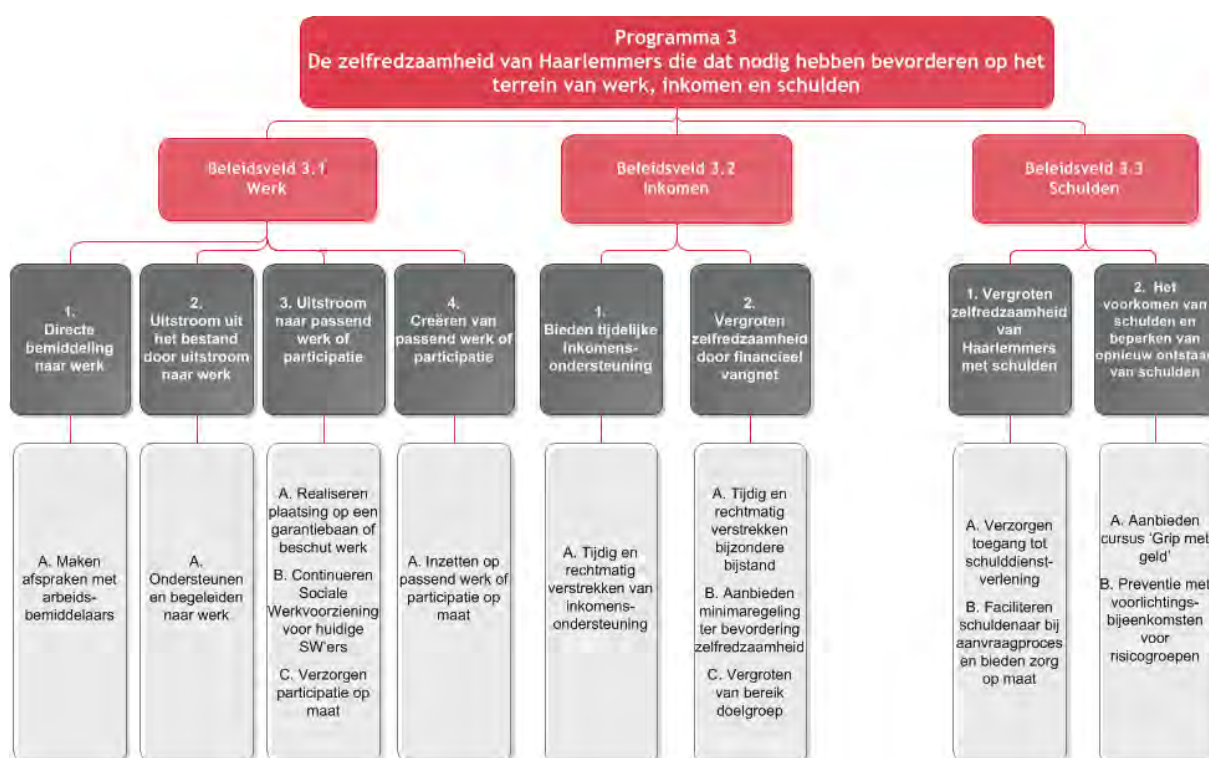
Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017		-2.899
Algemene reserve sociaal domein		-2.899

Investerings programma

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
	Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2017.	

Programma 3 Werk en inkomen

Commissie	Samenleving
(Coördinerende) Portefeuilles	Werk, Economische Zaken, Sociale Zaken, Coördinatie sociaal domein
Afdeling(en)	Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmadoelstelling (missie)

De gemeente Haarlem ondersteunt inwoners op het terrein van werk, inkomen en schulden als ze dat nodig hebben. De belangrijkste opgave van de Participatiewet is om zoveel mogelijk mensen te laten deelnemen in de samenleving. Mensen worden begeleid naar werk en ontvangen (tijdelijke) financiële ondersteuning als betaald werk niet of nog niet aan de orde is. Alle Haarlemmers, ook de Haarlemmers met een uitkering, moeten kunnen meedoen in de samenleving door werk, opleiding of andere vormen van participatie zoals vrijwilligerswerk of arbeidsmatige dagbesteding.

Context en achtergronden

De Participatiewet is een vangnet voor financiële ondersteuning en biedt instrumenten om re-integratie van de doelgroepen van de Participatiewet te bevorderen. Voor andere vormen van participatie zoals vrijwilligerswerk, de tegenprestatie en arbeidsmatige dagbesteding wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden die partners in de stad bieden. Op grond van de Wet gemeentelijke schuldhelpverlening (Wgs) heeft de gemeente de taak schulddienstverlening te bieden aan zijn burgers.

Instrumenten uit de Participatiewet

De Participatiewet biedt diverse instrumenten voor mensen met een arbeidsbeperking, zoals beschut werk, loonkostensubsidie en begeleiding door een jobcoach. In het kader van het Uitvoeringsprogramma Participatiewet ([2015/162169](#)) is in 2015 en 2016 geëxperimenteerd met pilots voor de doelgroepen om de effectiviteit van de instrumenten te testen. Daarnaast wordt het instrument Social return waar mogelijk ingezet en spant de gemeente zich in om bedrijven te stimuleren hier een goede invulling aan te geven.

Samenhang Wmo

In het koersdocument Werk en inkomen is gekozen voor een brede strategie voor werk en participatie en wordt de verbinding met arbeidsmatige dagbesteding (Wmo) gelegd. Voor klanten met een arbeidsbeperking en voor klanten die langdurig in de bijstand zitten, biedt arbeidsmatige dagbesteding kans op meedoen in de samenleving. De gemeente voert een pilot arbeidsmatige dagbesteding uit, waarin de mogelijkheid op doorstroom vanuit de arbeidsmatige dagbesteding naar betaald werk zoals Beschut werken of een garantiebaan, wordt onderzocht. Andere vormen van participatie voor klanten die (nog) niet in staat zijn betaald werk te verrichten, zijn bijvoorbeeld vrijwilligerswerk, de tegenprestatie of mantelzorg.

Regionale samenwerking

De afgelopen jaren is ingezet op samenwerking in de arbeidsmarktregio Zuid-Kennemerland en IJmond. Het regionale Werkplein en het Werkgevers Service Punt, waar regiogemeenten en UWV samenwerken, bieden een basis voor het uitvoeren van de belangrijkste opgave: werkzoekenden zo snel mogelijk naar betaald werk begeleiden. Het regionaal Werkbedrijf Zuid-Kennemerland, waarin gemeenten, het UWV en werknemers- en werkgeversorganisaties samenwerken, heeft als belangrijkste doelstelling het creëren van garantiebanen en het integreren van mensen met een arbeidsbeperking in het bedrijfsleven en de overheid.

Uitvoering van de Wet Taaleis

De Wet Taaleis is in werking getreden en toegevoegd aan de Participatiewet. Iedere uitkeringsgerechtigde moet de Nederlandse taal voldoende beheersen om algemeen geaccepteerd werk te kunnen aanvaarden. Iedere uitkeringsgerechtigde die valt onder de doelgroep van de Wet Taaleis, wordt beoordeeld op de kennis van de Nederlandse taal en uitgenodigd voor een gesprek.

Afbouw sociale werkvoorziening

De sociale werkvoorziening verandert de komende jaren ingrijpend. Nieuwe instroom is vanaf 1 januari 2015 niet meer mogelijk: de sociale werkvoorziening wordt sindsdien afgebouwd. Een substantieel deel van de rijksmiddelen voor participatie wordt ingezet voor de sociale werkvoorziening. De komende jaren blijft dat aandeel groeien. In de meicirculaire 2016 heeft het Rijk inzicht gegeven in de ontwikkeling van de middelen die beschikbaar worden gesteld voor de sociale werkvoorziening. Het bedrag daalt van € 15,5 miljoen in 2016 naar € 15,2 miljoen in 2017 en daalt in de jaren daarna verder tot € 12,3 miljoen in 2020. Dit is een verbetering ten opzichte van de meicirculaire van 2015 maar de rijkssubsidie voor de sociale werkvoorziening is niet voldoende om de loonkosten van de werknemers in de sociale werkvoorziening te dekken. De gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk) heeft dan ook een strategisch plan 2015-2018 ([2015/196266](#))

opgesteld om het bedrijfsresultaat te verbeteren. Positieve ontwikkelingen voor Paswerk zijn de compensatie voor de ontwikkeling van de loonkosten cao Sociale Werkvoorziening en vanaf 2017, het positieve effect van het kabinetsvoorstel verlaging Werkgeverslasten voor werknemers met laag inkomen (LIV). Ook in 2017 is het terugdringen van de tekorten op de sociale werkvoorziening een belangrijk aandachtspunt.

Werkpas Holding BV

Werkpas Holding BV is per 1 januari 2015 afgesplitst van de gemeenschappelijke regeling Paswerk met Haarlem en Zandvoort als huidige eigenaren. In de Holding zijn alle niet-Wsw gebonden bedrijfsactiviteiten van de 'oude' gemeenschappelijke regeling Paswerk ondergebracht. De Holding heeft een vijftal werkmaatschappijen die actief zijn op het snijvlak van Wmo, Participatiewet, Jeugdwet en onderwijs. Daarmee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitvoering van de gedecentraliseerde gemeentelijke taken in het sociaal domein. De volgende activiteiten uitgevoerd: re-integratie en arbeidsbemiddeling, arbeidsmatige dagbesteding, leren en werken voor risicjongeren, kringloop-activiteiten, fietsdepot en buurtbedrijven.

Verhoogde instroom in de bijstand

Het aantal bijstandsgerechtigden in de gemeente Haarlem neemt nog steeds toe. Deze stijging is te verklaren door de komst van statushouders (asielzoekers met een verblijfsvergunning) die in Haarlem worden gehuisvest en door de instroom van doelgroepen die voorheen aanspraak konden maken op Wajong of de Wet sociale werkvoorziening maar nu aangewezen zijn op bijstand. Een derde oorzaak is de verhoging van de AOW-gerechtigde leeftijd. In 2016 is de leeftijdsgrens met drie maanden verhoogd tot 65 jaar en 6 maanden. Dit betekent dus dat mensen later uitstromen uit de bijstand naar de AOW.

Ontwikkelingen Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening Gemeenten (BUIG)

Naar verwachting stijgen de uitgaven voor de BUIG als gevolg van de toename van het aantal bijstandsgerechtigden in Haarlem. De hoogte van het budget voor de komende jaren is nog onzeker. Het ministerie van Sociale Zaken maakt sinds 2015 gebruik van een nieuw verdeelmodel voor de bijstandsbudgetten.

Schulddienstverlening

Het beleidsplan schulddienstverlening Stevig op eigen benen 2016-2019 ([2016/191640](#)) als ook de beleidsregels schulddienstverlening zijn vastgesteld. De toegang tot de schulddienstverlening is verbeterd: de gemeente Haarlem hanteert geen algemene uitsluitingsgronden en kijkt naar de individuele omstandigheden van de klant bij het zoeken naar een passende oplossing en ondersteuning bij financiële problemen. Consulenten schulddienstverlening leveren een actieve bijdrage aan de kennisontwikkeling en tijdige signalering van schuldenproblematiek in de sociaal wijkteams van Haarlem. De Pilot goede gieren biedt mogelijkheden om schuldenaren bij te staan in het oplossen van hun schuldsituatie waar belemmerende factoren het reguliere schuldtraject bemoeilijken.

Uitvoeringscapaciteit afdeling Sociale Zaken

De formatie van de afdeling Sociale Zaken buigt mee met het aantal bijstandsgerechtigden op grond van de Participatiewet. Op basis van het aantal bijstandsgerechtigden op 1 augustus 2016 wordt voor de vierde kwartaal 2016 en heel 2017 5,66 fte toegekend. De kosten die hiermee samenhangen worden gedekt uit de algemene middelen.

Kaderstellende nota's

- Uitvoeringsprogramma Participatiewet juni 2015-juni 2016 ([2015/162169](#))
- Beleidskeuzenota Participatiewet Haarlem en Zandvoort ([2013/469125](#))
- Samen voor elkaar ([2012/172892](#))
- Samen voor elkaar: groeien naar financiële zelfredzaamheid ([2012/338471](#))
- Visienota handhaving ([2012/342276](#))
- Transformatienota sociaal domein ([2015/168421](#))
- Beleidsplan Schulddienstverlening 2016-2019 Stevig op eigen benen ([2016/191640](#))
- Koersdocument Werk en inkomen ([2016/255654](#))
- Nota Samen actief tegen armoede 2016-2020 ([2015/488128](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[Paswerk](#)

[Werkpas Holding BV](#)

Beleidsveld 3.1 Werk

1. Directe bemiddeling naar werk

Wat willen we bereiken?

Directe bemiddeling naar werk (voltijds, deeltijd of tijdelijk) voor nieuwe klanten die zich aan de poort melden en een sluitende aanpak naar werk voor klanten die goed bemiddelbaar zijn.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Aantal banen per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	681,5 (2008)	640,0 (2011) 639,9 (2012) 634,8 (2013) 627,7 (2014) 618,0 (2015)							LISA BZK
Netto arbeids-participatie: het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking	68,3% (2011)	68,1% (2012) 67,9% (2013) 67,3% (2014) 68,7% (2015)							CBS BZK
Percentage werkloze jongeren van het totaal aantal jongeren in de leeftijd van 16-22 jaar	3,03% (2005)	1,59% (2011) 1,07% (2012)							Verwey Jonkers Instituut - Kinderen in Tel BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente maakt afspraken met re-integratiepartners, die al dan niet zelf re-integratietrajecten en werkplekken aanbieden, om aan dit proces een bijdrage te leveren. De gemeente werkt met een aantal partijen samen op het Werkplein waar onder andere wordt gewerkt met het Poortmodel. Deze methode beoogt een sluitende aanpak naar werk en burgers te activeren snel werk te vinden. Zij worden daarbij ondersteund door professionals vanuit de verschillende betrokken organisaties.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Aantal klanten geplaatst op de arbeidsmarkt	219 (2008)	263(2011) 490 (2012) 327 (2013) 502 (2014) 529 (2015)	450	450	450	450	450	450	Gemeentelijke registratie

2. Uitstroom uit bestand door uitstroom naar werk

Wat willen we bereiken?

Uitstroom uit het bestand door uitstroom naar werk, met ondersteuning en begeleiding (voor een langere periode) voor klanten die dit nodig hebben.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Netto arbeidsparticipatie: het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking	68,3% (2011)	68,1% (2012) 67,9% (2013) 67,3% (2014) 68,7% (2015)							CBS BZK
Aantal re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	101,1 (2015)	101,1 (2015)							CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente werkt samen met re-integratiepartners en biedt met hen samen ondersteuning en begeleiding naar werk. Het Werkgeversservicepunt op het Werkplein biedt dienstverlening aan werkgevers voor personeelsvraagstukken in de vorm van informatievoorziening en bij de invulling van vacatures.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
a. Percentage beëindigingen van uitkeringen i.v.m. aanvaard werk	8,9% (2015)	8,9% (2015)	-	8,9%	8,9%	8,9%	8,9%	8,9%	Gemeentelijke registratie

3. Uitstroom naar passend werk of participatie

Wat willen we bereiken?

Uitstroom naar passend werk of participatie voor de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking, om hen mee te laten doen in de samenleving.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Aantal SW'ers in Standaard Eenheden (SE)	729 (2010)	729 (2011) 702 (2012) 685 (2013) 684 (2014) 649 (2015)	628	615	599	576	560	530	Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. Sinds 1 januari 2015 stromen er geen nieuwe mensen meer in bij de sociale werkvoorziening (Paswerk). De gemeente plaatst zoveel mogelijk mensen met een arbeidsbeperking bij een reguliere werkgever. Dit kan door middel van een garantiebaan dan wel de voorziening Beschut werken.
- b. De gemeente continueert de sociale werkvoorziening voor de huidige SW'ers totdat zij uitstromen omdat ze de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt of een andere werkplek hebben gevonden.
- c. De gemeente zorgt voor participatie op maat zoals vrijwilligerswerk, tegenprestatie of arbeidsmatige dagbesteding, indien betaald werk niet of nog niet haalbaar is. De gemeente werkt samen met maatschappelijke partners in de stad die deel uitmaken van de basisinfrastructuur.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Aantal plaatsingen op garantiebanen	(2016)		-	50	50	50	50	50	Gemeentelijke registratie

4. Creëren van passend werk of participatie

Wat willen we bereiken?

Het creëren van passend werk of participatie voor mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt, om hen mee te laten doen in de samenleving.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente Haarlem zet in op passend werk of participatie op maat zoals vrijwilligerswerk, tegenprestatie of arbeidsmatige dagbesteding zolang betaald werk niet of nog niet haalbaar is. De gemeente werkt samen met maatschappelijke partners in de stad.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Werk en Inkomen	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
31	Werk		26.713	21.253	20.252	19.546	18.762	18.714
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
31	Werk		1.316					
		Saldo lasten en baten excl. reserves	25.396	21.253	20.252	19.546	18.762	18.714

Beleidsveld 3.2 Inkomen

1. Bieden tijdelijke inkomensondersteuning

Wat willen we bereiken?

Bieden van een tijdelijke inkomensondersteuning voor Haarlemmers die daar recht op hebben.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Procentuele groei van het uitkeringsbestand van de gemeente Haarlem	5,76 % (2015)	5,76 (2015)	6%	6%	6%	6%	6%	6%	Gemeentelijke registratie
Aantal uitkeringsgerechtigden die een participatiewet-uitkering ontvangt	2.536 (2009)	2.648 (2011) 2.808 (2012) 3.245 (2013) 3.441 (2014) 3.597 (2015)	3.700	3.800	4.000	4.000	4.000	4.000	Gemeentelijke registratie
Percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	5,77% (2005)	4,89% (2011) 4,94% (2012)							Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel BZK
Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners	358,4 (2015)	358,4 (2015)							CBS BZK
Duur van de uitkeringsperiode, gekoppeld aan categorieën van Divosa:									Gemeentelijke registratie
Korter dan één jaar	559 (2015)	559 (2015) 682 (2105)		600	600	600	600	600	
	682 (2015)	1.118 (2015)		700	700	700	700	700	
Duur 1-3 jaar	1.118 (2015)			1.100	1.100	1.100	1.100	1.100	
Korter dan 5 jaar	(2015)								

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente verleent tijdig inkomensondersteuning aan Haarlemmers die hiervoor rechtmatig in aanmerking komen. Op basis van rechtmatigheids- en fraudeonderzoeken worden onrechtmatig verstrekte uitkeringen beëindigd.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Gemiddelde afhandeltermijn (in dagen) van de aanvragen Participatiewet-uitkering	47 (2015)	47 (2015)	42	42	42	42	42	42	Gemeentelijke registratie
a. Percentage klanten in de uitkering dat een sanctie of korting krijgt op de uitkering	1,8% (2015)	1,8% (2015)	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	Gemeentelijke registratie

2. Vergroten zelfredzaamheid door financieel vangnet

Wat willen we bereiken?

Vergroten van de zelfredzaamheid van Haarlemmers met een minimuminkomen door hen een financieel vangnet te bieden.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Aantal toekenningen individuele bijzondere bijstand	1.531 (2012)	2.238 (2013) 1.737 (2014) 1.983 (2015)	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	Gemeentelijke registratie
Aantal toekenningen minimaregelingen	3.234 (2013)	3.996 (2014) 3.862 (2015)	3.700	3.900	3.900	3.900	3.900	3.900	Gemeentelijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van individuele bijzondere bijstand	1.206 (2014)	1.336 (2015)	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	Gemeentelijke registratie
Aantal minimahuishoudens met Haarlempas	4.991 (2012)	5.722 (2015)	5.800	5.800	5.800	5.800	5.800	5.800	Gemeentelijke registratie
Aantal Haarlemmers dat gebruik maakt van een minimaregeling	2.238 (2013)	2.580 (2014) 3.080 (2015)	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	3.100	Gemeentelijke registratie
Aantal kinderen dat een beroep doet op Jeugsportfonds en Jeugdcultuurfonds	193 (2010)	378 (2011) 480 (2012) 424 (2013) 708 (2014) 1.219 (2015)	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	1.250	Registratie JSF/JCF

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente verstrekt tijdig en rechtmatig bijzondere bijstand aan hen die recht hebben op inkomensondersteuning voor specifieke kosten.
- De gemeente biedt minimaregelingen aan om de zelfredzaamheid van gezinnen te bevorderen en kinderen te laten participeren in de samenleving.
- De gemeente draagt er zorg voor dat meer mensen van de doelgroep bereikt worden door middel van onder andere laagdrempelige en toegankelijke informatie.

Prestatie-indicator	Nul-meting		Streefwaarden						Bron
		Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Percentage aanvragen bijzondere bijstand binnen wettelijke termijn afgehandeld	87% (2012)	89% (2013) 91% (2014) 98% (2015)	98%	98%	98%	98%	98%	98%	Gemeentelijke registratie
a. Percentage aanvragen inkomensondersteuning binnen wettelijke termijn afgehandeld	55% (2012)	72% (2013) 75% (2014) 82% (2015)	80%	80%	80%	80%	80%	80%	Gemeentelijke registratie

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Werk en Inkomens	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
32	Inkomen		68.221	63.514	64.289	63.404	63.461	63.461
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
32	Inkomen		52.572	52.741	52.645	52.645	52.645	52.645
	Saldo lasten en baten excl. reserves		15.649	10.773	11.643	10.759	10.816	10.816

Beleidsveld 3.3 Schulden

1. Vergroten zelfredzaamheid van Haarlemmers met schulden

Wat willen we bereiken?

Haarlemmers ondersteunen en begeleiden bij het oplossen, beperken en terugbrengen van hun schulden zodanig dat de zelfredzaamheid wordt vergroot.

Effectindicator	Nul-meting		Streefwaarden						Bron
		Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Aantal geslaagde schuldbemiddelings-trajecten (na drie jaar)	75 (2013)	104 (2014) 129 (2015)	80	100	100	100	100	100	Gemeentelijke registratie

Aantal gegronde/ ongegronde bezwaar- en beroepszaken	0/0 (2015)	0/0 (2015)	-	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	Gemeentelijke registratie
---	---------------	---------------	---	-----	-----	-----	-----	-----	------------------------------

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente zorgt voor toegang tot schulddienstverlening voor alle inwoners die hulp nodig hebben.
- De gemeente faciliteert de schuldenaar bij het aanvraagproces en biedt zoveel mogelijk maatwerk. Daarvoor heeft de gemeente afspraken gemaakt met diverse ketenpartners gericht op vroeg-signalering en tijdige afstemming. Het doel van dit traject is het oplossen van schulden, het beperken van verder oplopende schulden en het voorkomen van crisissituaties.

Prestatie- indicator	Nul- meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Aantal gestarte schulddienstver- leningstrajecten	129 (2014)	205 (2015)	180	200	200	200	200	200	Gemeentelijke registratie

2. Voorkomen van schulden en beperken van opnieuw ontstaan van schulden

Wat willen we bereiken?

Het beperken van het opnieuw ontstaan van schulden bij burgers die een schulddienstverleningstraject doorlopen hebben als ook het voorkomen van schulden bij burgers.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente biedt de cursus 'Grip op geld' aan als vast onderdeel van het schuldbemiddelingstraject.
- De gemeente zet in op preventie met voorlichtingsbijeenkomsten voor risicogroepen waaronder jongeren, gedetineerden en uitkeringsgerechtigden. Door middel van groepstrainingen, individuele doorstroom- en uitstroomgesprekken worden klanten getraind en begeleid om zelf hun financiële administratie te beheren en om herhaling te voorkomen.

Prestatie- indicator	Nul- meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
b. Aantal deelnemers aan preventieve voorlichtings- bijeenkomsten	30 (2009)	180(2010) 200 (2011) 250 (2012) 619 (2013) 525 (2014) 1.014 (2015)	600	600	600	600	600	600	Gemeentelijke registratie

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Werk en Inkomen	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
33		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
		Schulden	6.287	3.777	3.776	3.776	3.776	3.776
33		Baten (exclusief mutaties reserves)						
		Schulden	370	596	596	596	596	596
		Saldo lasten en baten excl. reserves	5.917	3.181	3.181	3.181	3.181	3.181

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Werk en Inkomen	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
31		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
		Werk	26.713	21.253	20.252	19.546	18.762	18.714
32		Inkomen	68.221	63.514	64.289	63.404	63.461	63.461
33		Schulden	6.287	3.777	3.776	3.776	3.776	3.776
		Totaal lasten	101.221	88.544	88.317	86.726	85.999	85.952
31		Baten (exclusief mutaties reserves)						
		Werk	1.316					
32		Inkomen	52.572	52.741	52.645	52.645	52.645	52.645
33		Schulden	370	596	596	596	596	596
		Totaal baten	54.259	53.337	53.241	53.241	53.241	53.241
		Totaal saldo excl. reserves	46.962	35.207	35.076	33.485	32.758	32.711
		Toevoeging aan reserves						
		Onttrekking aan reserves	5.167	500				
		Saldo incl. mutaties reserves	41.795	34.707	35.076	33.485	32.758	32.711

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

31 Werk	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	22.629
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	21.253
Verschil	-1.376

3.1 Werk	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 5,5 miljoen lager dan in 2016	-5.459	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-1.097	v
Bij de bestemming van het rekeningresultaat 2015 is € 0,6 miljoen bestemd voor de herstructurering WSW (€ 489.000) en het Regionaal Werkbedrijf (€70.000). Hierdoor stegen de lasten 2016 incidenteel.	-559	v
Voor 2016 is eenmalig een bedrag € 100.000 voor bestrijding van de regionale jeugdwerkloosheid toegekend door het Rijk (septembercirculaire 2015). Dit bedrag wordt toegevoegd aan het re-integratiebudget en in ingezet voor de aanpak van de jeugdwerkloosheid.	-100	v
Begroting 2017		

De ramingen 2017 zijn geactualiseerd. Daarbij is gebruik gemaakt van de analyse van de financiële uitkomsten 2015, de ontwikkelingen in de eerste helft van 2016.	-2.387	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Vanwege de ontvangst van een ESF-bijdrage in 2016 zijn de lasten in 2016 hoger dan in 2017.	-1.316	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 4,1 miljoen lager dan in 2016	4.083	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 is € 2,8 miljoen onttrokken uit de reserves budgetoverheveling (€ 0,8 miljoen), WWB (€ 0,6 miljoen) en de algemene reserve i.v.m. bestemming van het rekeningresultaat (€ 1,4 miljoen). In 2017 vindt geen onttrekking plaats.	2.767	n
In 2016 is een ESF-bijdrage voor de periode 2014-2016 geraamd van € 1,3 miljoen.	1.316	n

(bedragen x € 1.000)

32 Inkomen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	13.249
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	10.273
Verschil	-2.976

3.2 Inkomen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 4,7 miljoen lager dan in 2016	-4.707	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In het raadsstuk samen actief tegen armoede (2015/488128) is invulling gegeven aan de besteding van de gelden voor de Haarlemse minima. De lasten voor 2016 zijn € 0,4 miljoen hoger. De hogere lasten 2016 worden gedekt door een onttrekking uit de reserve sociaal domein.	-400	v
Bij de bestemming van het rekeningresultaat 2015 is € 0,3 miljoen bestemd voor het verstrekken van een tegemoetkoming aan mensen met een minimuminkomen als compensatie voor het vervallen van de voormalige CER-regeling. Hierdoor stijgen de lasten 2016 incidenteel.	-250	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-4.086	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	29	n
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 1,7 miljoen lager dan in 2016	1.731	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In 2016 wordt € 0,3 miljoen onttrokken voor de resultaatbestemming 2015 (voormalige CER-regeling).	250	n
In 2016 wordt € 0,4 miljoen onttrokken aan de reserve sociaal domein voor de dekking 'actief tegen armoede'.	400	n
In 2016 is een vrijval van de reserve WWB geraamd van € 1,8 miljoen. Voor 2017 bedraagt de geraamd vrijval € 0,5 miljoen.	1.250	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	-169	v

(bedragen x € 1.000)

33 Schulden	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	5.917
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	3.181
Verschil	-2.736

3.3 Schulden	bedrag	v/n
<i>Toelichting lasten</i>		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 2,5 miljoen lager dan in 2016	-2.511	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-2.511	v
<i>Toelichting baten</i>		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,2 miljoen hoger dan in 2016	-225	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	-225	v

Reservemutatie per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017		-500
Reserve WWB Inkomensdeel		-500

Investerings programma

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
	Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2017.	

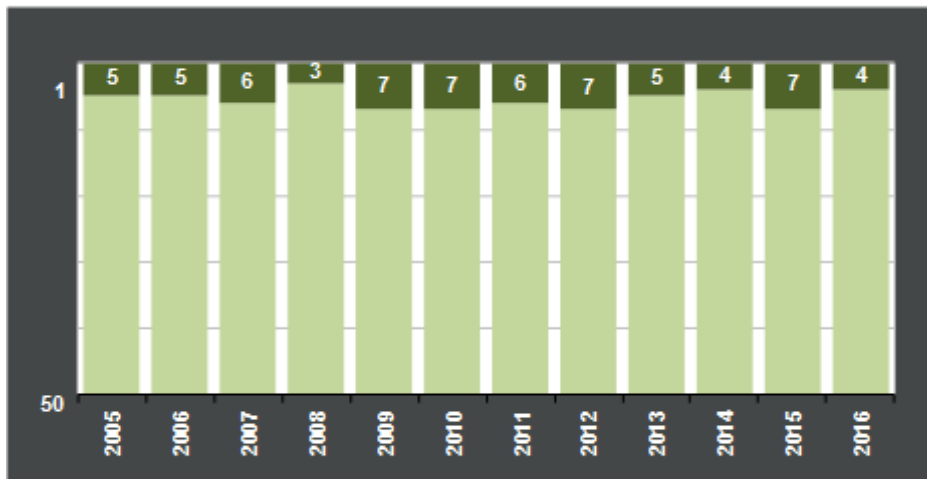

CLUSTER FYSIEK

Inleiding en context

De recente Atlas van Nederlandse gemeenten bevestigt wederom de kwaliteiten van Haarlem als aantrekkelijke stad waar het goed is om te leven en te verblijven. Wel moet in het oog worden gehouden dat nieuwe uitdagingen zich regelmatig aandienen. De maatschappij is en blijft in beweging en stelt voortdurend nieuwe vragen.

Positie woonaantrekkelijkheidsindex Haarlem, 2005-2016

Bron: Atlas voor gemeenten

Het bestuur houdt zijn blik op de samenleving gericht en gaat daarvoor het gesprek aan met de stad. Om resultaten te boeken zoekt zij binnen en buiten de stad partners om de doelstellingen gezamenlijk te kunnen realiseren. Zo werkt Haarlem samen met Circus Circulair, het samenwerkingsverband van Haarlemse circulaire initiatieven, aan een aantal projecten om circulaire economie in de stad van de grond te krijgen.

Met partners in de stad wordt gewerkt aan het volledig verduurzamen van het laad en los verkeer in de binnenstad, binnen de afspraken van de green deal zero emissie stadslogistiek. Het nieuwe toelatingsbeleid binnen het voetgangersgebied wordt in gang gezet. Samen met verladers en leveranciers wordt daarnaast gezocht naar alternatieven voor de vele wagens met internetbestellingen die de stad binnen rijden. Het doel is om stromen te bundelen. Over de voortgang naar het einddoel: emissie nul in 2025, zal de raad nader worden geïnformeerd.

Maatschappelijke- en bewonersinitiatieven in het fysieke domein worden al beter gestroomlijnd door meer directe betrokkenheid van bestuurders (Bestuur op maat). De ervaringen en resultaten hiervan zijn hoopgevend en de organisatie leert er steeds beter mee om te gaan. De kracht van de samenleving kan nog beter worden benut door met meer partners samen te werken, zoals bijvoorbeeld met beleggers en sociaal ondernemers.

De arbeidsmarkt, de woningmarkt en het dagelijks woon-, werk en recreatief verkeer speelt zich af in regionaal verband. De noodzakelijke inzet op bovenlokale samenwerking biedt ook aanknopingspunten om het reeds hoogwaardige woon- en werkmilieu verder te versterken, om betere infrastructurele verbindingen te creëren en om optimaal profijt van de toeristische sector te hebben. Het fysiek en sociaal domein vinden elkaar in de buurt en de wijk, zij vormen samen de context waarin mensen met elkaar (op)groeien, samenleven, ouder

worden, en zich ontwikkelen. De fysieke kwaliteit is mede bepalend voor de mogelijkheden die Haarlemmers daarin hebben.

Verbinding met andere clusters

De verbinding tussen het fysieke cluster en het sociale cluster zit onder meer in het programma duurzame stedelijke ontwikkeling. Bijvoorbeeld langer zelfstandig wonen vraagt aanpassingen in de woningvoorraad, de woonomgeving en de infrastructuur van voorzieningen. Om elkaar te kunnen ontmoeten, te kunnen sporten of spelen, of om een voorziening te bereiken is de fysieke openbare ruimte van belang, de openbare ruimte is immers 'de huiskamer van de stad'. Ook bestaat er een relatie tussen milieu en gezondheid. De verbinding met het cluster Burger en bestuur ligt bij een goede dienstverlening aan de burgers en ondernemers en bij een veilige stad als basisvoorwaarde voor leefbaarheid.

Onderliggende programma's

Het cluster Fysiek bestaat uit twee programma's, die voor 2017 verdere invulling geven aan de hoofdkoers voor het cluster:

Programma 4: *Duurzame stedelijke vernieuwing* gaat over stedelijke ontwikkeling, wonen en duurzaamheid, economie, toerisme en cultuur en grondexploitaties.

Programma 5: *Beheer en onderhoud* gaat over de openbare ruimte, mobiliteit en parkeren.

Hoofdkoers

De gesprekken in het kader van de Toekomstvisie 2040 van het Haarlemse gemeentebestuur met de stad in 2016 laten een beeld zien dat de ingezette gemeentelijke koers voor het fysieke domein in algemene zin wordt gedeeld. Consensus bestaat over de bijzondere kwaliteiten die Haarlem herbergt op het fysieke vlak, zoals de diverse voorzieningen, het cultureel erfgoed, het woonklimaat, en de ligging aan de duinrand. Dit alles wordt hoog gewaardeerd. Deze kwaliteiten: de eigenheid en verscheidenheid van de diverse Haarlemse buurten, liggen verspreid over de stad en vragen om koestering. De binnenstad is van grote waarde dankzij haar aanbod van voorzieningen en winkels. Dit zijn aantrekkelijke kwaliteiten die de identiteit van Haarlem dragen. De bestuurlijke keuze om het oostelijke deel van de stad meer aandacht te geven wordt ook onderschreven bij de gesprekken. Haarlem-Oost en Schalkwijk worden gezien als een zeer kansrijk gebied waar Haarlem zich door kan ontwikkelen als aantrekkelijke complete stad waar wordt gewoond, gewerkt, gegroeid, ontspannen, en samengeleefd en waar mooie ervaringen worden beleefd.

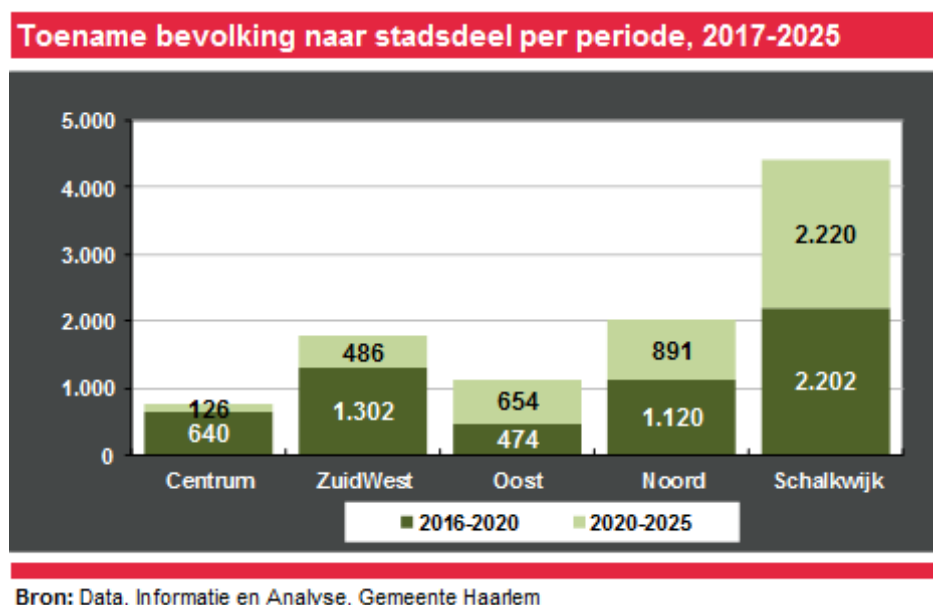
Het in de vorige toekomstvisie gemeente Haarlem 2000-2010 opgenomen speerpunt om het culturele aanbod te versterken is zeer succesvol gebleken. Dit aanbod werkt als een magneet. Niet alleen voor het bezoek, maar het is ook een belangrijke drijfveer in de keuze van Haarlem als vestiging- en woonplaats. Bescherming van de bestaande kwaliteiten, zoals monumenten, cultuurhistorie en behoud van het omringende groene landschap, maar ook het zorg dragen voor nieuwe toevoegingen aan het stedelijk weefsel, versterken de eigenheid van de verschillende stadsdelen. Met de herontwikkeling van het Slachthuisterrein, de Nieuwe Energie, de Oostpoort en zeker ook van de Koepel speelt de gemeente in op het versterken van de wijken in Oost.

De groei van het toerisme en het recreatieve winkelbezoek zorgen voor nieuwe uitdagingen voor de binnenstad. Het gaat lang niet alleen om het voorkomen van capaciteitsknelpunten.

Openbaar vervoer- en fietsverbindingen moeten comfortabeler en sneller. De uitdaging ligt in het verhogen van de belevingswaarde van het 'product' Haarlem als geheel. Kwalitatief hoogwaardige parkeervoorzieningen en fietsenstallingen, samen met aantrekkelijke looproutes zijn daarin belangrijk. De ambitie voor de komende jaren is het moderniseren van het gereguleerde straatparkeren en het vergroten van de fietsparkeercapaciteit, met name in het centrum.

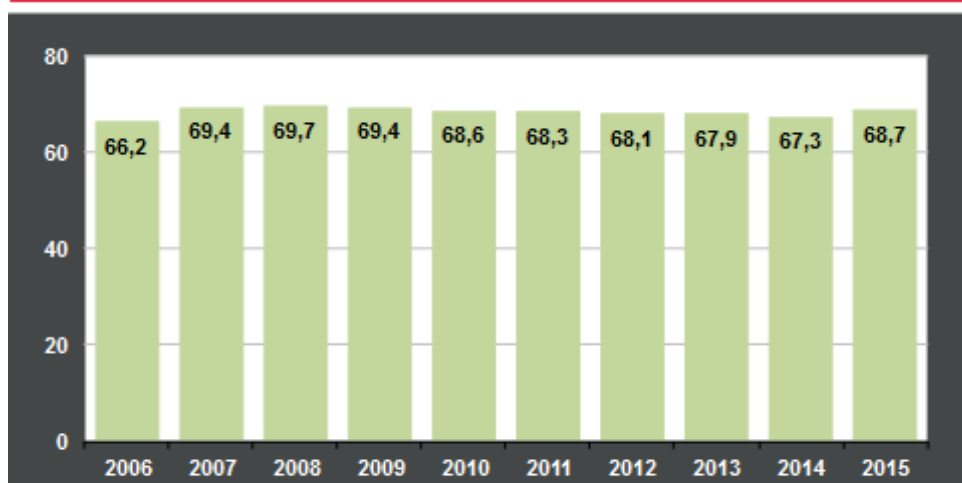
Mede vanuit de aantrekkingskracht van de stad heeft Haarlem te maken met een aantrekkende woningmarkt. Dat betekent een omvangrijke groei van de woningbehoefte. Bij de gesprekken over de toekomst van Haarlem werd duidelijk dat de noodzaak om woningen toe te voegen zowel in de huursector (waar de wachttijden zijn toegenomen), als in de koopsector, (waar de prijzen flink stijgen), ook onder de Haarlemmers breed wordt gevoeld.

De gemeente wil aanbod blijven bieden aan de diverse bevolkings- en inkomensgroepen, waarin ook voldoende aanbod in het middensegment wordt geboden. Toename van de woningvoorraad vindt plaats door het bouwen van nieuwe woningen, transformatie van niet-woningen en door splitsen van bestaande woningen in meerdere zelfstandige woningen. De groei van de bouwproductie betekent ook dat de druk op de ambtelijke organisatie toeneemt. Binnen deze begroting zijn geen extra financiële middelen gevonden om de eerdere bezuinigingen ([2014/309518](#)) terug te draaien. Bij de Kadernota 2017 zal voor dit vraagstuk extra aandacht worden gevraagd.

De beroepsbevolking van Haarlem verschilt op een aantal onderdelen van de Nederlandse beroepsbevolking. Het aantal hoogopgeleiden in Haarlem neemt sterker toe dan de landelijke trend. De verwachting is dat deze trend zich nog blijft doorzetten met daarmee samenhangende gevolgen, zoals een toename van de mobiliteitsstromen naar de regio. De werkgelegenheid in Haarlem laat sinds de crisis een daling zien. In 2015 is de daling gestopt en het aantal banen gelijk gebleven. De prognose is dat Haarlem steeds minder productiegerichte banen zal hebben. Haarlem kent een relatief grote groep Zelfstandigen zonder personeel (ZZP'ers). ZZP'ers houden steeds vaker kantoor in cafés, bibliotheken en bedrijfsverzamelgebouwen, en werken deels in of vanuit hun woning.

Ontwikkeling netto arbeidsparticipatie in Haarlem, 2006-2015

Bron: CBS, het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking (beroeps- en niet-beroepsbevolking)

De toenemende integratie op regionaal niveau zorgt voor groeiende metropolitane mobiliteitsstromen. Hierdoor ontstaan knelpunten op de regionale hoofdwegen en in het regionaal openbaar vervoer. Samen met de provincie worden de betrouwbaarheid, het comfort en de doorstroming van de bus vergroot door aanpassingen aan haltes, verkeerslichten en wegen. De gemeente voert dynamisch verkeersmanagement (DVM) in en legt nieuwe fietsroutes aan.

Tegen de achtergrond van de toename van de bevolking is het behouden en ontwikkelen van een hoogwaardig stedelijk woonmilieu van groot belang. De kwaliteit van de openbare ruimte wordt op peil gehouden door een combinatie van dagelijks onderhoud met groot- en vervangingsonderhoud. In de Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#)) is beschreven hoe Haarlem in de komende jaren en op de middellange termijn omgaat met het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.

Ter voorbereiding op de Structuurvisie openbare ruimte is het mobiliteitssysteem van Haarlem tegen het licht gehouden. In het zogenaamde Duurzaam ontwikkelingsmodel Mobiliteit en Ruimte is er rekening gehouden met de groei van het verkeer in de toekomst; de druk op de openbare ruimte in Haarlem is groot en wordt in de toekomst alleen maar groter. De verkeersfunctie (de mobiliteit te voet, op de fiets, per (H)OV of met de auto) is een belangrijke functie van deze openbare ruimte. Het slim organiseren van deze grote ruimtevrager, leidt ertoe dat er ruimte wordt vrijgespeeld voor de andere belangrijke functies in de stad, zoals het water en het groen.

Naar aanleiding van het rekenkameronderzoek 'Meer waarde met groen' ([2016/120439](#)) heeft de raad aan het college gevraagd om meer aandacht te geven aan de waarde van groen in de begroting, beleidscyclus en projecten. Tevens vraagt zij de baten van het groen en de voorraad groen (op termijn) in de begroting uit te drukken in euro's. Meer aandacht voor het kapitaalgoed 'groen' is belangrijk, omdat dit naast belevingswaarden ook economische waarden vertegenwoordigt en bijdraagt aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken, zoals:

- De verandering van het klimaat;
- De afname van biodiversiteit in de stad als gevolg van onder andere de afname van bloeiende planten en insecten;
- De hoeveelheid fijnstof in de lucht dat gezondheidsklachten veroorzaakt.

De komende drie jaren worden meerdere pilots uitgevoerd waarbij wordt onderzocht hoe groen en water optimaal kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van de stad. Een waarderingmethodiek voor groen om de baten en financiële waarde van groen uit te drukken wordt momenteel ontwikkeld. Instrumenten hierbij zijn onder andere The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB-tool) en I-Tree. Er komt een aparte nota waarin uitgebreider wordt ingegaan op de functie en waarden van groen. Voor de langere termijn wil Haarlem dat het groen (beleving, oppervlakte, functies en kwaliteit) meer in lijn is met de andere middelgrote gemeenten. Nieuwe ontwikkelingen en voorzieningen mogen niet teveel ten koste van groen gaan om te voorkomen dat het groenoppervlak nog minder wordt. In de Programmabegroting 2018-2022 worden doelen, prestaties en waar mogelijk indicatoren voor groen opgenomen.

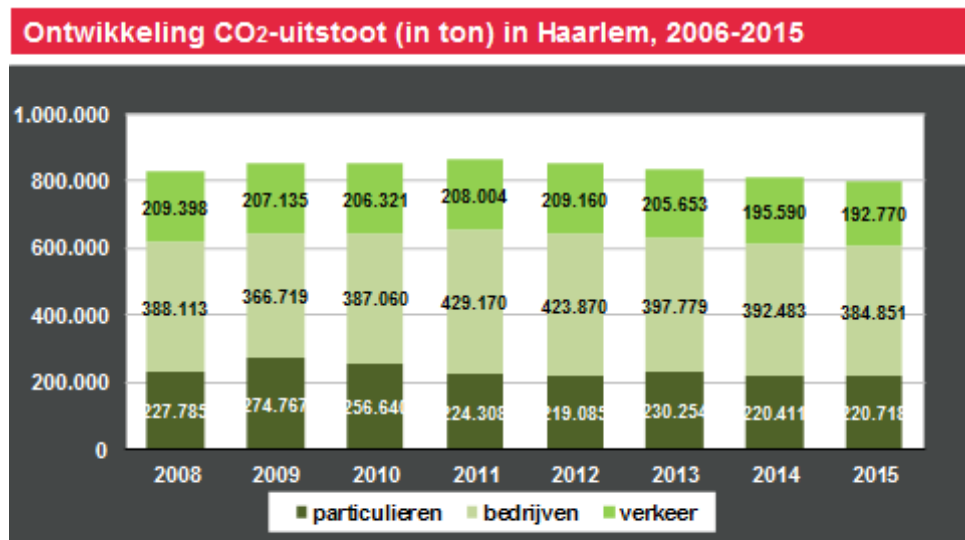
Voor wat betreft de klimaatverandering: de verwachting is dat de inwoners en de bezoekers van Haarlem in de toekomst steeds meer hinder zullen ondervinden van de effecten hiervan. De effecten van hitte, hevige regenbuien en droogte in de stad vormen de grootste risico's. In een compacte stad als Haarlem kan de toename van het aantal warme dagen voor hittestress zorgen. Groen kan in positieve zin bijdragen aan de oplossing van deze problemen. De toename van hevige regenbuien zorgen voor piekmomenten in de waterbergingsvraag, terwijl langdurige droogte kan zorgen voor schade aan houten funderingen. Om dit aan te pakken zal Haarlem de samenwerking met de relevante partners, zoals het waterschap, de regio en PWN, intensiveren met als doel bestaande beleidslijnen (waaronder groen) die klimaatschade en klimaatadaptatie raken beter op elkaar af te stemmen. Haarlem wil een robuust watersysteem dat in staat is voldoende water te bergen en af te voeren. Om de vuilemissie van de riool-overstorten op het oppervlaktewater te verminderen investeert de gemeente waar mogelijk in de ombouw van het gemengde stelsel naar een (verbeterd) gescheiden stelsel.

Haarlem zet vanaf 2016 ook sterk in op circulaire economie. In onze huidige economie worden grondstoffen uitgeput en producten aan het einde van hun levensduur weggegooid, met veel verspilling tot gevolg. Het principe van circulaire economie zoekt naar sluitende kringlopen van grondstoffen. Alle gebruikte materialen kunnen, zonder kwaliteitsverlies, opnieuw nuttig worden ingezet voor hetzelfde of een ander product. Als alle restproducten hergebruikt worden en de producten milieuneutraal zijn is deze kringloop compleet. In 2017 wordt onderzocht hoe het Haarlemse inkoopbeleid aangepast kan worden om het circulair inkopen te realiseren. Deze ontwikkeling gebeurt in nauwe samenwerking binnen de MRA en met de G32. De gemeente wil voor het circulair inkopen een voorbeeldfunctie vervullen voor de Haarlemse samenleving.

De gemeente Haarlem haakt met het Strategisch Plan Afvalscheiding ([2016/148113](#)) aan op deze ontwikkeling. Het SPA richt zich op het stimuleren van het gescheiden aanbieden en inzamelen van afval, waarbij een nieuwe mix van inzamelmethoden gecombineerd wordt met een communicatiecampagne en de inzet van afvalcoaches. Zo kan een flinke bijdrage

worden geleverd aan het duurzaamheidsdoel van 140 kilo huishoudelijk restafval per inwoner in 2021.

Het klimaatakkoord van Parijs, EU-afspraken en de uitspraak in de Urgenda zaak hebben bij het Rijk geleid tot een veel concretere energiedoelstelling in de tijd, met als saillante uitkomst: in 2050 is geen gas meer beschikbaar voor ruimteverwarming. Daarmee is een zekere congruentie in beleidsdoelen tussen gemeenten en Rijk een feit geworden.

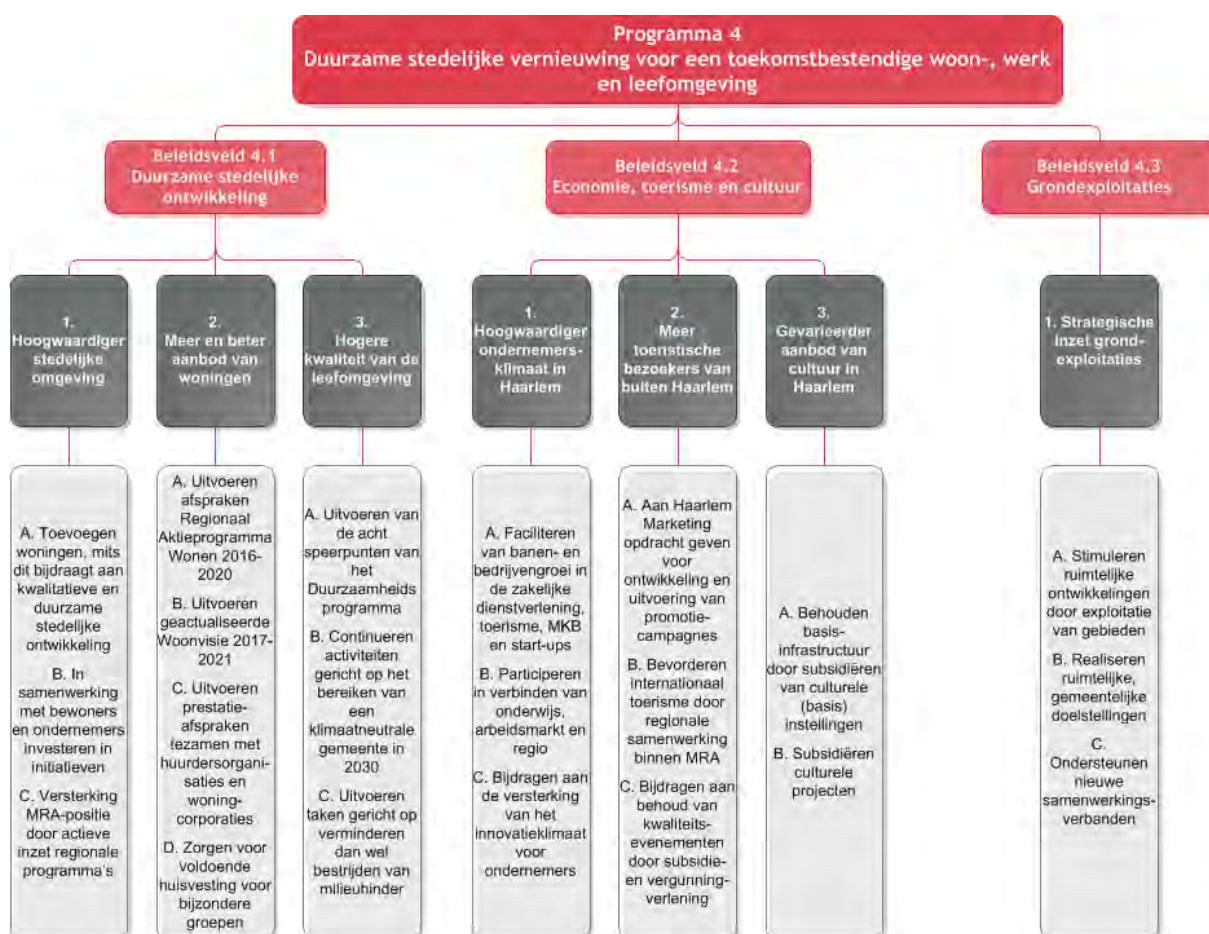

Bron: Liander (gas en elektra particulieren en bedrijven) ; CBS (verkeer)

Om al het bovenstaande te bereiken, zal Haarlem zich nog meer inzetten om ondernemende initiatieven te faciliteren. Sociaal ondernemers ondernemen met een maatschappelijke missie: ze zoeken innovatieve oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen en kunnen een cruciale bijdrage leveren aan de stad: in de zorg, voor het milieu, tegen de armoede, maar ook aan de werkgelegenheid en duurzaamheid.

Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

Commissie	Ontwikkeling en Beheer
(Coördinerende) Portefeuilles	Ruimtelijke ontwikkeling, metropoolregio Amsterdam, Vastgoed, Monumenten, Cultuur, Economische zaken, Wonen, Duurzaamheid
Afdeling(en)	Stadszaken en Gebiedsontwikkeling en beheer

Programmadoelstelling (missie)

Werken aan de stad van morgen betekent het versterken van de bestaande kwaliteiten, zoals een hoogwaardig woonmilieu, een groene omgeving en cultuurhistorische kwaliteiten. De kwaliteit van de leefomgeving is cruciaal voor een goed vestigingsklimaat. Haarlem heeft de ambitie om een duurzame stad te worden. Dat is een stad waarin het voor huidige en toekomstige burgers goed leven en werken is en waarin duurzame ontwikkeling een structureel uitgangspunt is voor keuzen en beleid voor het stadsbestuur, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over beleid en inzet op het gebied van ruimtelijke en economische ontwikkeling, wonen, duurzaamheid en grondexploitatie. De opgaven en activiteiten staan

opgesomd in diverse programma's, zoals het Woonprogramma en het Duurzaamheidsprogramma. Haarlem Klimaatneutraal in 2030 vormt de uitdaging om stappen te zetten op het punt van de energietransitie. Mede met ondersteuning van de provincie Noord-Holland die samen met Haarlem een pilot heeft opgezet, wordt in 2017 het meest haalbare gebleken scenario (routekaart) voor de komende jaren verder uitgerold. Dat gaat dan onder meer over de energie-infrastructuur in de gebouwde omgeving en de ruimtelijke effecten daarvan. Om de Haarlemse ambities op tijd te kunnen realiseren is intensivering van de inspanningen onvermijdelijk. De Economische agenda 2012-2016 ([2012/28958](#)) en de Arbeidsmarktagenda ([2014/653](#)) vormen het uitgangspunt voor het economische beleid.

In Haarlem wordt samen met Circus Circulair actief gewerkt aan het ontwikkelen en verbreden van circulaire initiatieven. In de Metropoolregio Amsterdam (MRA) worden momenteel mogelijkheden onderzocht om reststromen op regionaal niveau te combineren. Hier sluit Haarlem actief bij aan. Tevens heeft Haarlem de ambitie om Cirkelstad te worden: actieve deelnemer in het landelijke Cirkelstad-netwerk om kennis en kunde over circulaire economie op bovenlokaal en -regionaal niveau uit te wisselen.

Het besef dat aardgas in Nederland in 2050 (vrijwel) niet meer beschikbaar zal zijn, vraagt om een nieuwe warmtevisie en een plan van aanpak om de bestaande woningvoorraad hierop aan te laten passen.

Hotelontwikkeling en spreiding van bezoekers in de Metropoolregio Amsterdam is speerpunt van beleid. Ingezet wordt op de komst van een internationale school, op creativiteit met de 3D printers, op culturele programmering met grote blockbusters in de musea en blijvende aandacht voor kwaliteit. Ook bij festivals en evenementen.

Het doel van de Omgevingswet is vereenvoudiging, versimpeling en meer samenhang van de besluitvorming en processen in de ruimtelijke ordening, openbare ruimte en milieu. Gemeenten, provincies en waterschappen krijgen meer ruimte om hierin eigen keuzes te maken. De Omgevingswet zal in 2019 in werking treden en Haarlem heeft het implementatietraject al gestart. De gevolgen en impact van de invoering van deze wet zijn aanzienlijk voor de gehele ambtelijke organisatie en alle belanghebbenden. Het Rijk gaat er vanuit dat gemeenten meebetalen aan de invoering omdat er uiteindelijk besparingen worden verondersteld. Voor de komende jaren betekent dit echter een investering en zal het implementatie budget een nieuwe kostenpost zijn voor de gemeentebegroting. Vanaf 2016 zijn hiervoor de nodige middelen gereserveerd.

De vraag die centraal staat in de Structuurvisie openbare ruimte is op welke manier claims op de openbare ruimte in Haarlem moeten worden verdeeld en wat de wensen en ambities daarin zijn. Bij de voorbereiding heeft het college de raad meegenomen in verschillende opeenvolgende afwegingen, zoals een prioritering voor de verschillende modaliteiten en een ontwikkelingsmodel mobiliteit en ruimte. Het ontwerp van de Structuurvisie openbare ruimte wordt in 2017, inclusief de resultaten van de participatie en inspraak en de Milieueffectrapportage, ter vaststelling aan de gemeenteraad voorgelegd.

Met partijen in de stad en verladers wordt verder gewerkt aan de verduurzaming van de bevoorrading. Voor het voetgangersgebied in de binnenstad wordt een nieuwe duurzame toegangsregeling doorgevoerd met aangescherpte leveringsmogelijkheden voor voertuigen

met vervuilende motoren en ruimere mogelijkheden voor duurzame voertuigen. Er wordt gestart met een pilot voor duurzaam bevoorraden van bouwverkeer. Met verladers wordt gesproken over het bundelen van goederenstromen. In het najaar 2017 ontvangt de commissie gegevens over de voortgang van de reductie van fijn stof emissie en de behaalde resultaten rond verduurzaming.

Het jaar 2017 is het tweede jaar dat er middelen voor Duurzame stedelijke vernieuwing beschikbaar zijn. Daarmee krijgen de in gang gezette impulsen een vervolg. In 2017 wordt duidelijk wat de impact is van het (revolverend) Fonds voor de Duurzame stedelijke vernieuwing. Ondernemende Haarlemse bewoners en partijen krijgen immers hiermee een nieuwe financiële mogelijkheid bij het realiseren van hun voorstellen (mits deze passen in de gemeentelijke doelstellingen). De gemeente blijft werken aan nieuwe instrumenten om samen met partijen in de stad uitdagingen en kansen op te pakken.

Kaderstellende nota's

- Structuurplan Haarlem 2020 (2005/71)
- Nota Ruimtelijke Kwaliteit, 2012 ([2012/192768](#))
- Woonvisie Haarlem 2012-2016 ([2012/220951](#))
- Provinciale woonvisie 2010-2020 '[Goed Wonen in Noord-Holland](#)'
- Kadernota Haarlem Duurzaam ([2011/261872](#))
- Praktijkrichtlijn Duurzame Stedenbouw Haarlem (2006/245272)
- Bodemkwaliteitskaart en nota bodembeheer ([2013/232071](#))
- Duurzame samenwerking in onzekere tijden - Lokaal Akkoord Haarlem 2013 t/m 2016 ([2013/154058](#))
- Zonebeheer Waarderpolder ([2013/90296](#))
- Economische Agenda Haarlem 2012-2016 ([2012/28958](#))
- Hotelbeleidsnota 2012-2020 ([2012/30412](#))
- Cultuurnota Haarlem 2013-2020 ([2013/133552](#))
- Nota Grondbeleid gemeente Haarlem 2012 ([2012/472445](#))
- Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#))
- Het verbrede gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2017 ([2013/416279](#))
- Regionale Bereikbaarheidsvisie 'Zuid Kennemerland, bereikbaar door samenwerking' ([2011/50511](#))
- Duurzaam ontwikkelingsmodel Mobiliteit en Ruimte ([2016/245554](#))
- Parkeervisie ([2013/138311](#))
- Integraal Water Plan ([2013/526116](#))
- Ecologisch beleidsplan 2013-2030 ([2013/420660](#))
- Handboek Inrichting Openbare Ruimte (HIOR) Centrum ([2007/187877](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[Recreatieschap Spaarnwoude](#)

[Noord-Hollands Archief](#)

[Parkmanagement Waarderpolder](#)

[Hart](#)

[Bibliotheek Zuid-Kennemerland](#)

[Haarlem Marketing](#)

[Frans Hals Museum | De Hallen](#)

[Patronaat](#)

[Stadsschouwburg en Philharmonie](#)

[Toneelschuur](#)

Beleidsveld 4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling

1. Hoogwaardiger stedelijke omgeving

Wat willen we bereiken?

Een hoogwaardiger stedelijke omgeving zodat de aantrekkelijkheid van Haarlem behouden blijft.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Percentage Haarlemmers dat aangeeft het openbaar groen in Haarlem te gebruiken voor recreatie	(2016)								Omnibus-onderzoek
De gemiddelde WOZ waarde van woningen in duizenden euro's	201 (2006)	253 (2011) 250 (2012) 243 (2013) 229 (2014) 223 (2015)							CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente zet in op toevoegen van woningen, mits deze toevoeging bijdraagt aan de kwalitatieve en duurzame stedelijke ontwikkeling van Haarlem
- De gemeente investeert samen met bewoners en ondernemers in de stad. Initiatieven van bewoners en ondernemers worden beoordeeld en indien gewenst ondersteund. Samen met initiatiefnemers wordt verkend hoe (openbare) grond en/of vastgoed gebruikt en beheerd dan wel ontwikkeld en geëxploiteerd kan worden.
- De gemeente versterkt haar positie binnen Zuid-Kennemerland en de MRA door actieve inzet bij de implementatie van regionale programma's, bijvoorbeeld op het gebied van wonen.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
b. Netto toevoeging woningen	369 (2010)	201 (2011) 522 (2012) 631 (2013) 874 (2014) 851(2015)	850	850	850	850	850	850	CBS

2. Meer en beter aanbod woningen

Wat willen we bereiken?

Meer en beter aanbod van woningen, zodanig dat zo veel mogelijk kan worden voldaan aan de kwantitatieve en kwalitatieve vraag naar verschillende typen woningen in Haarlem en de trend dat het aantal sociale huurwoningen fors afneemt wijzigt, zodat de wachttijd voor sociale huurwoningen verkort wordt.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
De gemiddelde WOZ waarde van woningen in duizenden euro's	201 (2006)	253 (2011) 250 (2012) 243 (2013) 229 (2014) 223 (2015)							CBS BZK
Demografische druk: de som van het aantal personen van 0 tot 15 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 15 tot 65 jaar	46,7% (2010)	48,3% (2012) 49,4% (2013) 50,0% (2014) 50,8 (2015)							CBS BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente spant zich samen met de andere gemeenten in Zuid-Kennemerland en IJmond in om de afspraken uit het Regionaal actieprogramma wonen 2016-2020 uit te voeren. Haarlem realiseert bijvoorbeeld in de komende vier jaar 4.000 woningen (door nieuwe woningen en door toevoegingen van woonruimte in bestaand vastgoed). De gemeente werkt daarnaast samen met andere partijen in de MRA voor de totstandkoming van het gewenste woningbouwprogramma.
- De gemeente voert het uitvoeringsprogramma uit van de in 2016 geactualiseerde Woonvisie 2017-2021. In de woonvisie worden doelstellingen verankerd op het gebied van onder andere betaalbaarheid, beschikbaarheid, duurzaamheid, (bijzondere) doelgroepen, wonen en zorg, nieuwbouw en transformatie. Aan de doelstellingen wordt een uitvoeringsprogramma gekoppeld.
- De gemeente voert samen met huurdersorganisaties en woningcorporaties de gezamenlijk opgestelde prestatieafspraken uit voor 2017 en verder.
- De gemeente zorgt voor totstandkoming van voldoende huisvesting voor bijzondere groepen zoals statushouders, en voor de uitstroom vanuit Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen naar andere woonvormen.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)	3,1 (2012)	6,7 (2013)							CBS BZK
c. Gemiddelde inschrijf-/wachtijd sociale huurwoning Zuid Kennemerland in jaren ¹	5,4 (2012)	5,7 (2013) 5,9 (2014) 6,5 (2015)	5,5	6,3	6,0	5,5	5,5	5,5	Cijfers Woonservice
c. Gemiddelde zoekduur ² sociale huurwoning Zuid Kennemerland in aantal jaren	(2016)								Cijfers Woonservice

c. Aantal verhuringen sociale huur van woningcorporaties in Haarlem ³	844 (2014)	1.029 (2015)	-	1.110	1.120	1.130	1.140	1.140	Woonservice
c. Percentage verhuringen Haarlem tot 2e aftoppingsgrens (woningen beschikbaar voor huurtoeslag-ontvangers)	50% (2015)	50% (2015)	-	70%	70%	70%	70%	70%	Woonservice
c. Aantal sociale huurwoningen van woningcorporaties in Haarlem	21.750 ⁴ (2015)	21.750 ⁴ (2015)	-	21.450	21.300	21.200	21.150	21.200	Opgave corporaties

¹ De inschrijftijd (gelijk aan de wachttijd) is het aantal jaar dat een woningzoekende ingeschreven staat vanaf de registratiedatum tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden.

² De zoekduur is het aantal jaar dat een woningzoekende actief woningzoekende is (heeft gereageerd op het aanbod) tot het moment dat de selectie voor de geaccepteerde woning heeft plaatsgevonden. Het betreft een nieuwe indicator. De cijfers worden vanaf 2016 in de rapportages opgenomen.

³ Formuleringen wijken iets af van de eerdere omschrijving (niet op inhoud).

⁴ 20.980 van de drie Haarlemse corporaties, 770 van overige corporaties.

3. Hogere kwaliteit van de leefomgeving

Wat willen we bereiken?

Hogere kwaliteit van de leefomgeving door Haarlem duurzaam te ontwikkelen en milieu- en gezondheidsaspecten te verbeteren.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage Haarlemmers dat aangeeft het openbaar groen in Haarlem te gebruiken voor recreatie	(2016)								Omnibus-onderzoek
Vermeden en bespaarde CO ₂ uitstoot (x1.000 ton) in Haarlem ¹	76 (2010)	124 (2011) 134 (2012) 139 (2013) 139 (2014) (2015)	156	156	161	168	174	174	CO ₂ -monitor
Percentage hernieuwbare elektriciteit: opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa	0,7% (2010)	0,7% (2011) 0,7% (2012) 0,9% (2013) 1,1% (2014)							Rijkswaterstaat Klimaatmonitor BZK

Percentage	52%	75%	-	75%	75%	75%	75%	75%	Omnibus- onderzoek
Haarlemmers dat aan energie- besparing doet	(2007)	(2011) 70% (2012) 71% (2013) 71% (2014)							

¹ De indicator CO₂ uitstoot omvat de uitkomsten van diverse effecten. Het Haarlemse duurzaamheidsbeleid omvat een breed scala van doelen en maatregelen waaraan meerdere effectindicatoren zijn gekoppeld. Meer dan in bovenstaande tabel behandeld kunnen worden. Deze effectindicatoren komen tot uitdrukking in de jaarlijkse duurzaamheidsmonitor.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente voert de opgaven van de acht speerpunten van het Duurzaamheidsprogramma 2015-2019 ([2015/245568](#)) uit.
- De gemeente continueert de activiteiten gericht op het bereiken van een klimaat neutrale gemeente in 2030. Het gebruik en de opwekking van duurzame energie in de gemeentelijke organisatie, onder inwoners, in de bebouwde omgeving, door bedrijven, industrie en bij mobiliteit wordt gestimuleerd.
- De gemeente voert taken uit die gericht zijn op het verminderen dan wel bestrijden van milieuhinder op het gebied van bodem, geluid en lucht.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Vernieuwing	Duurz. Stedelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling		8.709	5.132	4.759	4.663	4.661	4.658
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling		177	105	105	105	105	105
	Saldo lasten en baten excl. reserves		8.532	5.027	4.654	4.559	4.556	4.554

Beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur

1. Hoogwaardiger ondernemersklimaat in Haarlem

Wat willen we bereiken?

Hoogwaardiger ondernemingsklimaat in Haarlem dat concurrerend is ten opzichte van andere gemeenten.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid ondernemers over ondernemings-klimaat	5,7 (2014)	5,7 (2014)	6,6	6,2 ¹	6,2	6,2	6,2	6,2	Onderzoek ondernemers-klimaat van Economische Zaken en onderzoeksbureau Ecorys

Het aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar	109,2 (2008)	111,4 (2011) 115,2 (2012) 119,2 (2013) 121,9 (2014) 123,5 (2015)			LISA BZK
Bruto gemeentelijk product (BGP): het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente ²	140 (2013)	140 (2013)			Atlas voor gemeenten BZK
Percentage functiemenging: de verhouding tussen banen en woningen ³	49,7% (2006)	48% (2011) 47,9% (2012) 47,6% (2013) 47,3% (2014) 47,7% (2015)			LISA BZK

¹ De streefwaarde is gelijk aan het meest recente gemiddelde van vergelijkbare gemeenten.

² De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt gescoord.

³ De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente faciliteert nieuwe banen- en bedrijven in de zakelijke dienstverlening, toerisme, MKB en startups. Verder stimuleert zij de creatieve- en kennisindustrie in een gebiedsgerichte aanpak waarbij de wijk economie centraal staat. Om meer bedrijven naar de Waarderpolder te trekken, wordt samen met werkgevers in de rol van ambassadeurs een effectief marketingplan opgezet en uitgevoerd. Op verzoek van de partners wordt ingezet op een draagvlakmeting voor een Bedrijfsinvesteringszone (BIZ) voor het ondernemersfonds Waarderpolder in de periode 2017-2021. Om te komen tot grotere economische groei in Schalkwijk en de Binnenstad, werkt de gemeente intensief samen met betrokken stakeholders en partner uit de gebieden. In de binnenstad wordt een nieuw convenant Binnenstad voor de periode 2018-2022 in 2017 voorbereid. Er wordt actief bijgedragen aan het tegengaan van de winkel- en kantorenleegstand. ZZP-ers, sociaal ondernemers en startups maken belangrijk deel uit van de economische kracht van Haarlem, gemeente faciliteert dit ondernemerschap. Het sociaal en duurzaam ondernemen wordt gestimuleerd (zie Programma Circulaire Economie 2016 ([2016/82431](#))).
- b. De gemeente participeert in het verbinden van onderwijs en arbeidsmarkt, waarbij zij nauwe contacten onderhoudt met het lokale onderwijs en bedrijfsleven. Haarlem stimuleert de deelname aan de arbeidsmarkt door drempels weg te nemen, bijvoorbeeld in de vorm van een Lokaal Sociaal Akkoord, het Werkbedrijf en het

opzetten van programma's die vroegtijdige schooluitval verkleinen. Haarlem onderzoekt samen met de onderwijsinstellingen de mogelijkheden om een internationale school in Haarlem te krijgen. In 2017 wordt samen met de regionale partners een actuele arbeidsmarktagenda opgesteld. De gemeente zoekt actief (bijvoorbeeld via bedrijfsbezoeken en het ondernemerspanel) de ondernemers op en vertaalt de input naar beleidsdoelstellingen en actieplannen. Daarbij is speciale aandacht voor sociale ondernemers en ZZP-ers.

- c. De gemeente draagt bij aan het versterken van het innovatieklimaat voor ondernemers, waarbij zij samenwerkt met onderwijs en het (lokale en regionale) bedrijfsleven verder te stimuleren. De gemeente attendeert en helpt bedrijven bij het vinden van subsidiemogelijkheden in MRA en Europa (onder andere op het terrein van smart industry, 3D-printing en circulaire economie).

2. Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem

Wat willen we bereiken?

Meer toeristische bezoekers van buiten Haarlem (zowel dag- als verblijfstoeristen), die langer in de stad blijven en er meer besteden.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Aantal toeristische, binnenlandse dagbezoekers naar Haarlem	1.178.000 (2015)	1.178.000 (2015)	+5% ¹	+10%	+20%	+20%	+20%	+20%	Continu Vakantie Onderzoek (CVO) door NBTC-NIPO Research

¹ % ten opzichte van de nulmeting in 2015.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente geeft opdracht aan Haarlem Marketing voor de ontwikkeling en uitvoering van (promotie)campagnes. Doel is het aantal overnachtingen en de verblijfstijd in de stad te laten stijgen. Haarlem Marketing geeft speciale aandacht aan de kansrijke zakelijke bezoekers- en congresmarkt. Zij voert de promotie uit in nauwe samenwerking met detailhandel, culturele instellingen en horeca. Doordat minder subsidie beschikbaar is, wordt nog nadrukkelijker de samenwerking met partners opgezocht.
- b. De gemeente bevordert (inter)nationaal toerisme door regionale samenwerking voort te zetten binnen de Metropoolregio Amsterdam. Haarlem blijft partner in het succesvolle project Amsterdam Bezoeken Holland Zien. Aanvragen voor nieuwe hotelkamers worden pro-actief opgepakt om de marktvraag te faciliteren conform het hotelbeleid. Om de kansen die watertoerisme biedt te benutten, wordt een nieuw uitvoeringsplan opgesteld en wordt de samenwerking met Amsterdam Cruise Port voortgezet.
- c. De gemeente draagt bij aan het behoud van kwaliteitsevenementen via subsidie- en vergunningverlening. In 2017 wordt een actuele evenementennota gepresenteerd. Doordat er minder subsidie en capaciteit beschikbaar is, wordt er een zwaarder beroep op de zelfredzaamheid van de evenementenorganisaties gedaan.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	
a. Aantal overnachtingen van toeristische bezoekers in Haarlem	363.893 (2015)	363.893 (2015)	+7%	+12%	+25%	+25%	+25%	+25%	Cocensus toeristen-belasting

3. Gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem

Wat willen we bereiken?

Een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt.

Nul-			Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Oordeel Haarlemmers over cultureel aanbod in Haarlem (rapportcijfer)	7,4 (2007)	7,6 (2011) 7,5 (2012) 7,6 (2013) 7,3 (2014) 8,0 (2015)	8,0	8,0	8,5	8,0	8,0	8,0	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente behoudt de basisinfrastructuur door het subsidiëren van culturele (basis)instellingen en stimuleert de kwaliteit door middel van een gevarieerd en attractief aanbod.
- De gemeente subsidieert culturele projecten via toekenningen uit het Cultuurstimuleringsfonds Haarlem. De gemeente zet in op talentontwikkeling en jaagt meer cultuur in de Haarlemse wijken aan.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden						
			2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
b. Aantal toekenningen CSF	47 (2006)	96 (2011) 81 (2012) 47 (2013) 66 (2014) 69 (2015)	80	80	80	80	80	80	Gemeentelijke registratie

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Vernieuwing	Duurz. Stedelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)								
42	Economie, toerisme en cultuur		26.525	25.297	25.105	25.088	25.082	25.081
Baten (exclusief mutaties reserves)								
42	Economie, toerisme en cultuur		310	225	225	225	225	225
Saldo lasten en baten excl. reserves			26.215	25.071	24.880	24.862	24.857	24.855

1. Strategische inzet grondexploitaties

Wat willen we bereiken?

De strategische inzet van het instrument grondexploitatie ter ondersteuning van de doelstellingen uit andere beleidsvelden.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente stimuleert gewenste ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw of het ontwikkelen van bedrijventerreinen door exploitatie van gebieden met grondexploitaties mogelijk te maken.
- De gemeente realiseert gemeentelijke doelstellingen die ruimtelijk vertaald kunnen worden, maar die niet langs publiekrechtelijke weg gerealiseerd kunnen worden. Vanwege een grondpositie kunnen privaatrechtelijke middelen worden ingezet, wat meer mogelijkheden biedt dan er publiekrechtelijk mogelijk zou zijn.
- De gemeente ondersteunt nieuwe samenwerkingsverbanden. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend (zie ook paragraaf 3.7 Grondbeleid).

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Vernieuwing	Duurz. Stedelijke	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
43	Grondexploitaties		9.033	18.074	4.705	9.226	3.213	1.545
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
43	Grondexploitaties		7.397	17.933	6.178	9.024	7.012	1.463
	Saldo lasten en baten excl. reserves		1.636	142	-1.474	202	-3.799	82

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Duurz. Stedelijke Vernieuwing	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	8.709	5.132	4.759	4.663	4.661	4.658
42	Economie, toerisme en cultuur	26.525	25.297	25.105	25.088	25.082	25.081
43	Grondexploitatie	9.033	18.074	4.705	9.226	3.213	1.545
	Totaal lasten	44.267	48.503	34.569	38.977	32.956	31.284
Baten (exclusief mutaties reserves)							
41	Duurzame sted. ontwikkeling	177	105	105	105	105	105
42	Economie, toerisme en cultuur	310	225	225	225	225	225
43	Grondexploitatie	7.397	17.933	6.178	9.024	7.012	1.463
	Totaal baten	7.884	18.263	6.509	9.354	7.342	1.794
	Totaal saldo excl. reserves	36.383	30.240	28.060	29.623	25.614	29.491
	Toevoeging aan reserves	2.414	1.985	3.188	1.477	5.315	
	Onttrekking aan reserves	2.651	1.024	462	277	114	82
	Saldo incl. mutaties reserves	36.146	31.200	30.786	30.823	30.815	29.409

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

41 Duurzame sted. ontwikkeling	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	8.754
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	6.129
Verschil	-2.625

4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 4,6 miljoen lager dan in 2016	-4.577	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In 2016 zijn incidentele lasten opgenomen voor de uitvoering van de agenda wonen, opstellen Woonvisie en de Structuurvisie programma duurzame woningverbetering.	-295	v
In 2016 is de laatste subsidie uitgekeerd in het kader van het project Wonen boven winkels.	-116	v
In 2016 wordt € 1 miljoen onttrokken aan de bestemmingsreserve ISV Wonen voor de activiteiten duurzame stedelijke vernieuwing 2016.	-1.000	v
Begroting 2017		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-2.728	v
Meerjarenraming 2016-2020		
De kapitaallasten op het product nemen toe. De belangrijkste oorzaak is de geplande afronding van het project Waarderhaven in 2016, waardoor de afschrijvingen starten in 2017.	184	n
Voor de uitvoering van het bodemprogramma is in 2016 een bedrag opgenomen van € 0,5 miljoen.	-500	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-122	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 2,0 miljoen lager dan in 2016	1.952	n
De incidentele lasten 2016 voor de uitvoering van de agenda wonen, opstellen Woonvisie en de Structuurvisie programma duurzame woningverbetering worden onttrokken uit de reserve Wonen.	295	n

De lasten 2016 van het project Wonen boven Winkels worden onttrokken aan de reserve Volkshuisvesting.	116	n
De activiteiten 2016 duurzame stedelijke vernieuwing worden onttrokken aan de bestemmingsreserve ISV Wonen.	1.000	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De uitvoering van het bodemprogramma 2016 wordt onttrokken aan de reserve bodemprogramma.	500	n
Diverse verschillen < € 100.000.	41	n

(bedragen x € 1.000)

42 Economie, toerisme en cultuur	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	26.181
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	25.071
Vershil	-1.109

4.2 Economie, toerisme en cultuur	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 1,2 miljoen lager dan in 2016	-1.228	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidie en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	291	n
Op dit moment is de financiële bijdrage van deelnemers aan de Metropool Regio Amsterdam (MRA) niet evenredig verdeeld. Haarlem betaalt in vergelijking met andere gemeenten minder. De MRA-organisatie zal met ingang van 2017 een evenredige verdeelsleutel gaan toepassen voor alle deelnemers. Dit leidt tot een verhoging van € 150.000 per jaar vanaf 2017.	150	n
Op de subsidie aan Haarlem marketing wordt € 30.000 bezuinigd.	-30	v
Bij de gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief is op dit moment sprake van een klein voordeel van € 40.000.	-40	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-1.301	v
De kapitaallasten nemen af. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de omslagrente a.g.v. het nieuw Besluit Begroting en Verantwoording en de actualisatie van het Investeringsplan.	-36	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Bij de begroting 2016 zijn aanvullende bezuinigingen op cultuur doorgevoerd (B&W informatienota 2014/369881).	-100	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-162	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,1 miljoen lager dan in 2016	119	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De Egelantier wordt verkocht. In 2017 worden geen huuropbrengsten meer geraamd.	85	n
In 2017 wordt niets onttrokken uit de reserve depot Frans Hals museum.	34	n

(bedragen x € 1.000)

43 Grondexploitaties	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	1.211
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	
Vershil	-1.211

4.3 Grondexploitaties	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 9,0 miljoen hoger dan in 2016	9.039	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
De begroting van de grondexploitaties sluit aan op het MPG. De lasten fluctueren jaarlijks en zijn afhankelijk van de fase waarin de grondexploitatieprojecten zich bevinden. In de jaarschijf 2017 uit het MPG zijn de materiële lasten hoger dan de jaarschijf 2016.	11.172	n
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-843	v
De toerekening van de rente aan de grondexploitaties neemt af. Enerzijds als gevolg van de daling van de rente grondexploitaties van 4% naar 2,8%, anderzijds vanwege de afname van de boekwaarde van de voorraadpositie gronden.	-1.290	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 10,2 miljoen hoger dan in 2016	-10.250	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
De verkopen van de grondexploitaties nemen toe ten opzichte van 2016.	-8.300	v
Door de toename van de lasten neemt de jaarlijkse activering eveneens toe.	-2.412	v
De geraamde bijdragen van derden zijn in 2017 lager dan in 2016.	208	n
<i>Begroting 2017</i>		
De onttrekking uit de reserve grondexploitaties neemt af met € 0,3 miljoen. Doordat de netto contante waarde van de complexen zich positief heeft ontwikkeld wordt er minder onttrokken aan de reserve.	254	n

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

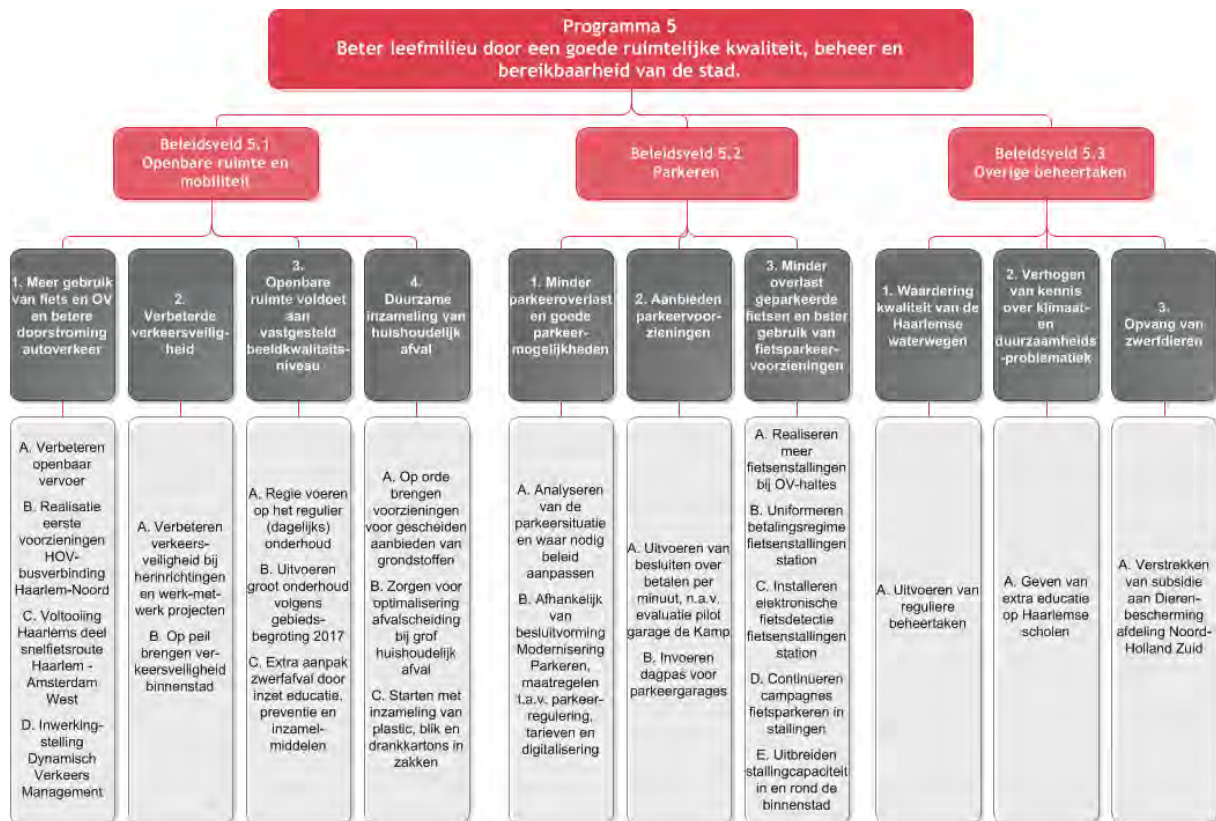
Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017	1.985	-1.024
Reserve grondexploitatie	583	-432
Reserve bodemprogramma	1.402	
Reserve volkshuisvesting		-150
Reserve ISV wonen		-442

Investerings programma

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
	Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2017.	

Programma 5 Beheer en onderhoud

Commissie	Beheer
(Coördinerende) Portefeuilles	Beheer en onderhoud openbare ruimte
Afdeling(en)	Gebiedsontwikkeling en beheer

Programmadoelstelling (missie)

Het doel van dit programma is het bewerkstelligen van een beter leefmilieu in de stad. Daarin is een goede ruimtelijke kwaliteit, bereikbaarheid en het beheer en onderhoud van groot belang. Haarlem wil de huidige en toekomstige generaties een hoge kwaliteit van leven en werken bieden. Dit kan in een stad met ruimtelijke kwaliteit; een afgewogen verdeling van groen, water, bebouwing en infrastructuur.

De pijlers onder het Haarlemse mobiliteitsbeleid zijn het Haarlems verkeer- en vervoerplan (2002/182821) en de Parkeervisie ([2013/138311](#)). Vooruitlopend op de vaststelling van de Structuurvisie openbare ruimte is het Duurzaam ontwikkelingsmodel mobiliteit en ruimte ([2016/245554](#)) besproken door de commissies Beheer en Ontwikkeling.

Met haar regiopartners richt Haarlem zich op het in stand houden en waar mogelijk verbeteren van de bereikbaarheid van woon- en werkgebieden per auto, openbaar vervoer en fiets. Duurzame vormen van vervoer worden gestimuleerd.

Context en achtergronden

Openbare ruimte

De ruimtelijke kwaliteit van de openbare ruimte is een samenspel tussen de inrichting, de functie, het gebruik en het beheer en onderhoud. Er moet worden ingespeeld op de toekomstige invloeden van klimaatverandering door te letten op de waterberging en de kwaliteit van het Haarlemse oppervlaktewater. Hogere duurzaamheid betekent zwaardere eisen op het gebied van afval, grondstoffen en afvalscheiding. Het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte is uitbesteed aan Spaarnelanden NV en andere partijen.

Mobiliteit

De bereikbaarheid en de verkeersveiligheid van de stad zal worden verbeterd. Ook wordt er ingezet op verhoging van de kwaliteit van het fietsnetwerk en van het fietsparkeren. Dankzij de Regiosamenwerking Zuid-Kennemerland wordt een beter leefmilieu in de stad bewerkstelligd door de bereikbaarheid van de stad en regio in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren.

Parkeren

In 2017 zet de gemeente in op het moderniseren van parkeren. De gemeente gaat transparant met alle betrokkenen in de stad communiceren over de nieuwe werkwijze voor het parkeren in Haarlem. Moderne digitale parkeertechnieken zullen worden toegepast om de parkeerhandhaving efficiënter te laten verlopen.

Overige beheertaken

De gemeente Haarlem wil dat varende bezoekers de kwaliteit van de Haarlemse waterwegen hoog blijven waarderen. Het bewustzijn van klimaat- en duurzaamheidsproblematiek zal worden gestimuleerd. De opvang van zwerfdieren zal worden verbeterd.

Kaderstellende nota's

- Integraal Waterplan 2014 ([2013/526116](#))
- Gemeentelijk Grondwaterplan ([2008/136751](#))
- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2014-2017 ([2013/416279](#))
- Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#))
- Haarlems Verkeer- en Vervoerplan (HVVP) (2002/182821)
- Actielijst voor actualisatie HVVP ([2010/30353](#))
- Regionale Bereikbaarheidsvisie 'Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking' ([2011/50511](#))
- Duurzaam ontwikkelingsmodel Mobiliteit en Ruimte ([2016/245554](#))
- Parkeervisie ([2013/138311](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[Bereikbaarheid Zuid-Kennemerland](#)

[Spaarnelanden](#)

Beleidsveld 5.1 Openbare ruimte en mobiliteit

1. Meer gebruik van fiets en OV en betere doorstroming autoverkeer

Wat willen we bereiken?

Meer gebruik van de fiets en het openbaar vervoer en betere doorstroming van het autoverkeer.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Tevredenheid klanten over openbaar vervoer in de regio Haarlem-IJmond	7,4 (2009)	7,5 (2011) 7,6 (2012) 7,6 (2013) 7,7 (2014) 7,7 (2015)	7,8	7,9	8,0	8,0	8,0	8,0	OV-Klantenbarometer
Oordeel Haarlemmers over de bereikbaarheid van de stad	6,5 (2007)	6,6 (2011) 7,0 (2012) 7,0 (2013) 7,3 (2014) 7,2 (2015)	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	Omnibusonderzoek
Oordeel Haarlemmers over het totaal van het voorzieningsniveau voor fiets (rapportcijfer)	6,2 (2009)	6,3 (2011) 6,4 (2012) 6,5 (2013) 6,5 (2014) 6,5 (2015)	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	Omnibusonderzoek
Percentage Haarlemmers dat voor de grootste afstand in het woon-werkverkeer de fiets gebruikt ¹	30% (2008)	30% (2011) 28% (2012) 28% (2013) 28% (2014) 29% (2015)	30%	31%	32%	33%	34%	35%	Omnibusonderzoek

¹ Indicator hangt sterk samen met de werklocatie. Indien dit (ver) buiten Haarlem is, nemen mensen logischerwijs minder vaak de fiets. Ter illustratie: van de Haarlemmers die in 2015 in Haarlem werkten, gebruikten 65% de fiets om langste afstand in woon-werkverkeer af te leggen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente brengt met haar partners het openbaar vervoer op een hoger peil. De doorstroming van buslijnen door Haarlem wordt verbeterd via de investeringsagenda die samen met de provincie is opgesteld.
- De gemeente rondt de eerste voorzieningen voor de HOV-busverbinding door Haarlem-Noord naar Velsen af. Dit geschiedt in samenwerking met de provincie Noord-Holland en de partners in de stad, waaronder het WBO (Wijkraden en belangenorganisaties in Haarlem-Noord).
- De gemeente voltooit de Haarlemse onderdelen van de snelfietsroute Haarlem-Amsterdam West. De gemeente zorgt voor betere faciliteiten voor doorgaand fietsverkeer langs de Gedempte Herensingel en de Amsterdamse Vaart en verbetert de oversteek voor fietsers over de Prins Bernhardlaan.
- De gemeente zorgt, samen met de regiogemeenten en de provincie Noord-Holland, voor de verdere inwerkingtreding van DVM (Dynamisch Verkeersmanagement). Op stranddagen, bij stremmingen en bij evenementen wordt daarmee de doorstroming van autoverkeer door Haarlem en de regio verbeterd.

2. Verbeterde verkeersveiligheid

Wat willen we bereiken?

Verbeterde verkeersveiligheid van de gemeentelijke wegen.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig als % van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen	8% (2013)	7% (2014)							VeiligheidNL BZK
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een fietser als % van het totaal aantal ongevallen die leiden tot ziekenhuisopnamen	9 (2013)	9% (2014)							VeiligheidNL BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- Bij herinrichtings- en werk-met-werkprojecten verbetert de gemeente de verkeersveiligheid. Dit gebeurt in 2017 onder andere bij de voltooiing van de snelfietsroute en de projecten Velsersstraat, Jan Gijzenkade, Churchilllaan en Kinderhuisvest /Kenaupark.
- De gemeente brengt de verkeersveiligheid in de binnenstad verder op peil door met partijen in de stad en verladers verder te werken aan de verduurzaming van de bevoorrading. Voor het voetgangersgebied in de binnenstad wordt een nieuwe duurzame toegangsregeling doorgevoerd. Met verladers wordt gesproken over het bundelen van goederenstromen. Dit vermindert de vermenging van zwaar verkeer en kwetsbare verkeersdeelnemers.

3. Openbare ruimte voldoet aan vastgesteld beeldkwaliteitsniveau

Wat willen we bereiken?

Een openbare ruimte die voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld door de raad bij de [Kadernota 2014](#).

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Percentage Haarlemmers dat (zeer) tevreden is over het onderhoud van de openbare ruimte in hun wijk	46% (2010)	47% (2011) 50% (2012) 48% (2013) 46% (2014) 44% (2015)	49%	50%	50%	50%	50%	50%	Omnibus-onderzoek

Percentage openbare ruimte waar dagelijks onderhoud voldoet aan het beeldkwaliteitsniveau zoals vastgesteld in de raad	(2016)								Gemeentelijke registratie
Onderhoudsvoorraad openbare ruimte	(2016)								Gemeentelijke registratie
Het aantal bomen in de openbare ruimte	(2016)								Gemeentelijke registratie

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente voert regie op het regulier (dagelijks) onderhoud op basis van de kwaliteitsambities 'schoon, heel en veilig'. De onderhoudspartners voeren het onderhoud uit zoals overeengekomen in de domein-dienstverlenings-overeenkomsten (DDO) zodat het door de raad vastgestelde kwaliteitsniveau wordt geleverd.
- De gemeente voert groot onderhoud- en vervangingsprojecten uit volgens de Gebiedsprogramma's 2017. Dit zijn onder andere: de fietspaden van de Rijksstraatweg, Rioleringswerken in Dietsveld, de laatste fase van herinrichting Nieuwe Gracht, Renovatie van de Burgwal, de Zuid Schalkwijkerweg, de Buitenrustbruggen en de Rozenprieelstraat.
- De gemeente pakt zwerfafval extra aan met hulp van de jaarlijkse zwerfafvalvergoeding vanuit de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 tussen Stichting Nedvang en gemeente Haarlem. Dit gebeurt door inzet op educatie, preventie en inzamelmiddelen.

4. Duurzame inzameling van huishoudelijk afval

Wat willen we bereiken?

Duurzame inzameling van huishoudelijk afval waarbij het restafval per inwoner zal dalen naar 140 kilo in 2021.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Omvang huishoudelijk restafval in kg per inwoner	288 (2011)	273 (2012) 265 (2013) 265 (2014) 286 (2015) ¹	280	275	203	195	149	140	CBS BZK

¹ Bron is gemeentelijke registratie.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente brengt voorzieningen voor het gescheiden aanbieden van grondstoffen (GFT, PMD, papier) op orde.
- De gemeente zorgt voor optimalisatie van het scheiden van grof huishoudelijk afval.
- De gemeente start met de inzameling van plastic, metaal en drankenkartons (PMD) via zakken.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Onderhoud	Beheer en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit		76.516	62.431	63.433	63.511	63.701	64.209
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
51	Openbare ruimte en mobiliteit		36.027	34.481	34.751	35.038	35.425	35.735
	Saldo lasten en baten excl. reserves		40.489	27.950	28.682	28.473	28.276	28.474

Beleidsveld 5.2 Parkeren

1. Minder parkeeroverlast en goede parkeermogelijkheden

Wat willen we bereiken?

Minder parkeeroverlast in de woonwijken en goede parkeermogelijkheden in en rond de binnenstad.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage Haarlemmers dat (zeer) veel last ondervindt van parkeren in de eigen woonbuurt	29% (2010)	27% (2011) 28% (2012) 31% (2013) 29% (2014) 32% (2015)	27%	27%	26%	26%	25%	25%	Omnibus-onderzoek
Oordeel Haarlemmers over de parkeergelegenheid in de binnenstad (rapportcijfer)	5,1 (2007)	5,7 (2011) 5,8 (2012) 5,9 (2013) 6,0 (2014) 6,0 (2015)	6,0	6,1	6,2	6,3	6,4	6,5	Omnibus-onderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente analyseert de parkeersituatie op straat en in de garages. Als daar aanleiding toe is wordt het parkeerbeleid op basis van verschillende parkeergegevens aangepast.
- Afhankelijk van het raadsbesluit over Modernisering parkeren voert de gemeente diverse maatregelen uit ten aanzien van parkeerregulering, tarieven en digitalisering.

2. Aanbieden parkeervoorzieningen

Wat willen we bereiken?

Overzichtelijk, klantvriendelijk en kosteneffectief aanbieden van parkeervoorzieningen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Autoparkeerdruk in zone B (binnenstad) als % t.o.v. de maximale bezetting	102% (2015)	102% (2015)	102%	101%	99%	95%	92%	90%	Extern parkeeronderzoek
Autoparkeerdruk in Zone C (schil rond de binnenstad) als % t.o.v. de maximale bezetting	102% (2015)	102% (2015)	102%	101%	99%	95%	92%	90%	Extern parkeeronderzoek

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente voert, op basis van de evaluatie van de pilot naar betaald parkeren per minuut in parkeergarage De Kamp, de besluiten die hieruit volgen uit.
- De gemeente voert een dagpas voor de parkeergarages in.

3. Minder overlast geparkeerde fietsen en beter gebruik van fietsparkeervoorzieningen

Wat willen we bereiken?

Minder overlast van geparkeerde fietsen in de binnenstad en beter gebruik van fietsparkeervoorzieningen.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage bezettingsgraad overdekte fietsenstallingen en fietsparkeervoorzieningen in kernwinkel- en stationsgebied	(2016)								Telling door extern bureau
Aantal fietsparkeerplaatsen in centrum en stationsbuurt	(2016)								Telling door extern bureau

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente realiseert meer fietsenstallingen bij openbaar vervoerhaltes en -knooppunten.

- b. De gemeente uniformeert samen met de NS de verschillende betalingsregimes in de stallingen op NS station Haarlem.
- c. De gemeente installeert samen met ProRail en NS elektronische fietsdetectie in de fietsenstallingen op NS station Haarlem.
- d. De gemeente continueert de campagnes om het fietsparkeren in de stallingen te stimuleren.
- e. De gemeente gaat verder met het uitbreiden van fietsenstallingscapaciteit op verschillende plekken in en rond de binnenstad. Dit gebeurt op voordracht van de werkgroep Fietsparkeren, waar verschillende externe partijen deel van uitmaken.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Onderhoud	Beheer en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
52	Parkeren		17.855	10.350	10.870	11.338	11.241	11.058
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
52	Parkeren		25.148	19.923	19.883	19.883	19.883	19.883
	Saldo lasten en baten excl. reserves		-7.293	-9.573	-9.013	-8.545	-8.642	-8.825

Beleidsveld 5.3 Overige beheertaken

1. Waardering kwaliteit van de Haarlemse waterwegen

Wat willen we bereiken?

Een hoge waardering voor de kwaliteit van de Haarlemse waterwegen door de varende bezoekers.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Oordeel varende bezoekers over de voorzieningen op en aan de wateren rondom Haarlem (rapportcijfer)	7,0 (2010)	7,4 (2013)	7,4	-	-	7,5	-	-	Onderzoek 'Pleziervaart op het Spaarne' (driejaarlijkse meting)

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- a. De gemeente voert de reguliere beheertaken uit.

2. Verhogen van kennis over klimaat- en duurzaamheidsproblematiek

Wat willen we bereiken?

Verhogen van de kennis over klimaat- en duurzaamheidsproblematiek bij de leerlingen van basis- en voortgezet onderwijs. Indirect worden via deze doelgroep ook de ouders en leerkrachten betrokken bij het thema klimaat en duurzaamheid.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente verzorgt, met gelden die beschikbaar zijn gesteld door Stichting Afvalfonds Verpakkingen, extra educatie op de Haarlemse scholen om de hoeveelheid zwerfafval terug te dringen.

3. Opvang van zwerfdieren

Wat willen we bereiken?

Zwerfdieren worden volgens het door de landelijke dierenbescherming vastgestelde 'Basisarrangement Dierennoodhulp' opgevangen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente vult haar wettelijke taak voor zwerfdierenopvang in via een subsidie aan Dierenbescherming afdeling Noord-Holland Zuid.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Beheer en Onderhoud	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
53		Overige beheertaken	31.330	18.997	19.150	18.597	18.426	18.412
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
53		Overige beheertaken	21.867	16.414	15.887	15.385	15.385	15.385
		Saldo lasten en baten excl. reserves	9.463	2.582	3.262	3.212	3.041	3.027

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Beheer en Onderhoud	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
51		Openbare ruimte en mobiliteit	76.516	62.431	63.433	63.511	63.701	64.209
52		Parkeren	17.855	10.350	10.870	11.338	11.241	11.058
53		Overige beheertaken	31.330	18.997	19.150	18.597	18.426	18.412
		Totaal lasten	125.701	91.779	93.453	93.446	93.369	93.680
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
51		Openbare ruimte en mobiliteit	36.027	34.481	34.751	35.038	35.425	35.735
52		Parkeren	25.148	19.923	19.883	19.883	19.883	19.883
53		Overige beheertaken	21.867	16.414	15.887	15.385	15.385	15.385
		Totaal baten	83.042	70.819	70.521	70.306	70.693	71.003
		Totaal saldo excl. reserves	42.659	20.960	22.932	23.140	22.675	22.677
		Toevoeging aan reserves	1.524	4.928	4.676	4.473	4.609	4.609
		Onttrekking aan reserves	4.661	151	165	330	495	660
		Saldo incl. mutaties reserves	39.523	25.737	27.443	27.283	26.789	26.626

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

51 Openbare ruimte en mobiliteit	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	38.866
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	32.727
Verschil	-6.139

5.1 Openbare ruimte en mobiliteit	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 10,4 miljoen lager dan in 2016	-10.445	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Tegengaan illegaal gebruik gemeentegrond: De kosten van deze aanpak bedragen vanaf 2017 € 220.000 per jaar voor een periode van tien jaar.	220	n
Areaaluitbreidingen Scheepsmakerskwartier en Entree Oost	65	n
Areaaluitbreiding openbare ruimte. Eenmalige lasten in dagelijks onderhoud voor 2016 € 851.000 waarmee de achterstand in bomenonderhoud, beweegbare bruggen en toeristische bewegwijzering aangepakt wordt vervallen in 2017. Voor 2017 wordt een eenmalige budget gevraagd van € 125.000 waarmee kademuren en resterende beweegbare bruggen op niveau worden gebracht. Om dit areaal te onderhouden wordt gevraagd om het dagelijks onderhoudsbudget vanaf 2017 structureel te verhogen met € 174.000.	-552	v
Areaaluitbreiding riolering. Voor alle objecten in de openbare ruimte is er een schouw geweest. Dit heeft geresulteerd in een goed beeld van de bestaande kwaliteit. Daarnaast is zichtbaar geworden dat er al geruime tijd meer areaal in gemeentelijk bezit is dan in de administratie bekend was. Het budget in 2017 neemt hierdoor toe.	400	n
In 2015 is aangegeven dat een aantal projecten waaronder Amerikaweg, Bernadottelaan en Europaweg niet meer in 2015 tot uitvoering zijn gekomen. Om die projecten in 2016 alsnog te realiseren zijn deze werken voor een bedrag van € 2,2 miljoen in 2016 begroot. Dit bedrag vervalt in 2017.	-2.200	v
De actualisatie van het investeringsplan leidt tot een toename van de kapitaallasten met € 522.000.	522	n
Bij de kadernota zijn de subsidie en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	590	n
Het project voor de doorontwikkeling van de gebiedsbegroting staat nog in de startblokken. Het is zaak dat eerst de backoffice verder wordt gedigitaliseerd zodat de database op efficiëntere wijze beheerd kan worden. Voor 2016 is hier € 0,2 miljoen voor beschikbaar gesteld, voor 2017 € 0,1 miljoen.	-100	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-6.482	v
De kapitaallasten nemen af. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de omslagrente a.g.v. het nieuw Besluit Begroting en Verantwoording en de actualisatie van het Investeringsplan.	-2.834	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000	-74	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 4,3 miljoen lager dan in 2016	4.306	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In 2016 wordt meer onttrokken aan de reserves. Belangrijkste oorzaak is de dekking van niet uitgevoerde projecten 2015 (waaronder projecten Amerikaweg, Bernadottelaan en Europaweg).	2.760	n

In de jaren 2017-2019 valt jaarlijks een bedrag vrij uit de voorziening afvalstoffenheffing.	-600	v
Bij de Kadernota 2016 is besloten de positieve ontwikkeling van de kosten te verwerken in een lager tarief afvalstoffenheffing 2017.	948	n
<i>Begroting 2017</i>		
Door de wijziging in het BBV mogen er minder rentekosten worden toegerekend aan de rioolexploitatie.	1.138	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	60	n

(bedragen x € 1.000)

52 Parkeren	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	-7.293
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	-9.573
Verschil	-2.280

5.2 Parkeren	bedrag	v/n
<i>Toelichting lasten</i>		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 7,5 miljoen lager dan in 2016	-7.505	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
De oplevering van de nieuw te bouwen fietsparkeergarage Raaks wordt in 2018 verwacht in plaats van 2017. In de begroting was hiervoor reeds een budget voor beheerskosten toegekend. Vanwege de latere oplevering schuiven de toegekende budgetten één jaar op.	-150	v
Later realiseren taakstelling fiscaliseren: het moderniseren parkeren vraagt meer tijd dan ingeschat. Deze langere voorbereidingstijd leidt ertoe de taakstelling voor 2016 niet wordt behaald.	-250	v
Bij de kadernota zijn de subsidie en materiële kosten geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	68	n
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-6.338	v
De kapitaallasten nemen af. Dit wordt veroorzaakt door een daling van de omslagrente a.g.v. het nieuw Besluit Begroting en Verantwoording en de actualisatie van het investeringsplan.	-681	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 zijn de lasten voor inhuur t.b.v. werkzaamheden modernisering parkeren € 55.000 hoger.	-55	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-99	v
<i>Toelichting baten</i>		
De geraamde baten zijn in 2017 € 5,2 miljoen lager dan in 2016	5.225	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Uit de Jaarrekening 2015 blijkt dat de parkeerbaten € 170.000 hoger uitvallen dan geraamd. Hiervan wordt verwacht dat € 100.000 structureel is.	-100	v
De parkeeropbrengsten worden geïndexeerd.	-184	v
<i>Begroting 2017</i>		
In 2016 vond er een interne doorbelasting plaats van het product Vastgoed parkeren naar het product Parkeren. Deze interne doorbelasting is in het nieuwe BBV niet meer toegestaan. Vanaf 2017 worden alle kosten en opbrengsten m.b.t. parkeren direct op het product parkeren verantwoord. De interne doorbelasting komt in 2017 geheel te vervallen.	5.540	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	-31	v

53 Overige beheertaken	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	7.949
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	2.582
Verschil	-5.367

5.3 Overige beheertaken	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 12,6 miljoen lager dan in 2016	-12.569	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
Bij de kadernota zijn de subsidies, materiële kosten en lonen geïndexeerd. Dit leidt tot een toename van de lasten.	87	n
De actualisatie van het investeringsplan leidt tot een toename van de kapitaallasten met € 96.000.	96	n
De netto verkoopopbrengst van Huis ter Kleef wordt in 2016 in de reserve Vastgoed gestort.	-236	v
De invulling van de taakstelling Egelantier leidt tot een afname van de kosten.	-195	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-3.019	v
De kapitaallasten nemen af. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een daling van de omslagrente a.g.v. het nieuw Besluit Begroting en Verantwoording en de actualisatie van het Investeringsplan. Anderzijds worden de kapitaallasten van de gemeentelijke huisvesting overgeheveld naar beleidsveld 7.3 Overhead.	-6.640	v
In 2016 is € 1 miljoen onttrokken aan de reserve Vastgoed. Deze onttrekking wordt aangewend voor het afstoten van niet-strategisch vastgoed (€ 425.000), een extra inzet op (achterstallig en planmatig) onderhoud én op verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed (€ 400.000) en het tijdelijk aantrekken van gespecialiseerd personeel (€ 175.000).	-1.000	v
Vanwege de aanpassing van het BBV moeten de kosten met betrekking tot de gemeentelijke huisvesting direct worden verantwoord op beleidsveld 7.3 Overhead. De lasten op het product Vastgoed nemen hierdoor af met € 0,9 miljoen.	-866	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 is een budget van € 0,8 miljoen opgenomen voor het inlopen van achterstallig onderhoud.	-750	v
Diverse verschillen < € 100.000.	-46	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 7,2 miljoen lager dan in 2016	7.202	n
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In 2016 is de verkoopopbrengst Huis ter Kleef verantwoord.	240	n
In 2016 is € 1,0 miljoen onttrokken uit de reserve Vastgoed t.b.v. het afstoten van niet-strategisch vastgoed (zie toelichting lasten). In 2017 vindt geen onttrekking plaats.	1.000	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 is € 0,8 miljoen onttrokken uit de reserve Vastgoed t.b.v. achterstallig onderhoud. In 2017 vindt geen onttrekking plaats.	750	n
In 2016 vond er een interne doorbelasting plaats van het product Vastgoed parkeren naar het product Parkeren en de overhead. Deze interne doorbelasting is in het nieuwe BBV niet meer toegestaan. Vanaf 2017 worden alle kosten en opbrengsten m.b.t. parkeren en gemeentelijke huisvesting direct op het product parkeren resp. overhead verantwoord. De interne doorbelasting komt in 2017 geheel te vervallen.	5.540	n

De verkooptaakstelling vastgoed van € 500.000 is voor de jaren 2015 en 2016 ingetrokken. De verkooptaakstelling voor de jaren 2015 en 2016 wordt, gelet op de conjunctuur, niet realistisch geacht. Handhaven van de verkoopopbrengst ten gunste van de begroting brengt het inhalen van het noodzakelijk achterstallig onderhoud in gevaar. Voor de jaren 2017 en 2018 wordt verwacht dat de markt weer aantrekt.	-500	v
De bijdrage in de kosten tijdelijk beheer vanuit de grondexploitaties neemt af.	153	n
Diverse verschillen < € 100.000.	19	n

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017	4.928	-151
Reserve baggeren	219	
Reserve regionale mobiliteit	1.020	
Reservebeheer & onderhoud openbare ruimte	389	-151
Reserve kapitaallasten maatschappelijk nut	3.300	

Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
Investering reeds besloten door de raad		
63.19	Vervanging rioleringen	16.167
GOB.47	Vervanging walmuur Bakenessergracht	538
GOB.44	Haarlemmerhout	480
GOB	Stationsplein verharding rijgedeelte busstation	1.228
SZ.111	Vervanging Patronaat	600
SZ.111	Vervanging Philharmonie (10 jaar)	10
SZ.111	Vervanging Philharmonie (15 jaar)	12
SZ.111	Vervanging Philharmonie (12 jaar)	167
GOB.MN	Investering maatschappelijk nut (stelpost)	3.300
Investering gemandateerd door raad aan college		
GOB.48	Vervanging kade Noorder Emmakade-Tuinlaantje	500
Investeringsen waarover nog een raadsbesluit moet worden genomen		
64.04 a	Dekking investering Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	-2.590
64.04 a	Integraal Waterplan Haarlem (incl. Waarderpolder)	3.974
WZ.04	Walmuur Nieuw Gracht (Kruisbrug-Jansbrug-Nassaubrug)	734
WZ.05	Vervanging ophaalbrug Buitenrustbruggen	3.561
WZ.06	Renovatie wandelpromenade Sanden/Pratten/Engelenburg	1.550
WZ.07	Kademuren Spaarne (Melkbrug- Gravestenenbrug)	500
GOB.20	Versmallen rijbaan Amsterdamsevaart	1.500
GOB.23	Reconstructie Nieuwe Groenmarkt	200
GOB.39	Spaarndam- aanleg parkeervoorziening Kerklaan/Westkolk	300
GOB.43	Schoterbos	670
GOB.60	Brug over de Bolwerken	50
GOB.63	Rijksstraatweg- aanpassing t.b.v. HOV	2.750
GOB.63	Bijdrage Rijksstraatweg- aanpassing t.b.v. HOV	-2.000
12.20	Vervanging Parkeerautomaten	754
12.20	Vervanging parkeerautomaten (kentekenparkeren)	700
GOB.61	Fietsparkeergarage Raaks	100
GOB.65	Parkeervoorziening Schalkstad	600
GOB.65	Bijdrage Parkeervoorziening Schalkstad	-600
VG.ON	Reservering levensduurverlengend onderhoud gem. bezit	500
		36.256

CLUSTER BURGER EN BESTUUR

Inleiding en context

De gemeente wordt bestuurd door het college en de gemeenteraad. Het besturen van de stad moet op zo'n manier gebeuren dat de Haarlemer vertrouwen heeft en houdt in de besluiten die worden genomen. Vertrouwen dat het bestuur, in samenwerking met andere overheden, de belangen van de Haarlemse burger, ook in de eigen wijk, goed behartigd. Het bestuur streeft naar een financieel gezonde stad, voor nu en voor de toekomst.

De gemeente verleent ook direct diensten aan burgers en ondernemers in de stad, bijvoorbeeld met het verstrekken van identiteitsbewijzen of met het verlenen van een vergunning. Deze dienstverlening moet snel en efficiënt zijn en de vorm van dienstverlening moet passen bij de aanvrager. Maatwerk met persoonlijk contact waar nodig en digitaal bij standaardvragen.

Bij de zorg voor veiligheid in de stad heeft de gemeente een grote rol. Het verkleinen van veiligheidsrisico's, adequaat optreden bij een crisis en handhaving van de regels dragen bij aan hoe de Haarlemer de veiligheid ervaart en daarmee aan de leefbaarheid en het functioneren van de stad.

De uitdaging waar de gemeente voor staat is om zoveel mogelijk burgers, organisaties en bedrijven te betrekken bij het meehelpen om veiligheidsproblemen aan te pakken en op te lossen.

Verbinding met andere clusters

Cluster Burger en bestuur gaat over het goed besturen van de stad en de zorg voor veiligheid. Dit wordt samen met de inwoners en ondernemers in de stad gerealiseerd. De maatschappelijke betrokkenheid die daarvoor ook nodig is, is in cluster Sociaal ook een belangrijk punt. Cluster Fysiek, met de zorg voor wonen, economie en de openbare ruimte, draagt ook bij aan de leefbaarheid van de stad. Een gezond huishoudboekje is belangrijk om alle gemeentelijke doelen in deze begroting te kunnen bereiken.

Onderliggende programma's

Het cluster Burger en bestuur bestaat uit twee programma's:

Programma 6: *Burger, bestuur en veiligheid* gaat over de dienstverlening naar burgers en bedrijven, het gemeentelijk bestuur en over openbare orde en veiligheid.

Programma 7: *Algemene dekkingsmiddelen en overhead* gaat over de uitgangspunten die Haarlem hanteert bij het bepalen van de hoogte van lokale belastingen, heffingen en woonlasten. En over wat wordt bedoeld met Haarlem als financieel gezonde stad en hoe dat wordt gerealiseerd.

Hoofdkeers

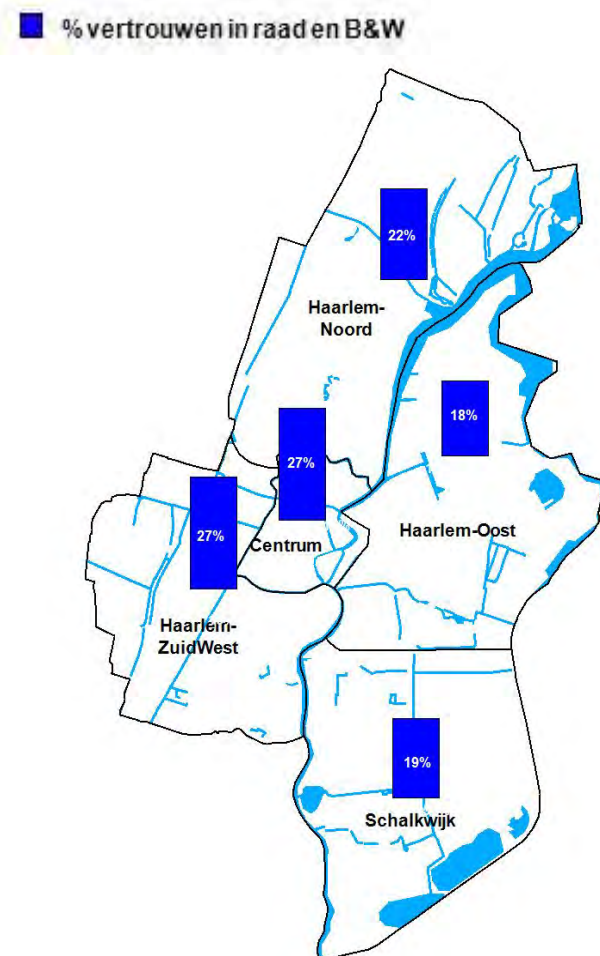
Dienstverlening

De gemeente wil als overheid transparant en toegankelijk zijn en ziet goede dienstverlening als de basis voor vertrouwen. Deze koers is uitgezet in het coalitieprogramma Samen doen! en vraagt nu om verder gaande digitalisering van onze dienstverlening. Het maken en uitvoeren van beleid gebeurt steeds vaker samen met de Haarlemse inwoners en ondernemers. Ook in 2017 wordt hier verder invulling aan gegeven.

Bestuur

Om toe te werken naar de doelstellingen uit deze programmabegroting is een wederzijdse bereidheid tot samenwerken tussen het bestuur en de bewoners van Haarlem essentieel. Deze bereidheid wordt vergroot als mensen vertrouwen hebben in de gemeente en het bestuur. Met het project Nieuwe bestuursstijl is geïnterviewd in de stad hoe dat vertrouwen vergroot kan worden. De conclusie van die inventarisatie is: inwoners voelen meer vertrouwen naarmate een stadsbestuur zich meer open, meedenkend en meewerkend opstelt.

Aantal Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft veel tot onbeperkt vertrouwen te hebben in het gemeentebestuur (raad en B&W) naar gebied in 2014

Bron: Omnibusonderzoek 2014

Bovenstaande afbeelding geeft het vertrouwen in het gemeentebestuur weer. Dit is de gemiddelde score van het vertrouwen in de gemeenteraad en in het college van burgemeester en wethouders. Dit vertrouwen wordt door veel verschillende zaken beïnvloed, maar aangenomen mag worden dat de gemeentelijke communicatie met de stad hieraan bijdraagt.

Openbare orde en Veiligheid

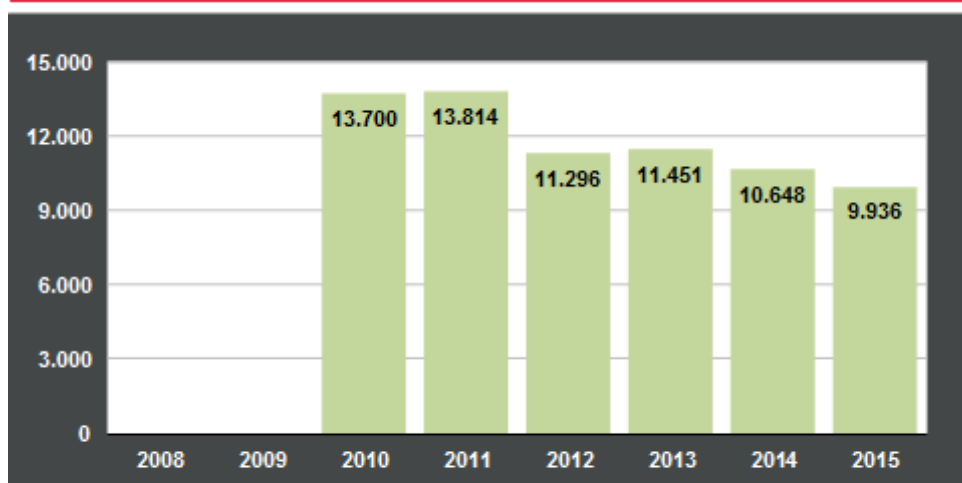
De veiligheid in de stad wordt grotendeels bepaald door de burgers van Haarlem zelf. Het gaat er om hoe veilig zij zich voelen in hun eigen buurt of wijk, of hoeveel overlast zij ervaren in de stad. Ook gaat het erom hoe vaak Haarlemmers slachtoffer zijn geworden van misdrijven zoals geweld, diefstal en inbraak. Beiden zijn weergegeven in onderstaande figuren. Deze subjectieve én objectieve factoren samen bepalen de veiligheid in de stad. Voor ieder gebied in Haarlem is dat weer verschillend. Dit betekent dat ook de aanpak van de problematiek per gebied verschillend is.

Percentage Haarlemmers (15 jaar en ouder) dat aangeeft zich veilig te voelen in de eigen woonbuurt in 2015

Bron: Omnibusonderzoek 2015

Ontwikkeling geregistreerde misdrijven in Haarlem, 2010-2015

Bron: Driehoeksmonitor misdrijven

In de periode 2006-2009 werd op een andere manier geregistreerd waardoor de cijfers niet vergelijkbaar zijn met de opvolgende jaren.

Samen werken aan veiligheid

De regie voor de veiligheidszorg ligt bij het gemeentebestuur. De gemeente kan dit echter niet alleen. Om de stad veilig te maken en te houden is het dan ook van belang nauw samen te werken met andere overheden zoals politie, Openbaar Ministerie, de veiligheidsregio Kennemerland, inclusief het Veiligheidshuis Kennemerland en de Omgevingsdienst IJmond. Bovendien is het van belang om samen te werken met andere veiligheidspartners, zoals welzijnsinstellingen, ondernemersorganisaties, wijkraden en bewoners(organisaties).

Vergunningen en handhaving

Vergunningaanvragen worden op een integrale manier en zorgvuldig beoordeeld en tijdig en zo kostendekkend mogelijk afgehandeld. Toezicht en handhaving gebeurt samen met onze partners, op basis van het vastgestelde veiligheids- en handhavingsbeleid. Handhaving in de openbare ruimte voorkomt verloedering en overlast en versterkt de leefbaarheid. Bij de aanpak ligt het accent op het zoeken van verbinding met burgers en ondernemers. Enerzijds om de signalen over waar de problematiek speelt in de stad goed op te kunnen pikken en anderzijds om gezamenlijk op te trekken om de veiligheid te verbeteren en overlast terug te dringen. Hierbij krijgt de gebiedsgerichte aanpak steeds meer vorm en inhoud. En hierbij zal de verbinding met het sociaal domein versterkt worden door netwerken in de stad een rol te geven bij de veiligheidsaanpak.

Gebiedsbegroting

De gebiedsbegroting is een integraal overzicht van de gemeentelijke inzet, gekoppeld aan een geografische locatie. De gemeente kan met de gebiedsbegroting inzet (beter gaan) combineren omdat er door de bundeling van informatie een overzicht is van wensen en van budget in een geografisch gebied. Daarnaast is het een instrument waarmee inwoners van Haarlem en partners in de stad, zoals wijkraden, belangengroepen en bedrijfsleven, worden geïnformeerd over de gemeentelijke inzet, en op basis waarvan met hen het gesprek kan worden aangegaan. De gebiedsbegroting is ook een sturingsinstrument voor het college en

biedt de gemeenteraad informatie voor zijn controlerende functie en biedt zicht op uitvoering en doelen uit het coalitie akkoord.

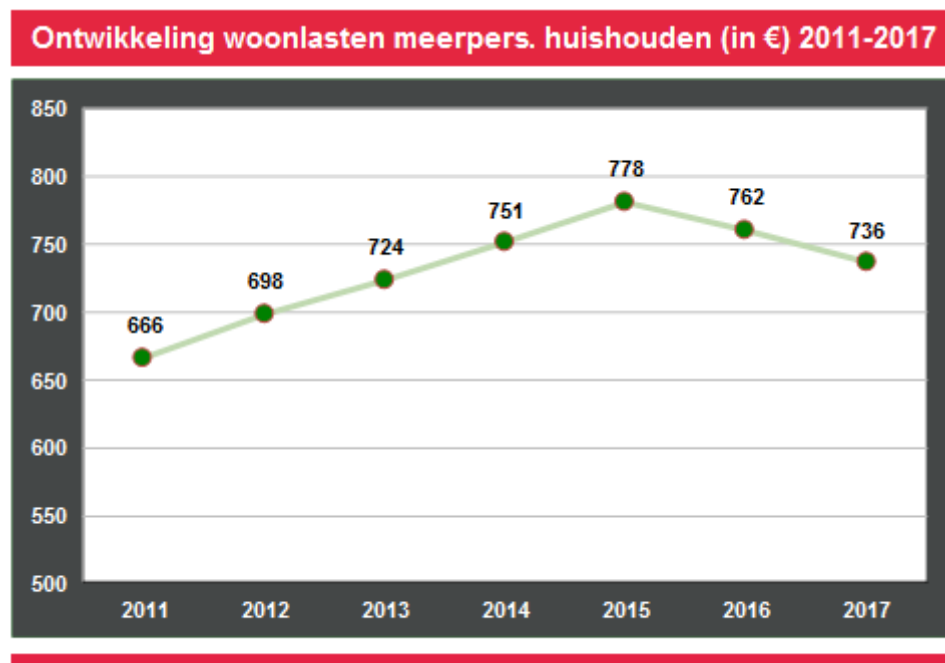
De gebiedsbegroting is nog in ontwikkeling. Bij deze Programmabegroting 2017-2021 worden de Gebiedsprogramma's 2017 gepubliceerd op de site van [Open data Haarlem](#) en zijn daarmee voor een ieder toegankelijk. Publicatie op open data Haarlem is een tussenoplossing die eerder is genoemd in de informatienota Van meerjareng gebiedsprogramma naar gebiedsbegroting ([2016/71192](#)).

In 2017 wordt een eerste versie van een nieuwe online applicatie opgeleverd waarmee de gebiedsbegroting wordt weergegeven. Via deze applicatie wil de gemeente toegang geven tot de meest actuele informatie waarmee het een dynamisch overzicht wordt. Op het moment van publicatie van deze begroting wordt gewerkt aan een test (beta-)versie van de applicatie. Ook zal in 2017 voor het eerst een 'gebiedsjaarverslag' worden geïntroduceerd, met informatie over de gebiedsgerichte inzet in 2016.

Financiën

Haarlem wil een financieel gezonde stad zijn, ook voor toekomstige generaties. Hieraan wordt gevolg gegeven door een strak budgetbeheer en inkomsten en uitgaven in evenwicht te houden. Juist voor toekomstige generaties is het van belang dat zij eigen keuzes kunnen maken en er geen evenredig groot beslag op de begroting wordt gelegd om schulden af te lossen. De structurele aanpak van de schuldenlast, zoals opgenomen in het coalitieprogramma, zorgt ervoor dat de gemeentelijke schuldenlast ook daadwerkelijk verder vermindert.

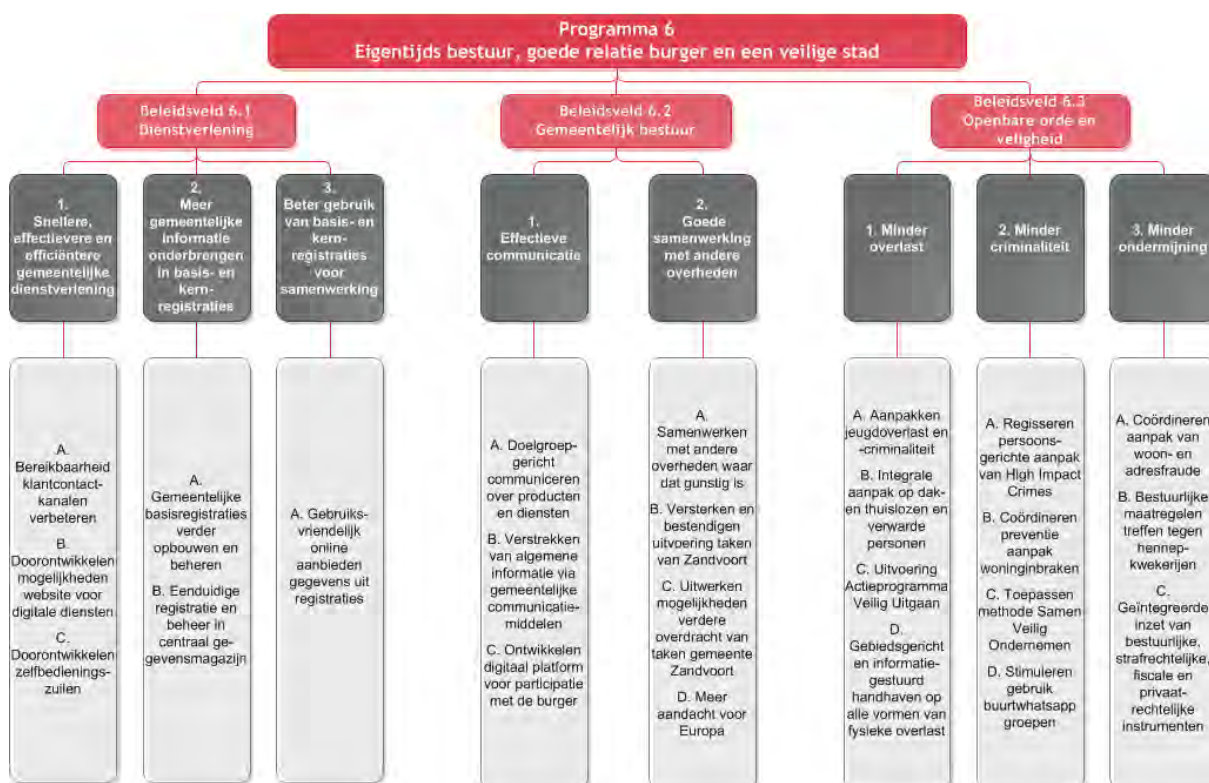
Een financieel gezonde stad wordt niet bereikt door de lasten voor de burger Haarlem te verhogen. Haarlem hanteert als uitgangspunt dat de afval- en rioolheffing 100%-kostendekkend zijn. Door onder meer de kosten van afvalinzameling- en verwerking verder te beperken, kunnen de woonlasten in 2017 dalen, zodat Haarlem ook in die zin een aantrekkelijke stad blijft.

Bron: Gemeentelijke registratie

Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

Commissie	Bestuur
(Coördinerende) Portefeuilles	Bestuurszaken en organisatie, Openbare orde en Veiligheid
Afdeling(en)	Concernstaf, Griffie, Dienstverlening Veiligheid en Vergunningen

Programmadoelstelling (missie)

De programmadoelstelling is dat Haarlem een eigentijds bestuur heeft dat een goede relatie met de burger onderhoudt, waarbij gestreefd wordt naar een goed functionerende, leefbare en veilige stad, met een gezonde financiële situatie.

Context en achtergronden

Dienstverlening

Goede dienstverlening door de gemeente is de basis voor het vertrouwen in het gemeentebestuur. Met het project nieuwe bestuursstijl is geïnventariseerd in de stad hoe dat vertrouwen vergroot kan worden. Verbetering van de dienstverlening bij eenvoudige en complexe vraagstukken is hiervoor belangrijk. Deze verbetering kan bereikt worden door transparanter, communicatiever én slagvaardiger te opereren. De bereikbaarheid en beschikbaarheid van ambtenaren wordt in 2017 verder geoptimaliseerd vanuit het perspectief van de Haarlemmer.

Gemeentelijk bestuur

Het gemeentebestuur wil het besturen van de stad mede vorm geven door samen te werken met burgers, ondernemers en maatschappelijke partners in de stad. De bereidheid tot samenwerken wordt vergroot als mensen vertrouwen hebben in de gemeente en het bestuur. Dit wordt onder meer vorm gegeven door 'bestuur op maat' (een programma waarbij de bestuurders direct betrokken worden bij de initiatieven uit de stad) en snelheid in besluitvorming. Bewonersinitiatieven krijgen meer ruimte en er wordt meer verantwoording aan de stad gegeven. Het bestuur wil zo een relatie opbouwen met zowel de stad als partners.

Communicatie is hierbij een belangrijk middel. Het bestuur informeert de stad via verschillende kanalen, waaronder sociale media en interactieve platforms. De website, blijkt uit onderzoek, wordt gezien als het primaire communicatiemiddel van de gemeente.

Openbare orde en Veiligheid

Integrale vergunningverlening, toezicht en handhaving

Op het snijvlak van dienstverlening aan de burger en de zorg voor ordening en veiligheid ligt de integrale vergunningverlening, toezicht en handhaving. Het betreft hier activiteiten die op grond van de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) ([2013/105466](#)), de Parkeerverordening ([2011/468319](#)), de Drank- en Horecawet, de Wet op de kansspelen, de Wet Kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen en de Wabo vergunningsplichtig zijn. De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) wordt binnen enkele jaren vervangen door de Omgevingswet.

In april 2016 is vooruitlopend op de Omgevingswet de Wet Vergunningverlening Toezicht en Handhaving (Wet VTH) van kracht worden. Deze wet richt zich vooral op de kwaliteit van de wijze waarop de gemeente zijn Wabotaken uitvoert. Eén van de consequenties is dat de gemeente per verordening zijn ambitie op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving zal moeten vastleggen. Een voorstel hiervoor wordt nog in 2016 voorgelegd.

Toezicht en handhaving op de bebouwde omgeving doet de gemeente samen met verschillende partners zoals de Veiligheidsregio Kennemerland, en de Omgevingsdienst IJmond. De prioriteiten binnen het toezicht en de handhaving worden gesteld op grond van de uitgangspunten risico- en informatiegestuurd, passend binnen de kaders van het Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid 2015-2019 ([2014/367894](#)) en de verordening VTH. Handhaving in de openbare ruimte richt zich met name op verloedering, overlast en leefbaarheid. De APV en de Afvalstoffenverordening ([2009/181808](#)) zijn hierbij de belangrijkste onderleggers. De wijkgericht integrale handhaving die in 2016 is gestart wordt in 2017 verder ontwikkeld. Daarbij worden de prioriteiten per wijk bepaald, in samenspraak met betrokken bewoners en ondernemers.

Onafhankelijke controle bouwsom Wabo

Bij de behandeling van de opinienota Wabo leges ([2015/414823](#)) is door de raad naar voren gebracht dat een onafhankelijke controle over de opgegeven bouwsom van grotere projecten zinvol kan zijn. Uit een steekproefsgewijze controle van een aantal aanvragen door een externe bouwkostendeskundige is inderdaad een positief resultaat gebleken. Daarom is met ingang van 1 augustus 2016 gestart met het laten controleren van de bouwsommen door een onafhankelijke externe deskundige voor alle opgegeven bouwsommen boven de €

300.000. Van deze nieuwe werkwijze wordt een positief effect op de baten van de Wabo leges verwacht.

Crisisbeheersing

Binnen dit cluster valt de brandweezorg en de voorbereiding en instandhouding van de crisisorganisatie. Een adequate en professionele crisisorganisatie is een basisvoorwaarde voor het bewaken van de fysieke veiligheid in Haarlem en in de regio. De uitvoering hiervan ligt grotendeels bij de gemeenschappelijke regeling veiligheidsregio Kennemerland. Het werkgebied van de veiligheidsregio omvat onder andere Schiphol, Tata Steel en een deel van het Noordzeekanaal. De burgemeester van Haarlem is voorzitter van de veiligheidsregio en tevens regioburgemeester. Hij heeft daarmee de bestuurlijke leiding bij grensoverschrijdende rampen.

Integraal veiligheids- en handhavingsbeleid

De basis voor het beleid is vastgelegd in het IVH. Het IVH maakt onderdeel uit van het meerjarenbeleidsplan dat voor alle gemeenten binnen de grenzen van de politie-eenheid Noord-Holland is vastgesteld.

In het IVH zijn de volgende vijf thema's voor meerdere jaren geprioriteerd:

1. Terugdringen van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit;
2. Verminderen van het aantal high impact crimes en geweldpleging;
3. Verminderen van de overlast in de woonomgeving en verloedering van buurten;
4. Tegengaan van woon- en adresfraude;
5. Voorkomen van ondermijning van de samenleving door criminele samenwerkingsverbanden.

Voor 2017 wordt de extra inzet op jeugd en veiligheid in Schalkwijk voortgezet. Daarnaast vormt de aansluiting tussen veiligheid enerzijds en adequate zorg- en hulpverlening anderzijds een belangrijke uitdaging in 2017. Dit wordt in het Actieprogramma integrale veiligheid en handhaving 2017 vastgelegd.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma 2014 - 2018 Samen doen! ([2014/192246](#))
- Nota Integraal Veiligheids- en Handhavingsbeleid 2015-2019 ([2014/367894](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[VRK \(Veiligheid\)](#)

[Omgevingsdienst IJmond](#)

Beleidsveld 6.1 Dienstverlening

1. Snellere, effectievere en efficiëntere gemeentelijke dienstverlening

Wat willen we bereiken?

Op snellere, effectievere en efficiëntere manier burgers en ondernemers helpen bij het beantwoorden van eenvoudige en complexe vragen. De digitale dienstverlening is verbeterd, uitgebreid en wordt steeds meer gebruikt onder het motto: 'digitaal waar het kan, persoonlijk waar het hoort en maatwerk waar het moet'.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Tevredenheid klanten over de gemeentelijke dienstverlening per kanaal:									Dashboard Dienstverlening NVVB (voorheen Benchmark Publiekszaken)
Balie:	8,1 (2014)	8,5 (2015)	7,5	7,5 ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	
Telefoon:	8,1 (2014)	8,1 (2015)	7,5	7,5 ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	
Digitaal:	7,8 (2014)	7,6 (2015)	7,5	7,5 ¹	7,5	7,5	7,5	7,5	

¹ De verwachtingen van klanten op het gebied van dienstverlening worden steeds hoger. Dit is een maatschappelijke trend. Op basis hiervan lijkt het realistisch de streefwaarde te handhaven op een 7,5.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- In het Klantcontactcentrum (KCC) wordt in 2017 met behulp van het regiebord de bereikbaarheid van de verschillende klantcontactkanalen zoals telefoon, mail, social media en whatsapp verder verbeterd.
- De gemeentelijke website wordt doorontwikkeld zodat voortaan ook geboorte-en overlijdensaangiften digitaal kunnen worden gedaan.
- De zelfbedieningszuilen in de publiekshal worden doorontwikkeld en er wordt een vangnet gecreëerd voor de minder digitaal vaardige Haarlemmer.

Prestatie-indicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
b. Aantal producten dat via website is afgerekend	(2016)								Gemeentelijke registratie

2. Meer gemeentelijke informatie onderbrengen in basis- en kernregistraties

Wat willen we bereiken?

Meer gemeentelijke informatie onderbrengen in basis- en kernregistraties.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeentelijke basisregistraties worden verder opgebouwd en beheerd.
- De gemeente registreert basis- en kerngegevens eenduidig en beheert deze in een centraal gegevensmagazijn.

3. Beter gebruik van basis- en kernregistraties voor samenwerking

Wat willen we bereiken?

Door een goede ontsluiting een beter gebruik realiseren van basis- en kernregistraties voor gemeentelijke informatievoorziening, analyse, monitoring en bedrijfsvoering. Hierdoor draagt informatie bij aan de mogelijkheden voor samenwerking met burgers en partners in de stad (participatie).

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente biedt gegevens uit basis- en kernregistraties gebruiksvriendelijk aan via passende online platforms en monitors. Indien nodig analyseert de gemeente de gegevens.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma Veiligheid	Burger, Bestuur en	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
61		Dienstverlening	12.600	6.989	6.837	5.807	5.803	5.798
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
61		Dienstverlening	3.866	4.031	3.753	2.521	2.521	2.521
		Saldo lasten en baten excl. reserves	8.734	2.958	3.084	3.286	3.282	3.278

Beleidsveld 6.2 Gemeentelijk bestuur

1. Effectieve communicatie

Wat willen we bereiken?

Effectieve communicatie met de stad

Effectindicator	Nul-meting		Streefwaarden						Bron
		Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in het college van burgemeester en wethouders ¹	19% (2007)	23% (2011) 25% (2012) 22% (2013) 25% (2014)	-	26%	26%	27%	27%	28%	Omnibus-onderzoek

Percentage	16%	19%	-	22%	22%	23%	23%	24%	Omnibus- onderzoek
Haarlemmers dat veel tot onbeperkt vertrouwen heeft in de gemeenteraad ¹	(2007)	(2011) 23% (2012) 19% (2013) 21% (2014)							

¹ Aangenomen wordt dat effectieve communicatie van de gemeente met de stad bijdraagt aan het vertrouwen, maar het vertrouwen wordt ook door vele andere zaken beïnvloed.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente communiceert doelgroepgericht over producten en diensten. Bij de communicatie over uitvoeringsprojecten in de stad heeft de gemeente een regierol, de uitvoering wordt door de projectpartners gedaan op basis van eenduidige formats.
- De gemeente verstrekt algemene informatie. De website blijft het primaire communicatiemiddel voor alle gemeentelijke informatie. Informatie wordt met behulp van digitale technologie persoonlijker gemaakt. De Stadskrant wordt doorontwikkeld tot een digitale service met mogelijkheden tot maatwerk in informatieverschaffing. De Stadskrant stopt weliswaar in de huidige vorm medio 2018, maar de gemeente blijft wel ook niet-digitaal communiceren. Voor campagnes komen nieuwe richtlijnen, met meer focus op bewustwording en stimulering.
- De gemeente ontwikkelt een digitaal platform voor participatie met en voor de burger. Het platform kent eenvoudige en laagdrempelige participatiefuncties. Offline participatie blijft uiteraard ook bestaan.

2. Goede samenwerking met andere overheden

Wat willen we bereiken?

Goede samenwerking met andere (internationale) overheden.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente werkt samen met andere overheden op die onderdelen van de programmabegroting waar dat voor Haarlem gunstig is.
- De gemeente versterkt en bestendigt de uitvoering van de taken in het sociaal domein die Haarlem voor de gemeente Zandvoort uitvoert.
- De gemeente werkt samen met de gemeente Zandvoort aan mogelijkheden voor een verdere overdracht van taken van de gemeente Zandvoort naar gemeente Haarlem.
- De gemeente besteedt meer aandacht aan Europa (regels, kennis, geld). Haarlem zet de jumelages met Osnabrück en Angers voort.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Burger, Bestuur en Veiligheid	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
62	Gemeentelijk bestuur		7.844	3.929	3.952	3.938	3.938	3.938
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
62	Gemeentelijk bestuur		678	28	28	28	28	28
	Saldo lasten en baten excl. reserves		7.166	3.901	3.923	3.909	3.909	3.909

Beleidsveld 6.3 Openbare orde en veiligheid

1. Minder overlast

Wat willen we bereiken?

Minder overlast; de gemeente wil de sociale overlast verminderen die is gerelateerd aan jeugd, dak- en thuislozen en verwarde personen, de fysieke overlast die verloedering in de hand werkt, zoals hondenpoep, afval en parkeren en de horeca gerelateerde overlast in het centrum.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011) 74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015)	82%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	(2016)								Veiligheids-monitor ¹
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van rommel op straat	(2016)								Veiligheids-monitor
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van hondenpoep op straat	(2016)								Veiligheids-monitor
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van dronken mensen op straat	(2016)								Veiligheids-monitor
Percentage Haarlemmers/inwoners dat aangeeft veel overlast te ervaren van rondhangende jongeren	(2016)								Veiligheids-monitor

Percentage Haarlemmers uit Schalkwijk dat aangeeft veel overlast te ervaren van rondhangende jongeren	(2016)									Veiligheids- monitor
Aantal verwijzingen HALT in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	193,8 (2013)	158,7 (2014)								Bureau Halt BZK

¹ Haarlem doet vanaf 2016 mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente pakt jeugdoverlast en -criminaliteit aan in samenwerking met politie, Openbaar Ministerie, het samenwerkingsverband Jeugd, het Veiligheidshuis Kennemerland en andere partners. De aanpak die in Schalkwijk is ontwikkeld wordt in de hele stad uitgerold.
- De gemeente voert een integrale aanpak uit van zorg en handhaving gericht op dak- en thuislozen en verwarde personen.
- De gemeente voert het Actieprogramma Veilig Uitgaan ([2016/119787](#)) uit.
- De gemeente handhaaft gebiedsgericht en informatie-gestuurd op alle vormen van fysieke overlast, waaronder hondenpoep, afval en (fiets)parkeren. Hierbij wordt ook aangesloten bij de knelpunten die door bewoners en andere betrokkenen in de wijk en buurt worden ervaren.

Prestatie- indicator	Nul- meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2016	2017	2018	2019	2020		2021
a,b,c en d. Aantal uren inzet van handhaving per wijk	(2016)								Gemeentelijke registratie
a,b,c en d. Aantal gepleegde handhavings-interventies (boetes, waarschuwing en bestuursrechtelijke interventies gericht op het verminderen van overlast in de woonomgeving)	(2016)								Gemeentelijke registraties

2. Minder criminaliteit

Wat willen we bereiken?

Minder criminaliteit; de gemeente wil het aantal delicten terugdringen waarbij het vooral gaat om die misdrijven die een grote impact hebben op het leven en welzijn van slachtoffers (HIC-delicten) zoals woninginbraken, straatroven, overvallen en overige geweldsdelicten.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011) 74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015)	82%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	(2016)								Veiligheids-monitor ¹
Aantal verwijzingen Halt in de leeftijd van 12-17 jaar, per 10.000 inwoners	193,8 (2013)	158,7 (2014)							Bureau Halt BZK
Aantal harde kern jongeren in de leeftijd van 12-24 jaar, per 10.000 inwoners	3,0 (2010)	2,7 (2011) 1,7 (2012) 0,8 (2013) 0,8 (2014)							Korps Landelijke Politie-diensten (KLPD) BZK
Percentage jongeren (12 t/m 21 jarigen) dat met een delict voor de rechter is verschenen	3,6% (2005)	3,82% (2011) 2,55% (2012)							Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel BZK
Aantal jongeren in aanpak criminele jeugd Schalk-wijk waarbij aandachts-niveau is afgenomen (van rood naar oranje of groen. Categorieën naar niveau van aandacht behoefte)	(2017)								Gemeentelijke registratie
Aantal winkeldief-stallen (per 1.000 inwoners)	3,1 (2006)	2,9 (2011) 3,6 (2012) 3,2 (2013) 3,5 (2014) 3,7 (2015)							CBS BZK
Aantal geweldsmisdrijven ² (per 1.000 inwoners)	8,8 (2006)	6,6 (2011) 6,2 (2012) 6,0 (2013) 5,7 (2014) 5,0 (2015)							CBS BZK

Aantal diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	3,7 (2006)	5,4 (2011) 5,2 (2012) 5,8 (2013) 5,1 (2014) 4,2 (2015)								CBS BZK
Aantal vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (per 1.000 inwoners)	14,0 (2006)	11,5(2011) 9,3 (2012) 9,2 (2013) 9,2 (2014) 8,1 (2015)								CBS BZK
Aantal HIC-delicten ³	1.841 (2010)	1.880 (2011) 1.759 (2012) 1.864 (2013) 1.675 (2014) 1.441 (2015)	1.558	1.300	1.250	1.200	1.200	1.200	1.200	Politie

¹ Haarlem doet vanaf 2016 mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

² Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).

³ HIC-delicten staat voor High Impact Crimes zoals woninginbraken, overvallen en straatroven.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente regisseert de persoonsgerichte aanpak van (potentiële) plegers van high impact crimes vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland. Tevens zorgt de gemeente voor de nazorg van ex-gedetineerden vanuit het Veiligheidshuis Kennemerland.
- De gemeente coördineert de preventieve aanpak van woninginbraken door meer bewustwording bij de Haarlemmers te creëren om zelf meer preventieve maatregelen woninginbraak te treffen. Deze aanpak sluit aan bij de opsporing en vervolging van daders van woninginbraken door politie en Openbaar Ministerie.
- De gemeente zet de methode Samen Veilig Ondernemen in om ondernemers weerbaar te maken tegen overvallen, geweld en andere criminaliteit in Haarlemse winkelgebieden.
- De gemeente stimuleert buurtbewoners om zich aan te sluiten bij buurt whatsapp groepen ten behoeve van signalering van en het informeren over verdachte situaties in de leefomgeving.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden					Bron	
			2016	2017	2018	2019	2020		2021
a,b,c en d. Aantal gepleegde handhavingsinterventies (boetes, waarschuwing en bestuursrechtelijke interventies gericht op verminderen overlast in de woonomgeving)	(2016)								Gemeentelijke registratie

3. Minder ondermijning

Wat willen we bereiken?

Minder ondermijning; de gemeente wil woon- en adresfraude terugdringen en het aantal personen en samenwerkingsverbanden dat zich bezig houdt met activiteiten die de samenleving ondermijnen verminderen.

Effectindicator	Nul-				Streefwaarden					Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021		
Percentage Haarlemmers dat Haarlem een (zeer) veilige stad vindt	64% (2010)	78% (2011) 74% (2012) 75% (2013) 81% (2014) 80% (2015)	82%	81%	81%	81%	81%	81%	Omnibus-onderzoek	
Percentage Haarlemmers/ inwoners dat zich weleens onveilig voelt in eigen wijk	(2016)								Veiligheids-monitor ¹	

¹ Haarlem doet vanaf 2016 mee aan de Integrale Veiligheidsmonitor (IVM). Uitkomsten kunnen zodoende worden vergeleken met andere gemeenten. Bovendien levert dit betrouwbare uitkomsten op voor het niveau van de 21 wijken in Haarlem.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente coördineert de aanpak van woon- en adresfraude en richt zich daarbij met name op de aanpak van malafide huisjesmelkers, onrechtmatige bewoning van bedrijfspanden in de Waarderpolder, verbeterde informatie-uitwisseling en samenwerking met woningcorporaties en het scherper toetsen van wijzigingen in de basisregistratie personen.
- De gemeente voert samen met de politie het beleid tegen hennepkwekerijen uit, door bestuurlijke maatregelen te treffen op grond van de Opiumwet.
- De gemeente voert een gecombineerde en geïntegreerde aanpak van bestuurlijke, strafrechtelijke, fiscale én privaatrechtelijke instrumenten uit op personen en samenwerkingsverbanden die zich bezig houden met ondermijning.

Prestatie-indicator	Nul-meting	Realisatie	Streefwaarden							Bron
			2016	2017	2018	2019	2020	2021		
a. Aantal terugmeldingen in de basisregistratie personen (BRP) na een huisbezoek ¹	(2016)									Gemeentelijke registratie
a. Aantal adressen in onderzoek genomen in het kader van woon- en adresfraude	(2016)									Gemeentelijke registratie

¹ Een terugmelding houdt in dat er geconstateerd is dat er sprake is van een fout of onvolledigheid in de registratie.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Burger, Bestuur en Veiligheid	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
63		Openbare orde en veiligheid	31.376	23.751	22.620	22.562	22.555	22.542
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
63		Openbare orde en veiligheid	5.136	5.202	4.428	4.389	4.389	4.389
		Saldo lasten en baten excl. reserves	26.240	18.550	18.193	18.173	18.166	18.153

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Burger, Bestuur en Veiligheid	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
61		Dienstverlening	12.600	6.989	6.837	5.807	5.803	5.798
62		Gemeentelijk bestuur	7.844	3.929	3.952	3.938	3.938	3.938
63		Openbare orde en veiligheid	31.376	23.751	22.620	22.562	22.555	22.542
		Totaal lasten	51.820	34.670	33.409	32.306	32.295	32.278
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
61		Dienstverlening	3.866	4.031	3.753	2.521	2.521	2.521
62		Gemeentelijk bestuur	678	28	28	28	28	28
63		Openbare orde en veiligheid	5.136	5.202	4.428	4.389	4.389	4.389
		Totaal baten	9.680	9.261	8.209	6.937	6.937	6.937
		Totaal saldo excl. reserves	42.140	25.409	25.200	25.369	25.358	25.340
		Toevoeging aan reserves	130	50	50	50	50	50
		Onttrekking aan reserves	763	80	80			
		Saldo incl. mutaties reserves	41.508	25.379	25.170	25.419	25.408	25.390

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

61 Dienstverlening	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	8.716
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	2.928
Verschil	-5.788

6.1 Dienstverlening	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 5,7 miljoen lager dan in 2016	-5.691	v
<i>Kadernota 2016/financiële voortgangsrapportage 2016</i>		
In april 2016 is het raadgevend referendum over het associatieverdrag tussen de Europese Unie en Oekraïne gehouden. Dit leidt tot hogere lasten in 2016 terwijl deze lasten zich in 2017 niet voordoen.	-220	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-5.741	v
De actualisatie van het investeringsplan leidt tot een toename van de kapitaallasten.	72	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De producten burgerzaken kennen een cyclus doordat er verschillende geldigheidstermijnen worden toegepast. Hierdoor ontstaan fluctuaties in de afdracht van leges aan het Rijk.	162	n
Diverse verschillen < € 100.000.	36	n

Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,1 miljoen hoger dan in 2016	-97	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De producten burgerzaken kennen een cyclus doordat er verschillende geldigheidstermijnen worden toegepast. Hierdoor ontstaan fluctuaties van het aantal aanvragen van de burgerzaken producten. Hierdoor zijn de inkomsten leges niet constant.	-530	v
Als gevolg van het nieuwe BBV zijn interne doorbelastingen niet meer toegestaan.	330	n
Er wordt in 2017 € 0,1 miljoen minder onttrokken aan de reserves dan in 2016.	68	n
Diverse verschillen < € 100.000.	35	n

(bedragen x € 1.000)

62 Gemeentelijk bestuur	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	7.166
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	3.901
Verschil	-3.265

6.2 Gemeentelijk bestuur	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 3,9 miljoen lager dan in 2016	-3.915	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-3.198	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
In 2016 wordt € 0,7 miljoen gestort in de voorziening pensioenvoorziening wethouders.	-650	v
Diverse verschillen < € 100.000	-67	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,7 miljoen lager dan in 2016	650	n
Ontvangen uitkeringen polissen. De ontvangen polissen zijn in de voorziening pensioenvoorziening wethouders gestort.	650	n

(bedragen x € 1.000)

63 Openbare orde en veiligheid	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	25.626
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	18.550
Verschil	-7.076

6.3 Openbare orde en veiligheid	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 7,6 miljoen lager dan in 2016	-7.625	v
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. Alleen de direct toerekenbare personeelslasten mogen nog op de beleidsvelden worden verantwoord. De overheadkosten worden verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	-7.701	v
De actualisatie van het investeringsplan leidt tot een toename van de kapitaallasten.	111	n
De bijdrage aan de Veiligheidsregio in 2017 daalt ten opzichte van 2016 als gevolg van efficiencymaatregelen.	-92	v

<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000.	57	n
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,5 miljoen lager dan in 2016	549	n
In 2016 is € 0,6 miljoen onttrokken uit de algemene reserves. Het betreft de verwerking van het amendement "geen regel geen handhaving- het alternatief" dat is aangenomen bij de vaststelling van de Programmabegroting 2016. In 2017 vindt geen onttrekking plaats.	555	n
Diverse verschillen < € 100.000	-6	v

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017	50	-80
Reserve verkiezingen	50	-80

Investerings programma

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
	Er zijn voor dit programma geen investeringen in 2017.	

Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Commissie

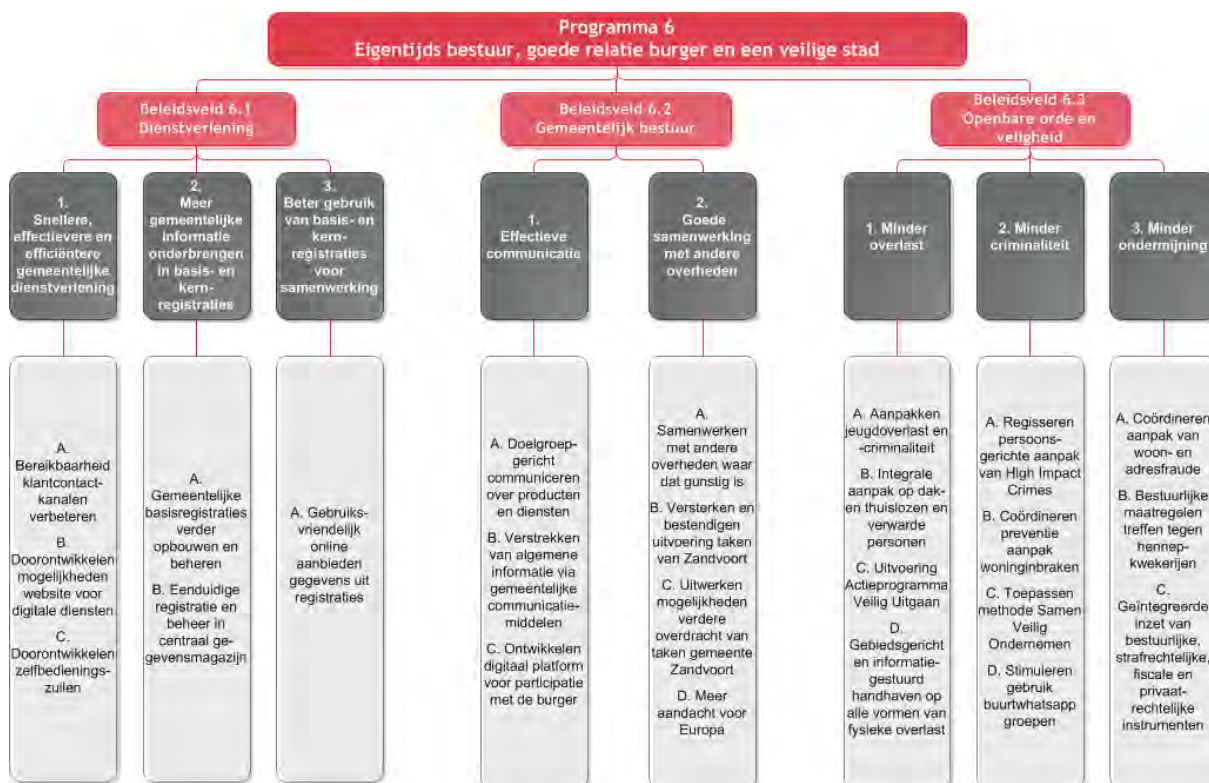
(Coördinerende) Portefeuilles

Afdeling(en)

Bestuur

Financiën en Personeel

Concernstaf en Middelen en Services

Programmadoelstelling (missie)

Het programma Algemene dekkingsmiddelen en overhead is een andersoortig programma dan de zes beleidsinhoudelijke programma's. De voornaamste inkomstenposten van Haarlem worden op dit programma verantwoord, zoals de baten uit de algemene uitkering (het gemeentefonds) en de opbrengsten uit gemeentelijke belastingen en heffingen.

Daarnaast geeft dit programma ook inzicht in de verhouding tussen ondersteunend personeel (overhead) en het primaire proces van de gemeente Haarlem.

Inhoudelijk worden de financiën van Haarlem elders in deze begroting toegelicht. Financiële indicatoren worden in paragraaf 3.1 weergegeven.

Context en achtergronden

Dit programma gaat over de financiën van de gemeente, onderverdeeld in drie beleidsvelden: de belastingen en heffingen die de gemeente oplegt; de algemene dekkingsmiddelen en de overhead. In deze tekst wordt uitgelegd wat het behelst en wat de financiële stand van zaken is. Dit programma heette voorheen 'Algemene dekkingsmiddelen'. Als gevolg van de nieuwe regels uit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wijzigt de naam van het programma in 'Algemene dekkingsmiddelen en overhead'.

Lokale belastingen en heffingen

Meer achtergrond informatie over lokale belastingen en heffingen is te vinden onder paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven

Algemene dekkingsmiddelen zijn gelden die de gemeente vrij kan besteden met inachtneming van wet- en regelgeving. Deze gelden zijn voornamelijk afkomstig uit de algemene uitkering en belastingen. In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen en de raming voor onvoorziene uitgaven gespecificeerd.

(bedragen x €1.000)			
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Beleidsveld 5.2 Parkeren			
Parkeerbelastingen	8.352	8.169	8.714
Beleidsveld 7.1 Lokale belastingen en heffingen			
Onroerendezaakbelasting	36.745	38.162	38.144
Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting	61	57	58
Precariobelasting kabels en leidingen	5.004	5.064	5.164
Precariobelasting overig	568	569	574
Hondenbelasting	524	535	540
Toeristenbelasting	1.173	980	1.097
Reclamebelasting	541	567	571
Beleidsveld 7.2 Algemene dekkingsmiddelen			
<i>Overige baten:</i>			
Algemene uitkering gemeentefonds	276.796	280.845	278.236
Saldo van de financieringsfunctie ¹	14.186	6.180	-427
Opbrengst beleggingen (dividenden)	1.218	464	464
<i>Onvoorziene uitgaven:</i>			
Raming voor onvoorziene uitgaven	35	2.162	1.088
Totaal	345.203	343.751	334.223

¹ Dit is het verschil tussen enerzijds de te betalen rentelasten gesaldeerd met de ontvangen rentebaten en anderzijds de rente welke wordt doorberekend aan de producten, de investeringen en de grondexploitaties. De nieuwe BBV-voorschriften schrijven een andere wijze van berekening toe. Vanwege de verlaging van de rekenrente, is er geen positief saldo meer geraamd.

De raming voor onvoorziene uitgaven is voor 2016 met € 2 miljoen verhoogd (waarvan € 1 miljoen structureel), om de gevolgen van financiële nadelen van geraamde pm-posten in de begroting 2016 te kunnen opvangen.

Algemene uitkering

De algemene uitkering uit het gemeentefonds is met € 278 miljoen veruit de grootste inkomstenbron van de gemeente. Het doel van de algemene uitkering is het voorzien van gemeenten van inkomsten die vrij besteedbaar zijn. De hoogte van de algemene uitkering wordt door het Rijk bepaald op basis van tientallen zogenoemde objectieve verdeelmaatstaven, zoals het aantal inwoners, woningen en leerlingen in een gemeente. De bedoeling is dat via deze maatstaven de hoogte van de algemene uitkering zo goed mogelijk

aansluit bij de kostenstructuur van een gemeente. Omdat dit met de beschikbare maatstaven niet altijd goed lukt, wordt echter een deel van het gemeentefonds verdeeld op basis van integratie- en decentralisatie-uitkeringen. De algemene uitkering wordt gecorrigeerd voor een deel van de inkomsten uit de onroerend zaakbelasting. Dat gebeurt op basis van de waarde van het onroerend goed en een landelijk rekentarief. Voor 2017 is de algemene uitkering van Haarlem als volgt opgebouwd (gebaseerd op de meicirculaire 2016):

(bedragen x 1 miljoen)		
Onderdeel algemene uitkering 2017	Bedrag	Percentage
Totaal alle uitgavenmaatstaven	170,9	56,80%
Totaal decentralisatie- en integratie-uitkeringen	129,7	43,20%
Subtotaal	300,6	100,00%
Totaal inkomstenmaatstaven	-22,4	-7,50%
Totaal algemene uitkering	278,2	

Uitgavenmaatstaven

Voor Haarlem zijn voor 2017 in totaal 42 uitgavenmaatstaven van toepassing. De belangrijkste daarvan is het aantal inwoners: deze bepaalt 20% van de hoogte van de algemene uitkering. De volgende tabel geeft een overzicht van de tien belangrijkste maatstaven. Deze tien maatstaven bepalen voor bijna 78% de omvang van de uitgavenmaatstaven van de algemene uitkering van Haarlem in 2017.

(bedragen x € 1 miljoen)		
10 belangrijkste uitgavenmaatstaven (42 in totaal) voor 2017	Bedrag	Percentage
Inwoners	34,4	20,00%
Omgevingsadressendichtheid	27,3	15,80%
Inwoners < 20 jaar	11,9	6,90%
Lage inkomens (drempel)	11,1	6,40%
Huishoudens	10,1	5,90%
Klantenpotentieel lokaal	9,9	5,80%
Bijstandsontvangers	9,9	5,80%
Minderheden	7,1	4,10%
Klantenpotentieel regionaal	6,4	3,70%
Woningen	6,4	3,70%
Totaal 10 belangrijkste uitgavenmaatstaven	134,5	78,10%
Overige 32 maatstaven (exclusief decentralisatie- en integratie-uitkeringen, waaronder sociaal domein)	36,4	21,30%
Totaal alle uitgavenmaatstaven	170,9	100,00%

Inkomstenmaatstaven

De inkomstenmaatstaven zijn bedoeld om de uitgavenmaatstaven van de algemene uitkering te corrigeren voor de potentie aan eigen inkomsten van een gemeente. De inkomstenmaatstaven zijn gerelateerd aan de waarde van woningen en niet-woningen voor de onroerend zaakbelasting (OZB). Hoe hoger deze waarde, des te hoger de potentiële inkomsten uit de OZB voor een gemeente en des te hoger het bedrag van de inkomstenmaatstaf. De inkomstenmaatstaven worden berekend op basis van landelijk rekentarief. Uit onderstaande tabel blijkt dat de inkomstenmaatstaven voor Haarlem een aftrekpost binnen de algemene uitkering betreft van € 22,7 miljoen, met als belangrijkste de

OZB waarde voor eigenaren van woningen. Dat betekent dat van elke extra begrote euro OZB woningen er direct € 0,66 wordt afgeroomd en er slechts € 0,34 resteert voor Haarlem aan daadwerkelijke extra inkomsten.

(bedragen x 1 miljoen)		
Inkomstenmaatstaven	Bedrag	Percentage
OZB waarde niet-woningen eigenaren	-4,2	18,50%
OZB waarde niet-woningen gebruikers	-3,4	15,00%
OZB waarde woningen eigenaren	-14,9	65,60%
Overige maatstaven	-0,2	0,90%
Totaal inkomstenmaatstaven	-22,7	100,00%

Decentralisatie- en integratie-uitkeringen

Ruwweg twee derde deel van het gemeentefonds wordt verdeeld via de hiervoor besproken uitgaven- en inkomstenmaatstaven. Ongeveer een derde deel van het gemeentefonds wordt verdeeld door middel van decentralisatie-uitkeringen en integratie-uitkeringen. Bij decentralisatie-uitkeringen is er geen termijn vastgesteld waarbinnen de verdeling via de verdeelmaatstaven van de algemene uitkering moet gaan gebeuren. Dit betekent dat deze uitkeringen voor onbepaalde tijd via een eigen, specifieke verdeling naast het normale verdeelstelsel, binnen het gemeentefonds kunnen bestaan. Bij integratie-uitkeringen is er wel een termijn vastgesteld die is vastgelegd in de desbetreffende gemeentefondscirculaire, waarbinnen de verdeling via de algemene verdeelmaatstaven van de algemene uitkering moet gaan gebeuren, maar is de precieze verdeling nog niet (geheel) bepaald. Van de integratie-uitkeringen is de uitkering voor het sociaal domein veruit de grootste.

(bedragen x 1 miljoen)		
Decentralisatie- en integratie-uitkeringen 2017	Bedrag	Percentage
Decentralisatie-uitkeringen	14,4	11,10%
Integratie-uitkeringen sociaal domein	104,5	80,60%
Integratie-uitkeringen Wmo	10,8	8,30%
Totaal decentralisatie- en integratieuitkeringen	129,7	100,00%

Overhead

In het document 'Hoofdpijnen vernieuwing BBV' van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is het uitgangspunt voor de definitie 'overhead' vastgelegd. De basisuitgangspunten van het BBV bij het bepalen van de omvang van de overhead zijn:

- Directe kosten worden zoveel mogelijk direct toegerekend aan de producten. Dit betekent dat alle bedrijfskosten die direct verbonden zijn aan producten die gericht zijn op de externe klant worden verantwoord bij dat betreffende product.
- Ondersteunende taken, die niet direct dienstbaar zijn aan de externe klant of het externe product behoren tot de overhead.
- Sturende taken vervuld door hiërarchisch leidinggevenden behoren tot de overhead. De bijbehorende loonkosten behoren ondeelbaar tot de overhead. Dit betekent dat leidinggevende functies die deels ook productieve taken verrichten voor de vervaardiging van de gemeentelijke producten toch voor 100% tot de overhead worden gerekend. Dit uitgangspunt wijkt af van de uitgangspunten van 'Venster voor Bedrijfsvoering', die eerder binnen Haarlem werden gehanteerd voor de bepaling van de hoogte van de overhead. Hier worden de kosten van leidinggevenden die taken voor externe producten verrichten niet voor 100% tot de overhead gerekend.

De overhead wordt centraal begroot en verantwoord op programma 7, beleidsveld 7.3 Overhead.

Omvang van de overhead

Toepassing van de nieuwe regels voor de bepaling van de omvang van de overhead resulteren in circa € 44,1 miljoen aan overheadkosten. Ten opzichte van de oude definitie is dit een toename van € 2,4 miljoen. De stijging in de omvang overhead 2017 wordt veroorzaakt door de volgende definitiewijzigingen:

- Alle leidinggevenden dienen conform de nieuwe voorschriften voor 100% tot de overhead te worden gerekend. Dit voorschrift geldt ook in die gevallen waarbij de leidinggevenden ook taken uitvoert in het primair proces. Dit leidt tot een toename van de overheadkosten van € 5,2 miljoen.
- De taakstellingen die betrekking hebben op de overhead werden verantwoord op programma 7. Deze taakstellingen van € 1 miljoen moeten nu in mindering worden gebracht op de omvang van de overhead.
- In de oude definitie werden alleen de overheadkosten die een bijdrage leverden aan de totstandkoming van de producten in primair proces tot de overhead gerekend. De kosten van voormalig personeel werden niet meegerekend. Dit leidt tot een toename van de kosten met € 0,9 miljoen.
- De verlaging van de omslagrente leidt ertoe dat de huisvestingskosten dalen met € 0,8 miljoen.
- De centraal beheerde budgetten voor ICT, verzekeringen en facilitaire zaken werden voor 100% tot de overhead berekend. In de nieuwe situatie moet een deel van deze kosten tot de kosten van het primair proces (onder andere verzekeringen onderwijsinstellingen, softwarekosten sociale zaken en burgerzaken) worden gerekend. Dit leidt tot een daling van de overheadkosten met € 2,0 miljoen.
- De overheadskosten Zandvoort en de bijdrage van Zandvoort voor deze gemaakte overheadskosten werden buiten de berekening gelaten. Per saldo leidt dit tot een verlaging van de overheadkosten met € 0,3 miljoen.

De resterende mutatie wordt onder andere veroorzaakt door jaarlijkse indexering. De totale overheadskosten zijn als volgt opgebouwd.

(bedragen x € 1.000)					
Inkomstenmaatstaven	2017	2018	2019	2020	2021
Centrale huisvesting	6.486	5.985	6.160	6.002	5.995
ICT materieel	5.038	4.959	5.205	5.409	5.608
Overige materiële overhead	3.436	3.448	3.464	3.457	3.450
Personeel-besturend proces	3.384	3.362	3.364	3.364	3.364
Personeel-ondersteunend proces	17.940	17.195	17.129	17.129	17.129
Personeel-decentrale overhead	8.748	8.626	8.626	8.626	8.626
Taakstellingen overhead	-939	-1.200	-1.199	-1.199	-1.199
Totale overheadskosten	44.093	42.375	42.749	42.788	42.973
Doorbelasting overhead	-1.035	-1.035	-1.035	-1.035	-1.035
Totaal beleidsveld 7.3	43.058	41.340	41.714	41.753	41.938

Meerjarige ontwikkeling overhead

Centrale huisvesting: Meerjarig nemen de kapitaallasten voor de centrale huisvesting af. Door de afnemende boekwaarde wordt de toerekening van de rentekosten aan de centrale huisvesting af. Daarnaast treden er jaarlijks schommelingen op in de kosten voor planmatig onderhoud.

ICT materieel: In het investeringsplan is een jaarlijks bedrag opgenomen van € 0,5 miljoen voor de vervanging van ICT. De kapitaallasten die hieruit voortvloeien veroorzaken de stijging van de lasten.

Overig materieel overhead: Onder 'overig materieel overhead' worden de kosten voor facilitaire zaken, documentaire informatievoorziening, voertuigen en de verzekeringsportefeuille verantwoord, voor zover deze kosten niet direct zijn toe te rekenen aan de producten. In meerjarig perspectief zijn deze kosten constant.

Personeel: Binnen de gemeente Haarlem worden de personele overheadkosten in drie categorieën verdeeld:

- centraal besturende overhead (de werkzaamheden en kosten van alle afdelingen van de hoofdafdeling Concernstaf: Strategie en Beleidscoördinatie, Bestuur en Managementondersteuning en de Directie);
- centraal ondersteunende overhead (de werkzaamheden en kosten van de hoofdafdeling Middelen en Services);
- decentrale overhead (bedrijfsbureaus en het management van de overige hoofdafdelingen).

Bij de centraal ondersteunende overhead is vanaf 2018 nog een verdere reductie van lasten waar te nemen.

Stelposten en doorbelasting overhead

Het boekhoudkundig doorberekenen van overhead is alleen nog toegestaan naar investeringen en grondexploitaties. Het bedrag aan toe te rekenen overhead bedraagt € 1 miljoen structureel. Meerjarig dient er nog voor een bedrag van € 1,2 miljoen aan overheadreducties doorgevoerd te worden.

Kaderstellende beleidsnota's

- Coalitieprogramma Samen Doen! 2014-2018 ([2014/192246](#))
- Informatienota meicirculaire 2016 ([2016/284922](#))
- Investeringsplan 2016-2021 (bijlage 5.1)
- Kadernota 2016 ([2016/208583](#))
- Budgethoudersregeling ([2007/185380](#))
- Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 ([2016/253878](#))
- Financiële verordening gemeente Haarlem ([2015/98823](#))
- Nota activabeleid ([2011/77992](#))
- Nota verbonden partijen 2015 ([2014/475087](#))
- Hoofdpijnen vernieuwing Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ([Rijksoverheid](#))

Verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen

[Cocensus](#)

[NV Bank voor Nederlandse Gemeenten \(BNG\)](#)

[Alliander](#)

Beleidsveld 7.1 Lokale belastingen & heffingen

1. Gemeentelijke belastingen stijgen niet meer dan de inflatie

Wat willen we bereiken?

Gemeentelijke belastingen stijgen niet meer dan de inflatie, met uitzondering van de precariobelasting op kabels en leidingen.

	Nul-		Streefwaarden						
Effectindicator	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Bron
Gemeentelijke woonlasten één-persoonshuishoudens	619 (2014)	637 (2015)	628	626					COELO BZK
Gemeentelijke woonlasten meer-persoonshuishoudens	751 (2014)	778 (2015)	762	736					COELO BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De woonlasten voor meerpersoonshuishoudens dalen in 2017 met 3,5% tot € 736 per woonruimte.
- De gemeentelijke precariotarieven op kabels en leidingen blijven op het niveau van 2016 (conform wetsvoorstel).
- Zowel de riool- als de afvalstoffenheffing blijft voor 100% kostendekkend.

Meer informatie over deze prestaties is opgenomen in deel 3 paragraaf 3.2 Lokale heffingen.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Alg. Dekkingsmiddelen & Overhead	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
71	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
	Lokale belastingen & heffingen		4.712	4.718	4.668	4.668	4.668	4.668
	Baten (exclusief mutaties reserves)							
71	Lokale belastingen & heffingen		46.324	46.899	47.009	47.107	47.107	47.107
	Saldo lasten en baten excl. reserves		-41.611	-42.181	-42.341	-42.440	-42.440	-42.440

Beleidsveld 7.2 Algemene dekkingsmiddelen

1. Financieel gezond houden van de stad

Wat willen we bereiken?

Financieel gezond houden van de stad.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Formatie: fte per 1.000 inwoners	7,27 (2013)	6,49 (2014) 6,33 (2015)							Gemeentelijke registratie BZK
Bezetting: fte per 1.000 inwoners	7,18 (2013)	6,78 (2014) 6,45 (2015)							Gemeentelijke registratie BZK
Apparaatskosten: kosten per inwoner (in euro's)	699 (2013)	631 (2014) 597 (2015)							Gemeentelijke registratie BZK
Externe inhuur: kosten inhuur externen als percentage van totale loonsom ¹	23,0% (2013)	9,7% (2014) 4,8% (2015)							Gemeentelijke registratie BZK

¹ De gemeente Haarlem maakt vooralsnog geen onderscheid tussen inspanningsverplichting en resultaatsverplichting. Bij deze indicator zijn de totale inhuurkosten opgenomen.

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente biedt een materieel sluitende begroting voor 2017 en 2018 aan en werkt aan een sluitende meerjarenraming 2019.
- De gemeente vermindert de schuldenomvang.
- De gemeente gaat verantwoord en adequaat om met risico's en budgetbeheer.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Alg. Dekkingsmiddelen&Overhead	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
72	Lasten (exclusief mutaties reserves)							
	Algemene dekkingsmiddelen		14.682	4.149	2.011	1.702	254	1.313
72	Baten (exclusief mutaties reserves)							
	Algemene dekkingsmiddelen		292.990	280.584	281.127	281.635	282.075	279.354
	Saldo lasten en baten excl. reserves		-278.309	-276.435	-279.116	-279.932	-281.821	-278.041

Beleidsveld 7.3 Overhead

1. Optimale ondersteuning en aansturing van het primaire proces

Wat willen we bereiken?

Optimale ondersteuning en aansturing van het primaire proces.

Effectindicator	Nul-		Streefwaarden						Bron
	meting	Realisatie	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Overhead (in % van de totale lasten)	27,3% (2013)	25,7% (2014) 24,2% (2015)							Gemeentelijke registratie BZK

Wat gaan we ervoor doen in 2017?

- De gemeente geeft de kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van het primaire proces van de gemeentelijke organisatie transparant weer.
- De gemeente toetst één keer per twee jaar met vergelijkbare gemeenten en gebruikt daarbij de benchmark Vensters voor bedrijfsvoering.

Wat mag het kosten?

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Alg. Dekkingsmiddelen & Overhead	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
73		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
		Overhead		43.891	42.723	43.098	43.136	43.321
73		Baten (exclusief mutaties reserves)						
		Overhead		833	1.383	1.383	1.383	1.383
		Saldo lasten en baten excl. reserves		43.058	41.340	41.714	41.753	41.938

Financiën programma

(bedragen x € 1.000)

Bel. veld	Programma	Alg. Dekkingsmiddelen & Overhead	Begr. 2016 na wijz.	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
		Lasten (exclusief mutaties reserves)						
71		Lokale belastingen & heffingen	4.712	4.718	4.668	4.668	4.668	4.668
72		Algemene dekkingsmiddelen	14.682	4.149	2.011	1.702	254	1.313
73		Overhead		43.891	42.723	43.098	43.136	43.321
		Totaal lasten	19.394	52.759	49.402	49.468	48.057	49.301
		Baten (exclusief mutaties reserves)						
71		Lokale belastingen & heffingen	46.324	46.899	47.009	47.107	47.107	47.107
72		Algemene dekkingsmiddelen	292.990	280.584	281.127	281.635	282.075	279.354
73		Overhead		833	1.383	1.383	1.383	1.383
		Totaal baten	339.314	328.316	329.518	330.125	330.565	327.845
		Totaal saldo excl. reserves	-319.920	-275.557	-280.117	-280.658	-282.508	-278.543
		Toevoeging aan reserves	500	363	4.901	5.164	5.164	5.164
		Onttrekking aan reserves	4.402	588	3.829			
		Saldo incl. mutaties reserves	-323.822	-275.783	-279.045	-275.494	-277.344	-273.379

Analyse saldo per beleidsveld

(bedragen x € 1.000)

71 Lokale belastingen & heffingen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	-41.611
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	-42.181
Verschil	-570

7.1 Lokale belastingen en heffingen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten zijn in 2017 nagenoeg gelijk aan de baten in 2016	6	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
Diverse verschillen < € 100.000	6	n
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,6 miljoen hoger dan in 2016	-576	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De OZB voor woningen is € 286.000 hoger door areaaluitbreiding en indexering.	-286	v

De OZB voor eigenaren niet-woningen is € 146.000 hoger door areaaluitbreiding en indexering.	-146	v
De OZB voor gebruikers niet-woningen is € 112.000 hoger door areaaluitbreiding en indexering.	-112	v
Diverse verschillen < € 100.000	-32	v

(bedragen x € 1.000)

72 Algemene dekkingsmiddelen	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	-282.211
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	-276.660
Verschil	5.551

7.2 Algemene dekkingsmiddelen	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 13,7 miljoen lager dan in 2016	-10.669	v
<i>Begroting 2017</i>		
Als gevolg van de wijziging in het BBV worden de rentelasten over het vreemd vermogen en de doorbelasting naar de producten direct op programma 7 verantwoord. In 2016 werden de rentelasten over het vreemde vermogen nog op een hulpkostenplaats verantwoord. Het saldo van deze hulpkostenplaats werd vervolgens doorverdeeld naar programma 7 als financieringsresultaat. Ten opzichte van 2016 nemen de betaalde rentelasten af met € 1,9 miljoen. De reductie van de schuldpositie en de aanhoudende lage rentestand zijn hier de oorzaak van.	615	n
De activering van de doorberekende uren aan investeringen en grondexploitaties zijn conform het nieuwe BBV als negatieve last geraamd (zie ook baten). Per saldo heeft deze administratieve wijziging geen effect op het saldo van het programma.	-3.597	v
De doorbelasting van de hulpkostenplaatsen naar programma 7 is in 2016 € 4,977 miljoen hoger dan in de bijgestelde begroting 2016. Een belangrijke oorzaak is de wijziging van het BBV, waardoor er meer kosten direct op de overige programma's en producten zijn verantwoord.	-4.977	v
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		
De omvang van de taakstellingen en stelposten is in 2017 € 5,2 miljoen hoger dan in de bijgestelde begroting 2016.	-5.173	v
In 2017 wordt € 137.000 minder gestort in de reserves	-137	v
De salarislaster van de traineepool bedragen € 0,5 miljoen in 2016. In 2017 zijn deze budgetten opgenomen in de reguliere personeelsbudgetten, waardoor deze niet meer op programma 7 worden verantwoord.	-482	v
Alle taakstellingen sociaal domein, voortvloeiend uit bijstellingen van de decentralisatie- en integratieuitkeringen sociaal domein zijn ingevuld. Dit leidt tot lagere lasten op de programma's 1 en 2.	3.193	n
Diverse verschillen < € 100.000.	-111	v
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 16,2 miljoen lager dan in 2016	16.220	n
<i>Begroting 2017</i>		
Als gevolg van de gewijzigde BBV wordt de omslagrente op andere wijze berekend. Als gevolg hiervan neemt het renteomslagpercentage in Haarlem af van 4% naar 2,5%. Dit heeft een positief effect op de lasten van de diverse producten. Voor het renteresultaat op programma 7 is dit nadelig.	9.298	n
De activering van de doorberekende uren aan investeringen en grondexploitaties zijn conform het nieuwe BBV als negatieve last geraamd (zie ook lasten). Per saldo heeft deze administratieve wijziging geen effect op het saldo van het programma.	3.597	n
<i>Meerjarenraming 2016-2020</i>		

De algemene uitkering neemt per saldo af met € 1,395 miljoen.	1.395	n
De bijdrage van de gemeente Zandvoort ten behoeve van de personeelskosten voor de uitvoering van de werkzaamheden sociaal domein is overgeheveld van programma 2 naar 7.	-1.696	v
In 2016 wordt € 3,814 miljoen minder onttrokken aan reserves.	3.814	n
Diverse verschillen < € 100.000	-188	v

(bedragen x € 1.000)

73 Overhead	Bedrag
Bijgestelde begroting 2016 (inclusief reservemutaties)	
Begroting 2017 (inclusief reservemutaties)	43.058
Vershil	43.058

7.3 Overhead	bedrag	v/n
Toelichting lasten		
De geraamde lasten (inclusief mutaties reserves) zijn in 2017 € 43,9 miljoen hoger dan in 2016	43.891	n
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. De overheadkosten worden nu volledig verantwoord op programma 7, beleidsveld overhead.	43.891	n
Toelichting baten		
De geraamde baten zijn in 2017 € 0,8 miljoen hoger dan in 2016	-833	v
<i>Begroting 2017</i>		
Met ingang van 2017 is het niet meer toegestaan om overhead toe te rekenen aan de beleidsvelden. De bijdrage van derden in de overheadkosten (onder andere Zandvoort) worden nu volledig verantwoord op programma 7.	-833	v

Reservemutaties per programma

(bedragen x € 1.000)

Reservemutaties	Toevoegingen	Onttrekkingen
Mutatie 2017	363	-588
Algemene reserve		-306
Reserve opleidingen		-250
Reserve kans en kracht	363	-32

Investerings programma

(bedragen x € 1.000)

IP-nr.	Omschrijving investering	Investering 2017
Investering gemandateerd door raad aan college		
21.01	Vervanging ICT	500
MS.94	Vervanging Datacenter/software aanbesteden	500
		1.000

DEEL 3 PARAGRAFEN

3.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

3.1.1 Inleiding weerstandsvermogen en risicobeheersing

In het eerste gedeelte van deze paragraaf zijn een set verplichte kengetallen (vanuit het BBV) opgenomen. Deze kengetallen beogen meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente. Het tweede gedeelte van de paragraaf heeft specifiek betrekking op risicobeheersing. Hier wordt waardering gegeven aan de verhouding tussen de risico's en de weerstandscapaciteit: het weerstandsvermogen.

3.1.2 Nadere uitleg kengetallen

Het opnemen van kengetallen in de begroting zorgt voor meer vergelijkbaarheid en transparantie waardoor het voor de raad gemakkelijker wordt om inzicht te krijgen in de financiële positie van de gemeente. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de begroting of de balans. Het is voorgeschreven dat deze paragraaf de volgende kengetallen dient te bevatten:

- netto schuldquote en de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen;
- solvabiliteitsratio;
- grondexploitatie;
- structurele exploitatieruimte; en
- belastingcapaciteit.

Deze kengetallen maken inzichtelijk(er) over hoeveel (financiële) ruimte de gemeente beschikt om structurele en incidentele lasten te kunnen dekken of opvangen. Ze geven zodoende inzicht in de financiële weer- en wendbaarheid. Daarom is voorgeschreven dat het college in de begroting een beoordeling geeft van de kengetallen en hun onderlinge verhouding in relatie tot de financiële positie. Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken. In de kengetallen 'structurele exploitatieruimte' en 'belastingcapaciteit' komt tot uitdrukking of de gemeente over voldoende structurele baten beschikt en welke mogelijkheid er is om de structurele baten op korte termijn te vergroten. De kengetallen 'netto schuldquote' en 'netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen', 'solvabiliteitsratio' en 'grondexploitatie' hebben betrekking op de balans.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft op zichzelf geen probleem te zijn, dit hangt af van meerdere factoren. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten waarbij die gelden vervolgens worden doorgeleend aan bijvoorbeeld woningbouwcorporaties die op hun beurt weer jaarlijks aflossen. In dat geval hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn. Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio drukt het eigen vermogen uit als percentage van het totale vermogen en geeft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële

verplichtingen te voldoen. Indien er sprake is van een forse schuld én veel eigen vermogen (het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves), hoeft een hoge schuld geen probleem te zijn voor de financiële positie. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Wanneer bijvoorbeeld de grond tegen de (relatief lage) prijs van landbouwgrond is aangekocht, loopt een gemeente relatief gering risico. Het is belangrijk om te kunnen beoordelen of er een reële verwachting is dat een grondexploitatie kan bijdragen aan de verlaging van de schuld.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. De structurele baten en structurele lasten worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken. De relevantie van dit kengetal voor de beoordeling van de financiële positie schuilt erin dat het van belang is om te weten welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer bijvoorbeeld de grondexploitatie er niet toe bijdraagt om de schuldpositie te verminderen en de structurele exploitatie ruimte negatief is, geeft het kengetal belastingcapaciteit inzicht in de mogelijkheid tot hogere baten.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in welke mate het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar door aanwending van belastingcapaciteit kan worden opgevangen. Om deze ruimte weer te kunnen geven is een ijkpunt nodig. Dit wordt bewerkstelligt door de belastingcapaciteit te relateren aan landelijk gemiddelde tarieven. Voor de gemeente wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Naast de OZB wordt tevens gekeken naar de riool- en afvalstoffenheffing omdat de heffing niet kostendekkend hoeft te zijn, maar ook lager mag worden vastgesteld (er is dan sprake van belastingcapaciteit die niet benut wordt).

Beoordeling kengetallen in relatie tot de financiële positie

Een afzonderlijk kengetal zegt weinig over hoe de financiële positie moet worden beoordeeld. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Dit is afhankelijk van of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Ook hoeft een tegenvallende ontwikkeling van de grondprijs geen negatieve invloed te hebben op de financiële positie indien de structurele exploitatieruimte groot is of de gemeente over voldoende ruimte in belastingcapaciteit beschikt, omdat er dan ruimte is om tegenvallers op te vangen.

3.1.3 Kengetallen begroting 2017

De volgende tabellen geven de verplichte kengetallen vanuit het BBV weer, gevolgd door een tekstuele toelichting in paragraaf 3.1.4.

Tabel 1: kengetallen

Kengetallen (afgerond in heel %)	Verloop van de kengetallen					
	Verslag 2015	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Netto schuldquote	104%	121%	104%	106%	101%	96%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	104%	121%	102%	104%	99%	94%
Solvabiliteitsratio	13%	11%	13%	14%	16%	18%
Structurele exploitatieruimte	10%	-2%	1%	3%	2%	3%
Grondexploitatie ¹	3%	3%	3%	2%	1%	0%
Belastingcapaciteit	117%	114%	114%	114%	114%	114%

¹ De kengetallen grondexploitatie zijn ten opzichte van de cijfers in het jaarverslag 2015 aangepast, omdat in de cijfers ten onrechte gerekend was met de baten van grondexploitaties in plaats van de totale baten.

3.1.4 Beoordeling financiële positie

Om meer inzicht te geven in de financiële positie van de gemeente wordt naast deze set verplichte kengetallen gebruik gemaakt van eigen indicatoren. Deze zijn, in de volgende tabel, toegevoegd aan de verplichte indicatoren. De uitkomsten zijn vergeleken.

Aan de kengetallen zijn geen normen verbonden. De provincie heeft als toezichthouder wel zogenaamde signaleringswaarden bekend gemaakt, die worden gehanteerd bij de toetsing van de financiële positie. Hiervoor worden drie categorieën gebruikt, een categorie A; het minst risicovol (groen), B; meer risicovol categorie (oranje) en C; het meest risicovol (rood). Voor de eigen kengetallen van de gemeente worden eigen indicatoren gebruikt. Na tabel 2 worden de uitkomsten toegelicht.

Tabel 2: Signaleringswaarden beoordeling financiële positie 2017

Indicator	Haarlem	Provincie
1 Netto schuldquote		
2 Solvabiliteitsratio		
3 Rente risiconorm		
4 Structurele exploitatieruimte		
5 Meerjarenbegroting		
6 Grondexploitatie		
7 Onderhoudssituatie		
8 Beschikbaar weerstandscapaciteit		
9 Belastingcapaciteit		

Toelichting uitkomsten signaleringswaarden

1. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Indicator gemeente: de netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het is zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken. Het kengetal dat in de BBV wordt gehanteerd is gebaseerd op de VNG-norm die Haarlem eerder al hanteerde in de begroting. Daarvoor zijn voor de VNG ook normen opgesteld. Een uitkomst lager dan 100% is groen, tussen de 100% en 130% is oranje en hoger is rood. Haarlem bevindt zich al enkele jaren in het oranje vlak. Met een daling naar 104% nadert Haarlem de groene indicator.

Signaleringswaarde provincie: als het percentage hoger dan 90% is, maar lager dan 130% is de waarde categorie B.

2. Solvabiliteitsratio

Signaleringswaarde provincie: de solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit is gebaseerd op het eigen vermogen (reserves en begrotingsresultaat) als percentage van de totale balans. Hoe hoger de ratio, hoe groter de weerbaarheid. Over 2017 is de ratio berekend op 13%. Als de signaleringswaarde lager is dan 20% is de waarde categorie C.

3. Rente risiconorm

Indicator gemeente: de maximaal toegestane omvang van langlopende financiering is gekoppeld aan de renterisiconorm. Deze geeft het maximaal geleende bedrag per jaar dat aan rentewijziging onderhevig mag zijn. Deze norm bedraagt 20% van het begrotingstotaal. Voor Haarlem ligt de norm op € 97 miljoen. De gemeente heeft de momenten van (mogelijke) herfinanciering gespreid en daardoor is € 46 miljoen daadwerkelijk onderhevig aan rentewijziging in 2017 (zie ook paragraaf 3.4.2). Omdat dit ruim onder de norm is kan de indicator groen weergegeven worden.

4. Structurele exploitatieruimte

Signaleringswaarde provincie: een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een negatief getal geeft aan dat structurele lasten worden gedekt door incidentele baten. Voor 2017 bedraagt de structurele exploitatieruimte 1%, de structurele baten dekken de structurele lasten en daarom is de categorie A.

5. Meerjarenbegroting

Indicator gemeente: de meerjarenbegroting is één van de kengetallen waaruit de financiële positie van de gemeente blijkt. Is de meerjarenraming materieel sluitend en biedt de meerjarenraming ruimte om mogelijke tegenvallers op te vangen zonder dat aanvullende bezuinigingen nodig zijn? De begroting voor 2017 en 2018 is sluitend, de jaarschijf 2019 kent nog een incidenteel nadelig saldo. Het kengetal is daarom groen.

6. Grondexploitatie

Indicator gemeente: dit kengetal zegt niet zoveel over de risico's van de grondexploitaties zelf, maar geeft wel aan of grondexploitaties nog een bijdrage kunnen leveren aan het mogelijk opvangen van tegenvallers (flexibiliteit van de financiële positie).

Signaleringswaarde provincie: Haarlem scoort 3%. Scores onder de 20% vallen onder categorie A.

Voor mogelijke verliezen van de grondexploitaties zijn voorzieningen getroffen. De grondexploitaties zelf zijn daarom niet risicovol. De grondexploitaties leveren echter ook geen bijdrage aan extra weerstandscapaciteit.

7. Onderhoud

Indicator gemeente: een van de kengetallen om te kijken of de begroting materieel sluitend is, gaat over het vermogen van de gemeente om te voorzien in het onderhoud van de kapitaalgoederen, inclusief gemeentelijk vastgoed (panden).

Met het meerjarige inzicht in de onderhoudsvoorraad openbare ruimte wordt uitvoering gegeven aan motie 5 'Transparant over onderhoudsachterstand' van de Kadernota 2016. Als de kapitaalgoederen Sportaccommodaties en Vastgoed op eenzelfde wijze als de openbare ruimte worden gepresenteerd, is de uitvoering van de motie volledig.

Tabel 3: Samenvatting beheerplannen en achterstallig onderhoud

Kapitaalgoederen	Beheer plannen (vastgesteld)	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2012 en Straatmeubilair (beide 2012/398572)	2017	ja	nee
Riolering	Verbreed GRP 2014-2017 (2013/416279)	2017	ja	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	2017	ja	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	2017	ja	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen (2012/398572)	2017	ja	nee
Openbare verlichting en Verkeersregelininstallaties	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	2017	ja	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is verantwoordelijk voor onderhoud ¹	2017	nee	nee
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan. Het Investeringsplan Sport	2017	ja ja	nee
Vastgoed	MJOP	2017	ja	ja

¹ Schoolbesturen hebben verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht om het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

Op het MJOP na, is er geen sprake meer van achterstallig onderhoud.

Score:

Groen: maximaal één beheerdomein kent achterstallig onderhoud;

Oranje: meer dan één, maar maximaal twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud;

Rood: meer dan twee onderhoudsdomeinen kennen achterstallig onderhoud;

8. Beschikbaar weerstandscapaciteit

Indicator gemeente: in de paragraaf weerstandsvermogen is de benodigde weerstandscapaciteit berekend op € 13,7 miljoen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt € 23,9 miljoen. Dit is uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen van 1,7 en dus groen.

Score:

Groen: ratio 1,4 of hoger. Er is ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Oranje: ratio 1 t/m 1,4. Er is beperkt ruimte binnen de algemene reserve om tegenvallers op te vangen.

Rood: ratio lager dan 1. De algemene reserve is geheel nodig als weerstandsvermogen (om risico's te kunnen opvangen) en kan niet worden ingezet om andere tegenvallers op te vangen.

Het beschikbare weerstandsvermogen van de gemeente heeft aan dat er nog enige flexibiliteit is om mogelijke tegenvallers op te vangen, zonder dat het weerstandsvermogen onvoldoende wordt.

9. Belastingcapaciteit

Indicator gemeente en provincie: het kengetal heeft een waarde van boven de 100%, dat wil zeggen dat de woonlasten hoger zijn dan het gemiddelde van de grote steden in Nederland. Vanwege de matiging van de tarieven in 2016 neemt de afwijking wel af. Dit betekent dat verhoging van de lokale lasten nauwelijks mogelijk is zonder relatief duurder te worden ten opzichte van de andere gemeenten.

Er is daarom geen onbenutte belastingcapaciteit die ingezet zou kunnen worden om toekomstige nadelen op te vangen. Het kengetal staat met 114% op rood. Indien de score meer dan 105% bedraagt is de uitkomst voor de provincie categorie C.

3.1.5 Risicoparagraaf

De gemeente Haarlem heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoer van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De Nota Risicomanagement ([2014/425742](#)) legt het begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden.

Om de financiële gevolgen die samenhangen met bepaalde risico's te kunnen opvangen wordt een weerstandscapaciteit aangehouden. Op basis van een risico-inventarisatie binnen de organisatie wordt een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie berekent hoeveel weerstandscapaciteit nodig is om het totaal aan (financiële) risico's te kunnen dekken. De risico's zullen niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. De risico-inventarisatie is primair gericht op risico's met een financieel gevolg.

Een doorontwikkeling van het risicomanagement binnen de gemeentelijke organisatie is een ontwikkelopgave. Het streven is een omslag in denken te bewerkstelligen waarbij meer proactief met risico's wordt omgegaan. Inmiddels zijn stappen ondernomen om het risicobewustzijn binnen de gemeente Haarlem te vergroten. Zo zijn er, in samenwerking met het Nederlands adviesbureau risicomanagement (NARIS), interactieve sessies ontwikkeld en

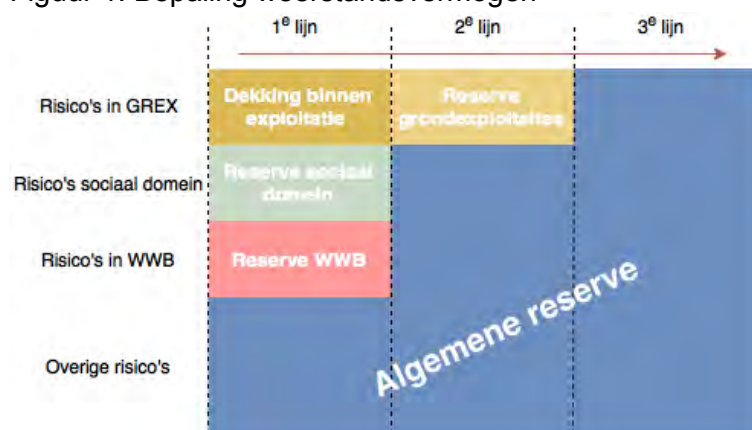
is er een risico-ontwerpkaart geïntroduceerd. Voor de Programmabegroting 2017-2021 zijn de risico-inventarisaties (en de daarbij behorende sessies) voor het eerst per programma gedaan in plaats van per hoofdafdeling. Door risico's te koppelen aan programma's komt beter inzicht in welke doelstellingen beïnvloed worden door de risico's. Dit vergroot de sturingsinformatie voor het maken van beslissingen met betrekking tot de doelstellingen, het wordt inzichtelijker welke risico's een beslissing met zich meebrengen waardoor een goede overweging gemaakt kan worden betreffende de (mogelijke) acceptatie van deze risico's.

Weerstandsvermogen

De ratio weerstandsvermogen bedraagt 1,7 en is ruim voldoende.

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen die de gemeente beschikbaar heeft om risico's op te vangen en is gelijk aan de omvang van de Algemene reserve. Het saldo bedraagt € 23,9 miljoen. De overige algemene reserves (reserve grondexploitaties, reserve sociaal domein en reserve Wet Werk en Bijstand), worden primair ingezet voor dekking van risico's voor de betreffende beleidsvelden. Indien deze niet toereikend zijn, dient de algemene reserve voor voldoende weerstandscapaciteit te zorgen. Dit wordt schematisch weergegeven in figuur 1.

Figuur 1: Bepaling weerstandsvermogen

De beleidsuitgangspunten voor de omgang met reserves en voorzieningen heeft de raad vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen 2016-2020 ([2016/253878](#)). Hierin wordt een samenvatting gegeven van de regelgeving, waaronder een toelichting op het verschil tussen reserves en voorzieningen en de afspraken voor het instellen en opheffen. De ratio tussen de weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's te kunnen opvangen en de weerstandscapaciteit die daarvoor beschikbaar is, heet het weerstandsvermogen. Uitsluitend voor de netto-risico's, resterend na het treffen van beheersmaatregelen, die financieel kwantificeerbaar zijn en geen verplichtend karakter hebben, wordt weerstandsvermogen aangehouden.

De weerstandscapaciteit die nodig is om de risico's op te kunnen vangen, volgt uit een risico-inventarisatie en bedraagt voor 2017 € 19,2 miljoen. Na dekking uit de reserves voor grondexploitatie, sociaal domein en de WWB bedraagt de benodigde weerstandscapaciteit nog € 13,7 miljoen.

Berekening ratio weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{23,9}{13,7} = 1,7$$

In het coalitieprogramma is opgenomen dat het college een financieel gezonde stad nastreeft en dat financiële meevallers worden toegevoegd aan de Algemene reserve totdat de ratio weerstandsvermogen op het niveau ruim voldoende staat (1,4 tot 2,0). Dit is met een ratio van 1,7 dus ruim het geval.

Tabel 4: Weerstandratio

Ontwikkeling kengetallen	Realisatie				Raming	
weerstandratio	2012	2013	2014	2015	2016	2017
weerstandratio	1,9	1,1	1,9	2,1	1,8	1,7

De weerstandratio is bij de jaarstukken van 2015 voor het laatst bepaald en is toen vastgesteld op 2,1. De weerstandratio is nu berekend op 1,7. De daling wordt met name veroorzaakt doordat meer weerstandscapaciteit aangehouden moet worden vanwege een verhoogd risicoprofiel. In onderstaand risicoprofiel wordt hier bij punt 'g' verder op ingegaan.

Risicoprofiel gemeente Haarlem

a. Risico's grondexploitaties

Voor de benodigde weerstandscapaciteit van de risico's van grondexploitaties wordt per grondexploitatie bekeken of een positief resultaat wordt verwacht. Als dit het geval is, wordt de benodigde weerstandscapaciteit gecorrigeerd, omdat het positieve resultaat kan worden ingezet voor de dekking van de risico's. Voor de risico's die niet kunnen worden afgedekt door een positief resultaat wordt getoetst of de reserve grondexploitatie toereikend is. Als dat niet het geval is, dient voor het restrisico het weerstandsvermogen aangehouden te worden. De nu berekende risico's van grondexploitatie hebben een maximaal nadelig financieel gevolg van in totaal € 2.850.000. Al deze risico's hebben betrekking op het Slachthuisterrein. Rekening houdende met kans van voordoen dient hiervoor een weerstandscapaciteit van € 374.000 aangehouden te worden. Hiervoor is voldoende dekking binnen de grondexploitatie Slachthuisterrein. Er hoeft daarom geen beroep op de Algemene reserve grondexploitatie of de Algemene reserve gedaan te worden. De risico's van grondexploitaties vallen binnen programma 4.

b. Risico's sociaal domein

De omvang van de reserve sociaal domein bedraagt afgerond € 20,5 miljoen en is ruim voldoende om risico's (met financiële gevolgen) die uit het sociaal domein voortvloeien geheel te kunnen afdekken. Het totaal van de gekwantificeerde risico's bedraagt € 8,1 miljoen, waarvoor € 2,8 miljoen weerstandsvermogen aangehouden moet worden. Er hoeft daarom geen beroep op de algemene reserve gedaan te worden. De risico's van het sociaal domein vallen binnen programma 2 en 3.

Tabel 5: Top 5 risico's sociaal domein

Risico	Kans en max. impact	Weerstandscapaciteit
1 Rechtmatigheid uitgaven Wmo (progr. 2)	50% van € 2.000.000	€ 0,7 miljoen
2 Beschermd wonen (progr. 2)	80% van € 1.000.000	€ 0,6 miljoen
3 Overschrijding Wmo-uitgaven (progr. 2)	30% van € 2.500.000	€ 0,6 miljoen
4 Open-einde regeling jeugdzorg (progr. 2)	30% van € 1.500.000	€ 0,4 miljoen
5 Toereikendheid participatiebudget (progr. 3)	50% van € 700.000	€ 0,3 miljoen

c. Risico's Wet Werk en Bijstand

De omvang van de reserve voor de WWB bedraagt € 2,3 miljoen. Het gekwantificeerde maximale risico is € 2,8 miljoen, waarvoor € 0,5 miljoen weerstandsvermogen aangehouden moet worden. Het risico betreffende de WWB valt in programma 3.

d. Bedrijfsvoeringsrisico's

De overige 43 bedrijfsvoeringsrisico's met financieel gevolg zijn gekwantificeerd op € 54,6 miljoen. Om met 90% zekerheid risico's te kunnen afdekken moet voor dit specifieke samenstel van risico's € 13,7 miljoen aan algemeen weerstandsvermogen reserve aangehouden te worden. In tabel top tien risico's staan de tien risico's die de hoogste bijdrage leveren aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Bedenk dat een risico geen zekerheid is, maar een kans dat het zich voordoet.

e. Top tien risico's gemeente Haarlem

De totaal benodigde weerstandscapaciteit is gebaseerd op de risico's met een financieel gevolg. Op basis van de geïnventariseerde en gewaardeerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. Deze simulatie laat op basis van de risico's zien, hoeveel weerstandscapaciteit er nodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Een simulatie houdt op basis van een wetenschappelijk verantwoorde methodiek rekening met de kansverdeling. Daarom is de benodigde capaciteit voor een risico minder dan de vermenigvuldiging van de kans met het maximale gevolg. In de volgende tabel zijn de tien risico's met de hoogste inschatting van de benodigde weerstandscapaciteit weergegeven. Deze tien risico's (gecorrigeerd voor dekkingen uit de reserves voor het sociaal domein en de WWB) zijn verantwoordelijk voor 59% van de totale benodigde weerstandscapaciteit.

Tabel 6: Top 10 risico's

Bedrijfsvoeringsrisico's	Kans van voordoen	Maximaal gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
Participatiewet: Indien het aantal bijstandsgerechtigden oploopt draagt de gemeente het risico tot maximaal een overschrijding van 10%. <i>NB: Hiervan kan €2.300.000 ten laste van de reserve WWB worden gebracht.</i>	75%	€ 5,1 miljoen	€ 2,9 miljoen
Uitval ICT-systemen: als gevolg van problemen in de interne infrastructuur.	30%	€ 10,0 miljoen	€ 2,5 miljoen
Algemene uitkering: De algemene uitkering uit het gemeentefonds bedraagt € 170 miljoen (exclusief sociaal domein). Een afwijking van 5% leidt al tot een begrotingsrisico van € 8,5 miljoen.	20%	€ 8,5 miljoen	€ 1,3 miljoen
Achterstallig onderhoud: Vastgoed wordt de komende jaren niet ingelopen. Voor het komende jaar is een verkoopopbrengst benodigd van € 2,5 miljoen boven boekwaarde ten behoeve van het inlopen van het achterstallige beheer.	50%	€ 2,5 miljoen	€ 0,9 miljoen

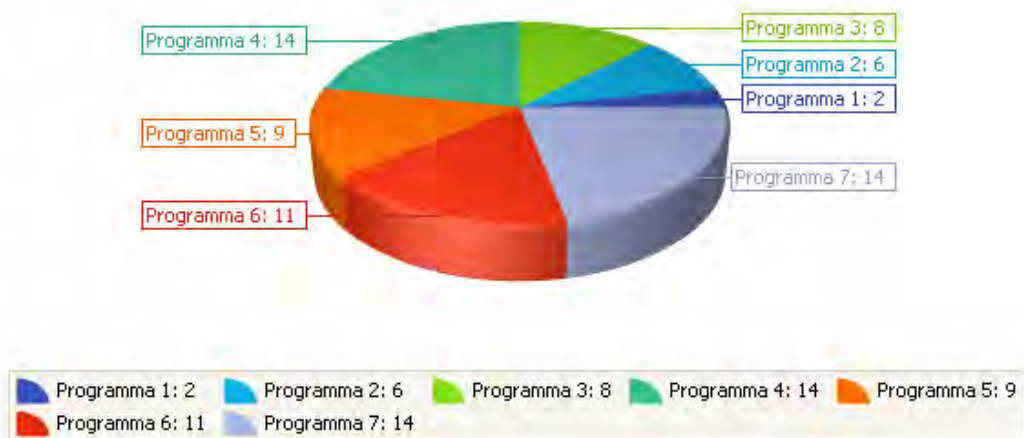
Bedrijfsvoeringsrisico's		Kans van voordoen	Maximaal gevolg	Inschatting benodigde capaciteit
5	Overschrijdingsregeling onderwijs: Er is een juridisch conflict met de schoolbesturen van het bijzonder basisonderwijs over de overschrijdingsuitkering tot 2006.	50%	€ 2,5 miljoen	€ 0,9 miljoen
6	Personeelsformatie SZW: In de Kadernota 2014 is informatie opgenomen over de relatie tussen enerzijds het bestand uitkerings-gerechtigden en anderzijds de omvang van de personeelsformatie van de hoofdafdeling SZW die vanaf 2015 in werking is getreden. Een verdere stijging van het huidige bestand, boven een bepaalde marge, zal een uitbreiding van de personeelsformatie tot gevolg hebben. De kosten daarvan worden niet tot nauwelijks door een rijksbijdrage gedekt.	70%	€ 1,0 miljoen	€ 0,8 miljoen
7	Rechtmatigheid uitgaven Wmo: De wijze van aanlevering van gegevens van derden leiden tot een risico ten aanzien van de vaststelling van rechtmatigheid en juistheid van de uitgaven. <i>NB: Ten laste van de algemene reserve sociaal domein.</i>	50%	€ 2,5 miljoen	€ 0,7 miljoen
8	Kosten pensioenen wethouders: Een lagere rekenrente kan ertoe leiden dat er bijgestort moet worden in de voorziening voor pensioenverplichtingen. De rekenrente van 2,15% gaat in 2016 naar verwachting omlaag, waardoor het financieel nadeel voor de gemeente groter wordt.	80%	€ 1,0 miljoen	€ 0,6 miljoen
9	Beschermd wonen: Centrumgemeente Haarlem is nadeelgemeente in het verdeelmodel voor beschermd wonen. Het budget is ontoereikend voor het bieden van de verplichte continuïteit aan de cliënten die in zorg zijn. In de meicirculaire is een nieuw verdeelmodel toegepast die voor Haarlem nog negatiever uitvalt, waardoor het tekort op beschermd wonen groter is geworden. <i>NB: Ten laste van algemene reserve sociaal domein.</i>	80%	€ 1,0 miljoen	€ 0,6 miljoen
10	Implementatie Omgevingswet: Het voorbereiden van de komst van de Omgevingswet vergt een complex en intensief traject. Daarbij worden diverse risico's onderkend.	50%	€ 1,0 miljoen	€ 0,6 miljoen
Subtotaal 10 risico's met grootste benodigde weerstandscapaciteit				€ 11,7 miljoen
Overige 46 geïdentificeerde risico's				€ 7,5 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve sociaal domein				- € 2,8 miljoen
Af: T.I.v. algemene reserve grondexploitaties				- € 0,4 miljoen
Af: T.I.v. reserve WWB				- € 2,3 miljoen
Totaal benodigde weerstandscapaciteit alle risico's				€ 13,7 miljoen

f. Risico's per programma

Zoals eerder in deze paragraaf aangegeven is de risico-inventarisatie voor de Programmabegroting 2017-2021 voor het eerst per programma gegaan om een betere koppeling tussen de doelstellingen en de risico's te maken.

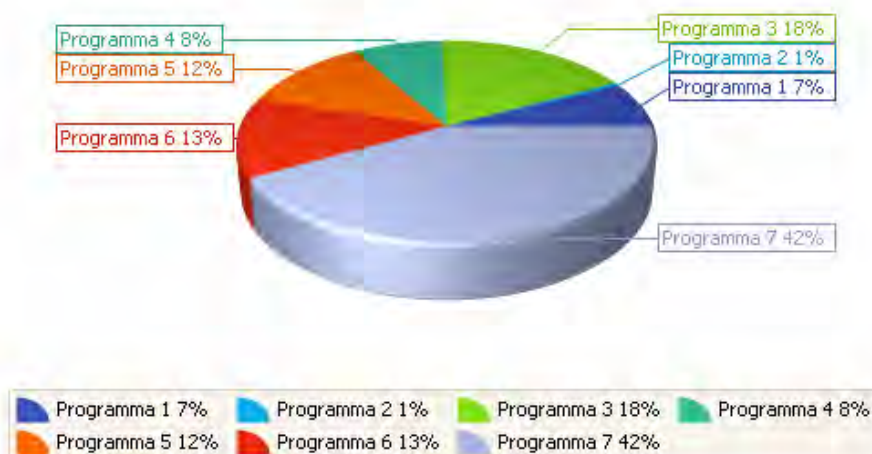
In onderstaande tabel is te zien hoe alle risico's zijn verdeeld over de programma's. Naast de eerder genoemde 56 risico's zijn hier ook de niet-financiële risico's in meegenomen. De meeste risico's doen zich voor in programma 4 en programma 7, bij beide programma's 14 risico's.

Aantal risico's per programma

De invloed van de risico's per programma geeft aan hoeveel procent van de weerstandscapaciteit er per programma vereist is na dekking vanuit de reserves voor grondexploitaties, sociaal domein en WWB. Programma 7 vereist de meeste weerstandscapaciteit (42%). Dit komt voornamelijk door het risico betreffende de mogelijke uitval van ICT-systemen en het risico op een lager te verkrijgen algemene uitkering. Deze twee risico's vereisen al 27% van de totaal benodigde weerstandscapaciteit. De belangrijkste risico's binnen programma 3 hebben betrekking op de Participatiewet, de personeelsformatie SZW en de rijksbijdrage BUIG (samen 14% van de benodigde weerstandscapaciteit). De relatief lage invloed ten opzichte van het aantal risico's in programma 4 geeft aan dat deze risico's lagere kans van optreden en/of verwachte maximale impact hebben in vergelijking met andere programma's. Binnen programma 4 heeft het risico met betrekking tot de invoering van de Omgevingswet het grootste aandeel met 4%.

Invloed per programma

g. Analyse wijziging risico's ten opzichte van de jaarstukken 2015

De benodigde weerstandscapaciteit is met € 2 miljoen gestegen ten opzichte van de jaarstukken 2015. Dit is in hoofdzaak het gevolg van de volgende wijzigingen in het risicoprofiel:

1. Het totale aantal gekwantificeerde (financiële) risico's is toegenomen van 50 naar 56;
2. Het risico voor de invoering van de Omgevingswet is nu gekwantificeerd (€ 1.000.000);
3. De maximale impact van het risico personeelsformatie SZW is met € 500.000 verhoogd;
4. De kans op voordoen van het risico betreffende culturele instelling Hart is toegenomen van 10% naar 50% (€ 1.000.000);
5. De kans op voordoen van het risico betreffende de uitval van ICT is toegenomen van 10% naar 30% (€ 10.000.000).

h. Risicokaart

Risico's waarvan de oorzaken en gevolgen in klassen ingedeeld zijn kunnen geplaatst worden in een risicokaart. De risicokaart geeft inzicht in de spreiding van de risico's naar kans en gevolg. De nummers in de risicokaart corresponderen met de aantallen risico's die zich in het desbetreffende vak van de risicokaart bevinden. Een risico dat in het groene gebied zit, vormt geen direct gevaar voor de continuïteit van de organisatie. Een risico dat een score heeft die in het oranje gebied zit, vraagt om aandacht. Een risico dat een risicoscore heeft die in het rode gebied zit vereist directe aandacht om te voorkomen dat de continuïteit van de organisatie wordt bedreigd.

Maximaal gevolg	$x > €1.000.000$	2	4	4		1
	$€500.000 < x < €1.000.000$	1	2	6	2	2
	$€200.000 < x < €500.000$	2	5	6	1	
	$€50.000 < x < €200.000$	1	3	4	1	
	$x < €50.000$	1	4	1	1	2
		10%	30%	50%	70%	>70%
		Kans				

NB: Hierin zijn de 56 risico's met financieel gevolg opgenomen. De drie risico's in de rode vakken betreffen de Participatiewet (nr. 1 van de top 10 risico's), de kosten pensioenen wethouders (nr. 8 van de top 10) en het beschermd wonen (nr. 9 van de top 10 risico's). Alle andere risico's hebben een kans van voordoen van 70% of minder en/of een maximale financiële impact van minder dan € 1 miljoen.

3.2 Lokale heffingen

3.2.1 Inleiding lokale heffingen

De gemeentelijke heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het Rijk en de algemene uitkering uit het gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. Er zijn twee gemeentelijke heffingen: rechten en belastingen. Bij 'rechten' is sprake van een tegenprestatie van de gemeente en mogen de geraamde opbrengsten niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor de uitoefening van de taak. Dat wil zeggen: niet meer dan honderd procent kostendekkend. Bij 'belastingen' is er geen directe relatie met een prestatie van de gemeente.

Haarlem heeft de uitvoering van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) en het opleggen van de aanslagen en de invordering van onroerende zaakbelasting (OZB), roerende woon- en bedrijfsruimte belasting (RRWB), afvalstoffenheffing, rioolheffing, parkeerbelastingen, precariobelasting (deels), hondenbelasting, toeristenbelasting, reclamebelasting en de heffing Bedrijfsindustriële-zones Waarderpolder (verder genoemd BIZ-heffing) ondergebracht in een gemeenschappelijke regeling, te weten Cocensus. Ook de kwijtscheldingsverzoeken en de afhandeling van bezwaar- en beroepschriften zijn aan Cocensus uitbesteed.

Verder is deze paragraaf aangepast aan de gewijzigde regelgeving van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

3.2.2 Actuele ontwikkelingen

Precariobelasting op kabels en leidingen

Vooruitlopend op de hervorming van het lokaal belastinggebied wil het kabinet de precario op nutsleidingen afschaffen. Dat betekent dat gemeenten geen precariobelasting meer kunnen heffen van nutsbedrijven over netwerken die ze in, op of boven gemeentegrond exploiteren. Minister Plasterk (BZK) heeft daarvoor een wetsvoorstel ingediend bij de Tweede Kamer.

Overgangsrecht

Gemeenten krijgen maximaal tien jaar de tijd om de effecten van hun inkomensderving op te vangen. Het overgangsrecht geldt alleen voor gemeenten die in 2015 precariobelasting hebben geheven. Gemeenten mogen maximaal het tarief in rekening brengen dat geldig was op 10 februari 2016, de datum waarop minister Plasterk het wetsvoorstel aankondigde. De minister wil daarmee voorkomen dat de tarieven en het aantal gemeenten dat precario heft verder stijgt. Voor Haarlem betekent dit in de praktijk dat in ieder geval nog tot en met 2026 precario kan worden geheven tegen het tarief van 2016, tenzij er voorstellen voor verruiming van het belastinggebied worden vastgesteld, die voorzien in een ander tijdstip van afschaffing.

Verruiming lokaal belastinggebied

Het kabinet heeft in een brief aan de Tweede Kamer bouwstenen gegeven voor een hervorming van het lokaal belastinggebied. Verschuiving van rijks- naar gemeentebelastingen zou op de agenda van het volgende kabinet moeten staan. De bouwstenen passen bij het streven van de VNG naar meer financiële flexibiliteit voor

gemeenten. Deze liggen in lijn met de aanbevelingen die de commissie Financiële ruimte voor gemeenten (commissie-Rinnooy Kan) vorig jaar deed in het rapport 'Bepalen betekent betalen' Hierover is de raad al eerder afzonderlijk geïnformeerd ([2015/329842](#)).

3.2.3 Het beleid ten aanzien van de lokale belastingen

Algemeen

Het belastingbeleid in Haarlem is gebaseerd op twee uitgangspunten: kostendekkendheid voor rechten en inflatieaanpassing voor belastingen. Voor 2017 wordt voor belastingen een inflatie aangehouden van 1%, conform de uitgangspunten Programmabegroting 2017-2021 van de Kadernota 2016. Voor heffingen geldt bovendien dat een compensatie pas mogelijk is als die binnen de grenzen van Kostendekkendheid blijft, maar de belastingvoorstellen worden pas in december 2016 (voorafgaand aan het begrotingsjaar 2017) vastgesteld.

Naast deze algemene uitgangspunten van het tarievenbeleid is in het coalitieprogramma Haarlem 2014-2018 Samen Doen! vastgelegd dat de gemeentelijke belastingen, behalve inflatie, niet worden verhoogd.

Gemeentelijke belastingen

Belastingen hebben een algemeen karakter. Een directe relatie tussen de belasting en de gemaakte kosten van de gemeente is in het algemeen niet aanwezig. Uitgangspunt bij het vaststellen van de belastingtarieven is dat deze trendmatig worden verhoogd met de verwachte inflatie. In overeenstemming met de besluitvorming bij de Kadernota 2015 is in de Programmabegroting 2017-2021 voor de belastingen rekening gehouden met een inflatiepercentage van 1%.

Onroerende Zaakbelastingen (OZB)

De grondslag voor de OZB wordt gevormd door de waarde van het onroerend goed, die jaarlijks wordt vastgesteld (de zogenoemde herwaardering). Haarlem hanteert het uitgangspunt dat de gemiddelde waardestijging (of daling), die voortvloeit uit de herwaardering, wordt gecompenseerd door een evenredige tariefsverlaging (of evenredige tariefsverhoging). Daarmee bereikt de gemeente dat waardemutaties niet leiden tot een wijziging in de totale opbrengst, maar slechts tot individuele verschillen in aanslagen. Dat is bijvoorbeeld het geval als de waarde van een woning meer of juist minder is gestegen dan het Haarlemse gemiddelde. Dan levert de herwaardering een voordeel of juist een nadeel voor de eigenaar op.

De WOZ-waarden voor het belastingjaar 2017 worden gebaseerd op het prijspeil 1 januari 2016. Deze waarden zijn in november 2016 bekend.

Conform de besluiten bij de Kadernota 2016 is rekening gehouden met een stijging van het tarief voor OZB-woningen en het tarief voor de gebruiker OZB niet-woningen met 1% inflatiecorrectie.

Het tarief voor eigenaren niet-woningen stijgt met 3,5%, te weten 1% inflatiecorrectie en 2,5% vanwege invulling van de resterende bezuinigingstaakstelling. Het gebruikerstarief wordt uitsluitend met 1% inflatie verhoogd.

Roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting (RWWB)

Eigenaren en gebruikers van onroerend goed betalen gemeentelijke belastingen in de vorm van de OZB. Eigenaren en gebruikers van roerende woon-en bedrijfsruimten (zoals woonboten en woonwagens) kennen een gelijke belasting in de vorm van RWWB. Het tarief van die belasting is wettelijk bepaald gelijk aan het tarief van de OZB.

Hondenbelasting

Onder de naam 'hondenbelasting' heft de gemeente een belasting op het houden van honden binnen de gemeente. Belastingplichtig is de houder van de hond. Het aantal honden is bepalend voor de opbrengst van de belasting. Het tarief en de opbrengst worden geïndexeerd met 1%.

Toeristenbelasting

Onder de naam 'toeristenbelasting' wordt een directe belasting geheven voor het houden van verblijf met overnachting binnen de gemeente tegen een vergoeding in welke vorm dan ook door personen die niet als ingezetene met een adres in de gemeente in de basisregistratie personen zijn ingeschreven.

Belastingplichtig is degene die gelegenheid biedt tot verblijf. Voor passagiersschepen en riviercruiseschepen zijn vrijstellingen opgenomen.

Hoteleigenaren hebben aangegeven een jaarlijkse kleine verhoging van de tarieven aan inflatie niet wenselijk te vinden. Zij hebben de voorkeur gegeven aan een forsere verhoging ineens, die voor vier jaar vastligt. Op voorstel van de hoteleigenaren is bij de vaststelling van de Haarlemse belastingvoorstellen voor 2015 vastgelegd, de tarieven toeristenbelasting voor de jaren 2015 t/m 2018 vast te stellen op € 3,25 en € 1,35 voor een overnachting op een camping. Vanaf 2019 zal gekeken worden naar een nieuwe tariefaanpassing die in lijn ligt met beleidsuitgangspunten en inflatie.

Precariobelasting

De gemeente heft precariobelasting voor het hebben van voorwerpen op, boven en onder gemeentegrond. Daarbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen het heffen van precario op kabels en leidingen en overige precario. Vanwege een gewenste vereenvoudiging van de precarioverordening wordt een nieuwe precarioverordening voor 2017 vastgesteld en een nieuwe precarioverordening op ondergrondse kabels en leidingen.

Parkeerbelasting

In de begroting 2017 is een stijging van de parkeeropbrengsten van € 310.000 voorzien ten opzichte van 2016. Hiervan wordt € 100.000 ingevuld doordat de parkeerbaten met ingang van 2015 structureel hoger zijn dan begroot. Dit is besloten bij de Kadernota 2016. Een toename van € 210.000 aan parkeerbaten dient te worden gerealiseerd door hogere parkeertarieven. Dit is een toename van ongeveer 1,17%, wat wil zeggen dat de tarieven gemiddeld met dat percentage moeten stijgen.

Deze stijging wordt gerealiseerd door de tarieven voor betaald parkeren op straat met 2,8% te verhogen. De tarieven voor vergunningen blijven ongewijzigd ten opzichte van 2016. In een separaat collegebesluit worden de garagetarieven met 0,7% verhoogd.

Reclamebelasting

Er is een reclamebelasting voor de binnenstad en voor de Cronjéstraat ingevoerd op verzoek van de ondernemers in die gebieden. De hiervoor opgerichte ondernemersfondsen beheren de netto-baten die uit de belasting voortvloeien voor promotie.

Het tarief in de binnenstad wordt bepaald door de grootte van de reclame en het tijdvak van de reclame (een zogenaamde tijdvakbelasting). De tarieven worden in 2017 verhoogd met 1%. Het tarief in de Cronjéstraat is een vast bedrag van € 600 per vestiging. Dit tarief blijft gehandhaafd.

BIZ-heffing

Per 21 juli 2011 is de verordening Bedrijven Investerings-zone Waarderpolder 2012-2016 vastgesteld ([2011/145888](#)). Deze heffing genereert inkomsten waaruit het ondernemersfonds voor de Waarderpolder gesubsidieerd wordt ten behoeve van het tot stand komen van een collectieve beveiliging van de Waarderpolder. Per 1 januari 2015 is de Wet op de bedrijfsinvesteringszones in werking getreden ter vervanging van de oorspronkelijke experimentele wet. Dit betekent dat de heffing ook na 2016 kan worden voortgezet, mits er voldoende animo is. Dat moet blijken uit een draagvlakmeting die wordt uitgevoerd.

3.2.4 Het beleid ten aanzien van de gemeentelijke rechten

Gemeentelijke rechten

Onder de naam rechten heft de gemeente tarieven voor diverse typen gemeentelijke dienstverlening. Bij rechten is sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten van de gemeente voor uitoefening van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst of degene voor wie de dienst is verleend.

Om die relatie tussen kosten en te verhalen opbrengsten transparant te maken heeft de VNG modellen ontwikkeld voor de afvalstoffen- en rioolheffing, de leges en de lijkbezorgingsrechten. Deze worden in Haarlem toegepast. De kostenonderbouwing van deze heffingen is bijgevoegd in bijlage 5.11 van deze begroting. Daarnaast vereisen de nieuwe regels van het BBV dat in deze paragraaf inzichtelijk wordt gemaakt op welke wijze de kostendekkendheid wordt berekend. Omdat volgens diezelfde regels de kosten van overhead niet meer over de producten worden verdeeld, maar naar één beleidsveld overhead als onderdeel van programma 7, wordt in deze paragraaf eveneens inzichtelijk gemaakt op welke wijze de kosten van overhead in de tariefstelling verdisconteerd worden. Dit overzicht is opgenomen in paragraaf 3.2.5 Berekening kostendekkendheid rechten.

Rioolheffing

De kosten die de gemeente maakt als uitloeijsel van de watertaken worden verhaald op burgers en bedrijven via een zogenaamde rioolheffing. In 2009 is de nieuwe rioolheffing ingevoerd op basis van de Wet verankering en bekostiging van gemeentelijke watertaken. De kosten die uit die watertaken voortvloeien (op het gebied van afvalwaterinzameling, afvalwatertransport en afvoer van overtollig regen- en grondwater) zijn berekend in het Verbreed Gemeentelijke RioleringsPlan (VRGP) 2014-2017 ([2013/416279](#)) dat door de raad is vastgesteld.

De investeringen die hieruit voortvloeien leiden tot een stijging van de kapitaallasten die worden doorberekend in de tarieven. Op basis van het coalitieprogramma is het kader dat de

rioolheffing 100% kostendekkend is. Aan de kosten van rioolheffing wordt 31% van de kosten van straatvegen, de BTW en de heffingskosten van Cocensus toegerekend. Als heffingsgrondslag is gekozen voor de eigenaar van een perceel dat direct of indirect is aangesloten op de gemeentelijke riolering.

Afvalstoffenheffing

Onder de naam afvalstoffenheffing wordt een recht geheven van degene die in de gemeente feitelijk gebruik maakt van een perceel, waarvoor de gemeente op grond van de Wet milieubeheer, een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen heeft. Op basis van het coalitieprogramma is het kader dat de afvalstoffen 100% kostendekkend is. De kosten van kwijschelding zijn hierin verdisconteerd, evenals 31% van de kosten van straatvegen, de BTW en de heffingskosten van Cocensus. De heffing wordt geheven van degene die gebruik maken van een perceel ten aanzien waarvan krachtens de artikelen 10.21 en 10.22 van de Wet milieubeheer een verplichting tot het inzamelen van huishoudelijke afvalstoffen geldt. In tarief wordt onderscheid gemaakt naar één- en meerpersoonshuishoudens. Zoals bij de Kadernota 2016 is besloten daalt de korting op het tarief voor éénpersoonshuishoudens van 40% naar 34%. Daarnaast zijn de kosten van Spaarnelanden gedaald en valt € 600.000 van de egalisatievoorziening afvalstoffenheffing vrij ten gunste van de tarieven voor 2017. Tegenover deze voordelen is rekening gehouden met indexatie van de lasten en de invoering van fase 1 van SPA conform de Kadernota 2016.

Leges

Onder de naam leges worden rechten geheven voor door het gemeentebestuur verstrekte diensten of voor het verrichten van handelingen ten behoeve van een aanvraag van een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De legesverordening kent drie titels, te weten algemene dienstverlening, dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning en dienstverlening vallend onder de Europese dienstenrichtlijn. Leges kennen een vorm van kruissubsidiëring. Dat wil zeggen dat niet iedere individuele dienstverlening kostendekkend is (kan meer of minder zijn), maar dat in een cluster van diensten (in leges titel genoemd) in totaliteit niet meer dan 100% kostendekkend is. De nieuwe regels van het BBV verplichten wel inzicht te geven in de mate van kruissubsidiëring. Dit inzicht kan worden verschaft door de mate van kostendekkendheid per hoofdstuk weer te geven. Binnen de titel algemene dienstverlening zijn bijvoorbeeld reisdocumenten en rijbewijzen hoofdstukken. Deze informatie is opgenomen in paragraaf 3.2.5. Het kader is dat de legestarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd, voor zover tarieven niet aan een wettelijk maximum zijn verbonden. Als uitvloeisel van de bezuinigingstaakstelling worden de tarieven, conform de Kadernota 2016, met 1,75% boven inflatie verhoogd. De bouwleges zijn niet geïndexeerd, omdat het tarief is gebaseerd op de bouwkosten (die naar verwachting ook met inflatie stijgen).

Begraafrechten

Onder de naam begraafrechten worden rechten geheven voor het gebruik van de begraafplaats en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaats. De rechten worden geheven van degene die de dienst aanvraagt.

Het kader is dat de tarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd. Als uitvloeisel van de bezuinigingstaakstelling worden de tarieven, conform de Kadernota 2016, met 1,75% boven inflatie verhoogd.

Havengeld

Onder de naam havengeld worden rechten geheven ter zake van het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde gemeentewateren of van andere voor de openbare dienst bestemde werken of inrichtingen, die in beheer of onderhoud zijn bij de gemeente. Havengeld rechten worden geheven van de schipper, de reder, de eigenaar van het vaartuig, degene die het schip heeft gecharterd of degene die als vertegenwoordiger van één van dezen optreedt. Het kader is dat de tarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd. Als uitvloeisel van de bezuinigingstaakstelling worden de tarieven, conform de Kadernota 2016, met 1,75% boven inflatie verhoogd.

Marktgelden

Onder de naam marktgelden worden rechten geheven voor het gebruik of genot van een standplaats op de daarvoor aangewezen marktterreinen of op andere voor de openbare dienst bestemde plaatsen voor het uitoefenen van de markthandel en daarmee verband houdende handelingen en/of het gebruik van verstrekte hulpmiddelen. Marktgeld wordt geheven van de vergunninghouder c.q. aan wie incidenteel toestemming is verleend om extra ruimte in te nemen. Het kader is dat de tarieven jaarlijks met inflatie worden verhoogd.

3.2.5 Berekening kostendekkendheid rechten

In deze paragraaf is de onderbouwing van de kostendekkendheid weergegeven. De directe kosten worden rechtstreeks aan een product ontleend. Als niet alle kosten van een product betrekking hebben op de kosten die via de heffing verhaald kunnen worden, wordt een percentage daarvan genomen. De indirecte kosten hebben betrekking op de toerekening van de kosten van overhead en eventueel BTW.

Daartoe geeft de BBV twee keuzes, te weten een systematiek op basis van personeelslasten en een systematiek op basis van de omvang van producten (of een combinatie daarvan).

Tot en met 2016 werden personeelslasten op basis van uurtarieven verdeeld, inclusief overhead. In de nieuwe BBV worden de kosten van overhead centraal geraamd op het beleidsveld overhead, maar de BBV staat wel toe de kosten van overhead door te berekenen aan de heffingen, anders ondervinden de gemeenten een flink nadeel van deze wijziging.

In Haarlem is gekozen voor een systematiek van personeelslasten, omdat de doorbelasting van overhead naar heffingen met name op personeelslasten betrekking heeft en deze systematiek dus het beste aansluit bij de werkelijke kosten. In deze benadering worden de kosten van overhead volledig omgeslagen naar rato van de personele kosten (inclusief inhuur) van het product. Dit wordt voor alle rechten uniform toegepast:

$$\frac{(\text{personeelslasten product (incl. inhuur)} / \text{totale personeelslasten (incl. inhuur) van alle producten (exclusief overhead)}) \times \text{personeelslasten taakveld overhead}}{\text{product}} = \text{opslag overhead}$$

De netto-kosten van overhead bedragen in 2017, naar de nieuwe regels van het BBV, afgerond € 44.093.000. Het totale aantal productieve uren (exclusief overhead) is berekend op 856.858 uren.

De door te belasten overhead naar de kostendekkende rechten bedraagt
 $\text{€ } 44.093.000^1 / 856.858 \text{ uur} = \text{€ } 51,46 \text{ per uur}$

¹ Dit bedrag wijkt €1.035.000 af van de netto lasten van overhead op programma 7, omdat daar de (door te belasten) lasten van overhead naar de investeringen zijn gesaldeerd.

1. Rioolheffing

Verwachte kosten

De gemeente is wettelijk verplicht om haar zorgplichten voor afval-, hemel- en grondwater na te komen. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 11,6 miljoen aan kosten te maken om deze zorgplichten na te komen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product openbare ruimte ondergronds (€ 9,1 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van het uitgebreid gemeentelijk rioleringsplan, waarin wettelijke gemeentelijke watertaken zijn vastgelegd op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater. Daarnaast wordt € 1,2 miljoen aan kosten geraamd op het product afvalinzameling en reiniging aan taken die verband houden met het schoonhouden en vegen van straten. Dit voorkomt dat de riolering belast wordt met vuil dat tot verstoppingen en extra kosten leidt. Ook worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 155.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin. De kosten die gemaakt worden voor heffing, invordering en afdoening van bezwaar- en beroepschriften worden geraamd op € 211.000. Tenslotte worden de BTW-lasten geraamd op bijna € 1 miljoen.

Rioolheffing	% in heffing	x € 1.000	
Kosten product openbare ruimte ondergronds	100%	9.092	
Kosten product afvalinzameling en reiniging (aandeel kosten straatvegen)	31%	1.213	
Inkomsten product openbare ruimte ondergronds		-/- 70	
Netto directe kostenproducten		10.235	
Toe te rekenen kosten			
Opslag overhead (3.011 x € 51,46)		155	
Toerekening BTW		987	
Kosten heffing en invordering Cocensus	14%	211	
Totale kosten		11.588	100%
Opbrengst heffingen		11.587	
Dekking			100%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 228a van de Gemeentewet een rioolheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing volledig kostendekkend. Dat wil zeggen dat er geen algemene middelen voor de riolering worden ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Riolering	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	12.691	12.681	11.587
Lasten totaal	13.058	12.681	11.588
Kostendekkendheid	97%	100%	100%

2. Afvalstoffenheffing

Verwachte kosten

De gemeente heeft een wettelijke inzamelplicht voor het afval van huishoudens. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 20,5 miljoen aan kosten te maken om deze zorgplichten na te komen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product afvalinzameling en reiniging (€ 16 miljoen). De kosten worden gemaakt voor het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van huishoudelijk afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder. Omdat ook de kosten van straatvegen op dit product worden verantwoord, worden niet alle kosten van het product toegerekend, maar voor 85%.

Door het straatvegen wordt restvuil ingezameld dat bijdraagt aan een afvalvrije openbare ruimte. Daarom worden deze kosten voor 31% gedeelte toegerekend aan de afvalstoffenheffing, te weten € 1,2 miljoen.

Ook worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 144.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Van het product belastingen worden de kosten die gemaakt worden voor heffing, invordering en afdoening van bezwaar- en beroepschriften, geraamd op € 350.000, alsmede de kosten van kwijtschelding van € 1.230.000. Tenslotte worden de BTW-lasten geraamd op ruim € 3,3 miljoen.

Afvalstoffenheffing	% in heffing	x € 1.000
Kosten product afvalinzameling- en reiniging	85%	16.096
Kosten product belastingen (kwijtschelding)		1.230
Inkomsten: onttrekking aan egaliseringsreserve		-/- 600
Netto directe kostenproducten:		16.727
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (2.790 uur x € 51,46)		144
Toerekening BTW		3.327
Kosten heffing en invordering Cocensus		351

Totale kosten	20.548	100%
Opbrengst heffingen	19.975	
Overige opbrengsten	573	
Dekking		100%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 15.33 van de Wet milieubeheer voor de inzameling van het afval van huishoudens een afvalstoffenheffing invoeren. Deze mag maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing volledig kostendekkend. Dat wil zeggen dat er geen algemene middelen voor de afvalstoffenheffing worden ingezet.

(bedragen x € 1.000)			
Afvalstoffenheffing	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	21.280	20.369	20.548
Lasten totaal	21.280	20.369	20.548
Kostendekkendheid	100%	100%	100%

3. Leges

Gemeenten heffen leges om specifieke taken, die op aanvraag worden geleverd, te bekostigen. De opbrengsten uit de heffing van leges worden gebruikt om de kwaliteit van de verstrekking te waarborgen en om personeels-, huisvesting- en materiaalkosten te dekken. De opbrengst uit de leges mag de totale kosten niet overtreffen. Met andere woorden: een gemeente kan geen winst maken op de diensten die zij levert.

Dit geldt voor het totaal van deze specifieke dienstverlening. Een enkelvoudige dienst als het verstrekken van een paspoort kan minder kostendekkend zijn dan bijvoorbeeld leges voor een huwelijksvoltrekking. Om meer inzicht in deze vorm van kruissubsidiëring te krijgen is nu in de BBV opgenomen dat dit, zoveel als mogelijk, per cluster van dienstverlening inzichtelijk wordt gemaakt. Als clusters van dienstverlening worden de hoofdstukken in de leges verordening genoemd.

Om aan dat voorschrift te voldoen is per hoofdstuk (of een combinatie van hoofdstukken, als dit praktisch is), de mate van kostendekkendheid inzichtelijk gemaakt.

De opstelling van de cijfers is in lijn met het nieuwe wettelijke kader. De spelregels zijn vastgelegd in het recentelijk gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Omdat de aanpassingen in het BBV van recente datum zijn, dienen de cijfers met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden. De gemeentelijke administratie is nog niet op alle punten ingericht om de conform het BBV vereiste informatie te genereren. Dat vergt tijd: er is hiervoor inmiddels een verbetertraject gestart zodat dit bij de volgende programmabegroting wel te leveren is.

Leges algemene dienstverlening

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten die voor specifieke taken worden geleverd doorrekenen aan de aanvrager van deze diensten in de vorm van leges. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de

kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 5,8 miljoen aan kosten te maken om deze specifieke dienstverlening aan te kunnen bieden. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product dienstverlening (€ 3,6 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 1 van de legesverordening (algemene diensten). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 2,2 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Leges algemene dienstverlening	% in heffing	x € 1.000
Kosten product dienstverlening	65%	3.651
Netto directe kostenproducten		3.651
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (42.247 uur x € 51,46)		2.174
Totale kosten		5.826 100%
Opbrengst heffingen		3.863
Dekking		66%

Om de mate van kruissubsidiëring binnen de algemene leges inzichtelijk te maken, zijn conform de nieuwe regels van het BBV, de baten en lasten van de afzonderlijke onderdelen van de algemene leges geraamd. Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

(bedragen x €1.000)

Onderbouwing kostendekkendheid naar hoofdstuk legesverordening							
Leges verordening	lasten product	Overhead	totaal lasten	Leges	Andere baten	totaal baten	Kostende k-kendheid
Algemene dienstverlening							
1. Burgerlijke stand	189	156	345	-323		-323	93%
2. Reisdocumenten	1.904	934	2.738	-1.980		-1.981	72%
3. Rijbewijzen	663	536	1.191	-730		-730	61%
4, 6 en 7 GBA, verstrekking Wbp en bestuursstukken	566	238	804	-445		-445	55%
9. Ov. Publiekstaken	209	88	297	-190		-190	64%
11 en 12 Huisvesting- en leegstandswet	53	53	106	-76		-76	71%
14, 16, 18 en 20 APV vergunningen en telecommunicatie	101	101	202	-76		-76	37%
19 Verkeer en vervoer	66	68	134	-43		-43	32%
Totaal	3.651	2.174	5.826	3.864		3.863	66%
18.a Havendienst (leges t.g.v. product havendienst)	55	60	115	-106		-106	93%

nr. 1 t/m 9 betreft product dienstverlening.

nr. 11 t/m 19 betreft product integrale dienstverlening en maatwerkvoorzieningen algemeen.

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen: De uren inzet is geraamd op de genoemde producten. Conform de uniforme verdeelsleutel wordt € 51,46 per uur toegerekend voor overhead. De praktijk leert dat 65% van de uren van het klantcontactcentrum als verhaalbare dienstverlening kan worden aangemerkt. De overige 35% betreft algemene niet verhaalbare dienstverlening die dus in de cijferopstelling ook niet als lasten worden meegenomen.

Hoofdstuk 1. Burgerlijke stand: betreft de baten en lasten verbonden aan het voltrekken van huwelijken. De uren zijn op basis van ervaringscijfers uit het verleden ingepland: 8% van de geraamde ureninzet van het klantcontactcenter is vervolgens aan deze dienst gerelateerd.

Hoofdstuk 2 tot en met 9 (exclusief hoofdstuk 8 vastgoedinformatie). De overige 92% van de geraamde uren van het klantcontactcentrum wordt ingezet voor de diensten die in bovenstaand overzicht zijn verantwoord onder 2 tot en met 9 (exclusief 8 vastgoedinfo). Het betreft hier verstrekkingen van burgerzakenproducten die bij benadering dezelfde ureninzet per product vragen. De op het product dienstverlening geraamde uren zijn gelet hierop in deze kostenonderbouwing verder uitgesplitst op basis van de geraamde omzet per burgerzakenproduct.

Hoofdstukken 4, 6 en 7: Dit betreffen de legesproducten die te maken hebben met uittreksels en inlichtingen uit de gemeentelijke administraties. Om die reden is de onderbouwing van deze hoofdstukken gecombineerd.

Hoofdstuk 8: Vastgoedinformatie kan vervallen, omdat daar in de praktijk geen leges meer voor in rekening wordt gebracht, omdat informatie beschikbaar is in de vorm van ruimtelijke plannen of als open data.

Hoofdstuk 9: De baten en lasten van naturalisaties zijn hier geraamd.

Ad. 9. Bij hoofdstuk 9 zijn de baten en lasten van naturalisaties verantwoord.

Ad. 11 en 12. Onder deze hoofdstukken worden de werkzaamheden verantwoord die samenhangen met verstrekkingen op basis van de Huisvestingswet en de Leegstandswet (bijvoorbeeld verstrekken huisvestingsvergunning of vergunning tijdelijke verhuur).

Ad. 14, 16 en 20: Voor een aantal activiteiten zijn vergunningen vereist. Denk bijvoorbeeld aan standplaatsvergunningen, loterijvergunningen en collectevergunningen. De kosten en opbrengsten die verbonden zijn aan het verstrekken hiervan zijn bij deze hoofdstukken verantwoord. Bij de kosten gaat het om de ureninzet van ambtelijk personeel.

Ad. 18. Wanneer een kabel- of waterleidingsbedrijf werkzaamheden uitvoert of laat uitvoeren waarvoor de grond moet worden geroerd, doet de aannemer een aanvraag voor een vergunning of een melding (afhankelijk van de omvang van het werk/de opbreking). De kosten die hiermee gemoeid zijn, betreffen de inzet van ambtelijke uren.

Ad. 18a , 19 en 20. Baten en lasten voor respectievelijk het afgeven/wijzigen/op zeggen enz. van ligplaatsvergunningen en andere specifieke verkeer gerelateerde vergunningen.

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet en de artikelen 2, 2^e lid, en 7 van de Paspoortwet leges heffen voor verstrekte diensten en voor handelingen ten behoeve van een aanvraag van een Nederlandse identiteitskaart of een reisdocument. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de leges voor algemene dienstverlening 66% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 34% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

(bedragen x € 1.000)

Leges algemene dienstverlening	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	3.268	3.183	3.863
Lasten totaal	4.651	4.604	5.826
Kostendekkendheid	70%	69%	66%

Leges fysieke leefomgeving

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten, die voor specifieke taken worden geleverd, doorrekenen aan de aanvrager van deze diensten in de vorm van leges. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 3,9 miljoen aan kosten te maken om deze specifieke dienstverlening aan te kunnen bieden. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product integrale handhaving en de daaraan toegerekende kosten (€ 3,5 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 2 van de legesverordening (fysieke leefomgeving, zoals de Wabo). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 2 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Leges fysieke leefomgeving	% in heffing	x € 1.000
Kosten product integrale vergunning en handhaving		
Kosten software		50
Uren handhaving bebouwde omgeving		1.525
Afgeleide producten:		
Uren KCC en procesondersteuning (product dienstverlening)		230
Uren ruimtelijk beleid (product ruimtelijke ontwikkeling)		81
Uren Geo basis administratie (product dienstverlening)		57
Uren Milieu (product milieu)		25
Netto directe kostenproducten		1.968
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (38.457 uur x 51,46)		1.979
Totale kosten		3.947
Opbrengst heffingen		3.496
Dekking		89%

De hoofdstukken onder deze titel betreffen de dienstverlening die nodig is om omgevingsvergunningen af te geven, te wijzigen, enzovoort. Om die reden is het niet mogelijk de baten en lasten in aparte hoofdstukken verder te specificeren en wordt daarom als één geheel gepresenteerd. Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

(bedragen x €1.000)

Onderbouwing kostendekkendheid naar hoofdstuk legesverordening							
Leges verordening	lasten product	Overhead	totaal lasten	Leges	Andere baten	totaal baten	Kostendek kendheid
Fysieke leefomgeving							
3. Omgevingsvergunning							
6. Overschrijving omgevingsvergunning							
7. Wijziging omgevingsvergunning							
8. Bestemmingswijzigingen							
10. Overig							
Totaal	1.968	1.988	3.947	-3.496		-3.496	89%

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen: De ureninzet is geraamd op integrale vergunningverlening en handhaving. Daarnaast wordt er per uur € 51,46 toegerekend inzake overhead. De praktijk leert dat 75% van de uren als verhaalbare dienstverlening kan worden aangemerkt. De overige 25% betreft algemene niet verhaalbare dienstverlening die dus in de cijferopstelling ook niet als lasten worden meegenomen.

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet leges heffen voor verstrekte diensten. De leges mag maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de leges voor algemene dienstverlening 89% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 11% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

(bedragen x € 1.000)

Leges fysieke leefomgeving	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	2.660	3.421	3.496
Lasten totaal	2.840	4.383	3.947
Kostendekkendheid	94%	78%	89%

Leges Europese dienstenrichtlijn

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten die voor specifieke taken worden geleverd doorrekenen aan de aanvrager van deze diensten in de vorm van leges. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 0,6 miljoen aan kosten te maken voor diensten die voortvloeien uit de Europese dienstenrichtlijn. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke lasten direct wordt geraamd op het product integrale dienstverlening en handhaving (€ 0,5 miljoen). De kosten worden gemaakt voor de uitvoering van diensten die zijn genoemd in titel 3 van de legesverordening (leges vallend onder de Europese dienstenrichtlijn). Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 0,7 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Leges vallend onder de Europese dienstenrichtlijn	% in heffing	x € 1.000
Kosten product integrale vergunning en handhaving	75%	279
Netto directe kostenproducten:		279
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (5.421 uur x € 51,46)		279
Totale kosten		558 100%
Opbrengst heffingen		209
Dekking		37%

Om de mate van kruissubsidiëring binnen de algemene leges inzichtelijk te maken, zijn conform de nieuwe regels van het BBV, de baten en lasten van de afzonderlijke onderdelen van de leges fysieke leefomgeving geraamd. Omdat niet op een dergelijk gedetailleerd niveau tijd wordt geschreven, zijn de kosten toegerekend op basis van een genormeerde tijdsbesteding van een dienst.

(bedragen x €1.000)

Onderbouwing kostendeckendheid naar hoofdstuk legesverordening							
Leges verordening	lasten product	Overhead	totaal lasten	Leges	Andere baten	totaal baten	Kostendeckendheid
Dienstenrichtlijn							
1. Horeca	115	115	230	-87		-87	37%
2. Evenementen en markten	10	10	20	-7		-7	37%
3, 4 en 6 Prostitutiebedrijven, grow-, smart- en headshops en brandbeveiligings-verordening	10	10	20	-7		-7	37%
7. Kinderopvang	144	144	290	-108		-209	37%
Totaal	279	279	560	-209		-209	37%

Ter toelichting op bovenstaande onderbouwing:

Algemeen: De ureninzet is geraamd op het product integrale vergunning en handhaving. Daarnaast wordt er per uur € 51,46 toegerekend inzake overhead.

De hoofdstukken onder deze titel betreffen de afgifte van een aantal specifieke vergunningen. De hoofdstukken 3,4 en 6 betreffen qua aantallen kleine hoofdstukken met een vergelijkbare ureninzet die om die reden zijn samengevoegd. Ervaring leert dat bij deze vergunningen 75% van de lasten verhaalbaar is. De urentoerekening is op basis van ervaringscijfers gedaan (zelfde verdeelsleutel als voorgaande jaren).

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 156, eerste en tweede lid, aanhef en onderdeel h, en 229 eerste lid, aanhef en onderdeel b, van de Gemeentewet leges heffen voor verstrekte diensten. De leges mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de leges voor algemene dienstverlening 37% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 63% van de kosten uit algemene middelen worden gedekt.

(bedragen x € 1.000)

Leges Europese dienstrichtlijn	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	350	972	209
Lasten totaal	1.247	1.206	558
Kostendekkendheid	28%	81%	37%

Bij de belastingvoorstellen 2016 ([2015/463997](#)) is toegelicht dat de leges voor parkeervergunningen zijn opgenomen in het tarief van de parkeervergunning. De kostendekkendheid wijkt hierdoor fors af ten opzichte van de oorspronkelijke raming.

4. Begraafrechten

De begraafrechten worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. De verschillende rechten dragen zowel kenmerken van gebruik- als genotsretributies in zich en op sommige punten hebben de rechten kenmerken van leges. Gebruiksretributies worden geheven voor het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde gemeentebezittingen, -inrichtingen of -werken, zoals het gebruik van een aula. Genotsretributies zijn rechten ter zake van het genot van door of vanwege de gemeente verleende diensten, zoals begraven. Sommige rechten, zoals het recht voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor het verlenen van een vergunning voor een grafmonument hebben het karakter van leges. Daardoor zijn alle heffingen voor het gebruik van de begraafplaats en/of het crematorium en voor de daarmee samenhangende diensten in één verordening geregeld.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van begraven, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen aan de aanvrager van deze diensten in de vorm van begraafrechten. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 1,3 miljoen aan kosten te maken voor diensten die voortvloeien uit de exploitatie van de gemeentelijke begraafplaatsen. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat de gemeentelijke lasten direct worden geraamd op het product begraafplaatsen (€ 1,3 miljoen). De kosten betreffen de exploitatie van de begraafplaatsen. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 433.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Begraafrechten	% in heffing	x € 1.000
Kosten product begraafplaatsen	100%	950
Netto directe kostenproducten:		950
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (14.877 x 51,45)		766
Totale kosten		1.716 100%
Opbrengst heffingen		916
Overige opbrengsten		30
Dekking		55%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 229 eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet de kosten in rekening brengen bij de aanvrager op basis van een vastgestelde verordening begraafrechten. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 55% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 45% vanuit de algemene middelen aan de dienstverlening begraven wordt ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Begraafrechten	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	936	907	946
Lasten totaal	1.574	1.345	1.716
Kostendekkendheid	61%	67%	55%

Het lagere dekkingspercentage voor 2017 wordt veroorzaakt door de gewijzigde kostentoerekening van overhead ingevolge de BBV.

5. Havengelden

Havengelden worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Havengelden worden geheven ter dekking van de kosten van het gebruik van waterwegen en havens, maar ook voor het draaien van bruggen, het schutten van sluizen of het gebruik van faciliteiten op de wal. Heffingsmaatstaven zijn onder meer lengte van een vaartuig, of tonnage van een vaartuig, al dan niet in combinatie met een verblijfsduur.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van havendiensten, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen aan de gebruiker van deze diensten in de vorm van havengelden. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 2,5 miljoen aan kosten te maken voor het gebruik en onderhoud van de haven. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt de gemeentelijke lasten direct worden geraamd op het product havendienst (€ 1,4 miljoen). De kosten betreffen de exploitatie van de haven. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van €

1,1 miljoen. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Havengelden	% in heffing	x € 1.000
Kosten product havendienst	100%	1.449
Netto directe kostenproducten:		1.449
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (21.006 uren x € 51,46)		1081
Totale kosten		2.530
Opbrengst heffingen		987
Dekking		39%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 229 eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet de kosten voor het gebruik van diensten van de haven in rekening brengen bij de gebruikers. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 39% kostendekkend. Dat wil zeggen dat er 61% vanuit de algemene middelen aan de dienstverlening haven wordt ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Havengelden	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	927	977	987
Lasten totaal	1.882	2.043	2.530
Kostendekkendheid	49%	48%	39%

Het lagere dekkingspercentage voor 2017 wordt veroorzaakt door de gewijzigde kostentoerekening van overhead ingevolge de BBV.

6. Marktgelden

Marktgelden worden geheven op basis van artikel 229, eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet. Marktgeld is een retributie voor het innemen van een standplaats op een markt. Dit betreft dag- of weekmarkten die worden gehouden voor de consument. De gelden worden geheven ter dekking van de kosten voor het houden van de markten. Heffingsmaatstaven zijn onder meer de grootte van een standplaats, of tonnage van een vaartuig, al dan niet in combinatie met een verblijfsduur.

Verwachte kosten

De gemeente kan kosten van de exploitatie van markten, zoals in de vorige alinea toegelicht, doorberekenen aan de vergunninghouder. De opbrengst mag niet hoger zijn dan de kosten. In totaal verwacht de gemeente het komende jaar € 0,45 miljoen aan kosten te maken. Om deze kosten transparant te maken worden eerst de lasten uitgesplitst op welke producten deze kosten worden gemaakt. Vervolgens wordt ingegaan op de dekking van deze lasten.

Verdeling kosten

Uit onderstaande verdeling blijkt dat de kosten worden geraamd op het product integrale vergunning en handhaving. Binnen dit product zijn de kosten van de markt verbijzonderd op

de kostenplaats markten. De gemeentelijke lasten worden direct geraamd op deze kostenplaats. De geraamde lasten bedragen € 312.000 en betreffen de exploitatie van de markt. Daarnaast worden kosten van het product overhead doorberekend voor een bedrag van € 143.000. Dit zijn kosten die gemaakt worden voor sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Marktgelden	% in heffing	x € 1.000
Kostenplaats markten, onderdeel van het product integrale vergunning en handhaving	100%	312.000
Netto directe kostenproducten:		312.000
Toe te rekenen kosten		
Opslag overhead (2.781 x 51,45)		143.000
Totale kosten		455.000
Opbrengst marktgeld		413.000
Dekking		91%

Herkomst middelen

Gemeenten mogen op grond van artikel 229 eerste lid, aanhef en onderdelen a en b, van de Gemeentewet de kosten voor het gebruik van de markten in rekening brengen bij de vergunninghouder. De baten mogen maximaal kostendekkend zijn. In Haarlem is de heffing voor 91% kostendekkend. Dat wil zeggen dat 9% vanuit de algemene middelen aan de dienstverlening voor de markt wordt ingezet.

(bedragen x € 1.000)

Marktgelden	Rekening 2015	Begroting 2016	Begroting 2017
Baten totaal	373	409	413
Lasten totaal	581	439	455
Kostendekkendheid	64%	93%	91%

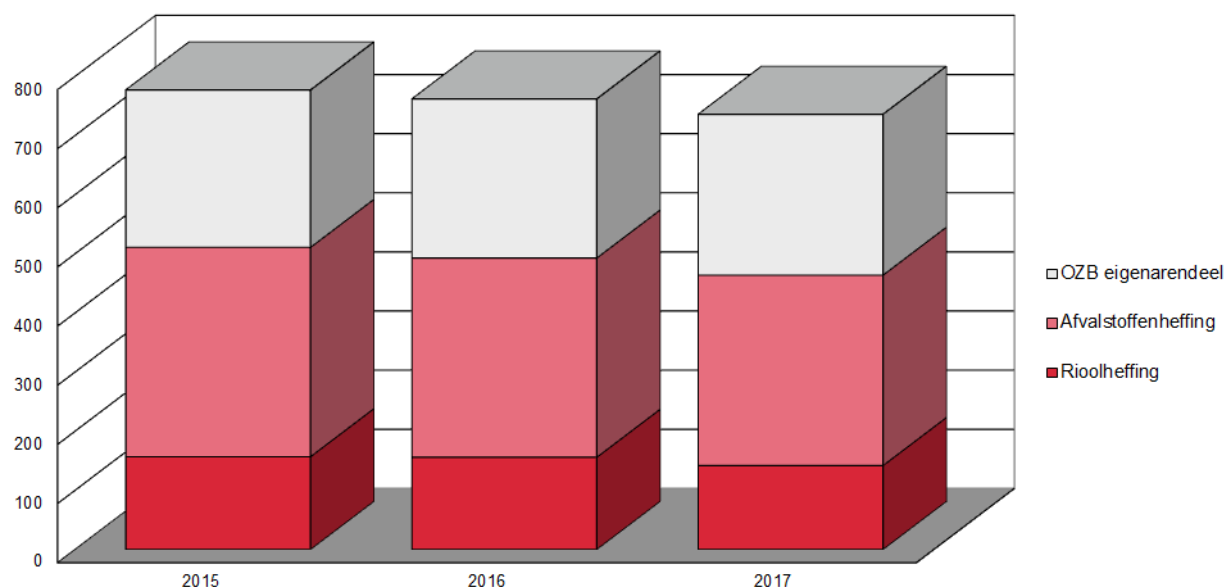
Een verdere kostenonderbouwing van de heffingen is in bijlage 5.11 van de begroting opgenomen.

3.2.6 Lokale lastendruk

De lokale lastendruk wordt bepaald door de tarieven van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. In de navolgende tabel is de opbouw van de lokale lastendruk in Haarlem in 2017 ten opzichte van 2016 inzichtelijk gemaakt. Voor huurders is alleen de hoogte van de afvalstoffenheffing bepalend, aangezien zij niet worden aangeslagen voor OZB en rioolheffing. De lokale lastendruk daalt in 2017 van € 762 naar € 736 per woonruimte, inclusief een geraamde inflatie van 1%. Hierbij is inbegrepen dat de tarieven afvalstoffenheffing voor één- en meerpersoonshuishoudens zijn gecorrigeerd conform het besluit bij de Kadernota 2016. Zonder deze wijziging zou de lokale lastendruk gedaald zijn van € 762 naar € 745 in 2017.

De eigenaren van woningen worden voor de drie onderscheiden belastingen aangeslagen. Bij de berekening van de OZB, is uitgegaan van een gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning. Omdat het om een gemiddelde gaat, kan de feitelijke lastenontwikkeling voor een individuele burger hier van afwijken. Dat wordt onder andere bepaald door de feitelijke waarde en de waardeontwikkeling van de woning.

Lokale lastendruk voor een gemiddelde woning

In meerjarenperspectief ontwikkelen de woonlasten zich als volgt:

Lokale lastendruk	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
OZB eigenaren woningen	267	269	272	272	272	272	272
Afvalstoffenheffing	346	337	322	322	327	332	332
Rioolheffing	157	156	142	151	154	159	163
Totaal	770	762	736	745	753	763	767
Woonlastenindex		100%	96,50%	97,80%	98,80%	100%	100,50%

In de Kadernota 2016 was voor 2017 nog een woonlast voorzien van € 745. Dat de uitkomst voor 2017 nog gunstiger uitpakt, komt door de rioolheffing. Hiervoor was een last voorzien van € 152 per huishouden, maar is nu herberekend op € 142. Dit voordeel wordt veroorzaakt doordat er minder rentelasten worden doorberekend aan de investeringen van de riolering vanwege de gewijzigde voorschriften van de BBV.

Naar verwachting blijven de woonlasten tot en met 2019 onder het niveau van 2016. Daarbij dient als kanttekening geplaatst te worden dat eventuele kosten van een verdere implementatie van het SPA na 2017 niet in het overzicht zijn opgenomen, omdat afgesproken is dat deze per jaar afgewogen worden. De kosten zijn daarom ook nog niet meerjarig geraamd.

Vergelijking met andere grote gemeenten (betreft tarieven 2016)

Jaarlijks vergelijkt het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) de tarieven en woonlasten van grote gemeenten. Dit is begin 2016 voor het laatst gebeurd. In 2016 stijgen de woonlasten van de grote gemeenten gemiddeld met 0,6%, dat is minder dan de verwachte inflatie. De woonlasten in Haarlem dalen echter in 2016 met

2% volgens de COELO-definitie. De daling in Haarlem wordt met name veroorzaakt door een daling van de kosten van afvalinzameling en -verwerking.

De OZB en rioolheffing laten een minder sterke stijging zien ten opzichte van het gemiddelde van de grote gemeenten. De OZB stijgt in 2016 gemiddeld 1,5% en in Haarlem 0,9%. De rioolheffing stijgt gemiddeld 1,9%, maar daalt in Haarlem met 0,4%.

De netto-woonlasten van een meerpersoonshuishouden in 2016 in Haarlem bedragen € 762 per woning (was € 778 in 2015). Het gemiddelde van de grote gemeenten in 2016 bedraagt € 679. De woonlasten in Haarlem zijn 12% hoger dan het gemiddelde van de grote gemeenten. Vooral de afvalstoffenheffing draagt hieraan bij (€ 337, tegen € 283 gemiddeld). Omdat deze lasten de komende jaren dalen, is de verwachting dat Haarlem ook gunstiger zal gaan scoren op de woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Van de 36 grote gemeenten daalt Haarlem van plaats drie naar plaats zes van duurste gemeente in 2016. Dat betekent dat vijf gemeenten hogere en 30 gemeenten lagere woonlasten hebben dan Haarlem.

Voor 2017 dalen de woonlasten verder van € 762 naar € 736 per meerpersoonshuishouden. Volgens de COELO-ranglijst van 2016 zou Haarlem bij deze woonlasten een middenpositie innemen (een 14^e plaats van de 36 grote gemeenten).

3.2.7 Kwijtscheldingsbeleid

Een gemeente kan kwijtschelding verlenen aan mensen die niet in staat zijn om hun belasting te voldoen. Hiervoor zijn bij wet bepaalde normen aangegeven. Haarlem hanteert voor de normbedragen een kwijtscheldingspercentage van 100%. Haarlem verleent kwijtschelding voor de afvalstoffenheffing, de leges woonvergunningen, de leges voor gehandicapten parkeren en voor 50% op de hondenbelasting voor de eerste hond. Het verlenen van kwijtschelding is qua proces vereenvoudigd. Met ingang van 2016 kan met een sterk vereenvoudigd aanvraagformulier worden volstaan. Dit is mogelijk omdat met ingang van 2016 kwijtscheldingsaanvragen aan het landelijk werkende Inlichtingenbureau worden voorgelegd.

Dit bureau beschikt over informatie die nodig is voor toetsing van de aanvragen. Daarom hoeven er geen bijlagen bij de aanvraag meer ingevuld te worden. Pas als een aanvraag door het Inlichtingenbureau wordt afgewezen, zal nog om gerichte informatie bij de aanvrager worden verzocht. Voor degenen die het voorgaande belastingjaar kwijtschelding hebben gekregen wordt voorafgaande aan de aanslagoplegging voor het nieuwe belastingjaar, eerst een inkomenstoets verzorgd via het Inlichtingenbureau. Dit kan ertoe leiden dat overgegaan wordt tot het verlenen van geautomatiseerde kwijtschelding.

Voor kwijtschelding is een budget van € 1.229.000 geraamd.

3.2.8 Opbrengsten belastingen en heffingen

Belastingen/heffingen	Rekening 2015	Begroting 2016 herzien	Begroting 2017 incl. Bestuurs- rapportage 2016
Belastingen			
OZB-woningen	19.695	20.000	20.286
OZB- niet woningen eigenaren	10.183	10.500	10.645
OZB- niet woningen gebruikers	6.867	7.100	7.212
Roerende woon-en bedrijfsruimtebelastingen	61	57	58
Hondenbelasting	524	535	540
Toeristenbelasting	1.173	1.086	1.097
Precario ondergrondse infrastructuur	5.004	5.164	5.164
Overige precario	568	569	574
Parkeerbelasting	8.352	8.379	8.714
Naheffing parkeren	1.358	1.091	1.083
Parkeeropbrengst Schalkwijk	499	495	499
Reclamebelasting Binnenstad	474	493	497
Reclamebelasting Cronjéstraat	67	74	74
BIZ-heffing	292	317	312
Totaal belastingen	55.117	55.860	56.755
Rechten/heffingen			
Afvalstoffenheffing	21.280	20.369	19.975
Rioolrecht	12.691	12.681	11.587
Bouwleges	2.660	3.421	3.496
Leges burgerzaken	3.268	3.183	3.668
Leges vergunningen	350	972	404
Begraafrechten	936	907	916
Havengelden	927	977	987
Marktgelden	373	409	413
Totaal rechten	42.485	42.919	41.446
Kwijtscheldingen	-1.188	-1.229	-1.229
Dubieuze debiteuren	-432	-600	-600
Totaal	95.982	96.950	96.372

Geraamde belastingopbrengst 2017 Totaalopbrengst € 57 miljoen

OZB woningen: 36 %	OZB niet-woningen: 31 %	Roerende belasting: 0 %
Hondenbelasting: 1 %	Toeristenbelasting: 2 %	Precario kabels/leidingen: 9 %
Overige precario: 1 %	Parkeerbelasting: 18 %	Reclamebelasting: 1 %
BIZ-heffing: 1 %		

Geraamde opbrengst heffingen 2017 Totaalopbrengst € 41 miljoen

Rioolheffing: 28 %	Afvalstoffenheffing: 48 %	Leges dienstverlening: 9 %
Bouwleges: 8 %	Begraafrechten: 2 %	Havengelden: 2 %
Marktgeden: 1 %	Leges vergunningen: 1 %	

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

3.3.1 Inleiding en samenvatting

De opzet van deze paragraaf is ten opzichte van vorig jaar aangepast. In lijn met de adviezen van de commissie BBV wordt gestart met een samenvatting van de beleidskaders voor het onderhoud en de financiële consequenties voor de begroting 2017. Daarna volgt een samenvatting per areaal van de beheerplannen en achterstallig onderhoud.

Na de samenvatting wordt per kapitaalgoed ingegaan op de specifieke ontwikkelingen en prestaties in 2017 ten aanzien van de onderhoudstoestand en voorziene actualisaties van het beleidskader en/of beheerplannen.

Samenvatting beleidskader

(bedragen x €1.000)			
Kapitaalgoederen	Beleidskader	Financiële consequenties	
		Dagelijks	Groot en vervanging
Wegen, straten en pleinen	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud (2012/398572)	2.525	4.925
Riolering	Verbreed gemeentelijke Rioleringsplan (2013/416279)	2.578	16.167
Water (kunstwerken, oevers)	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud	1.173	10.800
Groen	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud	5.697	2.035
Speelgelegenheden	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud	Zie groen	104
Openbare verlichting en VRI	Visie en Strategie Beheer en Onderhoud	1.035	2.415
Schoolgebouwen	Strategisch Huisvestingsplan Onderwijs (2015/166865)		8.707
Sportaccommodaties	Beleidsuitvoeringsplan Sportaccommodaties (2013/594131) en Strategische visie Sportaccommodaties (2011/430082)	n.t.b.	2.140
Vastgoed	Nota Onderhoud vastgoed (2012/471809) en Nota Onderhoudskosten (2013/284532)	Zit in €4,5 miljoen	4.500

Het beleidskader is compleet en wordt voor wat betreft de openbare ruimte in 2017 geactualiseerd.

Onderhoudsvoorraad

Bepalen onderhoudsvoorraad

De werkvoorraad van het onderhoud wordt gevormd door alle gebieden en objecten die niet voldoen aan de gewenste kwaliteit vanwege bijvoorbeeld slijtage. Het groot- en vervangingsonderhoud wordt geprogrammeerd op basis van de technische kwaliteit van het areaal. Dit wordt geïnventariseerd door middel van inspecties. De frequentie van de inspecties en de mate waarin vooruit gekeken kan worden verschilt per domein. Voor kunstwerken en riolering wordt elk jaar een deel van het areaal geïnspecteerd en valt redelijk ver vooruit te kijken. De wegen worden jaarlijks geïnspecteerd en dat levert inzicht voor de komende vier jaar. Wegen slijten niet gelijkmatig en daarom zijn reguliere inspecties noodzakelijk. Speeltoestellen moeten minimaal jaarlijks worden geïnspecteerd. Dit geïnventariseerd onderhoud wordt op basis van kostenkengetallen inzichtelijk gemaakt. Deze kosten zijn weergegeven in onderstaande tabel Ontwikkeling onderhoudsvoorraad.

Hierin is dus alleen dát onderhoud weergegeven waarvan op basis van inspectie is vastgesteld dat het uitgevoerd moet worden. Het onderhoud is dan ook niet beredeneerd op basis van leeftijd. Er kan maar beperkt vooruit gekeken worden. Daarom lopen de bedragen af naarmate het jaartal toeneemt. Gedurende het jaar worden inspecties verwerkt, onderhoud geïnventariseerd en de kosten daarvan berekend. Met elke P&C cyclus wordt onderstaande tabel bijgewerkt en worden de latere jaartallen gevuld met de geconstateerde onderhoudsbehoefte. Op basis van areaalleeftijd kan wel voorspeld worden of er een onderhoudsgolf aankomt. Dit is een lang cyclische ontwikkeling en met de Visie en Strategie Beheer en Onderhoud is hier inzicht in gegeven. Vanwege het lang-cyclische principe wordt de Visie vijfjaarlijks herijkt zodat tijdig bijgestuurd kan worden.

Ontwikkeling onderhoudsvoorraad

Om effectief te kunnen programmeren en (onderhouds-) werken met elkaar te kunnen combineren, is het normaal dat een deel van het areaal niet voldoet aan het gewenste onderhoudsniveau. Hierbij is niet direct sprake van achterstallig onderhoud, het gaat om de werkvoorraad. Bij een te grote werkvoorraad wordt een deel van het areaal dat niet aan de kwaliteitsnormen voldoet, niet binnen een acceptabele termijn hersteld. Dan is sprake van achterstallig onderhoud. Voor het bepalen van een acceptabele termijn wordt een begrotingshorizon van vier jaar gehanteerd. Voor het areaal waarbij groot onderhoud plaatsvindt in de vorm van een vervangingsinvestering (kademuren en bruggen), wordt de planningshorizon van het investeringsplan gehanteerd; deze bedraagt vijf jaar. Wanneer alle benodigde onderhoud binnen deze horizon kan worden uitgevoerd, binnen de hiervoor beschikbare budgetten, wordt gesproken van een gezonde situatie met een onderhoudsvoorraad. Als het werk niet binnen de periode uitgevoerd kan worden of het budget is niet toereikend, ontstaat achterstand. *Om effectief te kunnen programmeren en de onderhoudsvoorraad beheersbaar te kunnen houden, zijn de budgetten voor onderhoud in de begroting 'ontschot'. Begroot budget voor bruggen kan bijvoorbeeld ingezet worden voor onderhoudswerk aan wegen als blijkt dat in enig jaar meer onderhoud aan wegen nodig is en minder onderhoud aan bruggen.* In het laatste jaar in de tabel (2020) is onderhoud opgenomen dat al is geprogrammeerd én onderhoud dat al wel is geïnventariseerd maar nog niet in een bepaald jaar is geprogrammeerd.

(bedragen x €1.000)

Kapitaalgoederen	Ontwikkeling onderhoudsvoorraad					
	2016	2017	2018	2019	2020	Totaal
Openbare ruimte						
Wegen, straten en pleinen	7.903	9.472	5.739	30	1.142	24.286
Riolering	7.717	17.213	5.549	19	13.525	44.023
Water (kunstwerken, oevers)	4.284	6.204	4.830	2.400	2.607	20.325
Groen	926	2.108	3.052	3.502	218	9.806
Speelgelegenheden	123	104	104	104	841	1.276
Openbare verlichting en VRI	3.185	4.414	2.617	404	2.165	12.785
Totaal geprogrammeerd Openbare ruimte	24.138	39.515	21.891	6.459	20.498	112.501
Totaal budget Groot en vervanging	22.049	36.446	23.691	22.356	20.776	125.319

In de systematiek voor het bepalen van de onderhoudsvoorraad zijn vooralsnog alleen de kapitaalgoederen in de openbare ruimte opgenomen. Vanuit de beheerplannen

Sportaccommodaties en Vastgoed is de onderhoudssituatie beschreven voor deze kapitaalgoederen, maar die is (nog) niet één op één te vertalen naar de systematiek van het onderhoud in de openbare ruimte.

Met het meerjarige inzicht in de onderhoudsvoorraad openbare ruimte wordt uitvoering gegeven aan motie 5 'Transparant over onderhoudsachterstand' van de Kadernota 2016. Als de kapitaalgoederen Sportaccommodaties en Vastgoed op eenzelfde wijze als de openbare ruimte worden gepresenteerd, is de uitvoering van de motie volledig.

Samenvatting beheerplannen en achterstallig onderhoud

Kapitaalgoederen	Beheer plannen (vastgesteld)	Looptijd t/m	Financiële vertaling in begroting	Achterstallig onderhoud
Wegen, straten en pleinen	Strategisch beheerplan Wegen 2013-2012 en Straatmeubilair (beide 2012/398572)	2017	ja	nee
Riolering	Verbreed GRP 2014-2017 (2013/416279)	2017	ja	nee
Water (kunstwerken, oevers)	Strategisch beheerplan Water en oevers (2012/398572)	2017	ja	nee
Groen	Strategisch beheerplan Groen (2012/398572)	2017	ja	nee
Speelgelegenheden	Strategisch beheerplan Speelvoorzieningen (2012/398572)	2017	ja	nee
Openbare verlichting en Verkeersregelinstallaties	Strategisch beheerplan Openbare verlichting en verkeersregeltechniek (2012/398572)	2017	ja	nee
Schoolgebouwen	Schoolbestuur is verantwoordelijk voor onderhoud ¹	2017	nee	nee
Sportaccommodaties	Het vrij te geven jaarplan 2017 op basis van Meerjaren onderhoudsplan. Het Investeringsplan Sport	2017	ja ja	nee
Vastgoed	MJOP	2017	ja	ja

¹ Schoolbesturen hebben verantwoordelijkheid voor de huisvesting van de scholen. Zij zijn bij wet verplicht om 'het gebouw behoorlijk te gebruiken en te onderhouden.

Achterstallig onderhoud vastgoed

Voor de komende jaren is een jaarlijkse verkoopopbrengst benodigd van € 2,5 miljoen boven boekwaarde ten behoeve van het inlopen van het achterstallig beheer en onderhoud op het gemeentelijk vastgoed. De gehele onderhoudsbehoefte inclusief achterstallig onderhoud is opgenomen in de MeerJarenOnderhoudsPlannen per pand. Deze MJOP's worden binnenkort herijkt. De komende jaren wordt afhankelijk van de verkoopopbrengst van het niet strategische bezit het achterstallig onderhoud ingelopen.

3.3.2 Onderhoud openbare ruimte

Algemeen

Om de openbare ruimte te onderhouden wordt een combinatie uitgevoerd van dagelijks onderhoud, groot onderhoud en vervangingsonderhoud. Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door een aantal marktpartijen op basis van domein-

dienstverleningsovereenkomsten. Het groot- en vervangingsonderhoud wordt geprogrammeerd op basis van de technische kwaliteit van het areaal. Dit wordt geïnventariseerd door middel van inspecties. Door onderhoud te combineren met een herinrichting is het mogelijk om beleidskaders te realiseren. Deze programmering van onderhoud- en herinrichtingswerken worden weergegeven in de gebiedsbegroting.

Het beleidskader voor beheer en onderhoud, de Visie en Strategie Beheer en Onderhoud 2013-2022 ([2012/398572](#)) wordt in 2017 geactualiseerd. De beheerplannen voor de kapitaalgoederen Wegen, straten en pleinen, Water, Groen, Speelgelegenheden, Openbare verlichting en Verkeersregelinstallaties maken hier onderdeel van uit. In de visie is vastgelegd welk kwaliteitsniveau de openbare ruimte dient te hebben. Dit kwaliteitsniveau is in 2014 naar beneden bijgesteld ([2014/340726](#)). Dit is weergegeven in onderstaande tabel.

Ambitie coalitie- akkoord "grijs"	Binnen stad	Winkel- centra	Knoop- punten	Monu- mentale parken	Hoofd- infra- structuur	Woon- wijken	Overige parken en groen- gebieden	Bedrijven- terreinen	Buiten- gebied
Wegen	B	B	B	B	B	C	C	B	C
Groen- voorzieningen	B	B	B	B	B	C	B	B	C
Openbare verlichting	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Overs en water	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Kunstwerken	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Speel- voorzieningen	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Straatmeubilair	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Verkeerregel- techniek, beweg- wijzing en bebording	B	B	B	B	B	B	B	B	C
Reiniging	A	A	A	A	A	B	B	B	C

Globaal komt het erop neer dat voor de binnenstad het kwaliteitsniveau B wordt nagestreefd en voor de woonwijken het kwaliteitsniveau C. Het Verbreed gemeentelijk Rioleringsplan wordt eveneens in 2017 vernieuwd.

Onderbouwing normbedragen areaaluitbreiding/wijzigingen areaal

Bij areaaluitbreiding worden normbedragen per areaalsoort (soort groen, soort verharding, etc.) gehanteerd die zijn gebaseerd op zogenaamde kostenkengetallen. Deze kostenkengetallen worden periodiek aan de marktomstandigheden aangepast. Op basis van de kostenkengetallen worden de totale kosten van dagelijks-, groot- en vervangingsonderhoud voor het nieuwe areaal voor de gehele levensduur bepaald. De totale kosten worden gedeeld door de levensduur en dit (gemiddelde) jaarbedrag worden op het moment dat de areaaluitbreiding plaatsvindt toegevoegd aan de begroting. Dit 'extra' budget wordt direct ingezet in onderhoud in de gehele openbare ruimte. Zodra voor het nieuwe

areaal groot- of vervangingsonderhoud noodzakelijk is, kan dat betaald worden uit het algemene onderhoudsbudget. Op deze manier wordt dus eigenlijk 'gespaard' voor groot onderhoud maar hoeft er geen aparte administratie of voorziening voor worden ingericht. Zo worden de kosten van het onderhoud over alle domeinen en de gehele openbare ruimte verdeeld en worden pieken en dalen in de onderhoudsbegroting voorkomen.

Voor wijzigingen in het areaal (na bijvoorbeeld een herinrichting) geldt eenzelfde systematiek waarbij het verschil in het gemiddelde onderhoudsbudget wordt bij- of afgeraamd. De gewijzigde lasten ten gevolge van areaal uitbreidingen en wijzigingen worden opgenomen in collegenota's en jaarlijks na vaststelling in de kadernota, financieel verwerkt in de begroting.

Toelichting specifieke ontwikkelingen en prestaties 2017

Hieronder wordt per kapitaalgoed in de openbare ruimte ingegaan op de specifieke ontwikkelingen en prestaties in 2017 ten aanzien van de onderhoudstoestand en voorziene actualisaties van het beleidskader en/of beheerplannen.

Wegen, straten en pleinen

Haarlem heeft ongeveer 5,8 miljoen m² aan verharding in onderhoud, waarvan 1,7 miljoen m² als open en 4,1 miljoen m² als gesloten verharding is geregistreerd. Daarnaast is er ongeveer 40.000 stuks straatmeubilair in onderhoud, waaronder circa 15.000 stuks verkeersborden. Het vervangingsprogramma straatmeubilair, dat in 2014 bevroren werd, wordt weer opgestart met de aanpak van de wijken Bosch en Vaart, Delftwijk, Frans Hals- en Indische Buurt. Daarnaast wordt het defecte straatmeubilair door middel van het reguliere onderhoud in heel Haarlem vervangen.

Werken die in de jaren 2012 tot en met 2014 zijn uitgesteld, zoals de Generaal Spoorlaan, Kinderhuisvest en Kenaupark, worden de komende periode ingelopen en daarbij worden riolerings-, drainage en wegwerkzaamheden gecombineerd.

In Schalkwijk wordt een groot deel van de Europweg vervangen en in Oost komen wegen zoals de Nagtzaamstraat en Teding van Berkhoutstraat aan de beurt. Andere wegen waar onderhoud wordt gepleegd zijn onder andere de Maerten van Heemskerckstraat en het noordelijkste deel van de Churchillaan.

Bij herinrichting van wegen, straten en pleinen zal meer en meer rekening worden gehouden met de klimaat bestendigheid van Haarlem. Onderzocht wordt of maatregelen kunnen worden genomen bij de herinrichting. Een mogelijkheid die onderzocht wordt, is om de Zaanenlaan zo in te richten dat bij heftige regenval het overvloedig regenwater van de Rijksstraatweg via de weg naar het Spaarne vloeit zonder overlast te veroorzaken in de woningen.

Riolering

In 2017 wordt er in samenwerking met Rijnland een nieuw Verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan (vGRP) opgesteld. Op basis van de uitgevoerde onderzoeken worden beleid, strategie en de nodige middelen en dekking voor de komende vier jaren bepaald. Zo wordt er onderzoek gedaan naar het risico van klimaatverandering. Op basis van die onderzoeken worden voorstellen gedaan om het risico van water over/onderlast door extreme neerslag en

langdurige droogte verder te beperken. Het vGRP wordt het laatste kwartaal van 2017 besproken en ter vaststelling aangeboden.

Het beleid van het huidige VGRP wordt voortgezet in 2017. Dit betreft de vermindering van de vuilemissie op het oppervlaktewater een adequate afwatering, transport en ontwatering van hemelwater, afvalwater en grondwater. Om de vuilemissie van de overstorten op het oppervlaktewater te verminderen investeert de gemeente waar mogelijk in de ombouw van het gemengde stelsel naar een (verbeterd) gescheiden stelsel conform de Basis Riolerings Plannen (BRP's).

De Haarlemse drainagesystemen die nodig zijn om grondwateroverlast in de openbare ruimte te beperken worden verder vernieuwd c.q. uitgebreid, gelijktijdig met het vernieuwen van de riolering en wegen.

In de periode 1951 t/m 1970 is veel riolering aangelegd. Theoretisch is deze riolering aan vervanging toe wat een piek in rioolinvestering oplevert. Met kleine ingrepen in circa 40 % van het stelsel wordt een deel van deze komende vervangingspiek afgevlakt. Deze werkzaamheden, die in 2017 worden uitgevoerd, bestaan uit kwaliteitsverbeteringen en levensverlengend onderhoud. Dikwijls wordt dit uitgevoerd door relining. Bij relining wordt het riool niet vervangen, maar wordt met een kunststof voering van binnenuit het riool duurzaam hersteld.

In 2017 wordt ook gewerkt aan riool- en grondwateronderzoeken, het gedeeltelijk afkoppelen van Delftwijk, Boerhaavewijk, Meerwijk, Dietsveld, Zuiderpolder, relinen Waarderpolder, de Eksterlaan, Velderstraat, Zaanenstraat, het rioolgemaal Parklaan en het Floraplein. Binnen de rioolprojecten wordt gelijktijdig het vernieuwen c.q. verbeteren van drainagesystemen meegenomen.

Water (kunstwerken, oevers en aanmeervoorzieningen)

Het oppervlaktewater in Haarlem is in beheer bij het Hoogheemraadschap Rijnland. Haarlem reserveert jaarlijks € 219.000 vanuit het rioolbudget in een reserve voor toekomstige baggerwerken. In gezamenlijkheid met Rijnland wordt het oppervlakte water van drijvend vuil ontdaan. Rijnland heeft de verplichting om slootvuil te verwijderen en duikers en zinkers schoon te houden.

Haarlem is wel verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud aan oevers, kades, kunstwerken (bruggen) en aanmeervoorzieningen. Het totaal areaal aan oevers in Haarlem bedraagt circa 141 kilometer en zo'n 500 kunstwerken waarvan een aantal beweegbare bruggen. In 2017 worden gewerkt aan de realisatie van twee watergangen, de Centrale Watergang Waarderpolder en Watergang Aziëweg. Beide werken worden gedekt vanuit het investeringsplan. Verder worden verbeteringen aan het watersysteem uitgevoerd bij de stadskweektuin en het Van der Aart sportpark, gedekt vanuit de begroting.

In het Investeringsplan (IP) zijn een aantal kunstwerken voor het jaar 2017 opgenomen. Dit zijn de vervangingen van de kadewanden Spaarne (tussen Melkbrug en Gravestenenbrug), de Noorder Emmakade en de vervanging van rak D van de Nieuwe Gracht. Van de wandelpromenade Sandenburg-Prattenburg, ook een kunstwerk, start in 2017 het groot

onderhoud, net als de vervanging van de Buitenrustbruggen. Beide werken worden gedekt vanuit het IP.

Er is een aantal werken die gedekt worden vanuit de begroting. Zo wordt aan de Raaksbruggen betonherstel uitgevoerd en wordt het aantal aanmeervoorzieningen in de stad uitgebreid. Gelijktijdig met groot onderhoud aan de Kinderhuisvest wordt de Manegebrug voorzien van een waterdichte laag om corrosie in de constructie te voorkomen. Voor oevers en bruggen ligt het accent voor dagelijks onderhoud op structurele inspecties, monitoring, onderhoud en het regelmatig uitvoeren van kleinere maatregelen.

Groen

Bij renovaties en reconstructies worden bomen zo veel mogelijk behouden door extra in de groeiplaats te investeren. Overeenkomstig het bomenbeleidsplan uit 2009 worden door werk met werk te maken ontbrekende schakels in de (hoofd)bomenstructuur aangevuld. Voortkomend uit het Ecologisch Beleidsplan worden de daarvoor bestemde plaatsen zo ingericht dat invulling wordt gegeven aan de ambities voor meer biodiversiteit. Binnen het beheer- en onderhoudscontract wordt de achterstand in de snoei van bomen ingelopen. Waar bestaande groenvoorzieningen in de praktijk moeilijk op het gewenste niveau te brengen zijn, of waar zij niet de functie vervullen die aansluit bij de omgeving, worden deze omgevormd naar een ander type groenvoorziening. Dit zijn vaak kleinschalige omvormingen, zoals op de Aarwinkelweg, Korenburgerweg en Frieslandlaan, die evenwel een grote invloed hebben op de beleving van de openbare ruimte.

Aan de hand van de ambities in de Beheervisie Haarlemmerhout ([2009/234898](#)) en het Beheerplan Haarlemmerhout 2012-2020 ([2012/201775](#)) worden de vervangings- en herinrichtingsopgaven voor de Haarlemmerhout verder uitgewerkt en uitgevoerd. Met de uitvoering daarvan en de reguliere onderhoudswerkzaamheden wordt een fundament gelegd voor het behoud van de Hout in de komende decennia.

Voor het Schoterbos wordt een plan opgesteld voor het groot onderhoud en de verbetering van de waterhuishouding. Hierbij wordt ook gekeken naar de ruimtelijke en functionele structuur van het park. Het definitieve ontwerp en de vrijgave voor het uitvoeringskrediet wordt in het voorjaar van 2017 aan de raad voorgelegd, waarna in datzelfde jaar met de uitvoering wordt gestart.

Speelgelegenheden

Voor de openbare speelvoorzieningen (toestellen en valondergronden) gaat bijzondere aandacht uit naar gebieden waar vervangingen en omvormingen zijn geprogrammeerd. In overleg met de gebiedsteams en de bewoners zal het meerjaren uitvoeringsprogramma worden afgestemd en ruimte worden gegeven voor maatwerk, waarbij participatie voorop staat. Waar nodig worden speelvoorzieningen binnen de DDO-Groen & Spelen vervangen, waarbij integraal wordt gekeken naar een eigentijdse inpassing van de totale speelruimte. Op deze wijze blijft de kwaliteit en kwantiteit van de openbare speelvoorzieningen gehandhaafd.

Voor het dagelijks beheer ligt de nadruk op het technisch veilig houden van de huidige voorzieningen. De wettelijke zorgplicht en de daaraan verbonden veiligheidseisen zijn hierbij leidend. Het totaal areaal aan openbare speelgelegenheden in Haarlem bedraagt ruim 1.100

individuele toestellen en circa twee hectare valondergrond. Daarnaast is er de nodige informele speelruimte in het groen en de wijken.

De huidige financiële situatie maakt het nog niet mogelijk invulling te geven aan de hoge ambitie van het speelruimtebeleid en het realiseren van het gewenste netwerk van formele en informele speellocaties, het zogenaamde speelweefsel. Jaarlijks wordt bekeken of de financiële situatie verbetert en het mogelijk is om weer extra te investeren in speelruimte en speelvoorzieningen. Dit tegen de achtergrond van de integrale benadering en de bestuurlijke wens om voor de jeugd het maximale te doen op het gebied van sporten en spelen in de openbare ruimte.

Openbare verlichting en verkeersregelininstallaties (VRI's)

Er is geen domein waarin de ontwikkelingen zo snel gaan als op het gebied van openbare verlichting. Daarom is in 2016 een nieuw beleidsplan openbare verlichting opgesteld. Het plan sluit aan op de Herinrichtingsplannen Openbare Ruimte (HIOR) en Visie en Strategie beheer en onderhoud 2013-2022. Vervangingen in het domein vinden plaats binnen deze beleidskaders. Het beleidsplan verkeersregelininstallaties dateert van 2003, in 2017 wordt er gestart met het vernieuwen van het beleid.

De strategie voor verlichting blijft het groepsgewijs vervangen van armaturen en lampen op basis van leeftijd en branduren. De traditionele armaturen worden vervangen door LED-verlichting. Hiervoor is een vervangingsprogramma opgesteld dat in 2017 wordt voortgezet. Naast vervangen op basis van dit programma wordt ook meegelift met onderhoudsprojecten, mits vervanging is gerechtvaardigd op basis van leeftijd en branduren. In 2017 zijn dit de projecten in de Velsersstraat, Dietsveld, Generaal Spoorlaan en Jan Gijzenkade. Dimmen en de overschakeling naar LED binnen de reguliere vervangingen leveren een lager energieverbruik, verlenging van de levensduur en minder storingen op.

De markt voor verkeersregelininstallaties is klein. Om niet volledig van een enkele leverancier afhankelijk te zijn, worden de verkeersregelininstallaties voorzien van een standaard communicatieprotocol. Daarmee is er meer keuze in aanbieders van installaties en diensten. Het dagelijks onderhoud, storingsafhandeling en inspecties wordt begin 2017 middels een nieuw DDO-contract in de markt gezet. Groot onderhoud wordt geprogrammeerd op basis van leeftijd van het areaal en inspectiegegevens. Dit werk wordt separaat op de markt gezet. In 2017 worden verkeersregelininstallaties vervangen langs de Rijksweg in samenhang met de realisatie van de HOV. Daarnaast worden VRI's langs de Aziëweg vervangen.

3.3.3 Onderhoud gebouwen/accommodaties/vastgoed

Per kapitaalgoed gebouwen/accommodaties/vastgoed wordt hier onder ingegaan op de specifieke ontwikkelingen en prestaties in 2017 ten aanzien van de onderhoudstoestand en voorziene actualisaties van het beleidskader en/of beheerplannen.

Schoolgebouwen

In 2017 worden onder meer investeringen gedaan ten behoeve van de Molenwiek Dalton, Rudolf Steiner College en Rudolf Steinerschool. De ontwikkeling ten behoeve van de vrije scholen Rudolf Steiner is doorgeschoven. De in het SHO genoemde ontwikkeling in Haarlem Zuid-West wordt, vanwege het kasstroomplafond, doorgeschoven.

Sportaccommodaties

Er is geen achterstallig onderhoud van de kleedkamers buitensport. In de binnensport (gymzalen) is er geen achterstallig onderhoud maar er zal wel gemoderniseerd moeten worden. Hiertoe wordt budget uit het IP sport (IP 81.27) ingezet voor modernisering van de kleedkamers en kleinschalige duurzaamheidsmaatregelen (isolatie/dubbelglas) van 3 verouderde gemeentelijke gymzalen.

In 2017 wordt op diverse sportparken geïnvesteerd in de vervanging van toplagen van zowel gras- als kunstgrasvelden en in de omliggende ballenvangers, hekwerken en verlichting. SRO doet hiervoor in het derde kwartaal van 2016, in samenspraak met de gemeente, een uitgewerkt bestedingsvoorstel gebaseerd op de meerjarige investeringsraming sportvelden 2015-2030.

In 2017 wordt gestart met de bouw van de nieuwe Duinwijkhal. De verwachting is dat deze hal eind 2017 wordt opgeleverd.

Vastgoed

Per pand is in 2013 een MeerJarenOnderhoudsPlan opgesteld, dat de basis is voor het totale onderhoudsprogramma en de besteding van onderhoudsmiddelen. Deze plannen worden in 2017 herijkt.

In 2017 worden de onderhoudswerkzaamheden aan gevels, daken en installaties op basis van opgestelde jaarplannen door de gecontracteerde partijen uitgevoerd. Het onderhoud wordt (indien van toepassing) conform de Monumentenrichtlijn uitgevoerd.

In 2017 wordt de verkoopstrategie verder uitgevoerd. Het invoeren van kostprijs dekkende huur wordt verder uitgewerkt en bij nieuwe huurcontracten stapsgewijs ingevoerd. In 2017 zal verder onderzoek naar de verduurzaming van de strategische vastgoedportefeuille plaatsvinden.

3.4 Financiering

3.4.1 Inleiding financiering

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Alle geldstromen van de gemeente lopen via de centrale treasuryfunctie. Deze werkwijze zorgt ervoor dat de gemeentelijke rentelasten zo laag mogelijk blijven.

De gemeente hanteert een systeem van centrale financiering. In dit systeem bestaat er geen direct verband tussen een bepaalde investering en het aantrekken van financieringsmiddelen. Alle rentebaten en rentelasten worden verzameld en daarna toegerekend aan de gemeentelijke producten op basis van de zogenoemde omslagrente. Voor de begroting is deze omslagrente bepaald op 2,5% (in plaats van 4% in het voorgaande jaar). Verder is er vanaf 2017 een aantal aanpassingen in de financieringsparagraaf naar aanleiding van de BBV-vereisten. In deelparagraaf 3.4.4 wordt ingegaan op de toerekening van rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden. Daarbij wordt inzicht gegeven in het renteresultaat op het taakveld treasury en het EMU-saldo.

In deze financieringsparagraaf is te vinden wat de verwachtingen zijn rondom liquiditeit en rente en wat de verwachte ontwikkeling van de leningenportefeuille en de daarbij behorende financieringsbehoefte is. De schuldpositie van de gemeente valt ultimo 2016 met € 486 miljoen lager uit dan verwacht ten tijde van de Programmabegroting 2016-2020 (€ 570 miljoen). De verbetering van de schuldpositie is mede het resultaat van het conform de bestuurlijke afspraak actief sturen op de kasstromen zodat de schuld kan dalen. Daarnaast worden geen grote verplichtingen aangegaan die grote gevolgen voor de schuld hebben. De schuld daalt sneller dan bij de begroting 2016 werd verwacht door het trager realiseren van investeringen, lagere uitgaven voor het sociaal domein, meer en eerder realiseren van verkoopresultaten en door meer ruimte voor kortlopende financiering. De vaste schuld zal naar verwachting de komende jaren afnemen en ultimo 2021 € 429 miljoen bedragen.

3.4.2 Liquiditeit en rente

Marktontwikkelingen en rentevisie

Als gevolg van de aanhoudende monetaire verruimingsmaatregelen van de ECB (Europese Centrale Bank) zijn zowel de lange als de korte rente in 2016 verder gedaald. De korte rente is zelfs op een niveau van negatieve rente. Naast het beleid van de ECB hebben ook de lagere olieprijsen en politieke onrust in Europa (denk aan het referendum waar het Verenigd Koninkrijk heeft gekozen voor uittreding uit de EU) en de rest van de wereld een drukkend effect op de renteniveaus.

Voor 2017 wordt voor Nederland een stijgende maar nog steeds lage economische groei van 2,1% voorspeld (en voor het eurogebied een groei van 1,6%) door het CPB (Centraal Planbureau), maar deze groei zou nog geremd kunnen worden door internationale ontwikkelingen, zoals de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de EU. Daarnaast zal de inflatie naar verwachting 0,9% voor Nederland en 1,1% voor de EU bedragen, voor een sterke(re) prijsstijging is de Europese groei te laag en de werkloosheid te hoog. De ECB heeft aangegeven in ieder geval tot maart 2017 door te gaan met het opkoopprogramma van leningen, maar sluit niet uit dat deze periode nog verlengd wordt. In het derde kwartaal van

2016 waren de tarieven voor lange rente rondom de 0,8% terwijl de korte rente negatief was (-0,3%). Naar verwachting zullen deze rentestanden zich handhaven tot iets stijgen in 2017.

Kasgeldlimiet en liquiditeitsverloop

De gemeente kan niet onbegrensd risico's nemen voor kortlopende financiering (korter dan één jaar); dit wordt wettelijk begrensd door de kasgeldlimiet. Conform de Wet Fido is de kasgeldlimiet 8,5% van de begroting per 1 januari 2017. Voor 2017 betekent dit voor Haarlem een limiet van € 41 miljoen voor kortlopende financiering.

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet drie aaneengesloten kwartalen overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt. Dit is tot op heden nog nooit voorgekomen, in 2016 heeft de gemeente de kasgeldlimiet zelfs geen enkel kwartaal overschreden. De verwachting is dat de gemeente ook in 2017 geen drie kwartalen achtereen de kasgeldlimiet zal overschrijden.

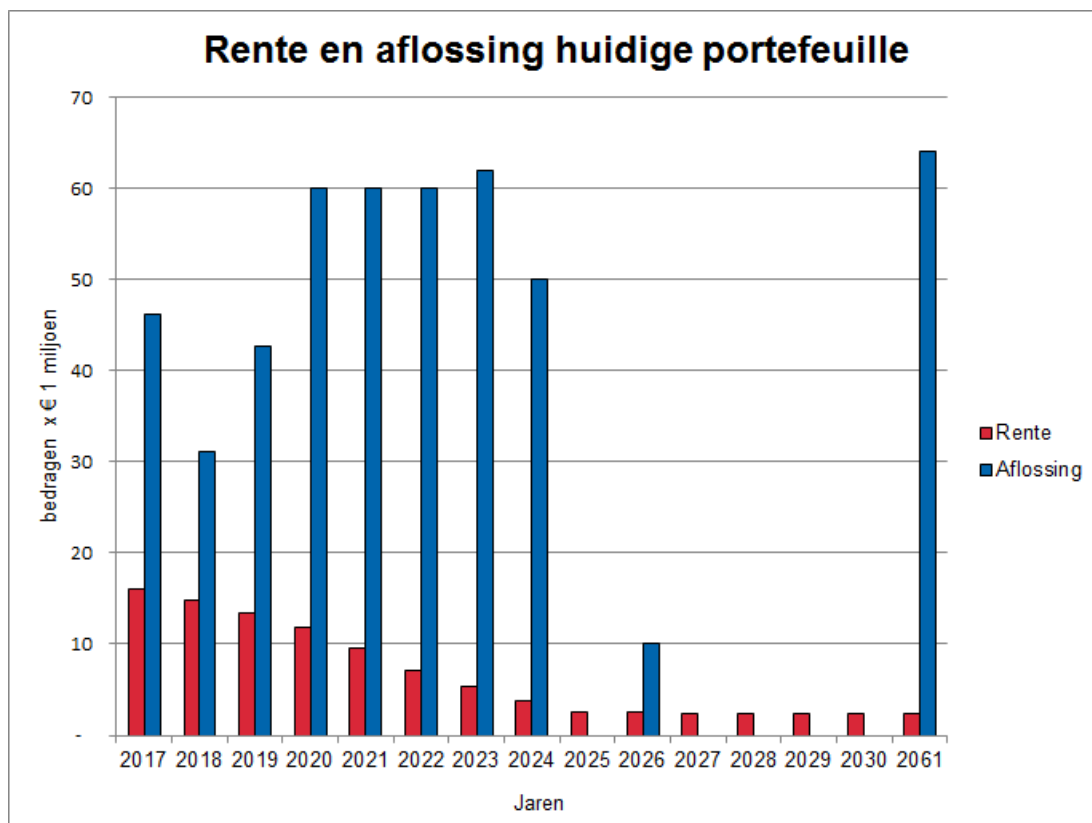
Renterisiconorm en rente- en aflossingsverplichtingen

Ook voor langlopende financiering geldt een wettelijke begrenzing voor risico's; de renterisiconorm. Dit dwingt tot een spreiding van de leningenportefeuille om het risico op rentewijzigingen te beperken. De renterisiconorm is 20% van het begrotingstotaal. Voor 2017 betekent dit in Haarlem een norm van € 97 miljoen. Dit wordt afgezet tegen de daadwerkelijk verwachte aflossingen.

(bedragen x € 1 miljoen)

Renterisiconorm en renterisico's van de vaste schuld per 1 januari 2017 t/m 2021	2017	2018	2019	2020	2021
Begrotingstotaal	486	468	469	460	460
Vastgesteld percentage (in wet Fido)	20%	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	97	94	94	92	92
Maximaal risico vaste schuld herfinanciering	46	31	43	60	60
Ruimte onder renterisiconorm	51	63	51	32	32

De inschatting van risico's is gebaseerd op de verwachte rente- en aflossingsverplichtingen van de komende jaren. Zoals ook uit onderstaande grafiek blijkt, zijn de risico's redelijk gespreid op de korte en middellange termijn. In 2061 is er een aflossingspiek af te lezen, deze wordt veroorzaakt door de 50 jaar langlopende basisrentelening van € 64 miljoen aangegaan in 2011.

Dividend

Naast inkomsten uit bijvoorbeeld de algemene uitkering en belastingen, heeft de gemeente ook inkomsten door dividend uit deelnemingen. De belangrijkste deelnemingen zijn SRO, Spaarnelanden en BNG. Daarnaast zijn er nog overige of eenmalige dividenden zoals uit nutsbedrijven. Het totaal aan verwacht dividend voor 2017 is € 464.000. In 2017 en 2018 wordt er als gevolg van bezuinigingen in het fysieke domein (Programmabegroting 2015-2019, bladzijde 30-31) geen dividend ontvangen van Spaarnelanden. Vanaf 2019 zijn de inkomsten uit dividend van Spaarnelanden, geschat op € 300.000 per jaar.

(bedragen x €1.000)

Dividend	2017	2018	2019	2020	2021
Totaal verwacht dividend (afgerond)	464	464	764	764	764

3.4.3 Leningenportefeuille en financieringsbehoefte

Ontwikkeling vaste schuld en schuldreductie

Haarlem werkt aan een structurele verlaging van haar schuldenlast, door een combinatie van aflossing en slimmer omgaan met investeringen. In de Jaarrekening 2015 is de schuldpositie geëindigd op € 512 miljoen, een lagere schuld dan eerder geprognosticeerd. Ook de prognose van de vaste schuld in 2016 is lager dan eerder verwacht. Werd bij de Programmabegroting 2016-2020 nog een vaste schuld verwacht van € 570 miljoen, de huidige prognose is dat de vaste schuld van de gemeente Haarlem € 486 miljoen zal bedragen per 31 december 2016, een positief verschil van € 84 miljoen.

Deze lagere prognose heeft te maken met een aantal zaken:

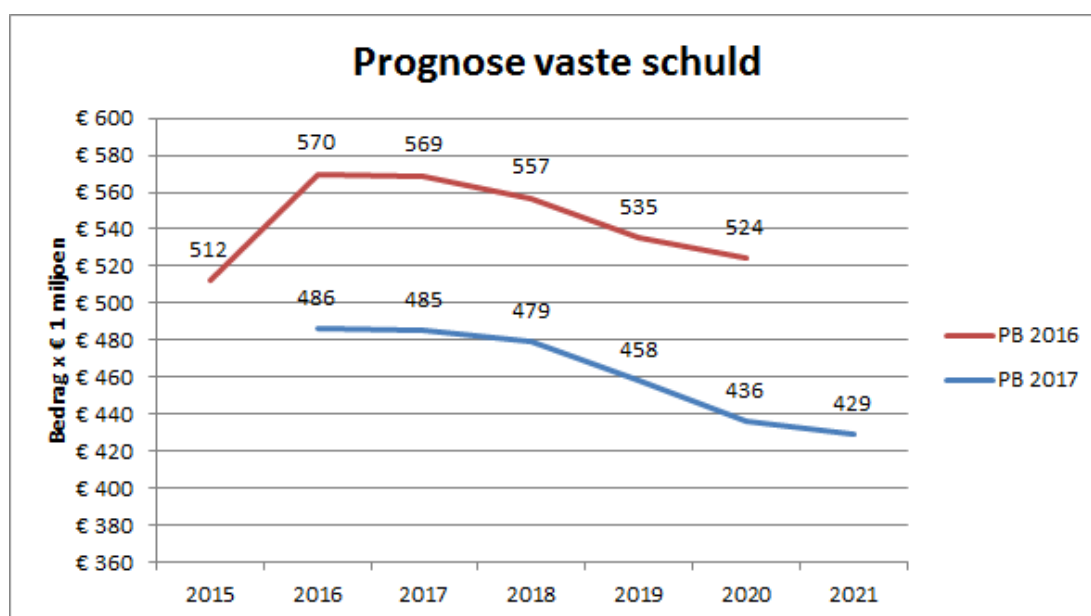
- Het achterblijven van investeringen in 2016;
- (Incidentele) lagere lasten voor het sociaal domein;
- Meer ruimte voor kortlopende financiering in plaats van langlopende financiering;
- Positiever resultaat op grondexploitaties;
- Hogere en eerder gerealiseerde vastgoedresultaten dan begroot; en
- Incidentele baten en overige onderuitputting.

De ontwikkeling van de schuld is gebaseerd op prognoses over de financieringsbehoefte, inclusief een geactualiseerd investeringsplan en meerjaren perspectief grondexploitaties (MPG), en hierbij wordt uitgegaan van een sluitende begroting. De prognose van de schuld is deze begroting voor het eerst tot stand gekomen met behulp van een model (toezegging Programmabegroting 2016-2020). Het model maakt gebruik van treasury inschattingen van de belangrijkste kasstromen. In onderstaande tabel en grafiek is te zien dat de verwachte schuld jaarlijks afneemt naar een niveau van € 429 miljoen ultimo 2021.

(bedragen x €1 miljoen)

Verloop van de vaste schuld	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Stand vaste schuld per 1 januari	512	486	485	479	458	436
Bij (nieuw aan te trekken)	10	45	25	22	38	53
Af (af te lossen)	-36	-46	-31	-43	-60	-60
Stand vaste schuld per 31 december	486	485	479	458	436	429

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Het beleid van de gemeente Haarlem is om deze schuldquote op een niveau van onder de 100% te brengen, en daarmee in de 'groene zone' volgens de VNG-norm te komen. In de Jaarrekening 2015 is de netto schuldquote voor het laatst vastgesteld, de netto schuldquote bedroeg 104% en bevond zich daarmee in de 'oranje zone' (tussen de 100% en 130%) volgens de VNG-norm. In onderstaande tabel wordt weergegeven dat de netto schuldquote 104% bedraagt in 2017, vervolgens stijgt in 2018 (106%) en in 2019 weer daalt naar een niveau van 101%. Deze schuldquotes geven een vertekend beeld in vergelijking met de netto-schuldquotes van de afgelopen jaren omdat een herijking in de berekening van de totalen baten heeft plaatsgevonden (aan de hand van de vernieuwde BBV). Wanneer deze herijking buiten beschouwing gelaten wordt bedraagt de netto schuldquote in 2017 geen 104% maar 97%.

	2017	2018	2019
Netto Schuldquote	104%	106%	101%

Verstrekte geldleningen

In het verleden zijn leningen en garanties aan derden verstrekt. Het huidige beleid, vastgesteld met de Nota leningen en garanties ([2013/34361](#)), is om hier terughoudend in te zijn vanwege het risico dat eraan verbonden is. De meeste leningen zijn in het verleden verstrekt aan woningbouwcorporaties; deze portefeuille wordt langzaam afgebouwd omdat er geen nieuwe leningen meer worden verstrekt. Het verstrekken van leningen gebeurt nu via Waarborgfonds voor Sociale Woningbouw (WSW) (zie ook Verstrekte garanties). Verder is een beperkt aantal leningen verstrekt aan overige organisaties, en zijn er revolverende fondsen voor starters, duurzaamheid en monumenten. Voor 2017 wordt vooralsnog niet verwacht dat er geldleningen worden verstrekt (op basis van op dit moment bekende projecten en beleidskeuzes).

(bedragen x € 1 miljoen)

Verstrekte geldleningen	Stand per 1-1-2017	Aflossing 2017	Stand per 31-12-2017	Rente (gemiddeld)	Looptijd (gemiddeld)
Leningen aan woningbouwcorporaties	2	0,7	1,3	0,95%	2 jaar
Leningen aan overige organisaties	2,7	0,2	2,5	6,74%	10 jaar
Revolverende fondsen	7,7	n.v.t.	7,5	n.v.t.	n.v.t.

Uit herberekening van de looptijden van de verstrekte geldleningen blijkt dat de gemiddelde looptijd stijgt van zeven jaar in 2016 naar tien jaar in 2017.

Verstrekte garanties

In het verleden zijn garanties verstrekt aan met name corporaties of maatschappelijke organisaties. Ook hier voert de gemeente een terughoudend beleid. Grootste onderdeel van de verstrekte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf en het WSW hun verplichtingen niet kunnen nakomen. Dat is tot nu toe niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht en is beperkt tot eventuele rentelasten. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is

overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG). Door meer aflossingen van particulieren bouwt de portefeuille sneller af dan verwacht. Ook bij de achtervangposities voor woningcorporaties is er op dit moment een dalende trend. Voor 2017 wordt vooralsnog niet verwacht dat er garanties worden verstrekt, op basis van op dit moment bekende projecten en beleidskeuzes (behalve (her)financiering voor woningcorporaties). Aangezien het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) de actuele standen in januari 2017 kenbaar maakt zijn onderstaande standen (en daarmee de aflossingen) geschat aan de hand van de standen per 24 januari 2016.

(bedragen x €1 miljoen)

Gegarandeerde geldleningen	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2017
Gemeente als achtervang	1.832	1.756	1.700
Particuliere woningbouw	852	818	785
Woningcorporaties	980	938	915
 Gemeente als directe risicodragers	 18	 17	 15
Zorgsector	2	2	1
Culturele instellingen en sportverenigingen	2	1	2
Nationaal restauratiefonds	1	1	1
Nutsbedrijven	13	13	11
Totaal gegarandeerde geldleningen	1.850	1.773	1.715

3.4.4 Toerekening rente en EMU-saldo

Zoals aangegeven in de paragraaf Financiële ontwikkelingen is er vernieuwde regelgeving vanuit de BBV betreffende de toe te rekenen rentes. De nieuwe verslaggevingsregels stellen nieuwe eisen aan de berekening van de (omslag)rente. In het nieuwe BBV is de berekeningsmethode van de omslagrente voorgeschreven. Daarbij is de berekeningsmethode voor de toe te rekenen rente aan de grondexploitatie afwijkend van de renteberekening voor de overige producten/taakvelden. Dit heeft tot gevolg dat de begrotingsuitgangspunten met betrekking tot de te hanteren rentepercentages wijzigen ten opzichte van de Kadernota 2016.

Omslagrente

Een berekening op basis van actuele gegevens leidt tot een omslagrente van 2,5%. Dit betekent een verlaging van 1,5%. Als gevolg van de verlaging wordt de rentetoerekening aan de rioolexploitatie lager.

Rente grondexploitatie en disconteringsvoet

De grootste wijziging in de berekening van de aan de grondexploitatie toe te rekenen rente is dat de toegestane toe te rekenen rente moet worden gebaseerd op de daadwerkelijk te betalen rente over het vreemd vermogen. De berekening op basis van de voorgeschreven formule leidt tot een rentepercentage van 2,8% (huidig 4%).

Naast de verplichte aanpassing van de rentevoet wordt ook de disconteringsvoet aangepast. De disconteringsvoet wordt gebruikt in de berekening van de contante waarde van de geprognosticeerde lasten en baten van de grondexploitatieprojecten.

Binnen de gemeente Haarlem was de gehanteerde disconteringsvoet in 2016 gelijk aan de gehanteerde omslagrente (4%). Om de transparantie, voorzichtigheid en begrijpelijkheid te vergroten heeft de commissie BBV besloten om de te hanteren disconteringsvoet voor te schrijven. De disconteringsvoet die moet worden gehanteerd in de berekening van de contante waarde wordt voor alle gemeenten gelijk gesteld aan het maximale meerjarig streefpercentage van de Europese Centrale Bank voor de inflatie binnen de Eurozone. Op dit moment bedraagt dit percentage 2%.

Rente eigen vermogen

Bij de berekening van de omslagrente bestaat de mogelijkheid om fictieve rentelasten over het eigen vermogen mee te nemen. De commissie BBV adviseert om dit met ingang van 2017 niet meer te doen. In Haarlem werd alleen over de voorziening toekomstige tekorten grondexploitaties een fictieve rentelast berekend. De (budgettaire) impact van het afschaffen van het berekenen van een rentevergoeding eigen vermogen is daardoor nagenoeg nihil. Vanwege de zeer beperkte effecten wordt het advies van de commissie BBV om het toerekenen van rente aan het eigen vermogen af te schaffen opgevolgd.

Renteresultaat

Op basis van de bovenstaande gehanteerde (doorberekende) rentes bedraagt het (negatieve) renteresultaat op het taakveld treasury voor de gemeente Haarlem in 2017 € 427.320. Dit negatieve resultaat is te verklaren door de gehanteerde omslagrente. Het is door het BBV toegestaan om een omslagrente te hanteren die maximaal 0,5% afwijkt van de werkelijke rente. Voor 2017 is de werkelijke rente ongeveer 0,05% hoger dan de gebruikte omslagrente (toe te rekenen aan taakvelden) waardoor een negatief renteresultaat ontstaat.

	2017
De externe rentelasten over korte en lange financiering	17.073.116
De externe rentebaten	-188.000
Totaal door te rekenen externe rente	16.885.116
De rente die aan de grondexploitatie wordt doorberekend	-1.066.244
Saldo door te rekenen externe rente	15.818.872
Rente eigen vermogen	0
De aan taakvelden/programma's toe te rekenen rente	15.818.872
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente	15.391.552
Renteresultaat op het taakveld treasury	€ 427.320

EMU-saldo

Vanuit het nieuwe BBV is het meerjarig opnemen van het EMU-saldo in een begrotingsparagraaf verplicht gesteld. Het EMU-saldo kan worden afgeleid uit de balans als het saldo van mutaties in de vorderingen en de schulden, ofwel de som van de mutaties van de vaste en vlottende financiële activa minus de som van de mutaties van de vaste en vlottende schuld. Het EMU-saldo van de gemeente Haarlem is voor 2017 negatief, de gemeente draagt dus niet bij aan de vermindering van het EMU-tekort van het Rijk, maar het college schat in dat dit geen beleidsconsequenties heeft.

(bedragen x €1.000)

		2016	2017	2018
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	-16.314	2.362	7.434
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	bij 29.260	28.268	29.188
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	bij 4.972	3.456	3.250
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	af 29.247	45.951	34.894
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	bij 11.000	0	0
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	bij 0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	af 6.661	17.642	4.393
8	Baten bouwgrondexploitatie: baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	bij 8.576	17.756	7.628
9	Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	af 2.237	3.630	3.250
Berekend EMU-saldo		-651	-15.381	4.963

Het verschil tussen de verwachte verminderde vaste schuld in paragraaf 3.4.3 en het negatief verwachte EMU-saldo voor 2017 (wijzend op een verhoging van de schuld) is te verklaren door de verschillend gehanteerde uitgangsposities. Waar het EMU-saldo wordt afgeleid uit de huidige balans(mutaties), worden bij het model voor de ontwikkeling van de vaste schuld ook de trends en realisaties van de afgelopen jaren en de kasstromen uit (her)financiering meegenomen in de prospectie.

3.5 Bedrijfsvoering

3.5.1 Organisatieontwikkeling

Organisatieontwikkelingen

De organisatie ontwikkelt zich aan de hand van de geschetste organisatievisie, die beschrijft dat wordt gestreefd naar een klantgerichte, logische, efficiënte en effectieve ondersteuning van afdelingen, directie en bestuur. In de organisatievisie 2018 komen meer verantwoordelijkheden bij de afdelingshoofden en afdelingen te liggen. Hiervoor is onder andere een project leiderschapsontwikkeling binnen programma Flexibel en Veilig opgenomen en worden verschillende projecten op het gebied van bedrijfsvoering uitgevoerd.

Flexibel en Veilig

Programma Flexibel en Veilig staat voor een meerjarige, organisatiebrede ontwikkeling in de periode 2016-2018. Het programma zet in op integrale vernieuwing van de arbeidsorganisatie en de arbeidsrelaties. Het programma is opgezet rond vijf thema's en wordt uitgewerkt in nauwe samenwerking met de medewerkers in de organisatie. Deze vijf thema's zijn leiderschapsontwikkeling, arbeidsmobiliteit, strategische personeelsplanning, flexibilisering van werkstructuren en duurzame inzetbaarheid.

Generatiepact

VNG en bonden hebben afgesproken dat gemeenten de mogelijkheden van een generatiepact onderzoeken. Het generatiepact is een instrument om oudere werknemers lang(er) actief in het arbeidsproces te houden door minder te gaan werken. Hierdoor ontstaat structureel ruimte in de formatie zodat de mogelijkheid ontstaat om een jongere generatie te laten instromen. Het college onderzoekt verschillende varianten en komt met voorstellen voor een regeling (inclusief de financiële consequenties).

Garantiebanen

Het kabinet heeft samen met werkgevers in het sociaal akkoord in 2013 afgesproken 125.000 banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking (verstandelijk, psychisch en/of fysiek). Deze opdracht moet uiterlijk 2026 gerealiseerd zijn. De gemeente Haarlem levert hieraan een bijdrage door in de periode 2017-2026 jaarlijks vijf garantiebanen te creëren.

3.5.2 Interne dienstverlening

Versterking ondersteunende functie

Een goede bedrijfsvoering is een voorwaarde voor het uitoefenen van de primaire taken en bedrijfsprocessen van de gemeente. De gemeente laat de komende anderhalf jaar de structuur met hoofdafdelingen los en verbetert de interne dienstverlening. Het uitgangspunt van het bedrijfsvoeringsmodel is het ontwikkelen van het uitgangspunt 'centraal wat kan, maatwerk waar dat nodig is'. Haarlem heeft hier voor vier programma's opgericht: Operational Excellence, Bedrijfsvoering, Trust en Governance.

3.5.3 Digitalisering

Om de ambitieuze doelstellingen van de Digitale overheid 2020 te halen, wil de organisatie op het terrein van digitalisering en informatisering een grote stap vooruit zetten.

Digitaal informatiebeheer en papieren archief

Door de ontwikkeling naar 100% digitaal werken binnen de organisatie verschuift de focus bij informatiebeheer en archivering meer richting het duurzaam bewaren en ontsluiten van digitale informatie.

Informatiebeveiliging

In de nota Transparant en Veilig ([2015/128172](#)) is de visie voor informatiebeveiliging en verschillende bijpassende maatregelen beschreven. Haarlem richt zich op het versterken van de beveiliging op cybercrime door het invoeren van adequate verbeteringen op het gebied van preventie, pro-actief en snelle reactie ter voorkoming van grote beveiligingsproblemen.

Aanbesteding grote softwarepakketten

Vanuit de Europese aanbestedingsregels dienen enkele kernapplicaties (zoals Verseon, GWS, GFS) en de invoering van E-HRM te worden aanbesteed. Hierbij zijn de beschikbare middelen en capaciteit een aandachtspunt. Op dit moment wordt de aanpak en de planning in verschillende scenario's uitgewerkt. Vanwege de vergaande impact op de organisatie moet de vervanging van de verschillende applicaties volgtijdelijk plaatsvinden.

Datacenter

Door de Europese aanbestedingsregels dient een start gemaakt te worden met de aanbesteding van het datacenter. De vervanging van het datacenter zal grote impact hebben. Er worden scenario's uitgewerkt om een toekomstbestendige situatie te creëren. Uit deze scenario's komen verschillende kostenplaatjes voort. Vooralsnog wordt ingeschat dat de maximale kosten tussen de € 2 miljoen en de € 2,5 miljoen uitkomen, over de periode van start tot realisatie. Hierbij worden zowel het investeringsplan als de exploitatie benut.

Interne auditing (beveiliging en informatiebeheer)

Het Rijk stuurt aan op de invoering van een Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) per 2017. De consequenties (zoals: het aanstellen van een interne auditor op het gebied van informatiebeveiliging en informatiebeheer) worden in 2017 inzichtelijk gemaakt

E-facturatie

Haarlem treft voorbereidingen om e-factureren tussen overheden en bedrijfsleven in te voeren. Europese regelgeving verplicht Nederlandse overheden om per 2018 e-facturen te kunnen ontvangen en verwerken.

3.5.4 Overige onderwerpen

Huisvesting

Gestart is om te kijken hoe en waar invoering van het flexwerken het werken op het stadhuis kan verbeteren en de werkplek benutting op het stadhuis kan vergroten. Tegelijkertijd is gestart om het flexconcept in de Raakspoort te optimaliseren. De bedoeling is om meer diversiteit in het soort werkplekken te krijgen.

Juridische Zaken

In 2017 wil de gemeente het mogelijk maken voor de burger om digitaal wob-verzoeken en bezwaren in te dienen. Hiermee wordt voldaan aan een al langer gekoesterde wens vanuit de samenleving. Tevens is aandacht voor de transitie binnen het sociaal domein in 2017, in het bijzonder de mogelijk toenemende juridische procedures.

3.5.5 Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 is de Wet op de vennootschapsbelasting (Vpb) ook van toepassing op overheidsondernemingen. Aanleiding daarvoor zijn de EU-afspraken om het fiscale verschil tussen overheidsondernemingen en marktpartijen tegen te gaan en zo een gelijk speelveld te creëren voor overheid en marktpartijen. De gemeente moet medio 2017, over het jaar 2016 (voor alle gemeentelijke activiteiten die onder de Vpb vallen) één gezamenlijke aangifte vennootschapsbelasting doen.

Wat hebben we gedaan:

1. Volledigheid: alle activiteiten die de gemeente uitvoert, zijn in beeld gebracht en per activiteit is beoordeeld of deze door de ondernemingspoort komen;
2. Juistheid: alle activiteiten en kosten/baten van deze activiteiten zijn op een juiste wijze, conform de fiscale regels, uitgewerkt;
3. Clustering: alle activiteiten zijn geclusterd en per cluster is beoordeeld of deze in fiscale zin een onderneming vormt.

Voorlopige conclusie:

Van de onderzochte clusters lijkt alleen het garageparkeren door de ondernemerspoort te komen.

Clusters	VPB
Vastgoed	Nee
Havendienst	Nee
Grondexploitatie	Nee
Begraven	Nee
Parkeren	Ja
Markten\energie	Nee
NME Kinderboerderij	Nee
Overige activiteiten	Nee

De uitleg van de wet is landelijk nog in ontwikkeling. Het samenwerkingsverband lokale overheden (SVLO), waarin gemeenten, provincies, waterschappen, de VNG en de belastingdienst overleggen over de implementatie, zal naar verwachting nog diverse handreikingen en notities uitbrengen. De huidige resultaten zullen nog getoetst moeten worden aan die notities en het daaruit voortkomend voortschrijdend inzicht.

3.6 Verbonden partijen en subsidies

3.6.1 Inleiding verbonden partijen en subsidies

Deze paragraaf biedt een beknopt overzicht van het beleid over verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen, plus een overzicht van de verbonden partijen en gesubsidieerde instellingen.

Het begrip ‘verbonden partij’ is vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en gedefinieerd als een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijke en financieel belang heeft. In datzelfde besluit wordt een financieel belang gedefinieerd als “een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is als de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt”. Er is sprake van een bestuurlijk belang als de gemeente zeggenschap heeft, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur, hetzij uit hoofde van stemrecht. Als wordt samengewerkt met een partij waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, spreekt men van een verbonden partij. Wanneer geen sprake is van een bestuurlijk belang, spreekt men van een subsidierelatie.

3.6.2 Kaders verbonden partijen

De raadsnota Verbonden partijen in Haarlem ([2014/475087](#)) bevat de actuele visie op verbonden partijen en subsidies van meer dan € 0,5 miljoen. Deze paragraaf beperkt zich tot het geven van een totaalbeeld van participaties in verbonden partijen, de financiële effecten ervan en het toegepaste toezichtregime, gebaseerd op het risicoprofiel van de verbonden partij.

3.6.3 Toepassing kaders verbonden partijen

De gemeente streeft naar een zakelijke (subsidie)relatie tussen gemeente en instellingen om op doelmatige en doeltreffende wijze te kunnen voldoen aan de beoogde effecten en doelen. Daarvoor is één van de voorwaarden dat een verbonden partij zich zowel bestuurlijk als bedrijfseconomisch stabiel ontwikkelt binnen de afgesproken kaders.

Als onderdeel van het intensiveren van het risicomanagement in het algemeen is een classificatiemethodiek toegepast op verbonden partijen. Met deze methodiek wordt inzicht verkregen hoe intensief de toezichtrelatie van de gemeente met een verbonden partij of gesubsidieerde instelling moet zijn om te waarborgen dat de gemeentelijke doelstellingen kunnen worden gerealiseerd. De uitkomst van het onderzoek kan zijn dat sprake is van: normaal toezicht (scores tot 25 punten), verhoogd toezicht (scores tussen de 25 en 35 punten) of intensief toezicht (meer dan 35 punten). Verhoogd en intensief toezicht bestaat uit meer overleg en informatie-uitwisseling tussen de organisatie en de gemeente. Doel is om tijdig en doeltreffend te kunnen bijsturen om de gemeentelijke en maatschappelijke belangen veilig te stellen (zie tabel in paragraaf 3.6.6).

3.6.4 Toepassing verhoogd toezicht

Van de gesubsidieerde instellingen valt één organisatie in de categorie verhoogd toezicht, te weten de stichting Hart. Vanwege de lening met garantstelling van de gemeente staat Hart sinds 2014 onder verhoogd toezicht. Bij de samenstelling van de Programmabegroting 2016-2020 is het risico verlaagd van 80% naar 10% gezien de maatregelen (reorganisatie, nieuwe directeur, nieuw bestuur) die Hart in 2015 heeft genomen om vanaf 2016 inhoudelijke en

financiële verbeteringen te kunnen oogsten. Echter, uit de Jaarrekening 2015 blijkt dat de financiële positie voorlopig kwetsbaar blijft wat aanleiding geeft om het percentage van 10% te verhogen naar 50%, ook al voldoet Hart aan haar verplichtingen. Dit betekent dat conform de nota verbonden partijen en de subsidieverordening ([2012/332515](#)) de beheersmaatregelen intensiever worden toegepast in de vorm van toetsen aan de randvoorwaarden en monitoring daarvan door middel van periodieke gesprekken en toetsing van de (tussentijdse) planning en control documenten.

3.6.5 Wet normering bezoldiging topfunctionarissen

In 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector, kortweg Wet normering topinkomens (WNT) van kracht geworden. De wet stelt beperkingen aan de beloning van topfunctionarissen in de publieke en semipublieke sector. De wet is daarom ook van toepassing op sommige verbonden partijen in Haarlem.

- Gemeenschappelijke regelingen zijn onderdeel van de publieke sector en vallen daarom rechtstreeks onder de WNT en moeten zelf informatie opnemen in hun jaarverslagen, net als de gemeente.
- Vennootschappen vallen niet onder de werking van de WNT, tenzij overheden de aandelen in bezit hebben én de vennootschap meer dan 50% van haar inkomsten uit subsidie van de overheid verkrijgt. Haarlem heeft echter als beleid dat alle vennootschappen waarin de gemeente aandelen heeft zich aan de WNT houden. Haarlem heeft op twee vennootschappen direct invloed om dit af te dwingen, namelijk Spaarnelanden en SRO. Het salarisniveau van beide instellingen blijft binnen de normering van de WNT.
- Grote gesubsidieerde instellingen zijn in Haarlem gelijkgeschakeld met verbonden partijen. Zij vallen formeel niet onder de WNT. Feitelijk wil de gemeente dat ook zij aan de WNT voldoen. Daarom is in de algemene subsidieverordening van Haarlem een bepaling opgenomen die vereist dat een instelling zich aan de WNT houdt om in aanmerking te kunnen komen voor subsidie. Het toezicht op de naleving is geregeld via de vereiste accountantsverklaring voor deze instellingen.

3.6.6 Overzicht verbonden partijen (financieel belang)

In onderstaand overzicht is per verbonden partij aangegeven wat het financiële belang is. Daar waar sprake is van verhoogd toezicht, is de risicoclassificatie in rood aangegeven.

Financiële informatie verbonden partijen

(bedragen x €1.000)

Naam verbonden partij	Progr.	Resultaat 2015	V.V. 31-12-2015	E.V. 31-12-2015	Aandeel	Bijdrage 2017	Risico-classificatie
Verbonden partijen							
1. VRK (GGD)	1	946	35.088	4.725	30%	2.702	21,29
1. VRK (Veiligheid)	6	946	35.088	4.725	30%	11.228	21,29
2. Paswerk	3	7	7.153	6.917	77%	15.585	23,29
3. Recreatieschap Spaarnwoude ¹⁾	4	158	2.112	2.121	13%	339	17,90
4. Noord-Hollands Archief	4	64	1.347	965	39%	1.868	18,78
5. Cocensus	7	119	7.173	518	23%	2.768	20,64
6. GR Schoolverzuim ²⁾	1	0	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	311	-
7. Bereikbaarheid Zuid-Kennemerland ²⁾	5	n.v.t.	n.v.t.	1.020	70%	1.020	-
8. Omgevingsdienst IJmond	6	107	883	10.313	15%	1.215	22,88
9. Parkmanagement Waarderpolder ³⁾	4	21	33	10	50%	25	-
10. NV SRO	1	670	9.309	7.677	50%	4.463	21,21
11. Spaarnelanden ⁴⁾	5	-1.290	23.701	9.973	100%	29.500	23,55
12. BNG ⁵⁾	7	226	-	-	0,40%	-	-
13. Alliander ⁵⁾	7	235	-	-	0,10%	-	-
14. Werkpas Holding BV	3	83	2.180	174	90%	0	24,60

¹⁾ Dit bedrag bestaat uit € 680.000 (conform raadsbesluit 2012/334664), verhoogd met een bijdrage van € 340.000 die Haarlem in het kader van de bezuinigingen tijdelijk had opgeschort.

²⁾ De uitvoering van deze regelingen is onderdeel van de gemeentelijke organisatie van Haarlem. Daarom is het niet mogelijk om een risicoclassificatie op te stellen.

³⁾ De omvang van de stichting (organisatie en financiën) en het financiële belang van Haarlem erin zijn van een dusdanige beperkte omvang dat het uitvoeren van een risicoclassificatie niet zinvol is.

⁴⁾ Het aandelenkapitaal bedraagt € 7.704.000.

⁵⁾ Vanwege het geringe belang dat Haarlem heeft zijn geen verdere gegevens opgenomen.

(bedragen x €1.000)

Naam verbonden partij	Progr.	Resultaat 2015	V.V. 31-12-2015	E.V. 31-12-2015	Aandeel	Bijdrage 2017	Risico-classificatie
Grote gesubsidieerde instellingen							
1. Blijfgroep	2	278	5.247	2.612	-	PM	21,92
2. Leger des Heils	2	464	4.151	2.129	-	681	24,59
3. Zorgbalans	2	4.358	64.532	28.642	-	587	20,20
4. Dock	2	-139	895	431	-	2.927	23,02
5. Haarlem Effect	1/2	-59	433	173	-	2.619	22,73
6. Kontext	1/2	-50	649	-107	-	PM	23,67
7. Jeugdgezondheidszorg Kennemerland	1	20	1.524	709	-	PM	21,08
8. Spaarne Peuters	1	120	398	718	-	1.212	24,33
9. SportSupport Kennemerland	1	29	402	322	-	992	17,42
10. Hart	4	-769	1.833	-1.422	-	1.665	27,78

11. Bibilothek Zuid-Kennemerland	4	130	4.177	1.565	-	4.228	23,06
12. Haarlem Marketing	4	83	251	138	-	520	16,92
13. Frans Hals Museum De Hallen	4	217	2.123	858	-	3.010	21,49
14. Patronaat	4	18	688	-138	-	1.606	24,41
15. Stadsschouwburg en Philharmonie	4	8	4.788	483	-	5.729	21,65
16. Toneelschuur	4	162	925	509	-	2.096	22,09
17. HVO Querido	2	7.553	14.572	31.743	-	PM	19,23
18. MEE & de Wering	2	357	2.079	2.896	-	1.665	24,87
19. Parnassiagroep	2	n.v.t.	PM	PM	-	PM	-
20. Veilig Thuis ¹⁾	2	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	-	PM	-

¹ Veilig Thuis ontvangt met ingang van 2017 een subsidie van de gemeente Haarlem

Algemeen:

Aan de hierboven genoemde bedragen kunnen instellingen geen rechten ontlenen voor te verstrekken subsidies 2017. Een aantal bijdragen staat op pm. Het subsidiebedrag wordt nog nader bepaald aan de hand van de uitwerking van subsidieafspraken 2017.

3.6.7 Overzicht gemeenschappelijke regelingen

1. Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Kennemerland (VRK)

Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	De VRK (Veiligheid) voert taken uit op het terrein van regionale brandweezorg, Meldkamer, Crisisbeheersing en Rampenbestrijding, GGD en GHOR (ongevallen en rampen). De VRK (GGD) beschermt en bevordert de gezondheid van de inwoners van de regio
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling:	De VRK draagt bij aan programma 6 Burger, bestuur en veiligheid door het bewaken van de fysieke veiligheid in Haarlem. De VRK/GGD Kennemerland draagt bij aan de zelfredzaamheid van de Haarlemmer zoals opgenomen in programma 1 Maatschappelijke participatie.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Deelnemers:	Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Heemskerk, Heemstede, Uitgeest, Velsen en Zandvoort.
Website:	www.vrk.nl
Programma('s):	Maatschappelijke participatie Burger, bestuur en veiligheid

2. Gemeenschappelijke regeling Werkvoorzieningsschap Zuid-Kennemerland (Paswerk)

Vestigingsplaats:	Cruquius
Openbaar belang:	Uitvoering en behartiging van de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van de sociale werkvoorziening

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling:	De sociale werkvoorziening wordt afgebouwd maar gecontinueerd voor de huidige SW'ers totdat zij uitstromen omdat ze de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt of een andere werkplek hebben gevonden. Paswerk draagt daarmee bij aan de doelstelling 'uitstroom naar werk (beschut werken of garantiebaan) of participatie voor de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking' uit programma 3 Werk en inkomen, beleidsveld 3.1 Werk)
Bijzonderheden/Risico's:	-
Deelnemers:	Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede en Zandvoort.
Website:	www.paswerk.nl
Programma('s):	Werk en inkomen

3. Gemeenschappelijke regeling Recreatieschap Spaarnwoude

Vestigingsplaats:	Velsen-Zuid
Openbaar belang:	Het besturen en beheren van het recreatiegebied Spaarnwoude.
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling:	De dienstverlening is gericht op het realiseren van een hoogwaardiger stedelijke omgeving en draagt daarmee bij aan de doelstellingen van Programma 4 Duurzame stedelijke ontwikkeling.
Bijzonderheden/Risico's:	De Programmabegrotingen Spaarnwoude 2017 zijn niet sluitend zonder onttrekking aan de reserves Spaarnwoude. In de begroting 2017 is rekening gehouden met het Uitvoeringsprogramma Duurzaam Spaarnwoude. Doel van dit programma is het in evenwicht brengen van baten en lasten van het recreatieschap, waarbij er voldoende middelen beschikbaar zijn om het onderhoud en de vervangingsinvesteringen uit te voeren. Hoewel er sinds 2015 enige verbetering is, bedraagt het nadelig resultaat in 2017 voor deelgebied Spaarnwoude-oud (SPW) echter nog € 832.000. Dit betekent dat in 2017 verder op de reserves wordt ingeteerd. Belangrijkste oorzaak van het nog steeds aanwezig zijn van een tekort in die omvang is de stagnatie in de uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Duurzaam Spaarnwoude. Ook is er sprake van relatief hoge incidentele (frictie)kosten om de projecten te kunnen uitvoeren en daarmee op termijn structurele bezuinigingen dan wel hogere inkomsten te realiseren. Dat de financiële situatie van het Recreatieschap Spaarnwoude zorgelijk is, blijkt niet uit de score van de

risicoclassificatie van 17,90. Dit heeft te maken met het feit dat het schap qua financiële opbouw niet goed kan worden vergeleken met andere instellingen. Zo heeft het schap geen huisvestingskosten, geen eigen personeel in dienst en heeft het in het verleden een afkoopsom van het Rijk ontvangen die ingezet wordt voor afdekking van de exploitatietekorten. Hierdoor geeft de score een vertekend beeld.

Deelnemers: Amsterdam, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Haarlemmermeer, Velsen en Provincie Noord-Holland.

Website: www.spaarnwoude.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

4. Gemeenschappelijke regeling Noord-Hollands Archief

Vestigingsplaats: Haarlem

Openbaar belang: Historisch informatiecentrum voor Haarlem en de regio. Deze organisatie bewaart, bewerkt, restaureert, acquireert en inspecteert archieven en maakt ze digitaal toegankelijk.

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: De dienstverlening is gericht op het behoud van de culturele basisinfrastructuur en draagt daarmee bij aan de doelstelling van een gevarieerder aanbod van cultuur in Haarlem, zodat de deelname aan kunst en cultuur door inwoners en bezoekers van Haarlem wordt behouden en versterkt (programma 4, beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur).

Bijzonderheden/Risico's: -

Deelnemers: Haarlem, Velsen en het Rijk.

Website: www.noord-hollandsarchief.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke ontwikkeling](#)

5. Gemeenschappelijke regeling Cocensus

Vestigingsplaats: Haarlemmermeer

Openbaar belang: Uitvoerende werkzaamheden met betrekking tot het heffen en invorderen van gemeentelijke belastingen en heffingen.

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: De GR draagt niet specifiek bij aan het realiseren van programmadoelstellingen. Door de uitvoering van belastingen gezamenlijk te doen worden er efficiencyvoordelen gerealiseerd.

Bijzonderheden/Risico's: -

Deelnemers: Alkmaar, Bergen, Beverwijk, Graft-de Rijp, Haarlem, Haarlemmermeer, Heerhugowaard, Hillegom, Langedijk, Oostzaan, Schermer en Wormerland.

Website: www.cocensus.nl

Programma('s): [Algemene dekkingsmiddelen en overhead](#)

6. Gemeenschappelijke regeling Schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten regio Zuid Kennemerland

Vestigingsplaats: Haarlem

Openbaar belang: Beleid en uitvoering van leerplicht voor Zuid-Kennemerland, beleid en uitvoering van Regionaal Meld- en Coördinatiepunt (RMC) en de administratie voor leerplicht en RMC voor Midden en Zuid-Kennemerland.

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: De dienstverlening draagt bij aan de doelstelling alle jongeren hebben een startkwalificatie uit programma 1 Maatschappelijke participatie, beleidsveld 1.1. Onderwijs en Sport.

Bijzonderheden/Risico's: In 2017 treedt Uitgeest uit de GR in verband met een gemeentelijke fusie.

Deelnemers: Beverwijk, Bloemendaal, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Heemskerk, Uitgeest, Velsen en Zandvoort.

Website: www.leerplein-mzk.nl

Programma('s): [Maatschappelijke participatie](#)

7. Gemeenschappelijke regeling Bereikbaarheid Zuid Kennemerland

Vestigingsplaats: Haarlem

Openbaar belang: Aanpak van regionale bereikbaarheidsknelpunten uit de Regionale Bereikbaarheidsvisie Zuid-Kennemerland, bereikbaar door samenwerking.

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: In samenwerking met de partners in de regio een beter leefmilieu in de stad bewerkstelligen door de bereikbaarheid van de stad en regio in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren. Dit draagt bij aan de doelstellingen van programma 5 Beheer en onderhoud, beleidsveld 5.1 Openbare ruimte en mobiliteit.

Bijzonderheden/Risico's: -

Deelnemers: Bloemendaal, Haarlem, Heemstede en Zandvoort.

Website: www.zklbereikbaar.nl

Programma('s): [Beheer en onderhoud](#)

8. Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst IJmond

Vestigingsplaats: Beverwijk

Openbaar belang: Uitvoeren van taken vergunningverlening, toezicht en handhaving op het terrein van milieu en voor taken, zoals vastgelegd in de packagedeal uit 2009

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: De Omgevingsdienst IJmond voert voor de gemeente het basistakenpakket milieu uit (wettelijk verplicht ondergebracht bij een omgevingsdienst). Verder verzorgt de Omgevingsdienst IJmond het inrichting-

gebonden milieutakenpakket voor Haarlem uit en ten slotte (als plustak) heeft de Omgevingsdienst IJmond een signaleringstoezicht op brandveiligheid en bouw- en woningtoezicht-taken bij milieu-inrichtingen. Dit draagt bij aan de doelstelling hogere kwaliteit van de leefomgeving door Haarlem duurzaam te ontwikkelen en milieu- en gezondheidsaspecten te verbeteren; programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing, beleidsveld 4.1 Duurzame stedelijke ontwikkeling.

Bijzonderheden/Risico's:

-

Deelnemers:

Beemster, Beverwijk, Haarlem, Heemskerk, Purmerend, Uitgeest, Velzen en de provincie Noord-Holland.

Website:

www.milieudienst-ijmond.nl

Programma('s):

[Burger, bestuur en veiligheid](#)

9. Stichting Parkmanagement Waarderpolder

Vestigingsplaats:

Haarlem

Openbaar belang:

Herstructurering van de Waarderpolder van ouderwets industrieterrein naar een modern geoutilleerd bedrijventerrein waar het prettig werken en ondernemen is.

Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling:

De samenwerking is gericht op de ontwikkeling van het bedrijventerrein. Dit draagt bij aan een hoogwaardiger ondernemersklimaat in Haarlem dat concurrerend is ten opzichte van andere gemeenten; programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing beleidsveld 4.2 Economie, toerisme en cultuur. Dit draagt op zijn beurt weer bij aan werkgelegenheid in Haarlem.

Bijzonderheden/Risico's:

Dit jaar moet besloten worden over continuering van de Bedrijveninvesteringszone-heffing (BIZ-heffing). Met het opnieuw invoeren van een BIZ ondernemersfonds, is de bijdrage in de vorm van een subsidie aan de GR in financiële zin beperkt. Deze bedraagt 5% van de begroting van Parkmanagement. Wanneer ondernemers niet instemmen met een nieuwe BIZ periode, staat het voortbestaan van de collectieve beveiliging in de Waarderpolder op losse schroeven. Andere risico's die genoemd kunnen worden, zijn een mogelijke groeiende ontevredenheid over de kwaliteit van de openbare ruimte. Deze zet de bereidheid van ondernemers om hierin te investeren onder druk. Ook discussies over wonen bij de Oostpoort hinderen de ontwikkeling van de Waarderpolder tot een modern bedrijvenpark.

Deelnemers:

Haarlem, Industrie Kring Waarderpolder.

Website:

www.waarderpolder.nl/parkmanagement

Programma('s):

[Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

10. NV SRO

Vestigingsplaats:	Amersfoort
Openbaar belang:	Exploitatie, beheer en onderhoud van sportaccommodaties en maatschappelijk vastgoed.
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling:	SRO beheert/exploiteert voor de gemeente een groot aantal sportaccommodaties (bijvoorbeeld sporthallen, zwembaden, gymzalen) en draagt daardoor bij aan de realisatie van de doelstellingen als verwoord bij programma 1 Maatschappelijke participatie, beleidsveld 1.1 Onderwijs en Sport. Belangrijke taak van SRO is ook vastgoedbeheer. Daarmee wordt bijgedragen aan de doelstellingen als verwoord in programma 5 Beheer en onderhoud.
Bijzonderheden/Risico's:	Uit de meerjarenbegroting van SRO blijkt dat de rentabiliteit de komende jaren onder druk staat, waardoor de realisatie van de dividenddoelstelling in gevaar komt. SRO werkt middels een verbeterplan aan het verbeteren van de basis op orde. Het gaat daarbij concreet om verbeteringen in de werkprocessen, het versterken van de contacten met sportverenigingen, pro-actieve ondersteuning bij de beleidsvorming en tenslotte verbeteringen in de interne organisatie en governance
Deelnemers:	Amersfoort en Haarlem.
Website:	www.sro.nl
Programma('s):	Maatschappelijke participatie

11. Spaarnelanden NV

Vestigingsplaats:	Haarlem
Openbaar belang:	Afvalinzameling, beheer en onderhoud openbare ruimte.
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling:	Het dagelijks beheer en onderhoud van de openbare ruimte is mede uitbesteed aan Spaarnelanden. Spaarnelanden draagt bij aan de realisatie van de doelstellingen als verwoord bij programma 5 Beheer en onderhoud. Spaarnelanden heeft vijf domeinen waarvoor de gemeente Haarlem opdrachtgever is met betrekking tot het dagelijks beheer en onderhoud in de stad. Daarnaast voert Spaarnelanden voor de gemeente de reiniging bij kermissen en markten uit. Het betreft de volgende vijf domeinen: 1. Afval en reiniging; 2. Groen en spelen; 3. Parkeren; 4. Elementenverharding; 5. Wagenparkbeheer en verduurzaming wagenpark.
Bijzonderheden/Risico's:	Om de afgesproken prestaties te leveren, is het van belang dat de afgesproken verbeteringen worden

doorgevoerd. Spaarnelanden heeft de organisatie geherstructureerd waarbij de kantoororganisatie is uitgebreid en de processen zijn beschreven. Naast de operationele bedrijfsvoering zal er ook aandacht moeten zijn voor versterking van de bedrijfsvoering op tactisch niveau (realiseren afgesproken doelen).

Deelnemers: Haarlem
Website: www.spaarnelanden.nl
Programma('s): [Beheer en onderhoud](#)

12. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Vestigingsplaats: Den Haag
Openbaar belang: Bancaire dienstverlener overheid.
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: Niet van toepassing
Aandelenkapitaal: € 606.000
Bijzonderheden/Risico's: Geen.
Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.
Website: www.bng.nl
Programma('s): [Algemene dekkingsmiddelen en overhead](#)

13. Alliander NV

Vestigingsplaats: Arnhem
Openbaar belang: Netbeheer en distribueren en transporteren van elektriciteit en gas voor producenten en afnemers.
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: Niet van toepassing.
Bijzonderheden/Risico's: Geen.
Deelnemers: Nederlandse gemeenten, provincies en Rijk.
Website: www.alliander.nl
Programma('s): [Algemene dekkingsmiddelen en overhead](#)

14. Werkpas Holding BV

Vestigingsplaats: Cruquius
Openbaar belang: Uitvoeren van taken op het gebied van re-integratie, dagbesteding en dienstverlening in het kader van begeleid werken.
Hoe draagt de verbonden partij bij aan programmadoelstelling: Werkpas Holding BV is per 1 januari 2015 afgesplitst van de GR Paswerk met Haarlem en Zandvoort als huidige eigenaren. In de holding zijn alle niet-WSW gebonden bedrijfsactiviteiten van de 'oude GR Paswerk' ondergebracht. De holding heeft een vijftal werkmaatschappijen die actief zijn op het snijvlak van Wmo, Participatiewet, Jeugdwet en onderwijs. Daarmee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de uitvoering van de gedecentraliseerde gemeentelijke

taken in het sociaal domein. Daarvoor worden de volgende activiteiten uitgevoerd: re-integratie en arbeidsbemiddeling, arbeidsmatige dagbesteding, leren en werken voor risicojongeren, kringloop-activiteiten, fietsdepot en buurtbedrijven.

Bijzonderheden/Risico's:	De kringloopactiviteiten zijn voorjaar 2015 opgestart en vertonen een nog niet stabiele exploitatie. De leerwerkbedrijven voor risicojongeren is grotendeels afhankelijk van ESF-bijdragen en bijdragen van andere gemeenten; dit blijft jaarlijks financieel passen en meten. De financiële voortgangsrapportage 2016 over de eerste vier maanden toont een nadeel van € 230.000 ten opzichte van het budget in de periode. Directie en aandeelhouders verwachten desondanks toch een positief jaarresultaat overeenkomstig de begroting. Het nieuwe koersdocument Werk en inkomen heeft invloed op de bedrijfsvoering van de holding. Op dit moment is niet in te schatten wat de gevolgen zijn. Ook het huidige onderzoek naar de afvalstoffenheffing kan een financieel risico voor de holding met zich meebrengen. Maar over het algemeen kan worden gesteld dat de start van de holding is geslaagd, ook in financiële zin.
Deelnemers:	Haarlem en Zandvoort.
Website:	www.werkpas.nl
Programma('s):	Werk en inkomen

3.6.8 Overzicht grote gesubsidieerde instellingen

1. Stichting Blijfgroep

Openbaar belang:	Bieden van preventie, opvang en ambulante hulp bij huiselijk geweld.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.blijfgroep.nl
Programma('s):	Ondersteuning en zorg

2. Leger des Heils Noord-Holland

Openbaar belang:	Begeleiden van individuen en gezinnen die als gevolg van psychosociale, psychiatrische of verstandelijke problematiek te kampen hebben met problemen op meerdere levensgebieden alsmede het verzorgen van eerste opvang en doorgeleiding van dak- en thuislozen op Schiphol.
Bijzonderheden/Risico's:	De activiteiten die het leger des heils uitvoert in het kader van 'Veldwerk Schiphol' en die vallen binnen het convenant, zullen met ingang van 2017, na overleg met de uitvoerende partijen, bijgesteld worden.

Website: www.legerdesheils.nl
Programma('s): [Ondersteuning en zorg](#)

3. Zorgbalans

Openbaar belang: Bieden van hulp aan mensen met een zorgbehoefte om zolang mogelijk en op eigen wijze vorm en inhoud te geven aan hun leven, zowel thuis als in diverse zorglocaties.

Bijzonderheden/Risico's: -

Website: www.zorgbalans.nl
Programma('s): [Ondersteuning en zorg](#)

4. DOCK

Openbaar belang: Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.

Bijzonderheden/Risico's: De transformatie binnen het sociaal domein kan in 2017 gevolgen hebben voor taken die DOCK op dat domein moet gaan uitvoeren, zoals de invulling van de sociaal wijkteams. Verder hebben DOCK en Kontext de intentie vastgelegd dat DOCK Kontext overneemt per 1 januari 2017.

Website: www.dock.nl
Programma('s): [Ondersteuning en zorg](#)

5. Stichting Haarlem Effect

Openbaar belang: Stimuleren van zelfredzaamheid en actief burgerschap door het verzorgen van wijkgericht welzijnswerk in Haarlem.

Bijzonderheden/Risico's: De transformatie binnen het sociaal domein kan in 2017 gevolgen hebben voor taken die Haarlem Effect op dat domein moet gaan uitvoeren, zoals de invulling van de sociaal wijkteams. In 2017 aandacht voor de verdere integratie van Ecosol, dat vanaf 2016 onderdeel van Haarlem Effect is.

Website: www.haarlemeffect.nl
Programma('s): [Maatschappelijke participatie](#)
[Ondersteuning en zorg](#)

6. Stichting Kontext

Openbaar belang: Het bieden van maatschappelijke ondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden.

Bijzonderheden/Risico's: De transformatie binnen het sociaal domein kan in 2017 gevolgen hebben voor taken die Kontext op dat domein moet gaan uitvoeren. Denk aan invulling sociaal wijkteam. Verder hebben DOCK en Kontext de intentie vastgelegd dat DOCK Kontext overneemt per 1 januari 2017.

Website: www.kontext.nl
Programma('s): [Maatschappelijke participatie](#)
[Ondersteuning en zorg](#)

7. Jeugdgezondheidszorg Kennemerland

Openbaar belang:	Jeugdgezondheidszorg voor 0-4 jarigen in de gemeente Haarlem.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.jgzkennemerland.nl
Programma('s):	Maatschappelijke participatie

8. Stichting Spaarne Peuters

Openbaar belang:	Exploiteren van meerdere peuterspeelzalen in Haarlem en Spaarndam
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.skos.nl
Programma('s):	Maatschappelijke participatie

9. Stichting Sportsupport

Openbaar belang:	Ontwikkelen en ondersteunen van breedtesport in Haarlem.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.sportsupport.nl
Programma('s):	Maatschappelijke participatie

10. Hart

Openbaar belang:	Kennis bijeen brengen en overdragen op het gebied van kunst-, cultuur- en erfgoededucatie en mensen en initiatieven samenbrengen.
Bijzonderheden/Risico's:	Er is sprake van een koerswijziging bij Hart. Het accent ligt meer op cultuuronderwijs. De functie binnen Hart verandert meer naar het faciliteren van cursussen analoog aan het model zoals dat nu ook door de Vereniging Hart Muziekschool wordt gehanteerd. Binnen de programmering garandeert Hart de kwaliteit en breedte van het aanbod. Patronaat en Hart gaan samen een tijdelijk popcentrum exploiteren in het voormalige kinderdagverblijf op het Slachthuissterrein als opmaat van de realisatie van een volwaardig popcentrum op dit terrein. De stichting staat voor 2017 onder verhoogd toezicht. (Zie 3.6.4. Toepassing verhoogd toezicht.)
Website:	www.hart-haarlem.nl
Programma('s):	Duurzame stedelijke vernieuwing

11. Stichting Bibliotheek Zuid-Kennemerland

Openbaar belang:	Bibliotheekvoorziening, bereiken van groepen burgers met een informatieachterstand, ontmoetingsplaats voor stedelijke en regionale initiatieven en activiteiten, dienstverlening aan scholen, bedrijven en de overheid (zogenaamde Leasebibliotheek).
Bijzonderheden/Risico's:	Bekeken wordt of de bibliotheek in 2017 een groeiende rol

kan spelen binnen het sociaal domein, waar het uitgangspunt is om zoveel mogelijk mensen te laten deelnemen aan de samenleving. Vooral veel aandacht wordt gericht op het wegwerken van taalachterstand, maar ook voor het op peil brengen van digitale vaardigheden.

Website: www.bibliotheekzuidkennemerland.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

12. Stichting Haarlem Marketing

Openbaar belang: Bevorderen van toerisme, recreatie en vrijetijdsbesteding.

Bijzonderheden/Risico's: -

Website: www.haarlemmarketing.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

13. Stichting Frans Halsmuseum/de Hallen Haarlem

Openbaar belang: Kunstmuseum met een breed opgezette collectie. Moderne en hedendaagse kunst worden in wisselende tentoonstellingen gepresenteerd in De Hallen.

Bijzonderheden/Risico's: Het museum werkt aan meer synergie tussen de locaties van het Frans Hals Museum en de Hallen. Dit zal nog meer terug te zien zijn in de programmering (door onder andere uitwisseling van kunstwerken, oude en hedendaagse en onderlinge verwijzingen), de 'branding' van het museum (er wordt gewerkt aan een nieuwe naam waar Frans Hals zeker in terug komt en een gezamenlijke website). Ook komen er aanpassingen aan beide gebouwen om het aantrekkelijker te maken voor de bezoeker en de zichtbaarheid te vergroten.

Website: www.franshalsmuseum.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

14. Stichting Patronaat

Openbaar belang: Verzorgen van optredens in het poppodium.

Bijzonderheden/Risico's: Patronaat en Hart gaan samen een tijdelijk popcentrum exploiteren in het voormalige kinderdagverblijf op het Slachthuisterrein als opmaat van de realisatie van een volwaardig popcentrum op dit terrein.

Website: www.patronaat.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

15. Stichting Stadsschouwburg en Philharmonie Haarlem

Openbaar belang: Verzorgen van culturele programma's in de concertzalen en schouwburg.

Bijzonderheden/Risico's: -

Website: www.theater-haarlem.nl

Programma('s): [Duurzame stedelijke vernieuwing](#)

16. Stichting Toneelschuur

Openbaar belang:	Verzorgen van theater en filmvoorstellingen.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.toneelschuur.nl
Programma('s):	Duurzame stedelijke vernieuwing

17. HVO Querido

Openbaar belang:	HVO Querido exploiteert diverse maatschappelijke opvangvoorzieningen, zoals de 24-uurs-voorziening aan de Wilhelminastraat in Haarlem en de opvangvoorziening Velserpoort.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.hvoquerido.nl
Programma('s):	Ondersteuning en zorg

18. Stichting MEE & de Wering

Openbaar belang:	Het bieden van cliëntondersteuning aan inwoners die zich in een kwetsbare positie bevinden, met name inwoners met een verstandelijke beperking.
Bijzonderheden/Risico's:	Sinds 2016 is de fusie met de Wering een feit en is de volledige naam MEE & de Wering. De functies die MEE vervult in Haarlem spelen zich af in het sociaal domein op die vlakken waar nog volop een transformatie gaande is. Zowel in het jeugddomein als rondom de sociaal wijkteams. Dit kan gevolgen hebben voor de inzet van MEE in de nabije toekomst.
Website:	www.meewering.nl
Programma('s):	Ondersteuning en zorg

19. Parnassia groep (voorheen Brijder)

Openbaar belang:	Parnassia exploiteert twee gebruiksruidten voor verslaafden in Haarlem en biedt dagbesteding aan via Actief Talent.
Bijzonderheden/Risico's:	-
Website:	www.Parnassiagroep.nl
Programma('s):	Ondersteuning en zorg

20. Veilig Thuis

Openbaar belang:	Veilig Thuis is er voor iedereen, jong en oud, die te maken heeft met huiselijk geweld of kindermishandeling. Veilig Thuis geeft advies en biedt ondersteuning, ook aan professionals.
Bijzonderheden/Risico's:	Financiering vanuit de decentralisatie-uitkering vrouwenopvang en het jeugdbudget. De stichting heeft een regiofunctie voor IJmond, Zuid Kennemerland en Haarlemmermeer.
Website:	www.veiligthuis-ken.nl
Programma('s):	Ondersteuning en zorg

3.7 Grondbeleid

3.7.1 Inleiding grondbeleid

Haarlem is een van de meest aantrekkelijke woonsteden van Nederland. Een rijke historie, talloze monumenten, een veelzijdig winkelaanbod, veel groen, een breed cultureel aanbod en de nabijheid van strand en duinen maken Haarlem tot een fijne stad om te wonen, te werken en te recreëren.

Om te bepalen welke ruimtelijke ontwikkelingen in Haarlem gewenst zijn, is een visie op de stad en een ontwikkelstrategie voor de verschillende projecten van belang. De Woonvisie 2012-2016 ([2012/220951](#)) en de nota Grondbeleid ([2013/74991](#)) geven deze kaders. Grondprijzen zijn hierbij een instrument. De nota Grondprijzen 2016-2017 ([2016/234131](#)) laat zien hoe deze worden vastgesteld. Leidende thema's in de nota Grondprijzen zijn actualiseren, versimpelen, verzakelijken en transparantie. Met de in 2016 geactualiseerde nota Grondprijzen zijn de grondprijzen marktconform gemaakt en sluiten deze door een betere differentiatie van prijzen voor woningcategorieën beter aan op de marktsituatie. Ook zijn de regels voor grondprijzen niet-woningbouw meer in lijn gebracht met de vraag en behoeften vanuit de markt.

Door de veranderende rol van de gemeente en de gewijzigde marktsituatie ontstaan nieuwe samenwerkingsverbanden en een andere werkwijze. Bij vaststelling van de nota Grondbeleid heeft Haarlem de voorkeur gegeven aan een facilitaire productie rol; deze past goed bij een zich terugtrekkende overheid en levert de minste risico's op. Soms vereisen de marktomstandigheden, de locatie of het onderwerp echter een meer actieve (en meer risicovolle) rol. Als de gemeente kiest voor een actieve rol wordt een grondexploitatie geopend.

3.7.2 Ontwikkelingen 2017

Algemeen

De verwachting is dat de woningmarkt in 2017 verder aantrekt. Marktpartijen pakken ontwikkellocaties weer op.

Diverse projecten zijn in uitvoering in 2017, waaronder de Raaks, Ripperda, het Deli terrein, Laan van Decima, het Slachthuis terrein, Schalkwijk Midden, Schalkstad en Poort van Boerhaave. Ook in de Waarderpolder is er interesse van ondernemers voor de bedrijfskavels. Voorzichtigheidshalve worden in de Programmabegroting 2017-2021 geen verkopen geraamd voor de Waarderpolder en wordt daarmee het graszaadscenario gehandhaafd. Afhankelijk van de gerealiseerde verkopen in 2016 en de opties tot verkoop in 2017 kan bij de Kadernota 2017 dit scenario worden herzien.

Om de voorspoedige uitvoering van de lopende projecten in stadsdeel Oost te bevorderen wordt in 2017 extra aandacht aan Oost geschonken om ook de woonkwaliteit, de economische dynamiek en het imago van het stadsdeel te verbeteren.

Om de woningproductie in Haarlem te stimuleren is een Ontwikkel- en Verkoopteam ingesteld. Dit is een interdisciplinair team dat onderzoekt welke locaties versneld op de markt kunnen worden gebracht. De eerste oogst, een negental locaties, is in 2016 door de

gemeente gepresteerd aan de markt tijdens onder andere een investeerdersexcursie van de gemeente Amsterdam en op de jaarlijkse vastgoedbeurs PROVADA. Naar verwachting wordt een aantal projecten in 2017 in ontwikkeling genomen.

Wijziging renteregels BBV (lagere rentes)

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is aangescherpt. Eén van de onderdelen van het aangescherpte BBV is dat er per 1 januari 2016 alleen de werkelijke rentekosten ten laste van de grondexploitatie gebracht mogen worden. Op basis van de Jaarrekening 2015 bedraagt dit 2,82%. Ook wordt met ingang van 1 januari 2017 een nieuwe regel ten aanzien van het disconteringspercentage van kracht. Dit percentage wordt gebruikt voor het berekenen van de verwachte resultaten van grondexploitaties (netto contante waarde). Deze is verlaagd van 4,0% naar 2,0%. In de Bestuursrapportage 2016 zijn de consequenties van deze wijzigingen verwerkt in de grondexploitaties.

3.7.3 Grondexploitaties

Wanneer de gemeente kiest voor een actieve rol in ruimtelijke ontwikkelingen, worden deze projecten apart geadministreerd in de vorm van een grondexploitatie. Een grondexploitatie is een projectbegroting van de kosten en de opbrengsten uitgezet in de tijd. Jaarlijks wordt een totaaloverzicht van alle grondexploitaties ter informatie en besluitvorming aangeboden aan de gemeenteraad in het meerjarenperspectief grondexploitaties (MPG).

Bij de Kadernota 2016 is het MPG ([2016/208583](#)) vastgesteld. De ramingen van kosten en opbrengsten van grondexploitaties worden regelmatig beoordeeld en waar nodig bijgesteld. Het bijwerken van ramingen leidt tot een wijziging van het resultaat van een grondexploitatie. Tussentijdse bijstellingen van de grondexploitaties in het lopende jaar worden twee of drie keer per jaar aan de gemeenteraad voorgelegd in de vorm van bestuursrapportages.

Bijstellingen worden veroorzaakt door verschillende invloeden. Verschuivingen in de tijd van kosten en opbrengsten zijn van grote invloed op het resultaat. Hoe eerder een uitgave plaatsvindt, hoe eerder de rente begint te tellen, waardoor het resultaat verslechtert. Hetzelfde geldt voor de opbrengsten: hoe eerder deze zijn ontvangen, hoe eerder de rente begint te tellen en hoe beter het resultaat van een grondexploitatie. Daarnaast kunnen geraamde kosten en opbrengsten wijzigen. Het resultaat van een grondexploitatie wordt bepaald door het verschil tussen de totale kosten en de totale opbrengsten. Om inzicht te krijgen in de prestaties van projecten ten opzichte van elkaar, moeten de eindwaarden worden vergeleken. Projecten hebben echter verschillende einddata. Door bedragen 'contant' te maken (eindwaarde terugrekenen naar heden) kunnen projecten worden vergeleken. Deze waarde heet de 'contante waarde'.

3.7.4 Financiële resultaten van de grondexploitaties in 2017

(bedragen x €1.000)

Ontwikkeling resultaat grondexploitaties	stand Kadernota 2016	stand Bestuursrapportage 2016	totaal effect	effect actualisatie 31 mei '16	effect rente wijziging
Totaal resultaat (Contante Waarde 1-1-2016)	3.440	1.213	-2.227	649	-2.876

De resultaten van de grondexploitaties zijn ten opzichte van de Kadernota 2016 verbeterd door de verlaging van de rentetoerekening. Doordat het graszaadscenario voor de Waarderpolder voorzichtigheidshalve met een jaar verlengd is, geeft dat een negatief effect op het resultaat (effect actualisatie).

Voor de begroting 2017 wordt uitgegaan van de geactualiseerde stand van de Bestuursrapportage 2016. Dit geeft het volgende beeld:

(bedragen x €1.000)

Ontwikkeling boekwaarde 2016-2021	Bestuurs- rapportage 2016	PB2017	PB2018	PB2019	PB2020	PB2021
Boekwaarde grondexploitaties 1/1	39.713	37.809	35.712	21.792	16.453	13.467
Kosten grondexploitatie exclusief rente	5.626	16.576	3.388	8.339	2.640	1.094
Baten grondexploitatie	-8.662	-16.756	-13.628	-12.310	-1.570	-1.560
Rentetoerekening grondexploitatie	1.120	1.066	1.005	610	459	372
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	0	-3.274	-6.471	-2.052	-8.429	-1.713
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	12	291	1.785	74	3.913	0
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	37.809	35.712	21.792	16.453	13.467	11.659

De trend van de dalende boekwaarde uit de Kadernota 2016 is bij de actualisatie in de Bestuursrapportage 2016 versterkt, met name door de dalende rentelast als gevolg van lagere rentetoerekening. Dit voordeel vertaalt zich door in een gunstige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.

Ontwikkeling Weerstandsvermogen 2016-2021	Bestuurs-rapportage 2016	PB2017	PB2018	PB2019	PB2020	PB2021
Stand reserve grondexploitatie per 1/1	-1.120	-695	-846	-1.355	-1.153	-4.952
Verwachte winsten bij afsluiting grondexploitatie	-12	-291	-1.785	-74	-3.913	0
Winstbestemming DSK t.b.v. investering onderwijs			964 ¹			
Toevoeging bijdrage ISV-Wonen		-292				
Onttrekking CW verliesvoorziening actieve exploitaties	436	432	312	277	114	82
Stand reserve grondexploitatie per 31/12	-695	-846	-1.355	-1.153	-4.952	-4.870
Stand verliesvoorziening per 1/1	-24.410	-24.898	-22.056	-15.897	-14.122	-5.807
Verwachte verliezen bij afsluiting grondexploitatie	0	3.274	6.471	2.052	8.429	1.713
CW verliesvoorziening actieve exploitaties	-436	-432	-312	-277	-114	-82
Stand verliesvoorziening per 31/12	-24.846	-22.056	-15.897	-14.122	-5.807	-4.176
Weerstandsvermogen per 31/12	-25.542	-22.902	-17.252	-15.274	-10.759	-9.045
Boekwaarde grondexploitaties 31/12	37.809	35.712	21.792	16.453	13.467	11.659
Vershil (weerstandspositie)	12.268	12.810	4.540	1.179	2.708	2.614

¹ Deze voorgenomen onttrekking wordt bij de financiële voortgangsrapportage 2017 aan de raad voorgelegd en is niet in deze begroting verwerkt.

Het weerstandsvermogen per 1 januari 2017 bedraagt € 22,9 miljoen. Dit bedrag is opgebouwd uit de reserve grondexploitatie (€ 0,8 miljoen) plus de voorziening toekomstige verliezen grondexploitatie (€ 22,1 miljoen). Het weerstandsvermogen daalt naar € 9 miljoen in 2021, maar daalt minder sterk dan de boekwaarde van de grondexploitaties (van € 35,7 miljoen in 2017 naar € 11,7 miljoen in 2021). Hoe kleiner het verschil tussen de boekwaarde en het aanwezige weerstandsvermogen is, hoe beter de weerstandspositie. De weerstandspositie is ten opzichte van de stand Kadernota 2016 verbeterd met name door de lagere rentetoerekening. De lagere rentetoerekening heeft wel een keerzijde, omdat de rente op grondexploitaties voor een groot deel bijdraagt aan het positieve renteresultaat. Dit renteresultaat wordt ingezet als algemeen dekkingsmiddel en een lagere rente is dan nadelig voor de hoogte van deze algemene dekkingsmiddelen.

In de meerjarenbegroting is rekening gehouden met een verwachte toevoeging aan de verliesvoorziening grondexploitaties van € 1,2 miljoen per jaar. Deze verliesvoorziening is gewaardeerd op contante waarde en aan de voorziening wordt jaarlijks rente toegevoegd. Door de verlaging van de rente van 4% naar 2% neemt de jaarlijkse toevoeging af en door de lagere rente nemen ook de verliezen in absolute zin af. Hierdoor is het mogelijk de jaarlijkse toevoeging aan de voorziening volledig te dekken uit de reserve grondexploitatie en kan de begrote toevoeging van € 1,2 miljoen structureel vervallen. Wel moeten dan de verwachte winsten bij liquidatie van Waarderpolder Oudeweg, Europawijk Zuid, DSK, Schalkstad, Raaks en Ripperda gerealiseerd worden. Bij een vertraging van de realisatie of een substantieel lagere winstneming bij liquidatie is mogelijk dus alsnog een toevoeging aan de reserve grondexploitatie noodzakelijk. In de planning en control documenten wordt dit nadrukkelijk gemonitord.

3.7.5 Belangrijkste ontwikkelingen in de grondexploitaties in 2017

Stadsdeel Oost

- Waarderpolder: er wordt opnieuw sterk ingezet op verkoop van bedrijfskavels om de boekwaarde binnen de grondexploitaties te laten dalen.
- Scheepmakerskwartier: de bouw van fase 2 zal starten.
- DSK: verkoop grond DSK 2, 13 grondgebonden woningen.
- Slachthuisterrein: afhankelijk van de planontwikkeling en besluitvorming zou de aanvang van de herontwikkeling in 2017 kunnen plaatsvinden.

Stadsdeel Schalkwijk

- Europawijk: het bouwproject van Pré Wonen aan de Italiëlaan gaat in uitvoering.
- Aziëweg: uitgifte van de laatste twee kavels van Aziëweg en aanvang van de bouw.
- Entree: in 2017 staat een gronduitgifte van de tweede deelfase in Oost gepland.
- Meerwijk: na grondoverdracht wordt door Ymere gestart met de bouw van 32 woningen op de hoek Bernadottelaan / Stresemanlaan.
- Schalkstad: in 2017 wordt de uitkomst van de tender duidelijk en kunnen contracten met partijen gesloten worden.

Stadsdeel Noord

- Ripperda: in 2017 vindt levering van de grond en start van de bouw van 38 appartementen Westhof plaats.
- Badmintonpad: start bouw multifunctionele sporthal.
- Deliterrein: verkoop van de grond (anterieure overeenkomst).

3.7.6 Risico's in de grondexploitaties in 2017

De grootste risico's voor de projecten in 2017 zijn gelegen in het niet doorgaan van grondverkoop. Voor een bedrag van € 16,3 miljoen staan aan verkopen geraamd (bijvoorbeeld Ripperda, Entree, Meerwijk, Scheepmakerskwartier fase 2 en Schalkstad). Omdat Schalkstad een grote tender is, kan de uitkomst/opbrengst nog tegenvallen.

4.1 Besluit

Besluiten:

1. De raad stelt het *begrotingskader* en de *financiële meerjarenraming 2017-2021* uit deel 1 van de programmabegroting vast, met inbegrip van de financiële gevolgen van:
 - De meicirculaire 2016;
 - Financiële ontwikkelingen die van invloed zijn op de meerjarenbegroting, maar geen onderdeel uitmaken van de Kadernota 2016;
 - Consequenties van de nieuwe regels van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV):
 - Afschaffen bespaarde rente;
 - Niet meer activeren investeringen < € 100.000;
 - Toerekenen overhead op basis van personeelskosten (productieve uren);
 - Investerings in de openbare ruimte worden geactiveerd volgens componentenmethode;
 - De vrijvallende lasten vanwege het verplicht activeren van investeringen maatschappelijk nut worden in de reserve kapitaallasten maatschappelijk nut gestort (conform kadernota).
2. a. De raad stemt in met *de volgende aanvullende voorstellen met financiële consequenties* uit deel 1 van de programmabegroting:
 - Budget voor internationale school;
 - Subsidie vogelhospitaal;
 - Herstelbesluit stadsbouwmeester;
 - Invoering Omgevingswet;
 - Versneller maatschappelijke initiatieven;
 - Overgangsregeling bezuinigingen sport;
 - Overgangsregeling museum Haarlem;
 - Budget stedelijke distributie.

b. De extra lasten te dekken uit de positieve saldi van de jaarschijven 2017 en 2018, door in 2018 € 370.000 minder aan de algemene reserve te onttrekken ten gunste van 2017.

c. De financiële consequenties van de besluiten als genoemd onder 2a en 2b aanvullend te ramen ten opzichte van de primaire programmabegroting 2017-2021.
3. De raad stelt het *Investeringsplan 2017-2021* vast met in begrip van:
 - Verhoging van het kasstroomplafond naar € 30 miljoen;
 - Verlaging van het investeringsplafond naar € 37 miljoen.
4. De raad stelt de geformuleerde *doelen en prestaties* voor 2017 uit deel 2 van de programmabegroting vast.
5. De raad autoriseert de *baten en lasten op beleidsveldniveau*, uit deel 2 van de programmabegroting per beleidsveld bij het kopje 'Wat mag het kosten?'.

6. De raad stelt de toevoegingen en onttrekkingen aan de *reserves* voor 2017 vast (bijlage 5.10).
7. De raad besluit *programma 7* voortaan Algemene dekkingsmiddelen en overhead te noemen.
8. De raad neemt kennis van:
 - De *toelichting op de programma's en beleidsvelden*;
 - De *gebiedsgerichte vertaling* van de programma's;
 - De *paragrafen* uit deel 3 van de programmabegroting; met de kanttekening dat de tarieven lokale heffingen in december 2016 bij de belastingvoorstellen door de gemeenteraad worden vastgesteld.

DEEL 5 BIJLAGEN

5.1 Investeringsplan 2016-2021

5.2 Samenstelling bestuur

College van burgemeester & wethouders

J. Wienen, Burgemeester Voorzitter van het college van burgemeester en wethouders en voorzitter van de gemeenteraad

J. Langenacker, Wethouder (PvdA) Portefeuille: Werk, Economische en Sociale Zaken, Wonen en Coördinatie sociaal domein

C.Y. Sikkema, Wethouder (GLH) Portefeuille: Beheer en Onderhoud, Duurzaamheid en Mobiliteit

M. Snoek, Wethouder (CDA) Portefeuille: Jeugd, onderwijs en sport

J. van Spijk, Wethouder (D66) Portefeuille: Ruimtelijke ontwikkeling en Monumenten, MRA, Financiën, Dienstverlening en Burgerparticipatie

J. Botter, Wethouder (D66) Portefeuille: Welzijn en Volksgezondheid, Cultuur en Vastgoed

J. Scholten, Gemeentesecretaris

Gemeenteraad

D66 (7 zetels)

mw. D. Leitner, dhr. P. Spijkerman, mw. F.G. Cannegieter, Mw. A. Dekker, dhr. M. de Groot, dhr. B. van Leeuwen, dhr. M.J.A.E. Rijssenbeek

PvdA (6 zetels)

dhr. J. Fritz, dhr. M. Aynan, dhr. M.H. Brander, mw. N.U. Ramsodit, mw. M.C.M. Schopman, mw. D. van Loenen

GroenLinks (5 zetels)

mw. M.D.A. Huysse, dhr. A. Azannay, dhr. R.H. Berkhout, dhr. B. Gün, mw. Z. Klazes

VVD (5 zetels)

dhr. R.G.J. de Jong, dhr. J. Boer, dhr. W.R. van Haga, mw. H.A. van der Smagt, mw. M.A. Sterenberg

CDA (4 zetels)

dhr. G.B. van Driel, dhr. M. El Aichi, mw. E. de Raadt, dhr. J.J. Visser

SP (4 zetels)

dhr. F.H. Garretsen, dhr. A.F. Bloem, mw. J. van Ketel, mw. S. Özogul-Özen

Ouderenpartij Haarlem (2 zetels)

dhr. F.N.G. Smit, mw. F. de Leeuw

Actiepartij (2 zetels)

dhr. J.M. Baaijens, dhr. G. Hulster

Christenunie (1 zetel)

dhr. F.C. Visser

Trots (1 zetel)

dhr. A.P.D. van den Raadt

Hart voor Haarlem (1 zetel)

mw. L.C. van Zetten

Fractie Mohr (1 zetel)

dhr. D. Mohr

Griffier

mw. J.S. Spier

5.3 Kerngegevens

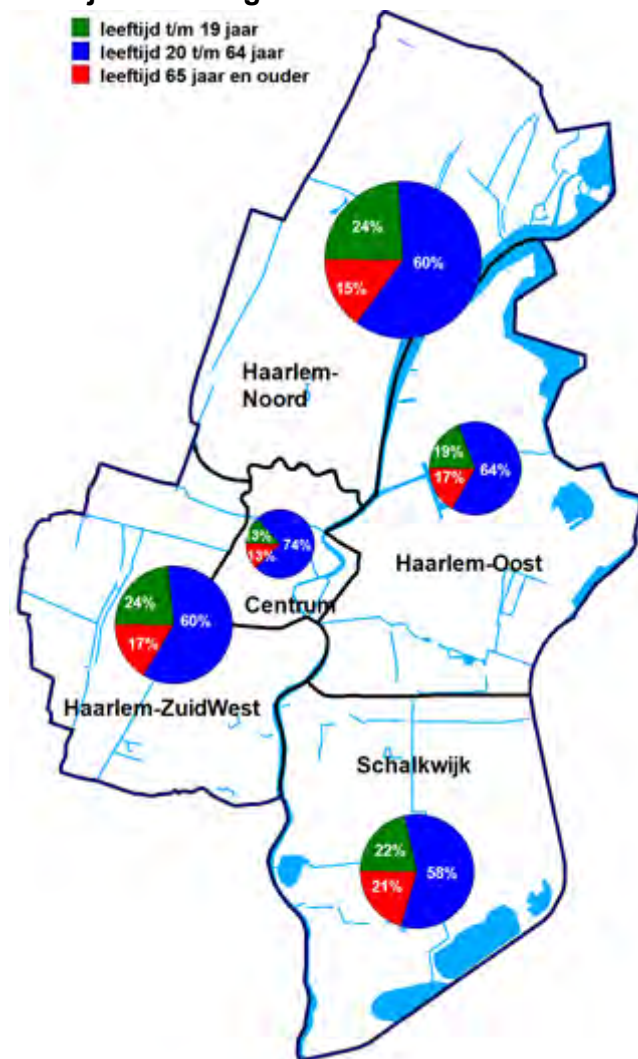
Sociale structuur

Bevolking naar leeftijd, 2011-2030										
Leeftijd	2011		2016		2017		2021		2030	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0-19 jaar	32.858	22%	34.689	22%	35.180	22%	36.510	22%	37.780	22%
20-44 jaar	54.305	36%	54.919	35%	55.140	35%	55.760	34%	56.900	33%
45-64 jaar	40.586	27%	42.094	27%	42.620	27%	43.850	27%	44.130	26%
65 jaar en ouder	22.946	15%	26.421	17%	26.920	17%	28.640	17%	33.550	19%
Totaal	150.695	100%	158.123	100%	159.860	100%	164.760	100%	172.360	100%
<i>Waarvan 15-64 jaar (potentiële beroepsbevolking)</i>										
	102.519	68%	104.758	66%	105.660	66%	107.940	66%	110.150	64%

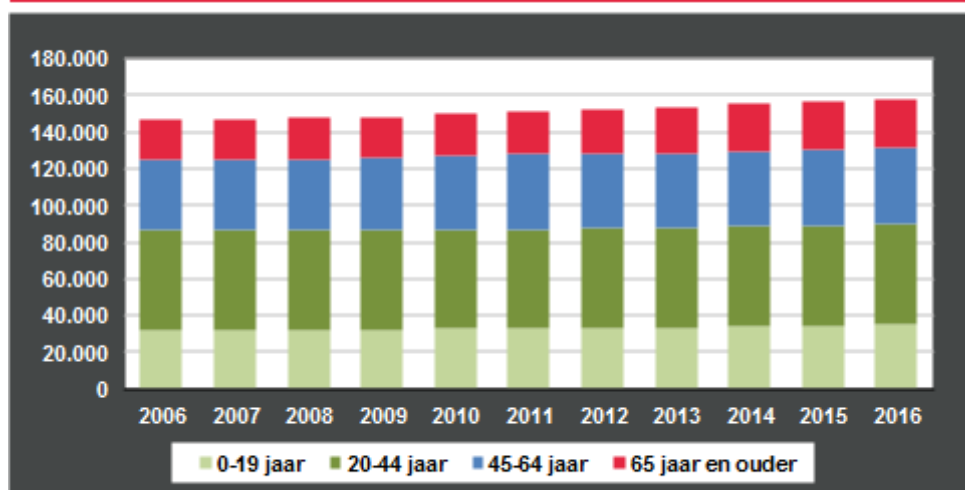
Bron: Bevolkingsgegevens: BRP-Haarlem;

Bevolkingsprognose: Data, Informatie en Analyse, Gemeente Haarlem

Leeftijdverdeling van de Haarlemse bevolking per stadsdeel, 2016

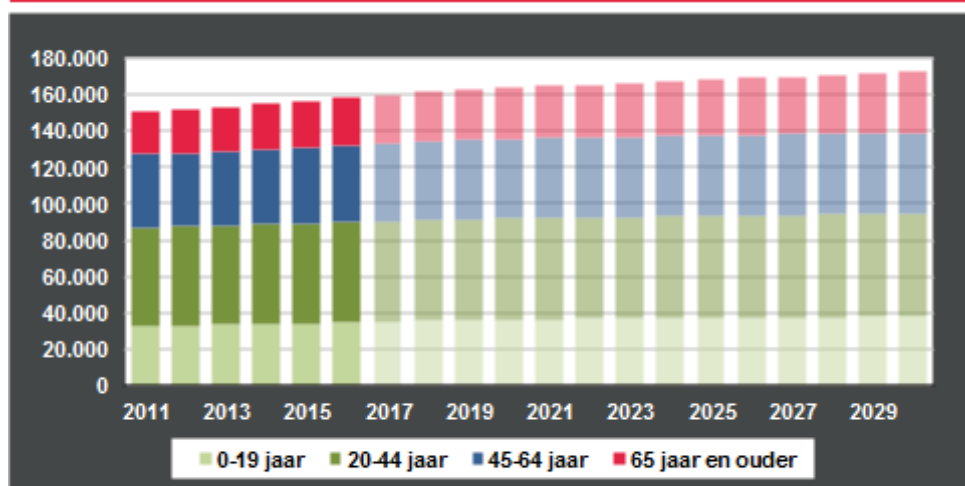

Ontwikkeling inwoners naar leeftijd in Haarlem, 2006-2016

Bron: BRP gemeente Haarlem

Ontwikkeling inwoners naar leeftijd in Haarlem, 2011-2030

Bron: BRP gemeente Haarlem

Bevolkingsprognose: Data, Informatie en Analyse, Gemeente Haarlem

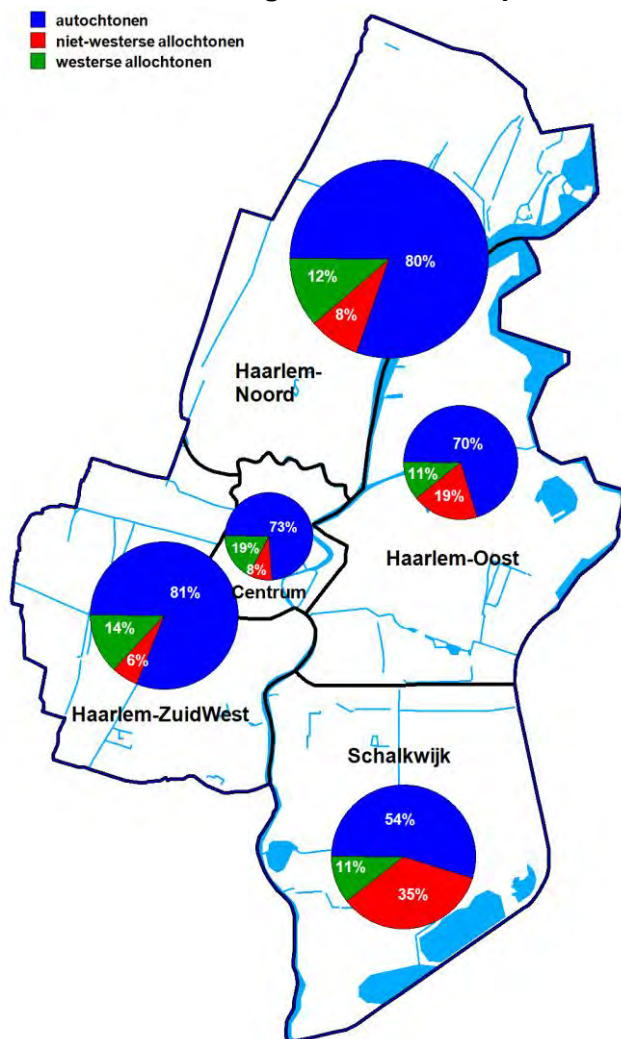
Bevolking naar herkomst

	2011		2016		2017		2021	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Autochtonen	112.624	75%	114.860	73%	115.620	72%	117.120	71%
Allochtonen	38.071	25%	43.263	27%	44.240	28%	47.640	29%
Waarvan niet-westers	20.716	14%	23.410	15%	23.940	15%	25.780	16%
Totaal	150.695	100%	158.123	100%	159.860	100%	164.760	100%

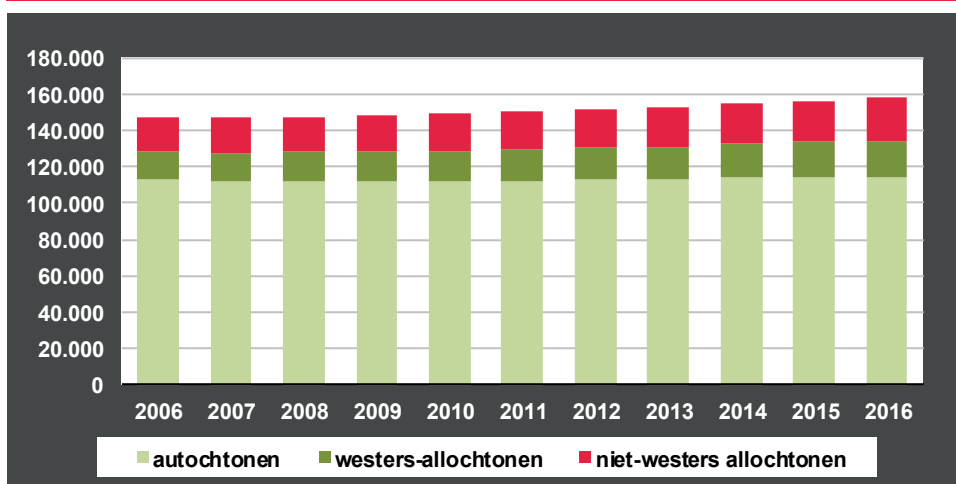
Bron: Bevolkingsgegevens: BRP-Haarlem;

Prognose: is ruwe schatting: gemiddelde ontwikkeling laatste 10 jaar voortgezet, gecorrigeerd naar prognose totaal aantal inwoners. Niet-westers: allochtoon met als herkomstsgroepering één van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije. Aantal en percentage van het totaal aantal Haarlemmers.

Etniciteit naar categorie in Haarlem per stadsdeel, 2016

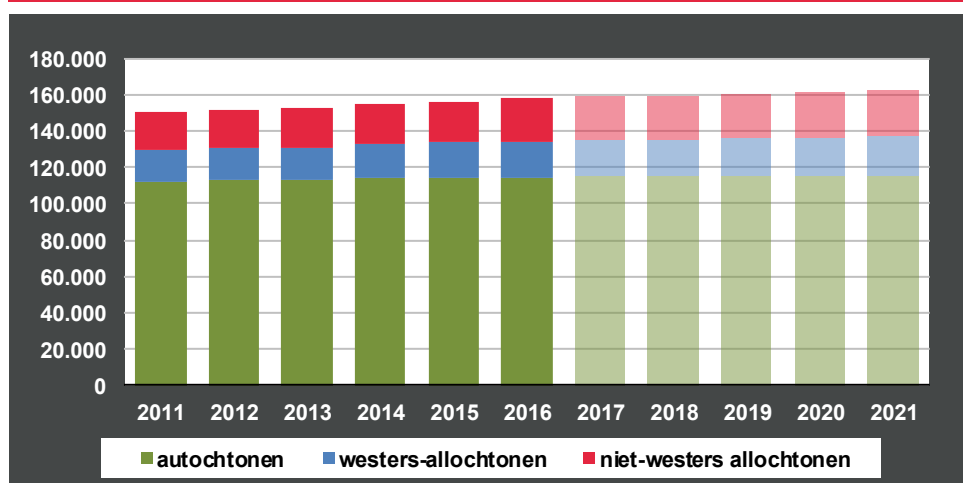

Ontwikkeling inwoners in Haarlem naar afkomst, 2006-2016

Bron: BRP gemeente Haarlem

Ontwikkeling inwoners in Haarlem naar herkomst, 2011-2021

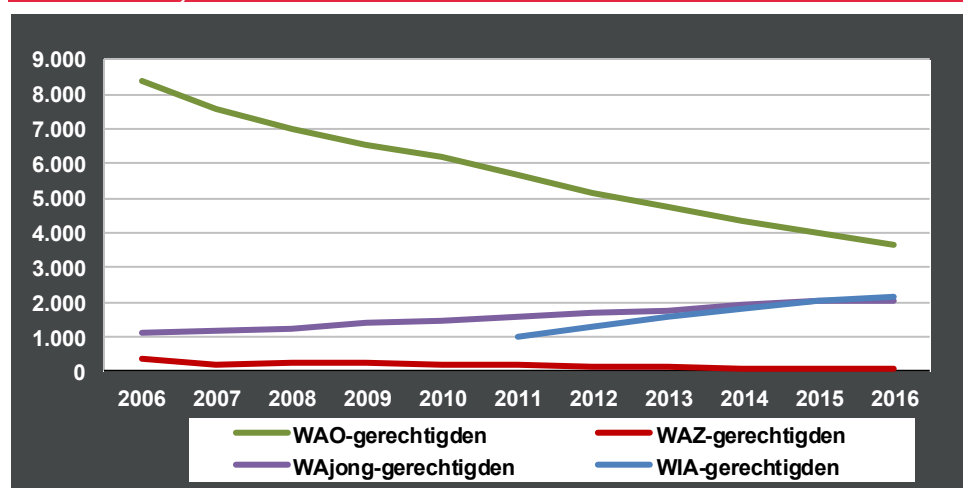

Bron: BRP gemeente Haarlem; prognose: voortzetting trend laatste 10 jaar

Aantal uitkeringsgerechtigden

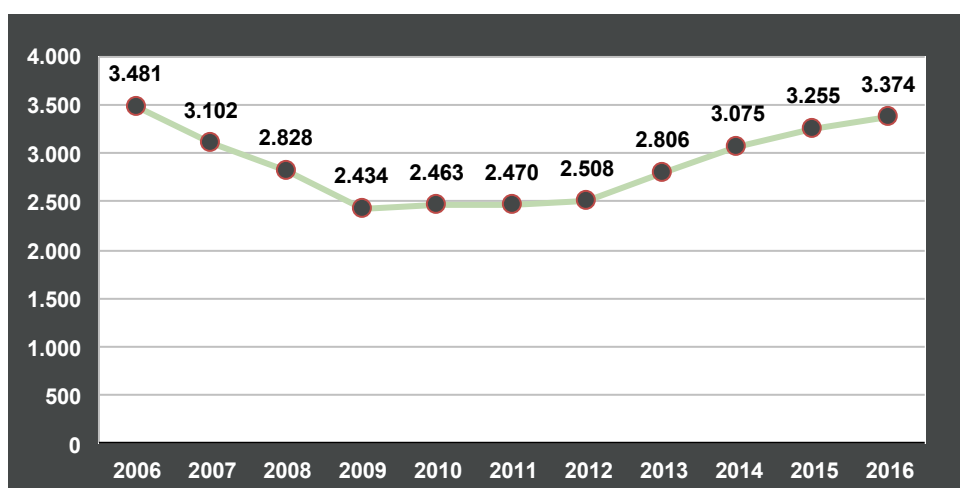
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bijstandsgerechtigden	2.470	2.508	2.806	3.075	3.255	3.374
WAO-gerechtigden	5.690	5.160	4.730	4.350	3.990	3.640
WAZ-gerechtigden	190	150	130	110	100	90
WAjong-gerechtigden	1.590	1.670	1.750	1.910	2.040	2.020
WIA-gerechtigden	1.030	1.320	1.570	1.820	2.040	2.160
WW-gerechtigden	2.300	2.410	3.020	3.610	3.760	3.740

Ontwikkeling aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in Haarlem, 2006-2016

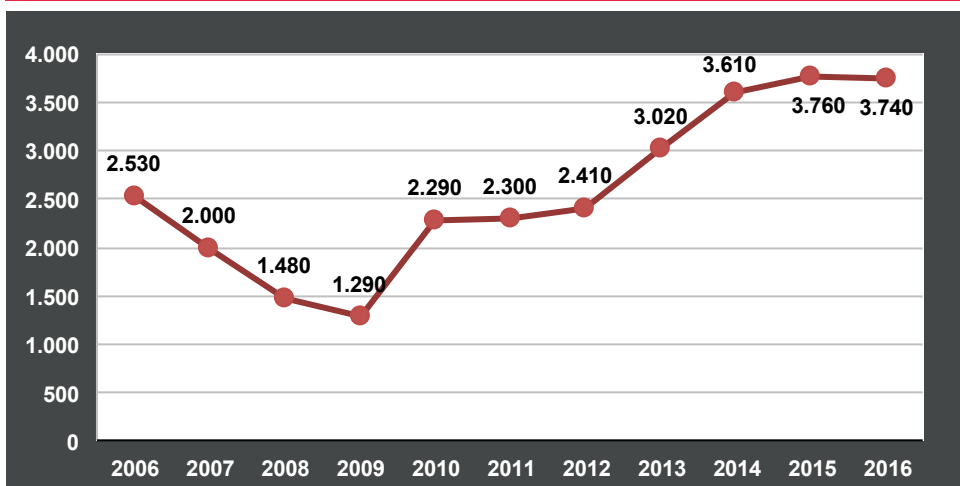
Bron: CBS/UWV

Ontwikkeling aantal bijstandsuitkeringen in Haarlem, 2006-2016

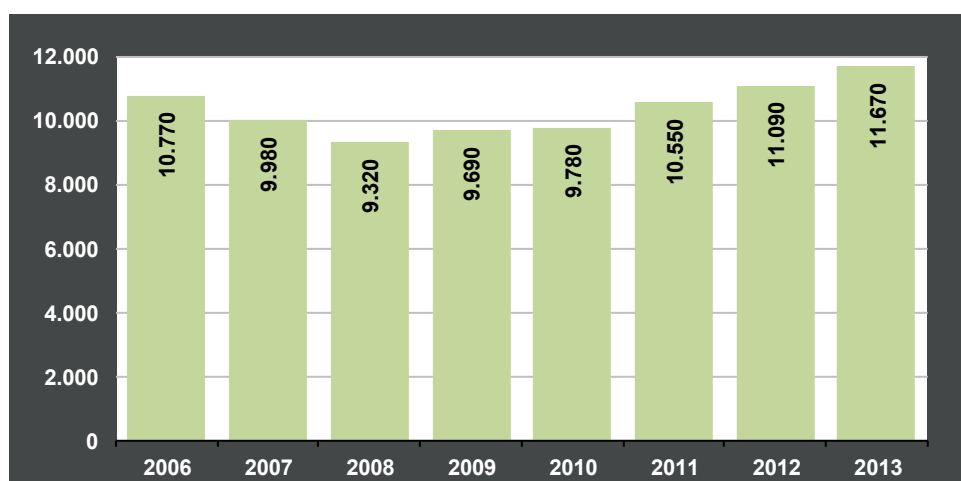
Bron: SoZaWe gemeente Haarlem

Ontwikkeling aantal WW¹-uitkeringen in Haarlem, 2006-2016

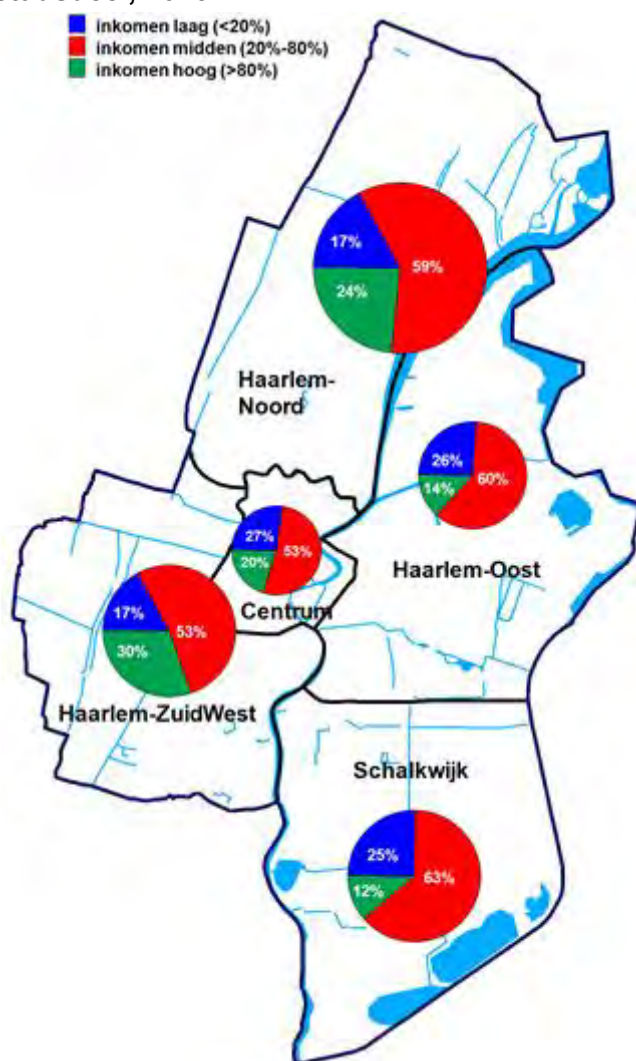
Bron: UWW/CBS ¹ WerkloosheidsWet

Ontwikkeling huishoudens met laag inkomen in Haarlem, 2006-2013

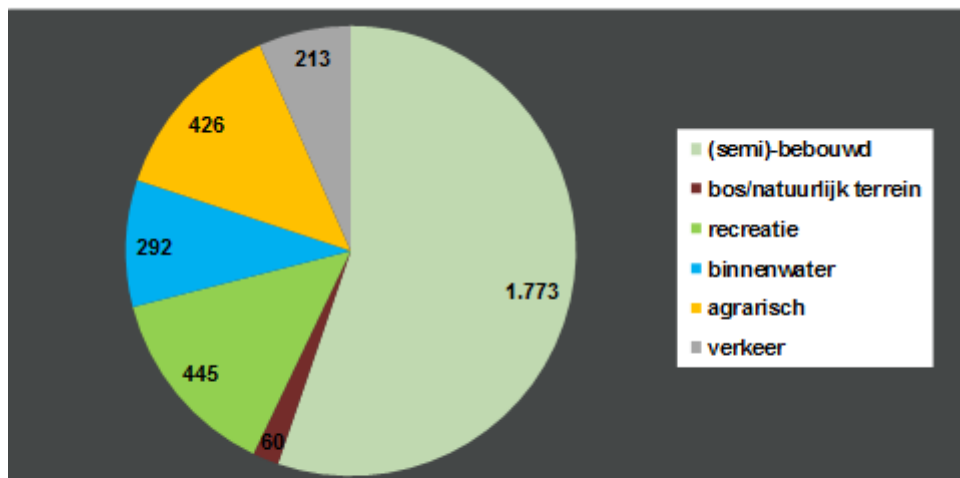
Bron: CBS-RIO: Personen in huishoudens met inkomen tot 105% van het sociaal minimum

Gemiddeld besteedbaar inkomen (GBI) van huishoudens naar laag/midden/hoog per stadsdeel, 2013

Fysieke structuur

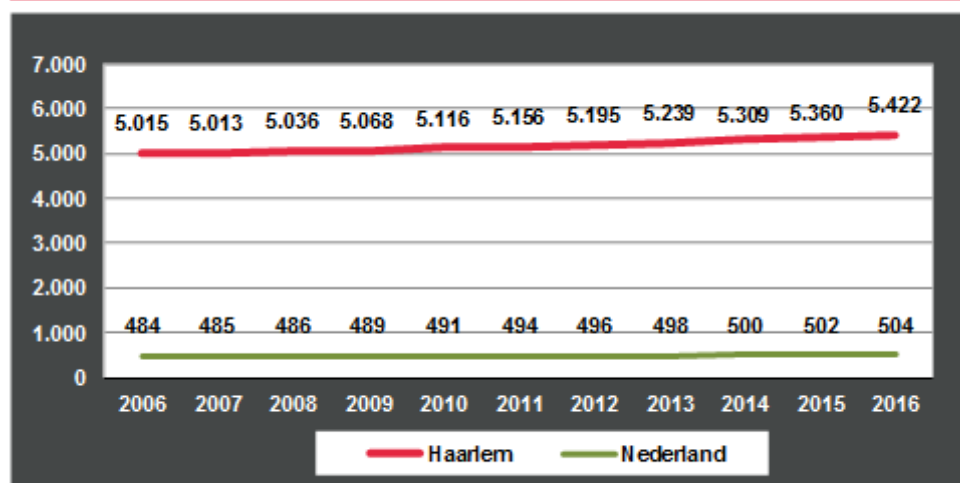
Oppervlakte naar functie in hectare in Haarlem, 2012

Bron: CBS

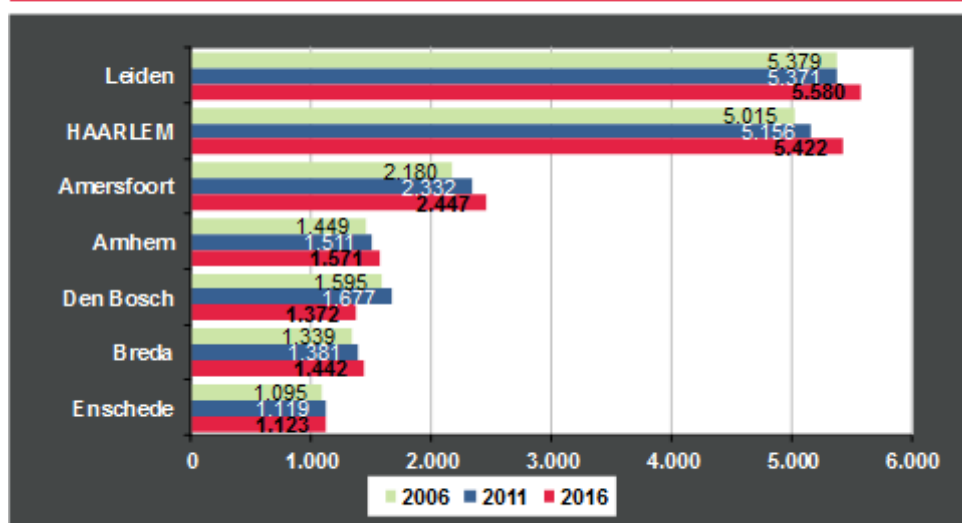
2016: oppervlakte 3.209 hectare (gelijk aan 2010), binnenwater 292 hectare (2010: 285 hectare)
Historische stadskern (wijk Oude Stad) in 2016 162 hectare. Weglengte in 2015 437 km.

Bevolkingsdichtheid per km2 in Haarlem en Nederland, 2006-2016

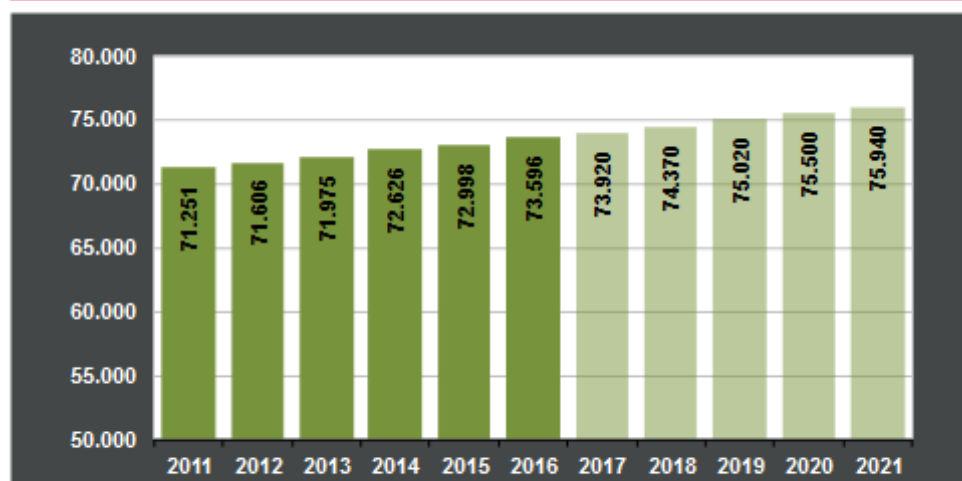
Bron: CBS

Bevolkingsdichtheid per km² in Haarlem en vergelijkbare steden, 2006-2016

Bron: CBS; hoogste bevolkingsdichtheid in de gemeente Den Haag: 6.288

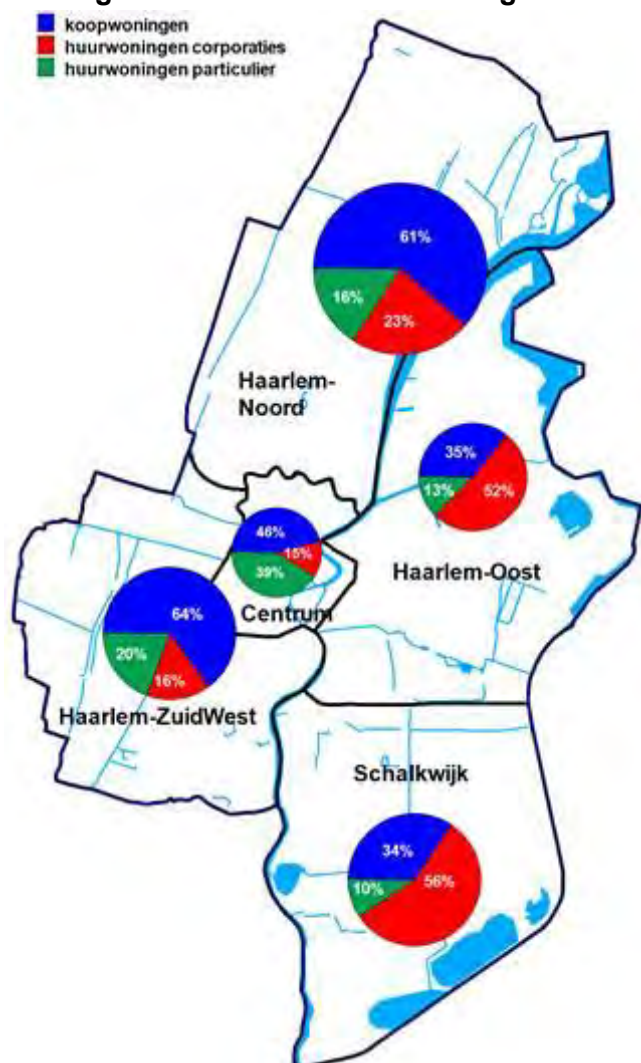
Ontwikkeling aantal woningen in Haarlem, 2011-2021

Bron: Cocensus

Prognose: Bevolkingsprognose 2016 Data, Informatie en Analyse, Gemeente Haarlem

Woningvoorraad in Haarlem naar eigendom en stadsdeel, 2016

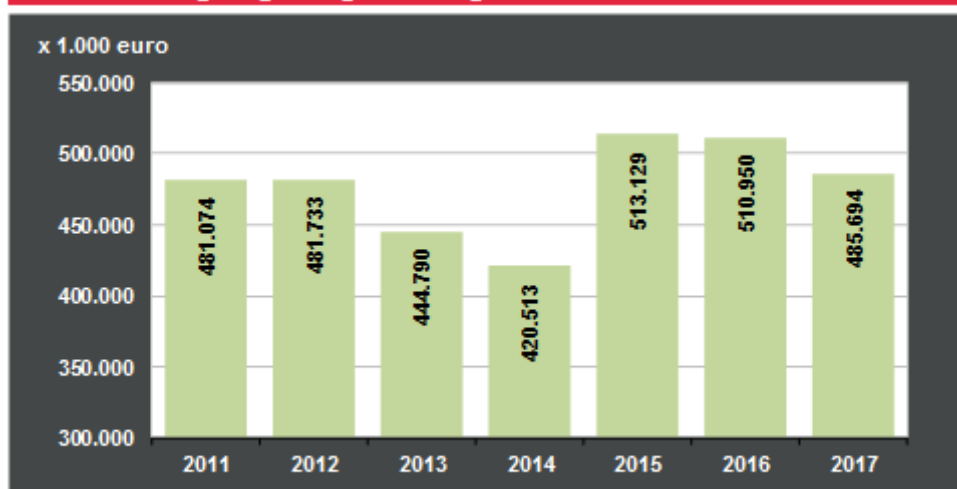

Financiële structuur

(bedragen x €1.000)

Algemene financiële gegevens 2017	
Totale baten (exclusief reservemutaties)	- 488.056
Totale lasten (exclusief reservemutaties)	485.694
Saldo toevoeging en onttrekking reserves	1.863
Saldo baten en lasten (+ = negatief saldo)	-499
Algemene reserve	23.853
Algemene inkomsten gemeentefonds	-278.236
Opbrengst Onroerend Zaak Belasting (OZB)	-38.144
Netto-investeringsvolume	45.575
Vaste schuld	485.000

Ontwikkeling begrotingsomvang¹ in Haarlem, 2011-2017

Bron: Jaarverslagen gemeente Haarlem (2016-2017: programmabegroting)

Links naar nog meer informatie

Hyperlink openen

Feiten en cijfers:

[Feiten en cijfers](#)

Haarlem in cijfers (buurtmonitor):

[Buurtmonitor](#)

Haarlem Open Data Portaal:

[Opendata Haarlem](#)

Staat van Haarlem:

[Staat van Haarlem](#)

Thematische monitors:

Economische monitor:

[Economie](#)

Binnenstadsmonitor:

[Binnenstad](#)

Woonmonitor:

[Wonen](#)

Cultuurmonitor:

[Cultuur](#)

WoonZorgWelzijn monitor:

[WZW-monitor Zuid-Kennemerland](#)

Belevingsmonitor:

in ontwikkeling, verwacht najaar 2016

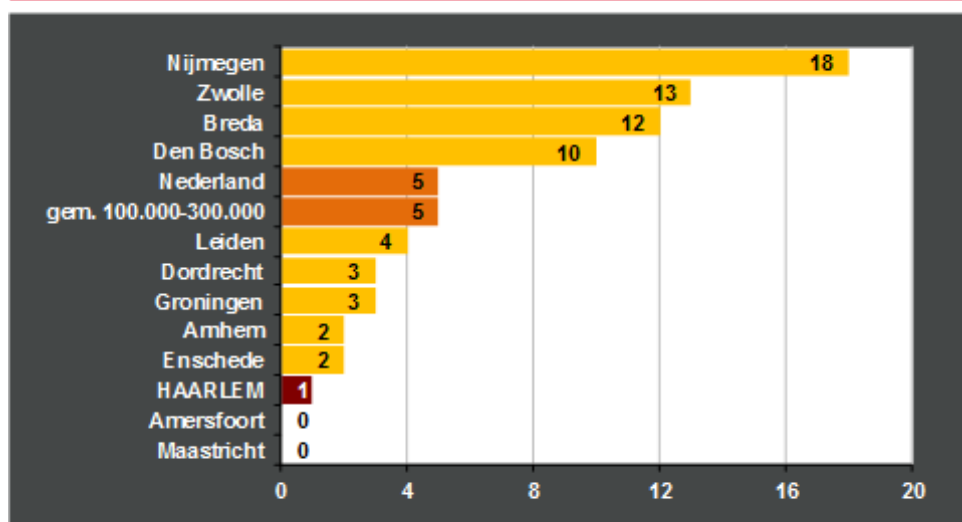
Duurzaamheidsmonitor:

in ontwikkeling, verwacht najaar 2016

5.4 Benchmarkindicatoren BZK

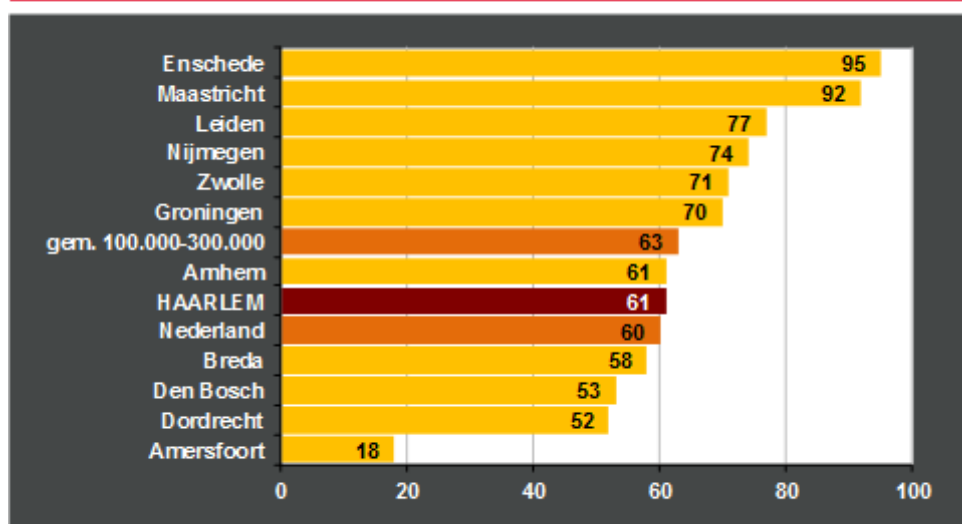
Programma 1 Maatschappelijke participatie

Absoluut verzuim leerlingen in Haarlem en verg. steden, 2014

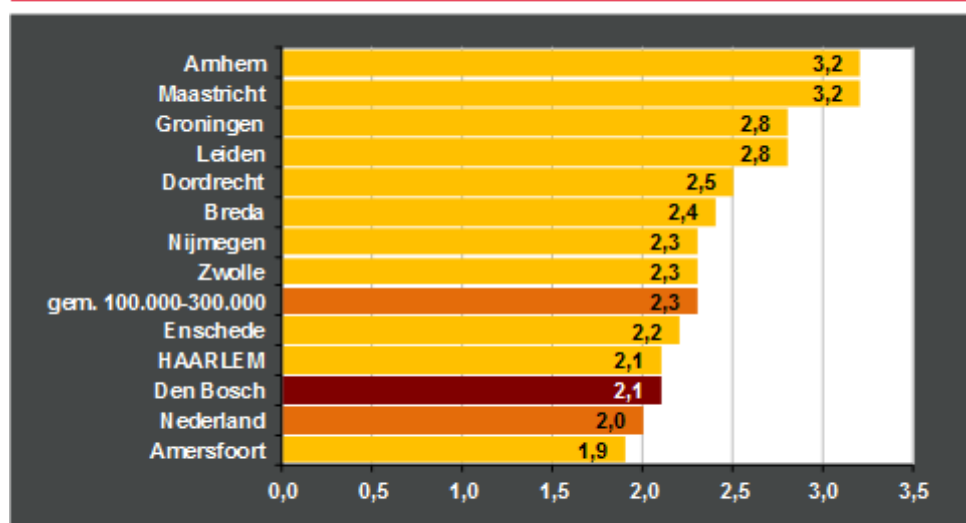
Bron: DUO, leerplichtigen niet ingeschreven op een school, per 1.000 leerlingen.

Relatief verzuim leerlingen in Haarlem en verg. steden, 2014

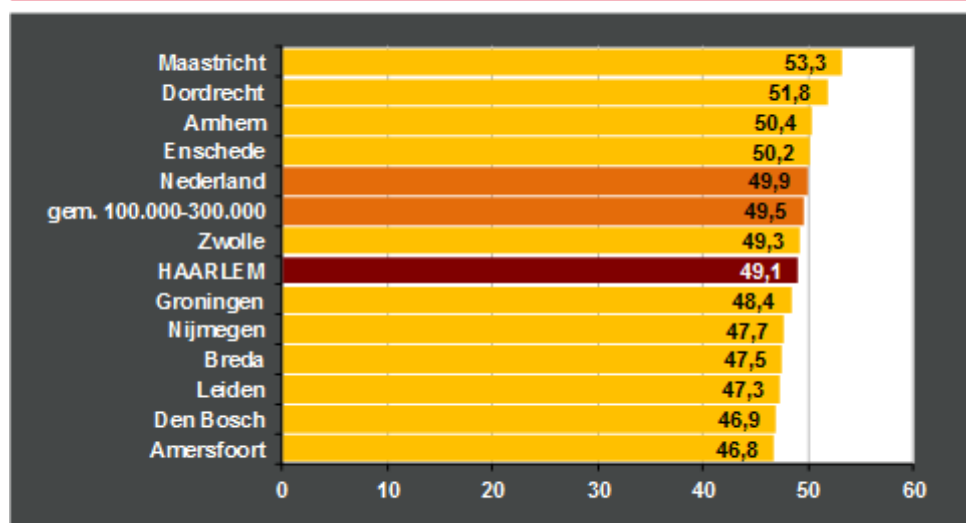
Bron: DUO, leerplichtigen wel ingeschreven, maar ongeoorloofd afwezig, per 1.000 leerlingen.

Voortijdige schoolverlaters in Haarlem en verg. steden, 2014

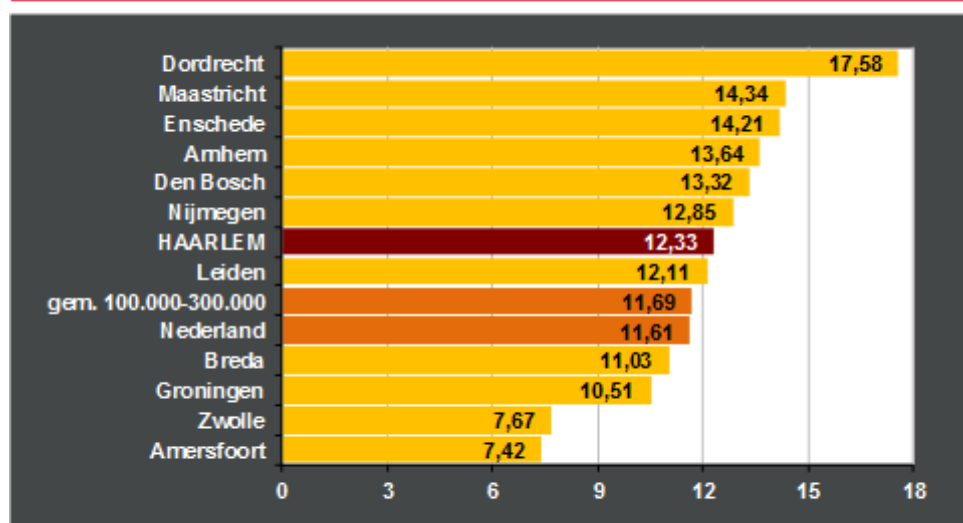
Bron: DUO, percentage van het totaal aantal leerlingen van 12-23 jaar dat voortijdig, d.w.z. zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

Aandeel inwoners dat niet sport in Haarlem en verg. steden, 2014

Bron: RIVM, Zorgatlas

Achterstandsleerlingen in Haarlem en vergelijkbare steden, 2012

Bron: Verwey Jonker Instituut, percentage leerlingen van 4-12 jaar in het primair onderwijs dat kans heeft op een leerachterstand

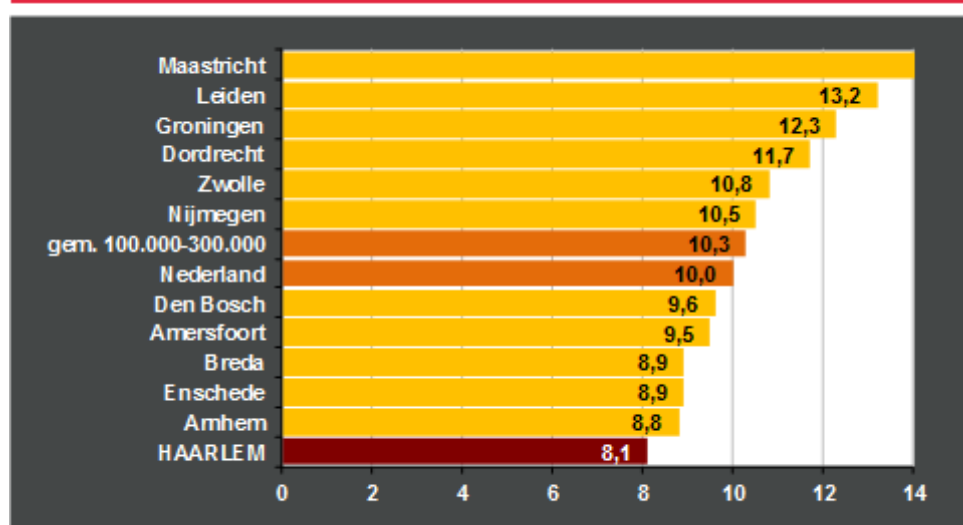
Programma 2 Ondersteuning en zorg

Cliënten met maatwerk arrangement in Haarlem en verg. steden

Bron: Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein

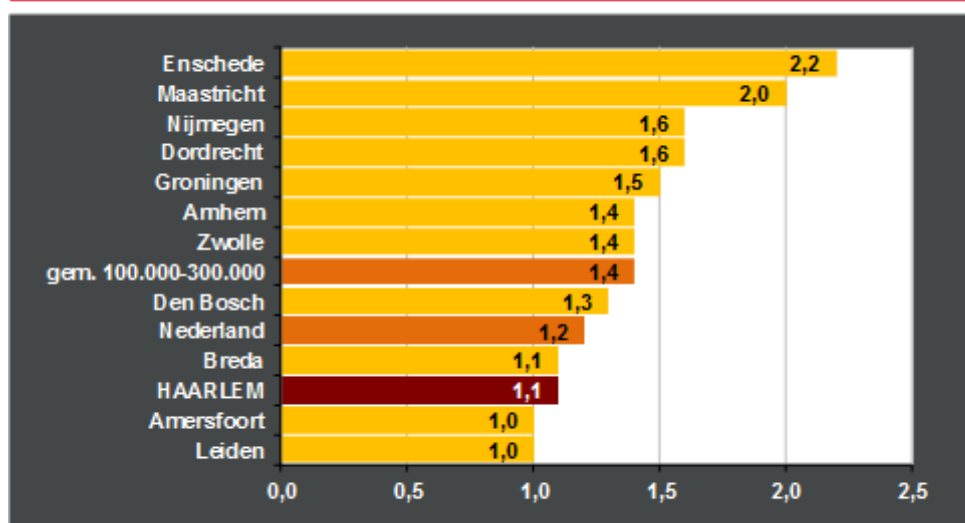
N.B.: Omdat de gegevens in deze monitor anders worden geregistreerd zijn deze (nog) niet goed vergelijkbaar met andere gemeenten. Daarom wordt hier geen grafiek getoont met een vergelijking met andere gemeenten.

Jongeren met jeugdhulp in Haarlem en vergelijkbare steden, 2015

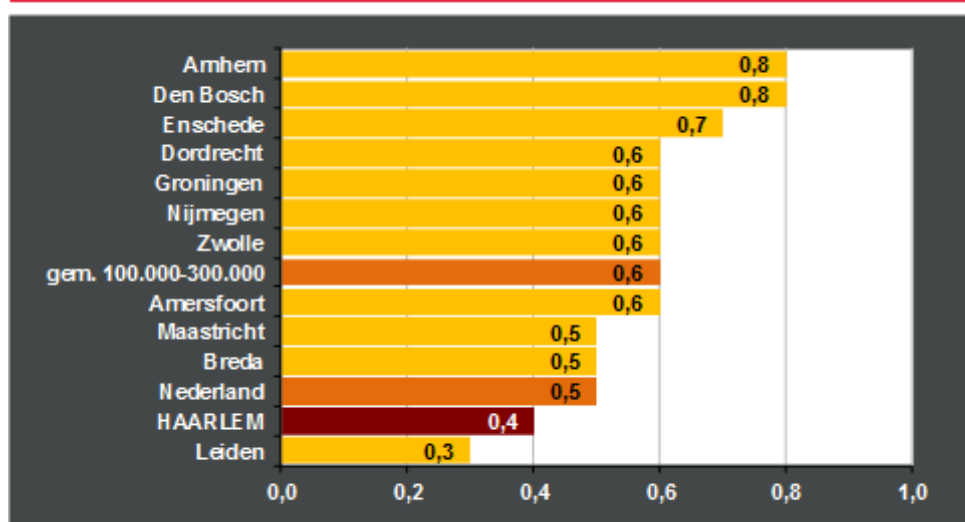
Bron: CBS, in percentage van alle jongeren tot 18 jaar.

Jongeren met jeugdbescherming in Haarlem en verg. steden, 2015

Bron: CBS, percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdbescherming t.o.v. alle 0-18 jarigen

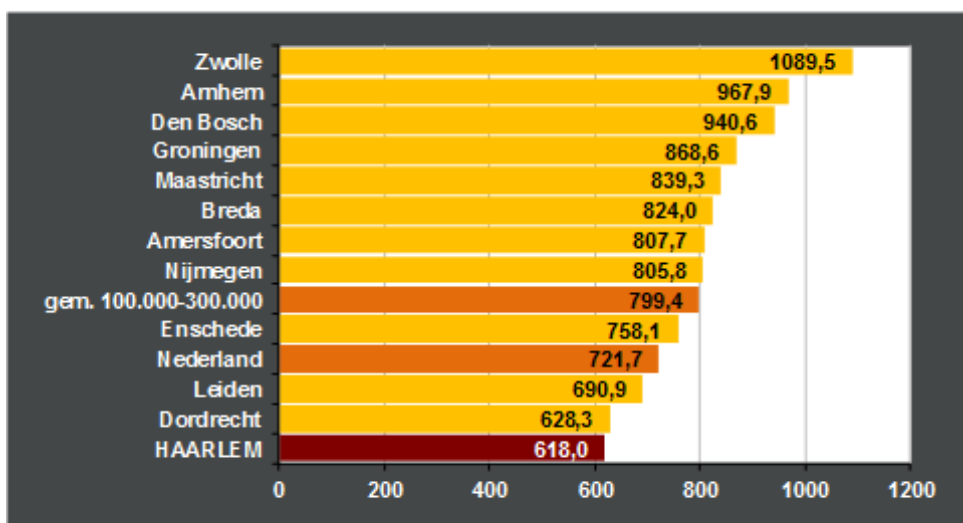
Jongeren met jeugdreclassering in Haarlem en verg. steden, 2015

Bron: CBS, percentage jongeren van 12-22 jaar met jeugdreclassering t.o.v. alle 12-22 jarigen

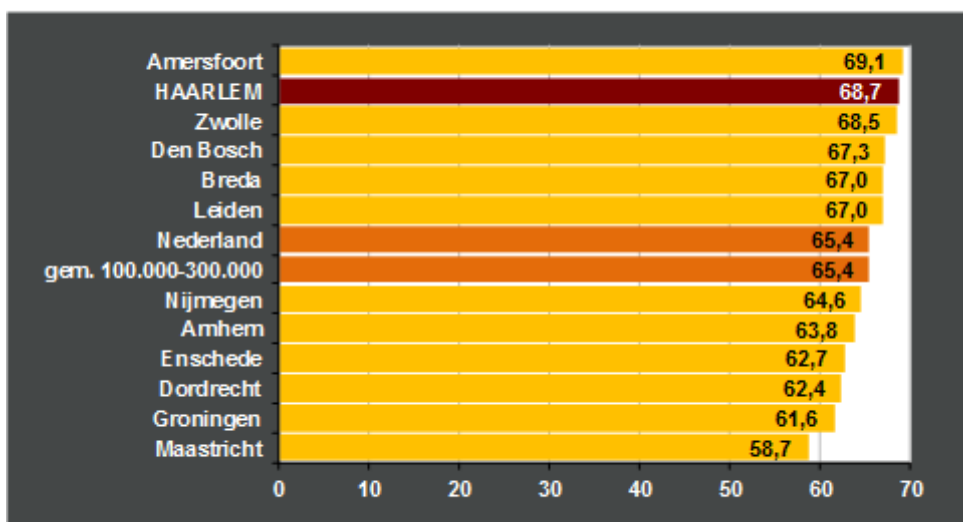
Programma 3 Werk en inkomen

Aantal banen in Haarlem en vergelijkbare steden, 2015

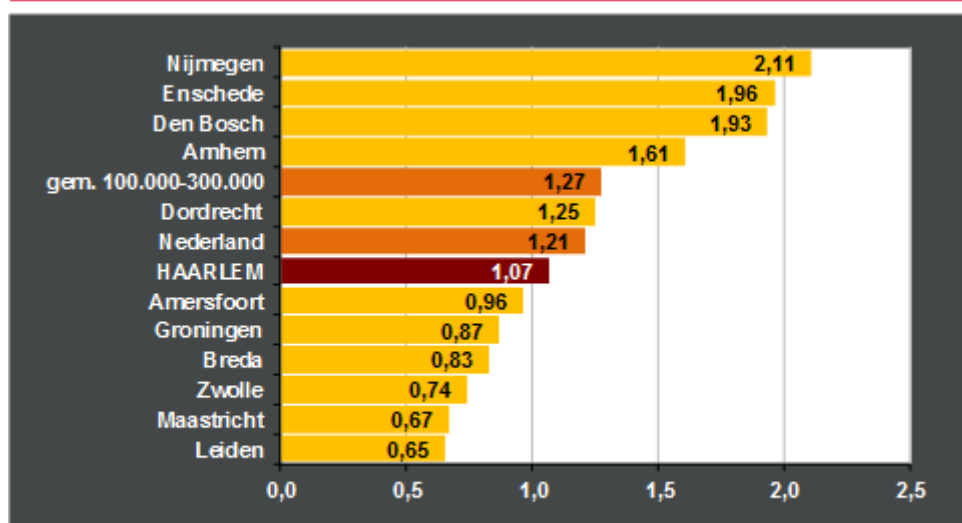
Bron: LISA, aantal banen per 1.000 inwoners van 15-64 jaar.

Netto arbeidsparticipatie in Haarlem en verg. steden, 2015

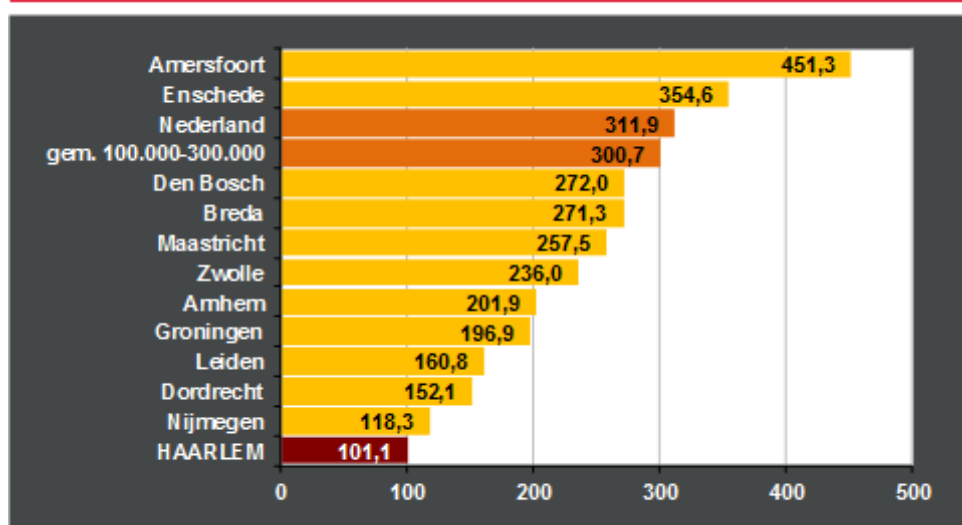
Bron: CBS, het percentage van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de totale beroepsbevolking

Werkloze jongeren in Haarlem en verg. steden, 2012

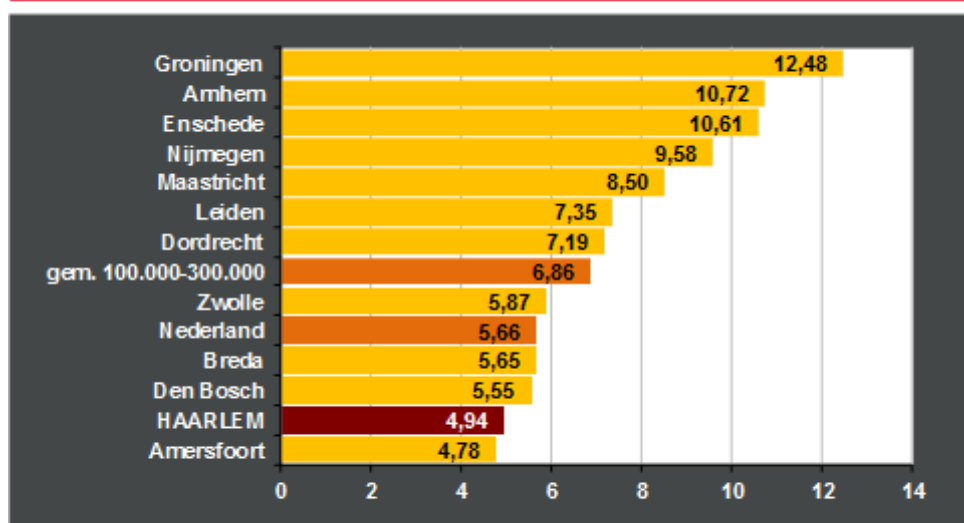
Bron: Verwey Jonker Instituut, percentage werkloze jongeren van 16-22 jaar.

Lopende re-integratievoorz. in Haarlem en verg. steden, 2015

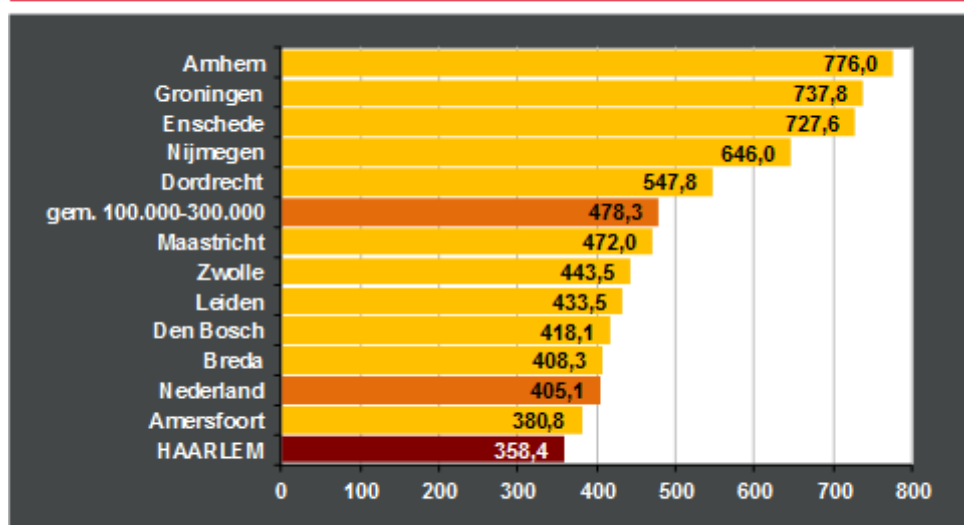
Bron: CBS, het aantal lopende re-integratievoorzieningen per 10.000 inwoners van 15-65 jaar

Kinderen in uitkeringsgezinnen in Haarlem en verg.steden, 2012

Bron: Verwey Jonker Instituut, percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.

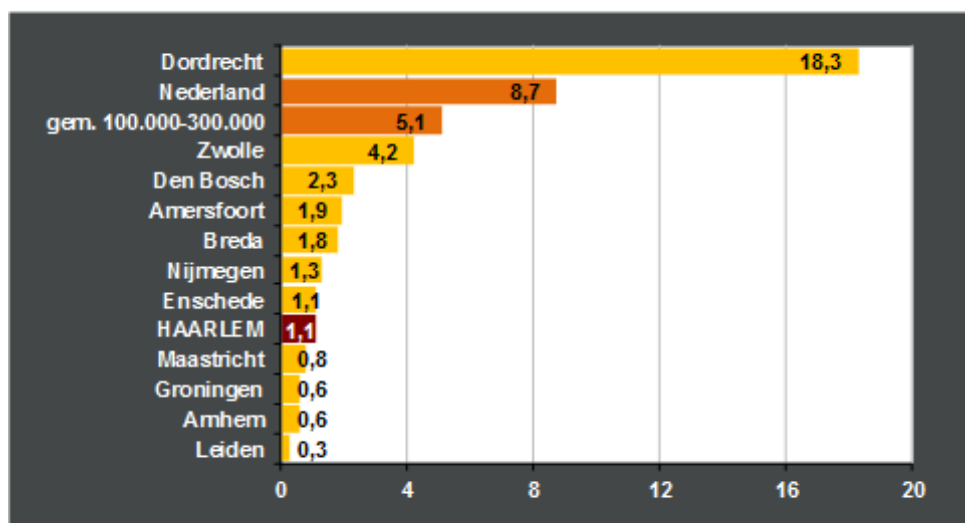
Het aantal bijstandsuitkeringen in Haarlem en verg. steden, 2015

Bron: CBS, het aantal bijstandsuitkeringen per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder.

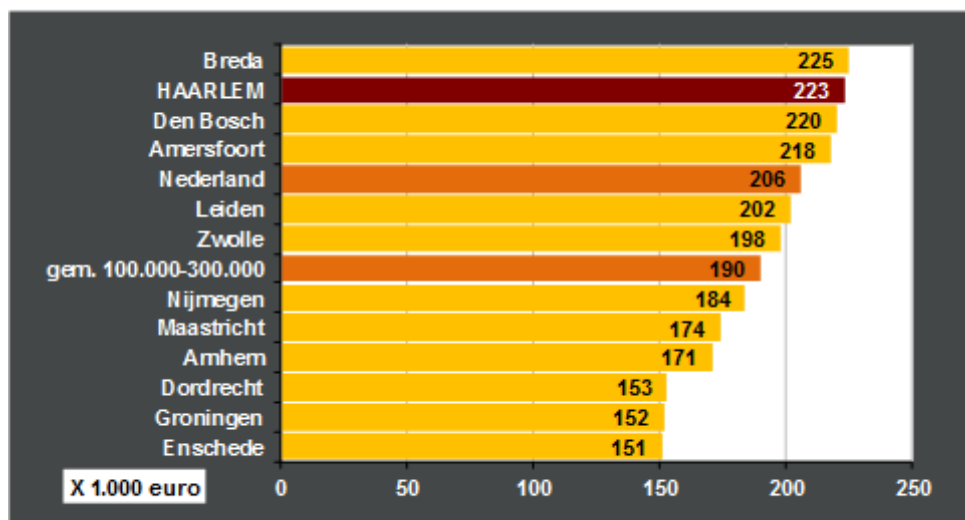
Programma 4 Duurzame stedelijke vernieuwing

Hernieuwbare elektr. in Haarlem en verg. steden (in % totaal), 2014

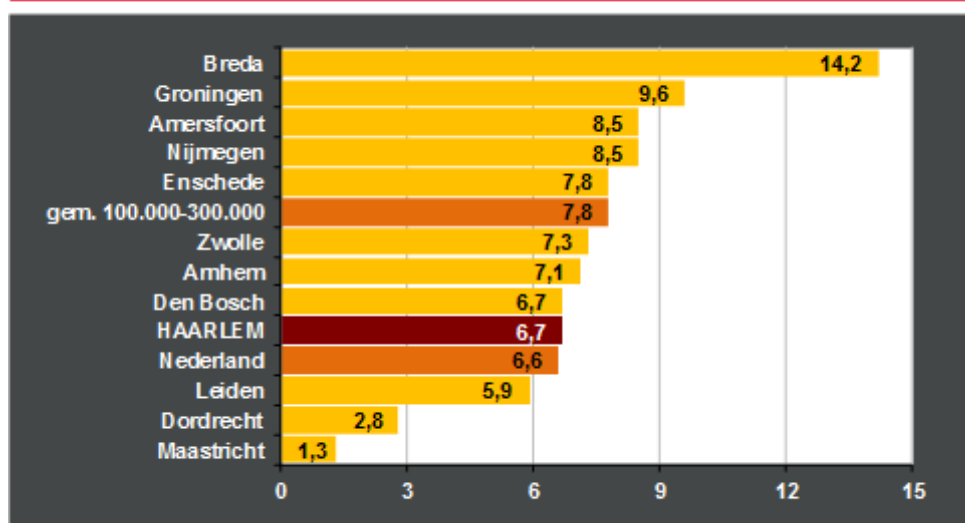
Bron: Rijkswaterstaat

WOZ-waarde van woningen in Haarlem en verg. steden, 2015

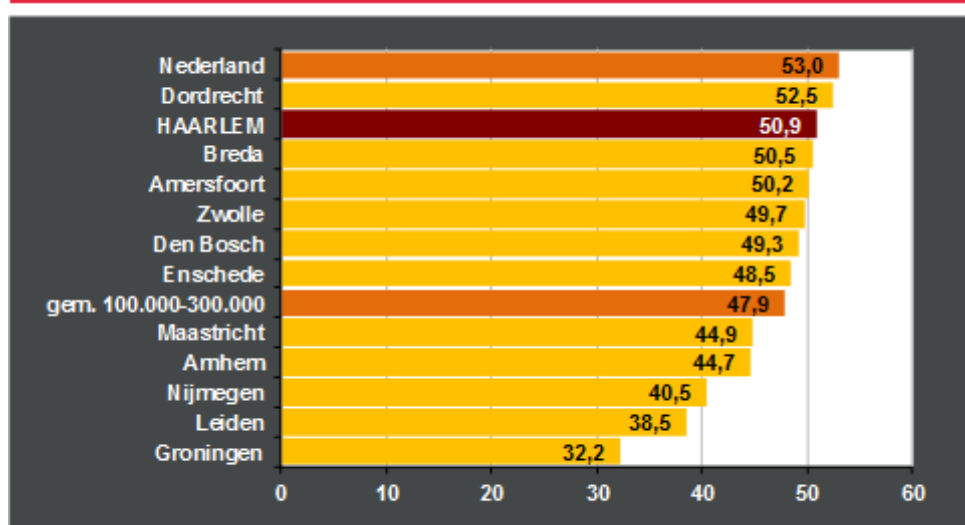
Bron: CBS

Nieuw gebouwde woningen in Haarlem en verg. steden, 2013

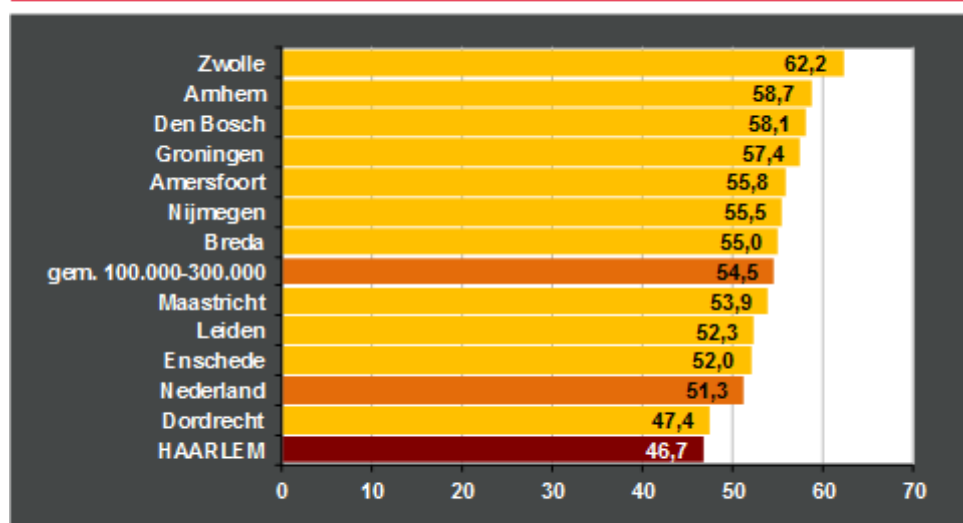
Bron: ABF, Nieuwbouwwoningen per 1.000 woningen in Haarlem en vergelijkbare steden.

Demografische druk in Haarlem en vergelijkbare steden, 2016

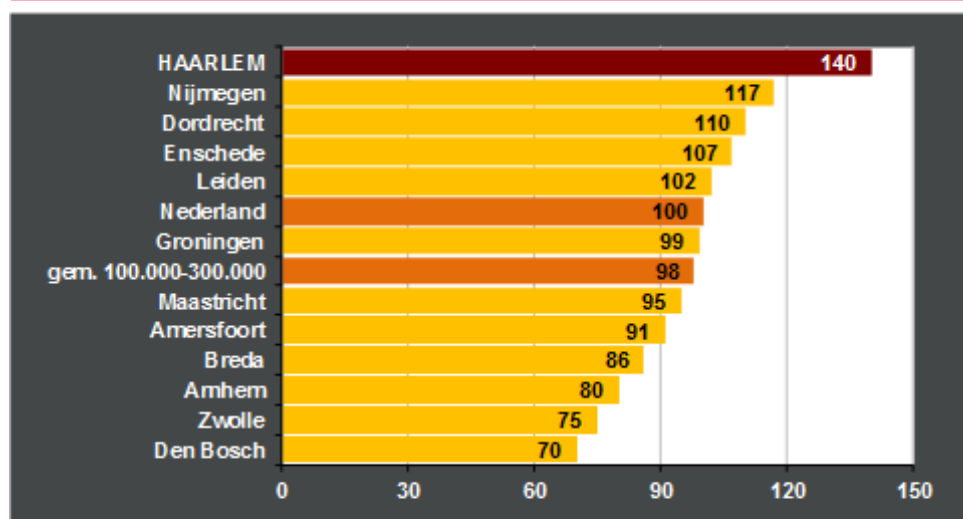
Bron: CBS, 0-19 jarigen en 65-plussers t.o.v. 15-64 jarigen

Functiemenging in Haarlem en verg. steden, 2015

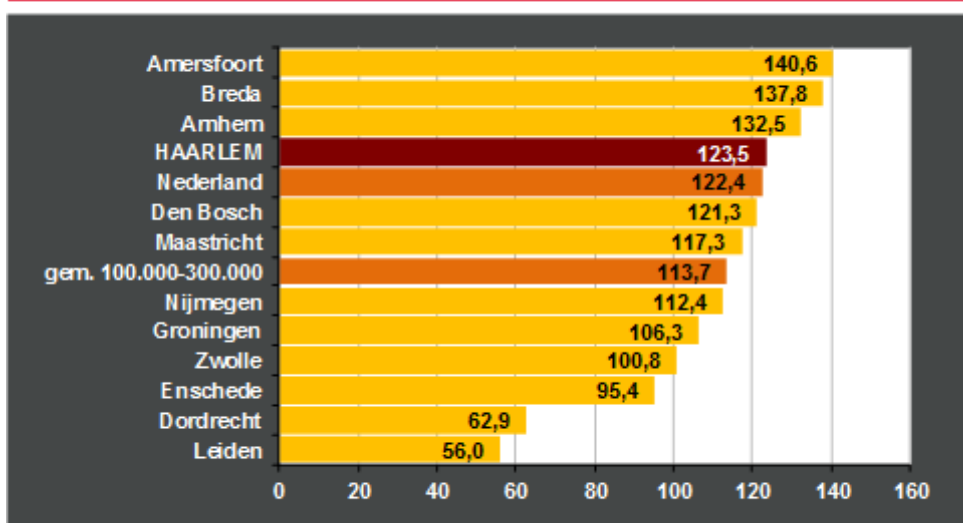
Bron: LISA, de FMI weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken).

Bruto Gemeentelijk Product in Haarlem en verg. steden, 2013

Bron: AtlasvG, BGP is het product van de toegevoegde waarde per baan en het aantal banen in een gemeente. De verhoudingswaarde tussen verwacht BGP en gemeten BGP geeft aan of er boven verwachting (<100) of beneden verwachting (>100) wordt gescoord

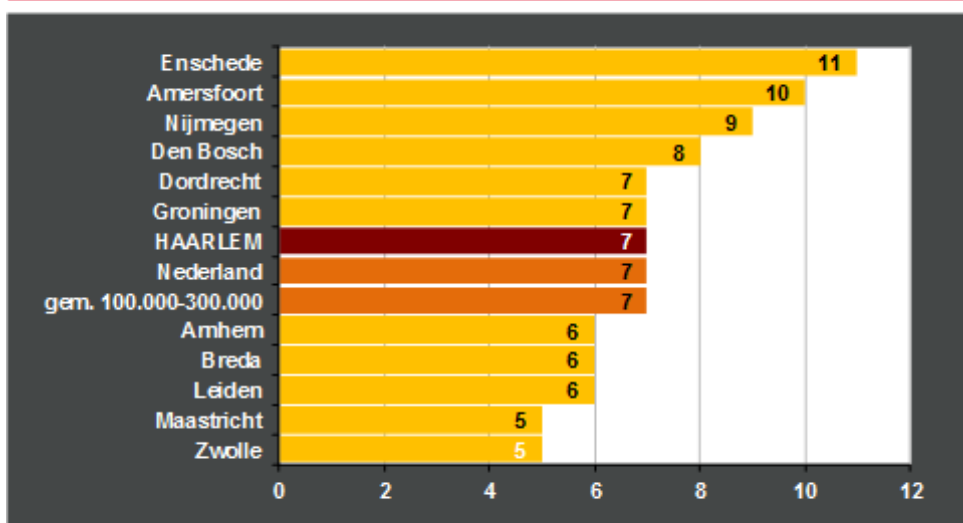
Vestigingen per 1.000 inw 15-64 jr. in Haarlem en verg. steden, 2015

Bron: LISA

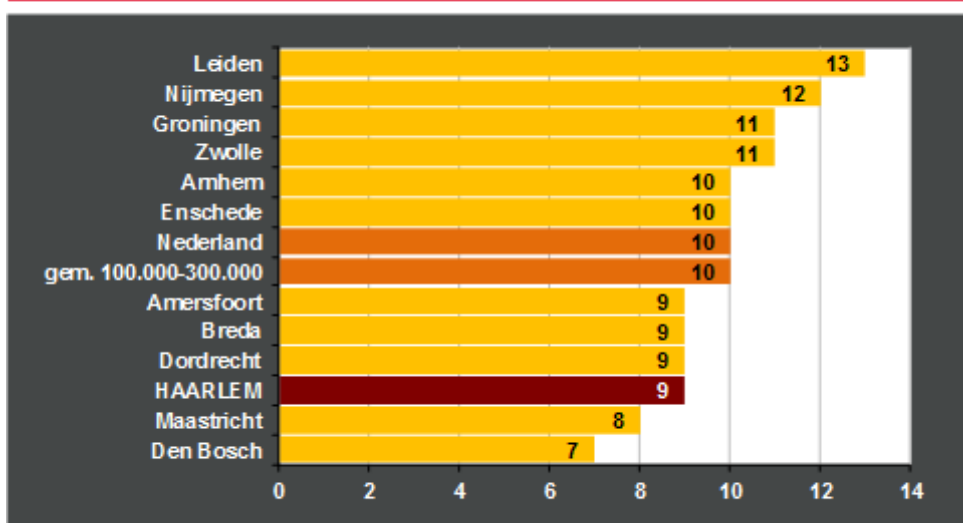
Programma 5 Beheer en onderhoud

Ziekenhuisopname n.a.v. verkeersongeval met motorvoertuig, 2014

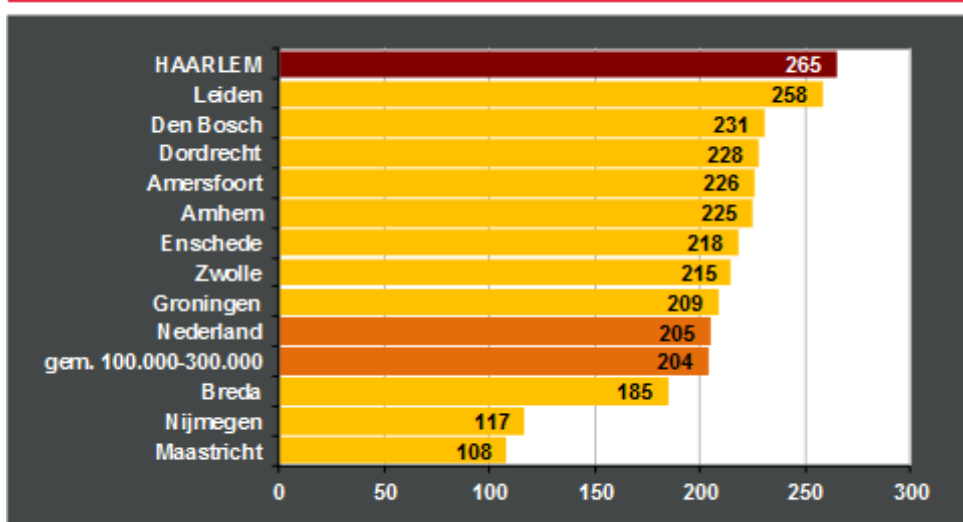
Bron: VeiligheidNL, als aandeel van het totaal aantal ongevallen met ziekenhuisopnamen.

Overige verkeersongevallen met een gewonde fietser, 2014

Bron: VeiligheidNL, als aandeel van het totaal aantal ongevallen met ziekenhuisopnamen.

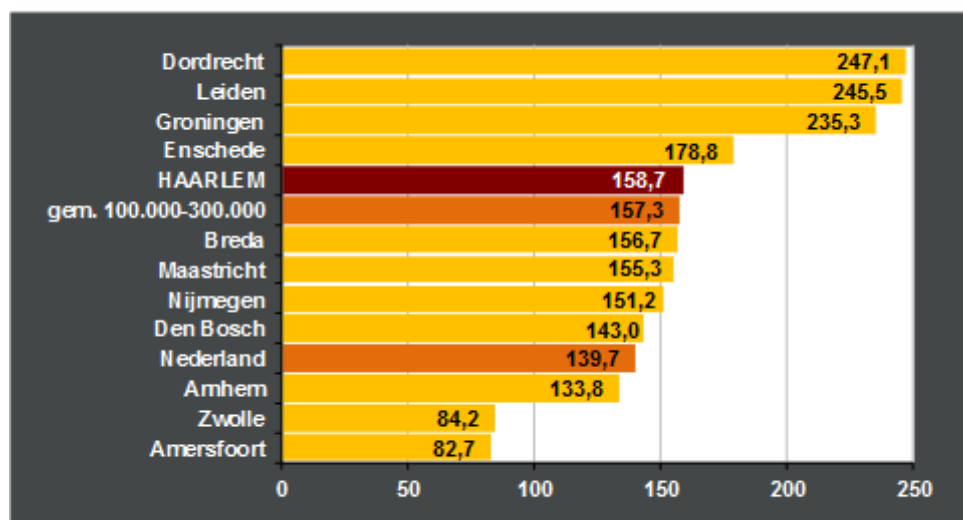
Huish. restafval per inwoner in Haarlem en verg. steden, 2014

Bron: CBS

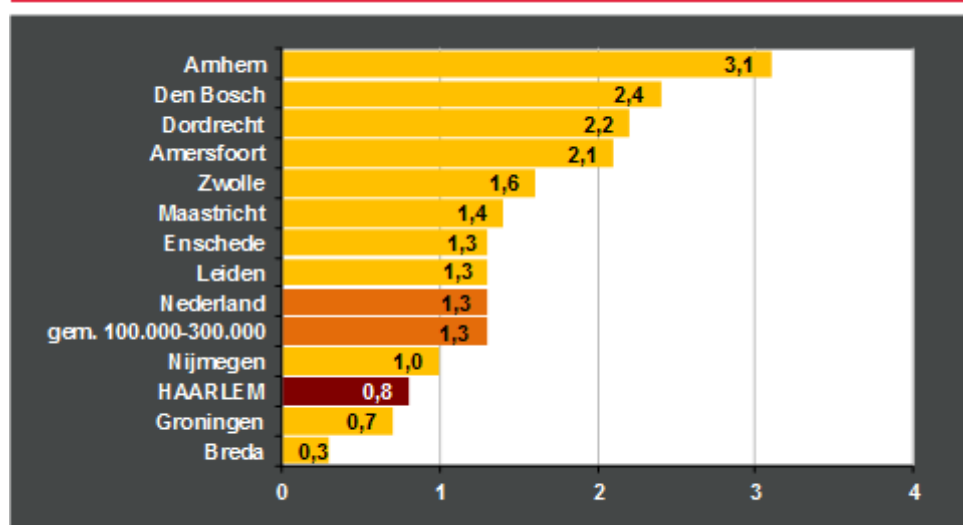
Programma 6 Burger, bestuur en veiligheid

Aantal verwijzingen naar Halt in Haarlem en verg. steden, 2014

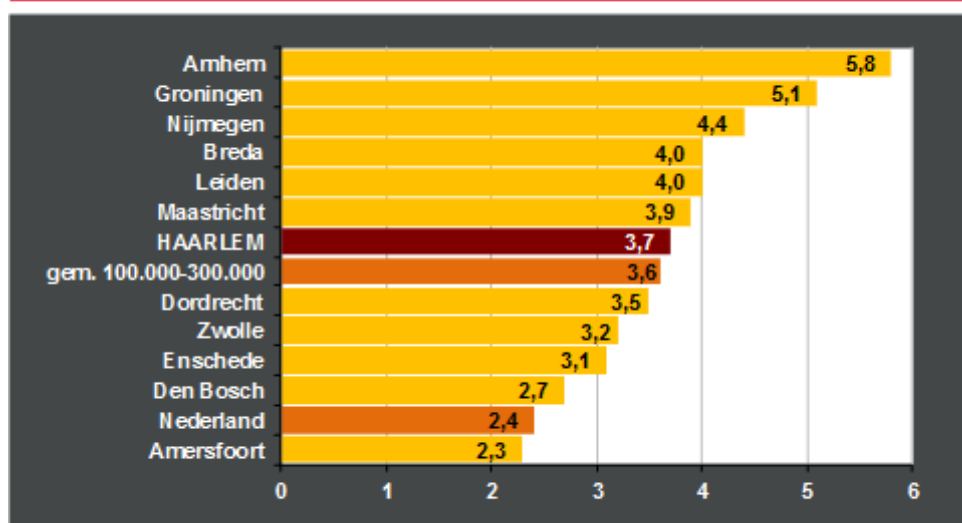
Bron: Bureau Halt, per 10.000 inwoners van 12-17 jaar

Aantal hardekern jongeren in Haarlem en verg. steden, 2014

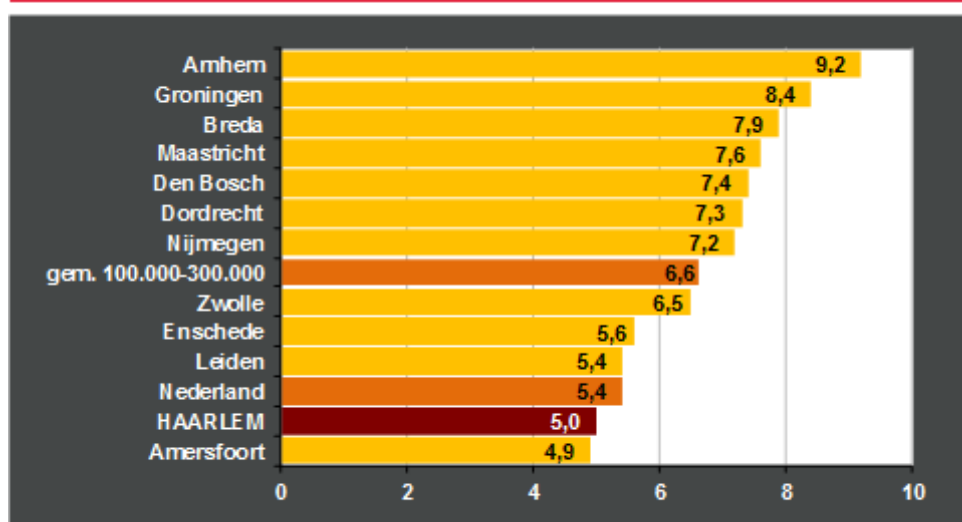
Bron: KLPD, per 10.000 inwoners van 12-24 jaar.

Winkeldiefstallen in Haarlem en vergelijkbare steden, 2015

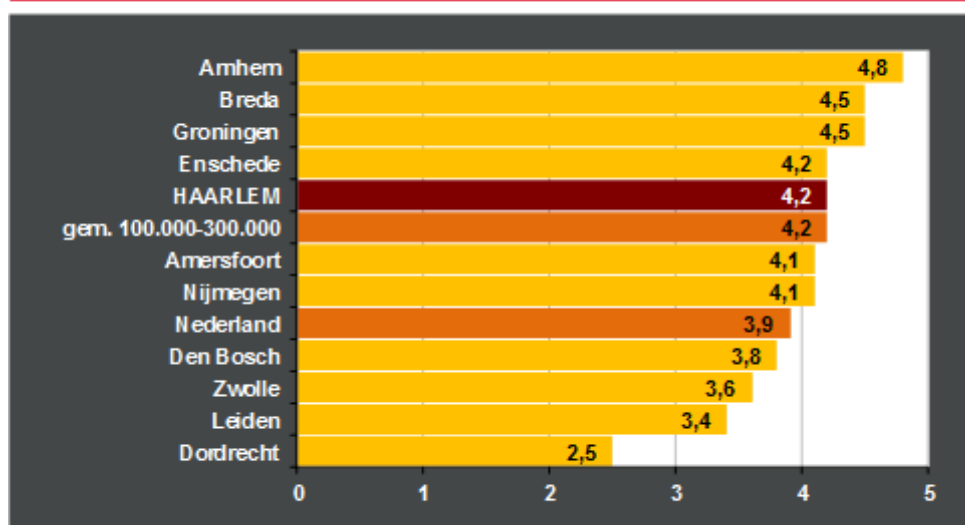
Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

Geweldsmisdrijven in Haarlem en vergelijkbare steden, 2015

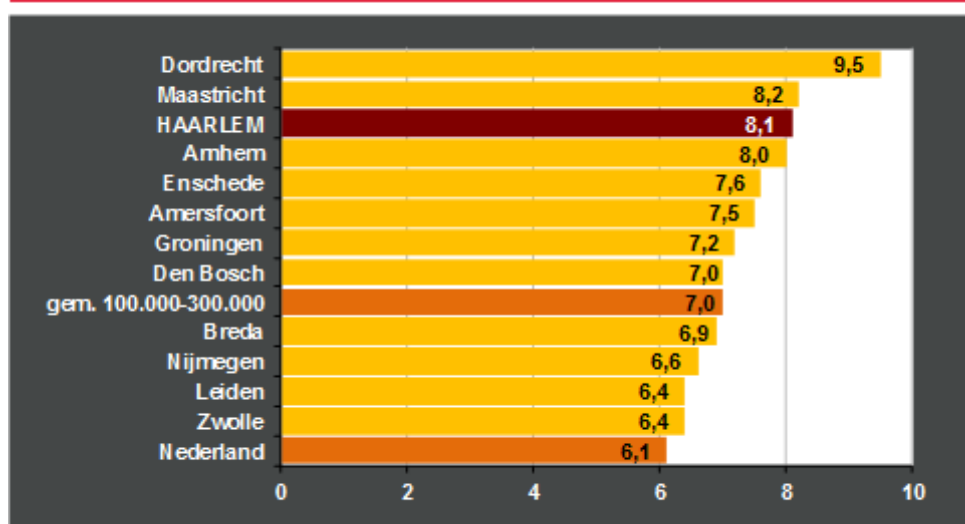
Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

Diefstal uit woningen Haarlem en vergelijkbare steden, 2015

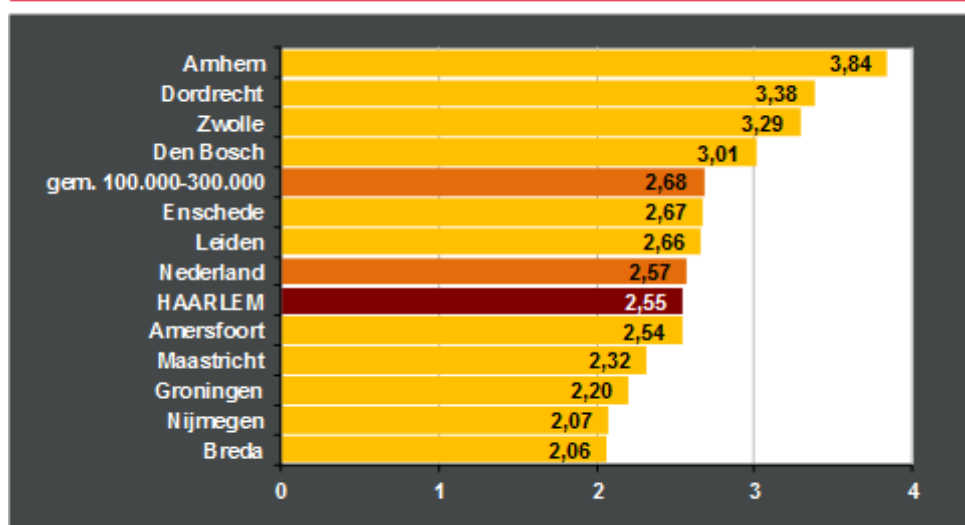
Bron: CBS, per 1.000 inwoners

Vernieling en beschadiging in Haarlem en verg. steden, 2015

Bron: CBS, aantal per 1.000 inwoners

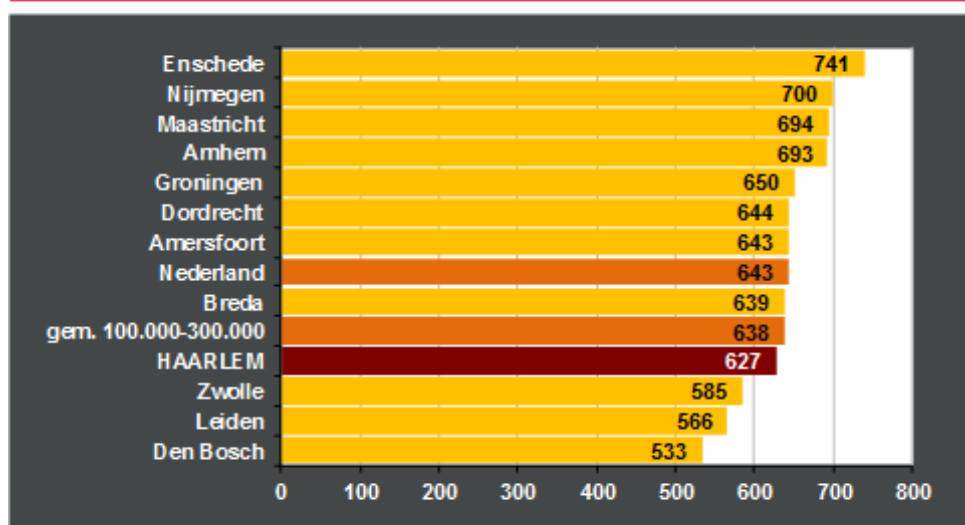
Jongeren met delict voor rechter in Haarlem en verg. steden, 2012

Bron: Verwey Jonker Instituut, percentage jongeren van 12-21 jaar.

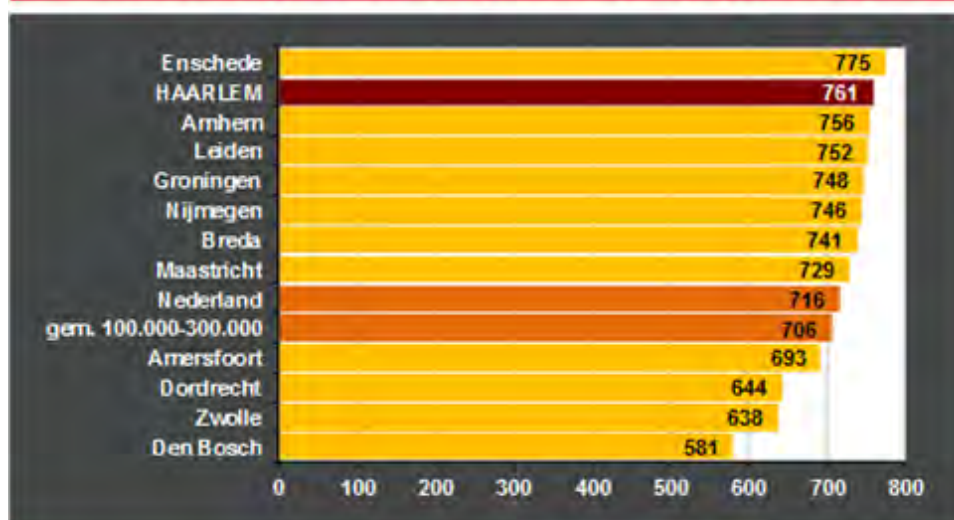
Programma 7 Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Woonlasten éénpers.huish. (in €) in Haarlem en verg. steden, 2016

Bron: COELO

Woonlasten meerpers.huish (in €) Haarlem en verg.steden, 2016

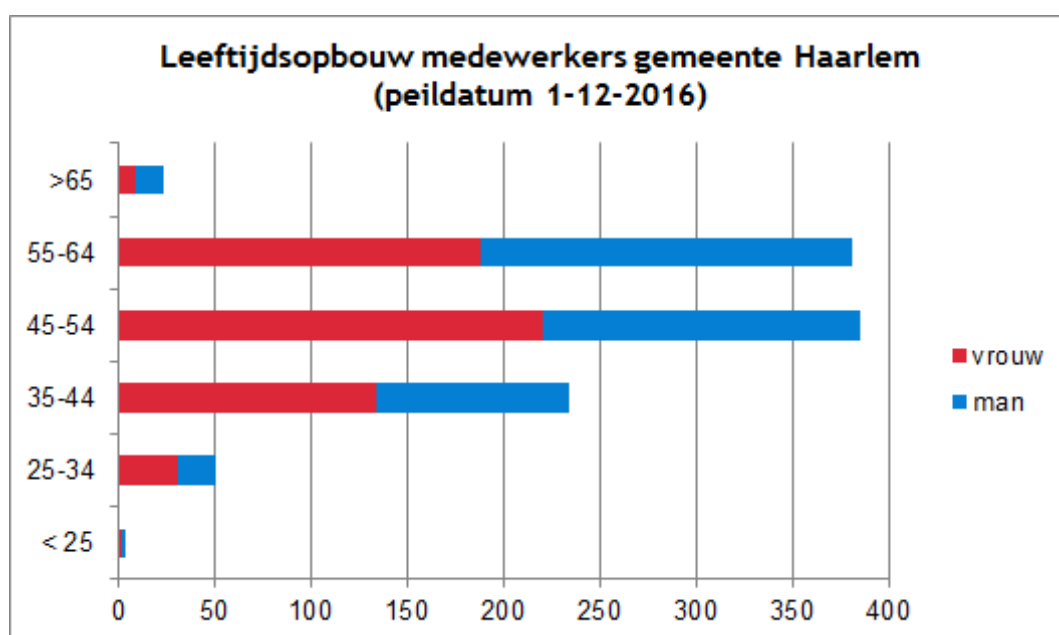
Bron: COELO

De eerste vijf BZK indicatoren (formatie, bezetting, apparaatskosten, externe inhuur en overhead) worden niet centraal gepubliceerd op het dashboard van waarstaatjegemeente.nl maar dienen door gemeenten zelf te worden samengesteld uit gegevens uit gemeentelijke registraties. Het is daarom pas mogelijk een vergelijking met andere gemeenten te maken zodra afzonderlijke gemeenten deze gegevens zelf gepubliceerd hebben.

5.5 Overzicht personeel

(bedragen x € 1.000)

Hoofdafdeling	FTE formatie in 2017	Begroting personele lasten Salaris en sociale lasten		
		Overig	Totaal	
Bestuur				
Raad	39	884	382	1.266
College van burgemeester en wethouders	6	786	119	905
Voormalig personeel bestuur	38	225	97	322
Totaal bestuur	83	1.895	598	2.493
Huidig personeel				
Directie	2	284	4	288
Concernstaf	31,0	2.626	60	2.686
Griffie	5,6	455	11	466
Middelen en Services	221,2	15.128	431	15.559
Stadszaken	166,2	12.295	324	12.619
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	210,3	13.403	410	13.813
Dienstverlening, Veiligheid en Vergunningen	240,7	14.942	469	15.411
Gebiedsontwikkeling en beheer	127,2	8.612	248	8.860
Totaal huidig personeel	1004,2	67.745	1.957	69.702
Voormalig personeel en boven de sterkte	85	912		912
Totaal algemeen	1172,2	70.552	2.555	73.107

Organisatiestructuur

5.6 Onderzoeken ingevolge de Verordening art. 213a

De Gemeentewet art. 213a schrijft voor dat gemeenten doelmatigheidsonderzoeken uitvoeren. In Haarlem is dit bekrachtigd door de raad in de 'Verordening onderzoek doelmatigheid en doeltreffendheid van het door het college gevoerde bestuur van de gemeente Haarlem' ([2012/469231](#)). Middels de programmabegroting geeft het college aan welke onderwerpen geschikt lijken om in 2017 een 213a onderzoek voor in te zetten. Overwegingen die daarbij een rol spelen zijn onder andere rendement van het verwachte resultaat en wenselijkheid en haalbaarheid van het onderzoek naar betreffende onderwerpen. In 2017 voert het college een onderzoek uit naar:

Doelmatigheid en doeltreffendheid gebruik accommodaties voor het jongerenwerk

In Haarlem wordt jongerenwerk uitgevoerd door het samenwerkingsverband jeugd. Hiervoor is een prestatieplan opgesteld voor 2016-2019. Hierin zijn afspraken gemaakt over het ambulant jongerenwerk en de activiteiten van het jongerenwerk binnen de accommodaties. De accommodaties waar de activiteiten plaatsvinden zijn verdeeld over de stad. Deels wijkgericht en deels stedelijk georiënteerd in Jeugdcentrum Flinty's.

Elk jaar wordt het samenwerkingsverband gevraagd cijfers aan te leveren over de geleverde prestaties, waaronder de activiteiten in de accommodaties. Te denken valt aan aantal individuele bezoekers, bezettingsgraad, en dergelijke. Daarnaast is in de nota Herijking jongerenwerk ([2015/200522](#)) opgenomen dat de behoefte aan locaties voor jongerenactiviteiten en daarmee verbonden kantoor- en spreekruimten wordt onderzocht. Door het multifunctioneel gebruik van bijvoorbeeld sportkantines/schoolgebouwen en dergelijke zijn er wellicht meer mogelijkheden voor jongerenwerk op andere plekken. Ook door het openstellen van jongerenaccommodaties voor gebruik door verschillende partners van het Samenwerkingsverband Jeugd kan het gebruik en de doelmatigheid worden vergoot. Hierdoor kan mogelijk het gebruik van 'eigen' kantoorruimten worden afgebouwd.

Het is van belang om te onderzoeken of de activiteiten die plaatsvinden in deze accommodaties het maatschappelijk effect hebben wat we willen bereiken. Zijn de accommodaties nuttig en noodzakelijk voor het uitvoeren van het prestatieplan? En tevens onderzoek te doen naar de ontwikkeling van het gebruik van andere locaties voor jongerenwerk en uitwisseling van de ruimtes onder de partners van het Samenwerkingsverband Jeugd.

Verzakelijking subsidiesystematiek

In 2012 heeft de gemeenteraad de Kadernota Subsidiesystematiek in Haarlem ([2012/113347](#)) vastgesteld. Dit herziene kader beoogt een verzakelijking bij het verstrekken van subsidies. Enerzijds door de afweging of subsidie een doelmatige manier is om te voldoen aan de effecten en doelen van de gemeente. Anderzijds door het proces van subsidieverstreking (aanvraag, verlenen en vaststellen) te verzakelijken. Hiervoor zijn vastgesteld:

- het afwegingskader: welk instrument het meest doelmatig kan worden ingezet om de gemeentelijke doelstelling te realiseren;
- het toepassingskader: sturingsmodellen voor subsidieverstreking;

- het verantwoordingskader: vier verantwoordingsarrangementen die verschillen in subsidieomvang en kenmerken.

De verwachting is dat vanaf 2016 alle subsidierelaties volledig voldoen aan de vernieuwde systematiek. Het voorstel van het college is nu de verzakelijking te evalueren door het uitvoeren van een artikel 213a onderzoek.

Beschikbaar budget

Voor de uitvoering van onderzoek wordt mogelijk een beroep gedaan op externe deskundigheid. Voor 2017 is een onderzoeksbudget beschikbaar van € 50.000.

5.7 Productramingen

De baten en lasten van onderstaande producten zijn exclusief mutaties in de reserves.

Onderwijsbeleid

(bedragen x € 1.000)

1101 Onderwijsbeleid	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	12.121	5.538	4.648	4.648	4.648	4.648
<i>Baten</i>	-7.228	-1.728	-728	-728	-728	-728
Totaal	4.893	3.810	3.921	3.921	3.921	3.921

Algemene onderwijszaken zoals leerlingenvervoer, schoolzwemmen, Web-participatiebudget en Onderwijs achterstanden beleid (aparte uitkering van het Rijk).

Leerplicht regionaal

(bedragen x € 1.000)

1102 Leerplicht regionaal	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	779	604	602	602	602	602
<i>Baten</i>	-1.126	-1.126	-1.126	-1.126	-1.126	-1.126
Totaal	-347	-522	-523	-523	-523	-523

De kosten op regionaal niveau voor leerplicht en de registratie daarvan.

Onderwijshuisvesting

(bedragen x € 1.000)

1103 Onderwijshuisvesting	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	15.934	13.312	13.183	13.083	12.746	12.561
<i>Baten</i>	-490	-320	-319	-318	-318	-318
Totaal	15.445	12.993	12.864	12.764	12.428	12.244

Alle kosten inzake de huisvesting van basis- speciaal en voortgezet onderwijs. Kosten bestaan grotendeels uit rente, afschrijving en publieke heffingen.

Sportbeleid

(bedragen x € 1.000)

1104 Sportbeleid	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	5.212	4.997	4.887	4.887	4.837	4.837
<i>Baten</i>	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Totaal	5.211	4.996	4.886	4.886	4.836	4.836

Binnen dit deelproduct worden de subsidies aan de SRO en de Stichting Sportsupport verantwoord.

Sportaccommodaties

(bedragen x € 1.000)

1105 Sportaccommodaties	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	4.741	4.016	4.054	3.981	3.928	3.844
Totaal	4.741	4.016	4.054	3.981	3.928	3.844

De overige kosten met betrekking tot de gemeentelijke sportaccommodaties, anders dan beheerskosten (SRO) worden op dit product verantwoord. Voornamelijk rente, afschrijving en loonkosten inclusief overheadkosten.

Publieke gezondheidszorg

(bedragen x € 1.000)

1201 Publieke gezondheidszorg	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	3.541	3.650	3.601	3.601	3.601	3.601
Totaal	3.541	3.650	3.601	3.601	3.601	3.601

Basisinfrastructuur

(bedragen x € 1.000)

1202 Basisinfrastructuur	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	17.353	15.710	15.497	15.489	15.481	15.473
Totaal	17.353	15.710	15.497	15.489	15.481	15.473

Onder basisinfrastructuur wordt verstaan: de activiteiten en voorzieningen die er voor zorgen dat burgers zich in hun eigen kracht geholpen en ondersteund voelen. Hierdoor kunnen zij zelfstandig blijven functioneren en zo veel mogelijk meedoen, nu of in de toekomst. Het gaat om laagdrempelige, vrij toegankelijke, niet individueel geïndiceerde en veelal collectieve voorzieningen.

Advies en ondersteuning

(bedragen x € 1.000)

1301 Advies en ondersteuning	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	5.186	7.011	6.964	6.954	6.904	6.904
Totaal	5.186	7.011	6.964	6.954	6.904	6.904

Lasten voor het uitvoeren van werkzaamheden voor Centrum voor Jeugd en Gezin en de sociale wijkteams.

Vervoersvoorziening individueel

(bedragen x € 1.000)

2101 Vervoersvoorziening individueel	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	2.796	2.064	2.064	2.064	2.064	2.064
Totaal	2.796	2.064	2.064	2.064	2.064	2.064

Wmo maatwerkvoorziening: individuele vervoersvoorzieningen voor mensen met een beperking inclusief rolstoelen.

Vervoersvoorziening collectief

(bedragen x € 1.000)

2102 Vervoersvoorziening collectief	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	3.638	3.260	3.260	3.260	3.260	3.260
Totaal	3.638	3.260	3.260	3.260	3.260	3.260

Wmo maatwerkvoorziening: collectief vraagafhankelijk vervoer voor mensen met een beperking.

Woonvoorzieningen

(bedragen x € 1.000)

2103 Woonvoorzieningen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	3.612	1.939	1.939	1.939	1.939	1.939
Totaal	3.612	1.939	1.939	1.939	1.939	1.939

Maatwerkvoorziening: woningaanpassingen voor mensen met een beperking.

Huishoudelijke Ondersteuning

(bedragen x € 1.000)

2104 Huishoudelijke Ondersteuning	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	13.649	11.714	12.233	12.233	12.233	12.233
<i>Baten</i>	-2.968	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
Totaal	10.681	9.214	9.733	9.733	9.733	9.733

Wmo maatwerkvoorziening: huishoudelijke ondersteuning voor ouderen en mensen met een beperking met als doel een schone en leefbare woning voor deze inwoners.

Begeleiding Groep

(bedragen x € 1.000)

2105 Begeleiding Groep	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.113	6.809	6.809	6.809	6.809	6.809
Totaal	2.113	6.809	6.809	6.809	6.809	6.809

Wmo-maatwerkvoorziening: Begeleiding groep.

Begeleiding individueel

(bedragen x € 1.000)

2106 Begeleiding individueel	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	10.132	5.515	5.515	5.515	5.515	5.515
<i>Baten</i>	-725					
Totaal	9.407	5.515	5.515	5.515	5.515	5.515

Wmo maatwerkvoorziening: begeleiding individueel.

Ov. Wmo maatwerkvoorzieningen

(bedragen x € 1.000)

2107 Ov. Wmo maatwerkvoorzieningen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	3.123	2.661	159	159	159	159
<i>Baten</i>	-2.038	-43	-43	-43	-43	-43
Totaal	1.085	2.619	116	116	116	116

Overige Wmo maatwerkvoorzieningen.

Maatwerkvoorzieningen jeugd

(bedragen x € 1.000)

2109 Maatwerkvoorzieningen jeugd	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	26.184	23.777	23.984	23.984	23.984	23.984
<i>Baten</i>	-60	-60	-60	-60	-60	-60
Totaal	26.124	23.717	23.924	23.924	23.924	23.924

Lasten op het gebied van opvangvoorzieningen jeugd, zoals zwerfjongeren.

Maatschappelijke opvang

(bedragen x € 1.000)

2201 Maatschappelijke opvang	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	13.571	14.093	14.320	14.320	14.320	14.320
Totaal	13.571	14.093	14.320	14.320	14.320	14.320

Betreft lasten met betrekking tot opvang daklozen, huiselijk geweld/vrouwen opvang en Bed Bad Brood.

Beschermd Wonen

(bedragen x € 1.000)

2202 Beschermd Wonen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	36.505	39.751	41.751	41.751	41.751	41.751
<i>Baten</i>	-784	-2.284	-2.300	-2.300	-2.300	-2.300
Totaal	35.722	37.467	39.451	39.451	39.451	39.451

Onderdeel van de integratie uitkering sociaal domein. Lasten bestaand uit in- en extramurale zorg, dagbesteding, overbruggingszorg en persoonsgebonden budgetten. Met instellingen zijn contracten aangegaan om deze zorg te verlenen.

Jeugdbescherming en jeugdreclassering

(bedragen x € 1.000)

2301 Jeugdbesch.&jeugdreclassering	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	3.320	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019
Totaal	3.320	3.019	3.019	3.019	3.019	3.019

Uitgaven op het gebied van kinderscherming en jeugdreclassering.

Sociale werkvoorziening

(bedragen x € 1.000)

3101 Sociale werkvoorziening	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	16.199	15.638	15.478	15.316	15.106	15.106
Totaal	16.199	15.638	15.478	15.316	15.106	15.106

Lasten op grond van de WSW. Het betreft de vergoeding aan de gemeenschappelijke regeling die de sociale werkvoorziening in de regio Zuid-Kennemerland uitvoert. De middelen worden ingezet voor zowel de salariskosten van de inwoners die werkzaam zijn binnen de sociale werkvoorziening als de materiële kosten en begeleidingskosten ten behoeve van de sociale werkvoorziening. De opbrengsten die de sociale werkvoorziening genereert worden in mindering gebracht op de kosten.

Participatie en reïntegratie

(bedragen x € 1.000)

3102 Participatie en reïntegratie	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	10.514	5.615	4.774	4.230	3.656	3.609
<i>Baten</i>	-1.316					
Totaal	9.197	5.615	4.774	4.230	3.656	3.609

Taken op grond van de participatiewet. Het betreft uitvoering van de taken zoals re-integratie, beschut werk en arbeidsmatige dagbesteding, garantiebanen en loonkostensubsidies.

Participatie uitkeringen

(bedragen x € 1.000)

3201 Participatie uitkeringen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	58.694	56.247	57.093	57.054	57.061	57.061
<i>Baten</i>	-51.956	-52.125	-52.125	-52.125	-52.125	-52.125
Totaal	6.737	4.122	4.967	4.929	4.936	4.936

Uitkeringslasten voor Participatiewet uitkeringen inclusief de IOAW (Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers) en IOAZ

(Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen) en daarmee samenhangende overige lasten.

Minimabeleid

(bedragen x € 1.000)

3202 Minimabeleid	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	5.009	3.525	3.448	2.746	2.796	2.796
<i>Baten</i>	-96	-96				
Totaal	4.913	3.429	3.448	2.746	2.796	2.796

Het betreft de kosten van de door de raad vastgestelde regelingen in het kader van de minimaregelingen.

Bijzondere Bijstand

(bedragen x € 1.000)

3203 Bijzondere Bijstand	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	4.518	3.742	3.748	3.604	3.604	3.604
<i>Baten</i>	-520	-520	-520	-520	-520	-520
Totaal	3.998	3.222	3.228	3.084	3.084	3.084

Het betreft de kosten van de door de raad vastgestelde regelingen in het kader van de bijzondere bijstand.

Schulddienstverlening

(bedragen x € 1.000)

3301 Schulddienstverlening	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	4.698	2.866	2.866	2.866	2.866	2.866
<i>Baten</i>	-370	-517	-517	-517	-517	-517
Totaal	4.327	2.349	2.349	2.349	2.349	2.349

Lasten van uitvoering van schulddienstverlening.

Fraudebestrijding

(bedragen x € 1.000)

3302 Fraudebestrijding	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	1.590	911	911	911	911	911
<i>Baten</i>		-79	-79	-79	-79	-79
Totaal	1.590	832	832	832	832	832

Lasten van fraudebestrijding.

Wonen

(bedragen x € 1.000)

4101 Wonen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.618	1.831	1.690	1.690	1.690	1.690
<i>Baten</i>	-51	-51	-51	-51	-51	-51
Totaal	2.567	1.780	1.639	1.639	1.639	1.639

Sociale woningbouw, woningbouwregie en woonvisie.

Ruimtelijke ontwikkeling

(bedragen x € 1.000)

4102 Ruimtelijke ontwikkeling	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.795	1.455	1.454	1.455	1.455	1.455
Totaal	2.795	1.455	1.454	1.455	1.455	1.455

Bestemmingsplannen en beleidsontwikkeling.

Milieu

(bedragen x € 1.000)

4103 Milieu	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	3.296	1.846	1.615	1.518	1.515	1.513
<i>Baten</i>	-126	-54	-54	-54	-54	-54
Totaal	3.170	1.792	1.561	1.464	1.461	1.459

Leefomgeving, bodemonderzoeken en sanering.

Economie

(bedragen x € 1.000)

4201 Economie	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	1.735	1.565	1.568	1.568	1.568	1.568
<i>Baten</i>	-44	-44	-44	-44	-44	-44
Totaal	1.691	1.521	1.524	1.524	1.524	1.524

Versterking ondernemersklimaat.

Toerisme

(bedragen x € 1.000)

4202 Toerisme	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	1.397	1.112	1.099	1.083	1.082	1.082
<i>Baten</i>	-139	-139	-139	-139	-139	-139
Totaal	1.258	974	960	944	943	943

Toerisme en recreatie.

Cultuur

(bedragen x € 1.000)

4203 Cultuur	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	23.393	22.619	22.439	22.437	22.433	22.432
<i>Baten</i>	-127	-43	-43	-43	-43	-43
Totaal	23.265	22.577	22.396	22.394	22.390	22.389

Met name de subsidies van de culturele instellingen zijn binnen dit product begroot.

Grondexploitaties algemeen

(bedragen x € 1.000)

4301 Grondexploitaties algemeen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	9.033	18.074	4.705	9.226	3.213	1.545
<i>Baten</i>	-7.397	-17.933	-6.178	-9.024	-7.012	-1.463
Totaal	1.636	142	-1.474	202	-3.799	82

De lasten en baten van alle grondexploitaties in Haarlem. Lasten kunnen bestaan uit verwerving, sanering, bouwrijp maken, woonrijp maken, tijdelijk beheer en andere kosten. Baten bestaan hoofdzakelijk uit grondverkoop.

Afvalinzameling en reiniging

(bedragen x € 1.000)

5101 Afvalinzameling en reiniging	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	19.641	18.914	18.484	18.561	18.561	18.561
<i>Baten</i>	-21.564	-21.148	-20.715	-20.715	-20.715	-20.715
Totaal	-1.922	-2.234	-2.231	-2.154	-2.154	-2.154

Lasten voor afvalinzameling en reiniging, en de baten (afvalstoffenheffing) die daar tegenover staan.

Openbare ruimte ondergronds

(bedragen x € 1.000)

5102 Openbare ruimte ondergronds	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	10.541	8.803	9.506	9.792	10.180	10.489
<i>Baten</i>	-12.726	-11.587	-12.290	-12.577	-12.964	-13.274
Totaal	-2.185	-2.784	-2.785	-2.785	-2.785	-2.785

De lasten voor het beheer en onderhoud van riolering en drainage en de kapitaallasten van in het verleden aangelegde rioleringen. Hier tegenover staan baten uit de rioolheffing.

Beleid mobiliteit en ruimte

(bedragen x € 1.000)

5103 Beleid mobiliteit en ruimte	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.728	1.386	1.305	1.298	1.248	1.248
<i>Baten</i>	-740	-747	-747	-747	-747	-747
Totaal	1.988	638	558	550	500	500

Lasten voor het maken van beleid en beantwoorden van vragen over verkeer, verkeersveiligheid, groen, waterwegen en afval. De baten komen uit concessies voor buitenreclame via reclameborden,abri's (bushokjes) en mupi's (verlichte reclamezuilen).

Haarlem: Wegen, straten, pleinen

(bedragen x € 1.000)

5104 Haarlem:Wegen,straten,pleinen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	11.495	10.898	10.091	9.540	9.517	9.784
<i>Baten</i>	-325	-326	-326	-326	-326	-326
Totaal	11.170	10.573	9.765	9.214	9.191	9.458

Dit cluster bevat de lasten van het dagelijks (via DDO) en groot onderhoud aan wegen straten en pleinen, aan openbare verlichting en aan verkeersregelinstallaties. Daarnaast worden hier de lasten van de DDO's (Domein Dienstverlening Overeenkomsten) voor de coördinatie meldingen en de audits op de DDO's geboekt. Tevens staan hier de lasten en de baten als gevolg van de graafwerkzaamheden in opdracht van nutsbedrijven.

Haarlem: Groen en overige

(bedragen x € 1.000)

5105 Haarlem: Groen & overige	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	14.394	14.815	15.788	16.022	15.859	15.752
Totaal	14.394	14.815	15.788	16.022	15.859	15.752

Dit cluster bevat de lasten van het dagelijks (via DDO) en groot onderhoud aan groen, speelgelegenheden, bruggen, oevers en water.

Haarlem: Initiatieven en anterieure overeenkomsten

(bedragen x € 1.000)

5106 Haarlem:Initiat.&anter.ovkmstn	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	862	846	947	947	947	947
<i>Baten</i>	-623	-623	-623	-623	-623	-623
Totaal	240	223	325	325	325	325

Dit cluster bevat de lasten en baten van initiatieven en anterieure overeenkomsten.

Gebied Noord

(bedragen x € 1.000)

5107 Gebied Noord	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	3.911	2.257	1.471	1.471	1.471	1.471
Totaal	3.911	2.257	1.471	1.471	1.471	1.471

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Noord en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

Gebied Schalkwijk

(bedragen x € 1.000)

5108 Gebied Schalkwijk	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	5.191	1.298	1.170	1.209	1.248	1.287
Totaal	5.191	1.298	1.170	1.209	1.248	1.287

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Schalkwijk en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

Gebied Oost

(bedragen x € 1.000)

5109 Gebied Oost	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.129	1.154	1.926	1.926	1.926	1.926
Totaal	2.129	1.154	1.926	1.926	1.926	1.926

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Oost en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

Gebied Centrum

(bedragen x € 1.000)

5110 Gebied Centrum	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	3.128	608	1.323	1.323	1.323	1.323
Totaal	3.128	608	1.323	1.323	1.323	1.323

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Centrum en de kosten voor wijkraden en gebiedsregie.

Gebied Zuid

(bedragen x € 1.000)

5111 Gebied Zuid	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.496	1.452	1.422	1.422	1.422	1.422
<i>Baten</i>	-50	-50	-50	-50	-50	-50
Totaal	2.446	1.402	1.372	1.372	1.372	1.372

De kosten voor groot onderhoud aan alle domeinen in Haarlem Zuid-West en de kosten voor wijkcraden en gebiedsregie.

Fietsenstallingen

(bedragen x € 1.000)

5201 Fietsenstallingen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	266	57	208	381	381	381
<i>Baten</i>	-264	-55	-55	-55	-55	-55
Totaal	2	3	154	327	327	327

De kosten en baten van openbare fietsenstallingen. De lasten zijn vooral kapitaallasten en huur. Baten bestaan uit een bijdrage van Prorail en de verhuur van het fietspoint in de stationsstalling.

Parkeren algemeen

(bedragen x € 1.000)

5202 Parkeren algemeen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	4.267	3.707	3.966	4.199	4.207	4.201
Totaal	4.267	3.707	3.966	4.199	4.207	4.201

Dit cluster bevat de algemene kosten van het product parkeren, die zowel op straat- als op garageparkeren betrekking hebben. Hieronder vallen de kosten van personeel, en de DDO (Domein Dienstverlening Overeenkomst) voor parkeren, waarin het dagelijks beheer en de administratie van het parkeren is belegd.

Straatparkeren

(bedragen x € 1.000)

5203 Straatparkeren	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	259	271	271	271	271	271
<i>Baten</i>	-8.380	-8.714	-8.714	-8.714	-8.714	-8.714
Totaal	-8.121	-8.443	-8.443	-8.443	-8.443	-8.443

Dit cluster bevat de lasten en de baten van het straatparkeren. Hierbij gaat het om de baten uit het kort parkeren op straat en uit het vergunning parkeren. De kosten beslaan vooral de kosten ten behoeve van het betalingsverkeer.

Parkeergarages

(bedragen x € 1.000)

5204 Parkeergarages	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	10.885	4.809	4.749	4.706	4.601	4.424
<i>Baten</i>	-15.420	-10.071	-10.030	-10.030	-10.030	-10.030
Totaal	-4.536	-5.262	-5.282	-5.325	-5.429	-5.606

Dit cluster bevat de lasten en de baten van het garageparkeren. Het gaat hierbij om de baten van parkeren in garages. De kosten beslaan hoofdzakelijk kapitaalslasten van garages in bezit van de gemeente en de huur van de garages waar de gemeente geen eigenaar van is.

Parkeren Handhaving

(bedragen x € 1.000)

5205 Parkeren Handhaving	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	1.892	1.281	1.229	1.231	1.231	1.231
<i>Baten</i>	-1.084	-1.084	-1.084	-1.084	-1.084	-1.084
Totaal	808	198	146	148	148	148

De kosten van parkeerhandhaving. De baten bestaan uit de opgelegde fiscale naheffingen.

Parkeren beleid

(bedragen x € 1.000)

5206 Parkeren beleid	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	287	224	446	549	549	549
Totaal	287	224	446	549	549	549

De kosten voor het maken van beleid voor en beantwoorden van vragen over parkeren.

Havendienst

(bedragen x € 1.000)

5301 Havendienst	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.058	1.448	1.447	1.442	1.441	1.440
<i>Baten</i>	-977	-987	-987	-987	-987	-987
Totaal	1.081	461	460	456	455	454

De lasten van de Havendienst voor onder meer de brugbediening en de afgifte van ligplaatsvergunningen. De baten bestaan uit doorvaart- en liggelden.

Begraafplaatsen

(bedragen x € 1.000)

5302 Begraafplaatsen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	1.564	1.150	1.149	1.149	1.147	1.140
<i>Baten</i>	-1.137	-1.146	-1.146	-1.149	-1.149	-1.149
Totaal	428	4	4	-1	-2	-9

De kosten voor het beheren van graven en de begraafplaatsen, het delven van graven en het voorlopen bij uitvaarten. De baten bestaan uit de grafleges ter dekking van het grafonderhoud.

NME/Kinderboerderij

(bedragen x € 1.000)

5303 NME/Kinderboerderij	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	1.394	939	939	939	938	938
<i>Baten</i>	-17	-17	-17	-17	-17	-17
Totaal	1.377	921	922	922	921	921

Kosten voor het open houden en onderhouden van de kinderboerderijen en de NME, het aanbieden van natuur- en milieueducatie aan scholieren en alle andere Haarlemmers.

Dierenbescherming

(bedragen x € 1.000)

5304 Dierenbescherming	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	213	213	232	232	232	232
Totaal	213	213	232	232	232	232

Vastgoedbeheer

(bedragen x € 1.000)

5305 Vastgoedbeheer	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	26.102	15.248	15.382	14.836	14.668	14.662
<i>Baten</i>	-19.736	-14.265	-13.738	-13.232	-13.232	-13.232
Totaal	6.366	983	1.645	1.603	1.436	1.430

Dit product betreft alle baten en lasten aangaande het beheer en onderhoud van het gemeentelijk vastgoed. Onderdeel hiervan zijn ook erfpacht en verkoop (voorbereiding en advies) en parkeergarages.

Dienstverlening

(bedragen x € 1.000)

6101 Dienstverlening	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	9.150	4.990	4.820	3.788	3.784	3.780
<i>Baten</i>	-3.498	-4.031	-3.753	-2.521	-2.521	-2.521
Totaal	5.653	959	1.067	1.268	1.264	1.259

Het betreft alle baten en lasten die betrekking hebben op het leveren van burgerzakenproducten en het organiseren van verkiezingen.

Basisregistraties

(bedragen x € 1.000)

6102 Basisregistraties	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	3.449	2.000	2.017	2.019	2.019	2.019
<i>Baten</i>	-368					
Totaal	3.082	2.000	2.017	2.019	2.019	2.019

Budget ten behoeve van gemeentelijke informatie in basis- en kernregistraties.

Gemeenteraad

(bedragen x € 1.000)

6201 Gemeenteraad	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.151	1.905	1.904	1.904	1.904	1.904
<i>Baten</i>	-28	-28	-28	-28	-28	-28
Totaal	2.123	1.876	1.876	1.876	1.876	1.876

Budget ten behoeve van de gemeenteraad en van de ondersteuning van de gemeenteraad. Meer specifiek betreft het in hoofdzaak salarissen en onkostenvergoedingen van raadsleden, de raadsgriffie en de Rekenkamercommissie.

College van B&W

(bedragen x € 1.000)

6202 College van B&W	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	5.693	2.025	2.047	2.033	2.033	2.033
<i>Baten</i>	-650					
Totaal	5.043	2.025	2.047	2.033	2.033	2.033

Budget ten behoeve van het dagelijks bestuur en de ondersteuning daarvan. Meer specifiek betreft het in hoofdzaak salarissen en onkostenvergoedingen van collegeleden, bestuursondersteuning, kosten van gemeentelijke samenwerking en communicatie.

Openbare orde en veiligheid

(bedragen x € 1.000)

6301 Openbare orde en veiligheid	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	8.103	4.956	4.436	4.389	4.387	4.374
<i>Baten</i>	-813	-813	-39			
Totaal	7.290	4.143	4.397	4.389	4.387	4.374

Budget ten behoeve van aanpak Integrale veiligheid, handhaving en criminaliteit. Meer specifiek betreft het de projecten zoals beschreven in het actieprogramma van de gemeente Haarlem en de uitvoering RIEC, het samenwerkingsverband tussen politie, justitie, belasting, provincie Noord-Holland en gemeenten in Noord-Holland ten behoeve van aanpak criminaliteit.

WABO

(bedragen x € 1.000)

6302 WABO	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	4.867	2.836	2.767	2.756	2.756	2.756
<i>Baten</i>	-3.421	-3.471	-3.471	-3.471	-3.471	-3.471
Totaal	1.445	-636	-704	-716	-716	-716

Budget ten behoeve van vergunningen. Meer specifiek de inkomsten uit leges WABO (Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht) vergunningen.

Handhaving & overig

(bedragen x € 1.000)

6303 Handhaving & overig	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	6.724	4.368	4.143	4.142	4.138	4.138
<i>Baten</i>	-901	-917	-917	-917	-917	-917
Totaal	5.823	3.451	3.226	3.225	3.221	3.221

Budget ten behoeve van Handhaving. Meer specifiek de bijdrage aan de Omgevingsdienst IJmond, regionale samenwerking tussen Noord-Hollandse gemeenten op het gebied van milieu, bestemmingsplannen, taken handhaving en vergunningverlening en het dossier Schiphol. De opbrengsten zijn leges APV (Algemeen Plaatselijke Verordening) vergunningen, kermis- en marktgeld.

Branden en crisis

(bedragen x € 1.000)

6304 Branden en crisis	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	11.683	11.592	11.274	11.274	11.274	11.274
Totaal	11.683	11.592	11.274	11.274	11.274	11.274

Budget voor het uitvoeren van taken Crisisbeheersing. Meer specifiek de bijdrage aan de Veiligheidsregio Kennemerland (VRK), samenwerkingsverband tussen gemeenten in de regio Kennemerland voor crisisbeheersing en het uitvoeren van taken zoals brandweer en ambulance.

Belastingen

(bedragen x € 1.000)

7101 Belastingen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	4.712	4.718	4.668	4.668	4.668	4.668
<i>Baten</i>	-428	-432	-432	-432	-432	-432
Totaal	4.284	4.286	4.235	4.235	4.235	4.235

Het betreft in hoofdzaak de bijdrage aan Cocensus, kosten van kwijtschelding en kosten van dubieuze debiteuren.

OZB

(bedragen x € 1.000)

7102 OZB	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Baten</i>	-37.599	-38.144	-38.254	-38.353	-38.353	-38.353
Totaal	-37.599	-38.144	-38.254	-38.353	-38.353	-38.353

Opbrengst OZB van eigenaren van woningen en eigenaren en gebruikers van niet-woningen.

Precariobelasting

(bedragen x € 1.000)

7103 Precariobelasting	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Baten</i>	-5.732	-5.738	-5.738	-5.738	-5.738	-5.738
Totaal	-5.732	-5.738	-5.738	-5.738	-5.738	-5.738

Opbrengst precariobelasting, waarvan € 5,1 miljoen aan leidingen.

Overige belastinginkomsten

(bedragen x € 1.000)

7104 Overige belastinginkomsten	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Baten</i>	-2.564	-2.584	-2.584	-2.584	-2.584	-2.584
Totaal	-2.564	-2.584	-2.584	-2.584	-2.584	-2.584

Opbrengst overige belastingen (roerende woon- en bedrijfsruimtebelasting, hondenbelasting, toeristenbelasting, precariobelasting, reclamebelasting en BIZ-heffing).

Algemene uitkering

(bedragen x € 1.000)

7201 Algemene uitkering	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Baten</i>	-279.630	-278.236	-278.784	-279.008	-279.472	-276.751
Totaal	-279.630	-278.236	-278.784	-279.008	-279.472	-276.751

Inkomsten uit de algemene uitkering van het gemeentefonds.

Financiering

(bedragen x € 1.000)

7202 Financiering	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	2.318	620	-171	-510	-1.880	-876
<i>Baten</i>	-9.298	-188	-183	-167	-143	-143
Totaal	-6.980	432	-354	-677	-2.023	-1.019

Voor de komende jaren zijn hier de lasten voor extra afschrijving materiële vaste activa geraamd. Resultaat van geraamde rentelasten op schulden en doorberekende rente voor investeringen aan de beleidsvelden.

Dividend

(bedragen x € 1.000)

7203 Dividend	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		1	1	1	1	1
<i>Baten</i>	-464	-464	-464	-764	-764	-764
Totaal	-464	-463	-463	-763	-763	-763

Algemene baten en lasten

(bedragen x € 1.000)

7204 Algemene baten en lasten	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	6.289	2.440	1.055	1.086	1.007	1.062
<i>Baten</i>		-1.696	-1.696	-1.696	-1.696	-1.696
Totaal	6.289	744	-640	-610	-689	-634

Saldo van stelposten en taakstellingen, kosten accountant en kosten traineepool.

Saldo kostenplaatsen

(bedragen x € 1.000)

7205 Saldo kostenplaatsen	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>	6.075					
<i>Baten</i>	-3.597					
Totaal	2.477					

Wijzigingen in de overhead worden gedurende het begrotingsjaar niet doorberekend aan de beleidsvelden, omdat de tarieven tussentijds niet worden aangepast. De verschillen worden geraamd op dit product saldo kostenplaatsen.

Onvoorzien

(bedragen x € 1.000)

7206 Onvoorzien	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		1.088	1.126	1.126	1.126	1.126
Totaal		1.088	1.126	1.126	1.126	1.126

Verplichte stelpost voor dekking van onvoorziene uitgaven

Centrale huisvesting

(bedragen x € 1.000)

7301 Centrale huisvesting	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		6.486	5.985	6.160	6.002	5.995
Totaal		6.486	5.985	6.160	6.002	5.995

Op dit product worden de kosten voor de centrale gemeentelijke huisvesting (stadhuis, Raakspoort, Zijlpoort) verantwoord.

ICT materieel

(bedragen x € 1.000)

7302 ICT materieel	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		5.038	4.959	5.206	5.409	5.608
Totaal		5.038	4.959	5.206	5.409	5.608

Op dit product worden de organisatiebrede kosten voor ICT verantwoord (waaronder infrastructuur, PC's en generieke software)

Overige materiele overhead

(bedragen x € 1.000)

7303 Overige materiele overhead	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		3.451	3.464	3.479	3.472	3.465
<i>Baten</i>		-15	-15	-15	-15	-15
Totaal		3.436	3.448	3.464	3.457	3.450

Onder 'overig materiaal overhead' worden de kosten voor facilitaire zaken, documentaire informatievoorziening, voertuigen en de verzekeringsportefeuille verantwoord, voor zover deze kosten niet direct zijn toe te rekenen aan de producten.

Personeel centraal besturend proces

(bedragen x € 1.000)

7304 Pers.cent.besturend proces	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		3.384	3.362	3.364	3.364	3.364
Totaal		3.384	3.362	3.364	3.364	3.364

Dit betreft de kosten van alle afdelingen van de hoofdafdeling Concernstaf: Strategie en Beleidscoördinatie, Bestuur en Managementondersteuning en de Directie.

Personeel centraal ondersteund proces

(bedragen x € 1.000)

7305 Pers.cent.ondersteund.proces	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		18.758	18.562	18.497	18.497	18.497
<i>Baten</i>		-818	-1.368	-1.368	-1.368	-1.368
Totaal		17.940	17.195	17.129	17.129	17.129

Dit betreft de kosten van de hoofdafdeling Middelen en Services.

Personeel decentrale overhead

(bedragen x € 1.000)

7306 Personeel decentrale overhead	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		8.748	8.626	8.626	8.626	8.626
Totaal		8.748	8.626	8.626	8.626	8.626

Dit betreft de kosten van de bedrijfsbureaus en het management van de overige hoofdafdelingen.

Stelposten & doorbelaste overhead

(bedragen x € 1.000)

7307 Stelposten & doorbel.overhead	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
<i>Lasten</i>		-1.973	-2.234	-2.234	-2.234	-2.234
Totaal		-1.973	-2.234	-2.234	-2.234	-2.234

Op dit product worden de nog in te vullen taakstellingen met betrekking tot de overhead verantwoord. Tevens wordt hier de doorbelasting van de overhead naar de investeringen en grondexploitaties geboekt.

5.8 Overzicht taakvelden

(bedragen x € 1.000)

Nr.	Taakveld	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
	Lasten (inclusief mutaties reserves)						
0.1	Bestuur	7.550	3.634	3.656	3.642	3.642	3.642
0.2	Burgerzaken	9.150	4.990	4.820	3.788	3.784	3.780
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	9.339	2.991	3.331	3.023	2.993	2.912
0.4	Overhead	435	44.329	43.160	43.535	43.573	43.758
0.5	Treasury	2.318	621	-170	-509	-1.879	-875
0.63	Parkeerbelasting	3.483	3.489	3.438	3.438	3.438	3.438
0.8	Overige baten en lasten	12.222	3.386	2.039	2.069	1.991	2.046
0.10	Mutaties reserves	5.257	7.426	12.914	11.264	15.238	9.923
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	11.683	11.592	11.274	11.274	11.274	11.274
1.2	Openbare orde en Veiligheid	13.836	8.433	7.649	7.604	7.602	7.588
2.1	Verkeer en vervoer	36.082	25.883	26.446	25.908	25.841	26.111
2.2	Parkeren	15.963	9.069	9.641	10.107	10.010	9.827
2.4	Economische Havens/waterwegen	2.058	1.448	1.447	1.442	1.441	1.440
3.1	Economische ontwikkeling	1.735	1.565	1.568	1.568	1.568	1.568
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	5.458	15.017	2.722	6.695	1.888	1.673
3.4	Economische promotie	558	521	505	505	505	505
4.2	Onderwijshuisvesting	16.645	14.027	13.867	13.767	13.430	13.245
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	13.751	6.998	6.100	6.100	6.100	6.100
5.1	Sportbeleid en activering	5.212	4.997	4.887	4.887	4.837	4.837
5.2	Sportaccommodaties	4.741	4.016	4.054	3.981	3.928	3.844
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	13.349	12.985	12.895	12.894	12.889	12.888
5.4	Musea	6.502	5.737	5.678	5.679	5.679	5.679
5.6	Media	4.344	4.337	4.308	4.308	4.308	4.308
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	12.125	10.060	10.230	10.468	10.335	10.264
6.1	Samenkracht en burgerparticip.	14.855	14.523	14.308	14.308	14.308	14.308
6.2	Wijkteams	6.722	7.058	7.011	7.001	6.951	6.951
6.3	Inkomensregelingen	78.294	68.780	69.561	68.633	68.690	68.690
6.4	Begeleide participatie	26.529	25.352	25.192	25.030	24.820	24.820
6.5	Arbeidsparticipatie	5.442	4.243	3.395	2.895	2.321	2.274
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	6.009	4.394	1.892	1.892	1.892	1.892
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	21.038	17.551	18.069	18.069	18.069	18.069
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	27.515	25.051	25.254	25.246	25.238	25.230
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	53.082	56.340	58.574	58.574	58.574	58.574
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	3.952	3.961	3.961	3.961	3.961	3.961
7.1	Volksgesondheid	4.220	3.982	3.930	3.930	3.930	3.930
7.2	Riolering	10.541	8.803	9.506	9.792	10.180	10.489
7.3	Afval	19.795	19.035	18.605	18.681	18.681	18.681
7.4	Milieubeheer	4.518	3.067	2.847	2.750	2.747	2.745
7.5	Begraafplaatsen	1.564	1.150	1.149	1.149	1.147	1.140
8.1	Ruimtelijke ordening	5.443	3.013	3.028	3.030	3.030	3.030
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	4.324	3.581	2.524	3.070	1.860	407
8.3	Wonen en bouwen	23.531	15.687	15.288	15.037	14.900	14.975
	Totaal lasten	531.168	493.120	480.554	480.485	475.716	469.942

(bedragen x € 1.000)

Pr. nr.	Programma	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Baten (inclusief mutaties reserves)							
0.1	Bestuur	678	28	28	28	28	28
0.2	Burgerzaken	3.193	3.723	3.445	2.213	2.213	2.213
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	14.367	11.608	11.596	11.594	11.594	11.594
0.4	Overhead		833	1.383	1.383	1.383	1.383
0.5	Treasury	9.762	652	647	931	907	907
0.61	OZB woningen	30.500	30.932	31.042	31.140	31.140	31.140
0.62	OZB niet woningen	7.100	7.212	7.212	7.212	7.212	7.212
0.63	Parkeerbelasting	1.512	1.516	1.516	1.516	1.516	1.516
0.64	Belastingen Overig	7.197	7.216	7.216	7.216	7.216	7.216
0.7	Alg. en ov. uitk. Gemeentefonds	279.630	278.236	278.784	279.008	279.472	276.751
0.8	Overige baten en lasten	3.597	1.696	1.696	1.696	1.696	1.696
0.10	Mutaties reserves	21.571	5.563	6.547	1.862	1.636	1.284
1.2	Openbare orde en Veiligheid	843	843	69	30	30	30
2.1	Verkeer en vervoer	1.687	1.696	1.696	1.696	1.696	1.696
2.2	Parkeren	24.064	18.840	18.799	18.799	18.799	18.799
2.4	Economische Havens/waterwegen	977	987	987	987	987	987
3.1	Economische ontwikkeling	44	44	44	44	44	44
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.700	14.881	4.183	6.483	5.681	1.586
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	409	413	413	413	413	413
3.4	Economische promotie	1.086	1.097	1.097	1.097	1.097	1.097
4.2	Onderwijshuisvesting	490	320	319	318	318	318
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	8.353	2.853	1.853	1.853	1.853	1.853
5.1	Sportbeleid en activering	1	1	1	1	1	1
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	127	43	43	43	43	43
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	362	364	364	364	364	364
6.3	Inkomensregelingen	53.889	52.820	52.724	52.724	52.724	52.724
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2.038	43	43	43	43	43
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	4.063	3.017	3.017	3.017	3.017	3.017
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	784	2.284	2.300	2.300	2.300	2.300
7.1	Volksgesondheid	60	60	60	60	60	60
7.2	Riolering	12.726	11.587	12.290	12.577	12.964	13.274
7.3	Afval	21.564	21.148	20.715	20.715	20.715	20.715
7.4	Milieubeheer	126	54	54	54	54	54
7.5	Begraafplaatsen	1.137	1.146	1.146	1.149	1.149	1.149
8.1	Ruimtelijke ordening	368					
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	4.451	3.810	2.753	3.298	2.088	635
8.3	Wonen en bouwen	8.711	6.055	5.540	5.037	5.037	5.037
Totaal baten		531.168	493.619	481.621	478.900	477.490	469.178

(bedragen x € 1.000)

Pr. nr.	Programma	Begroting 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Saldo (inclusief mutaties reserves)							
0.1	Bestuur	6.872	3.605	3.628	3.614	3.614	3.614
0.2	Burgerzaken	5.957	1.266	1.375	1.575	1.571	1.567
0.3	Beheer ov. gebouwen en gronden	-5.028	-8.618	-8.265	-8.571	-8.601	-8.682
0.4	Overhead	435	43.496	41.777	42.152	42.190	42.375
0.5	Treasury	-7.444	-31	-817	-1.440	-2.786	-1.783
0.61	OZB woningen	-30.500	-30.932	-31.042	-31.140	-31.140	-31.140
0.62	OZB niet woningen	-7.100	-7.212	-7.212	-7.212	-7.212	-7.212
0.63	Parkeerbelasting	1.971	1.973	1.922	1.922	1.922	1.922
0.64	Belastingen Overig	-7.197	-7.216	-7.216	-7.216	-7.216	-7.216
0.7	Alg. en ov. uitk. Gemeentefonds	-279.630	-278.236	-278.784	-279.008	-279.472	-276.751
0.8	Overige baten en lasten	8.625	1.690	343	374	295	350
0.10	Mutaties reserves	-16.314	1.863	6.368	9.402	13.602	8.639
1.1	Crisisbeheersing en Brandweer	11.683	11.592	11.274	11.274	11.274	11.274
1.2	Openbare orde en Veiligheid	12.993	7.590	7.580	7.575	7.572	7.559
2.1	Verkeer en vervoer	34.394	24.187	24.750	24.212	24.145	24.415
2.2	Parkeren	-8.101	-9.771	-9.159	-8.693	-8.789	-8.972
2.4	Economische Havens/waterwegen	1.081	461	460	456	455	454
3.1	Economische ontwikkeling	1.691	1.521	1.524	1.524	1.524	1.524
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.758	136	-1.462	212	-3.794	87
3.3	Bedrijfsloket en -regelingen	-409	-413	-413	-413	-413	-413
3.4	Economische promotie	-528	-576	-592	-592	-592	-592
4.2	Onderwijshuisvesting	16.155	13.707	13.548	13.449	13.112	12.928
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzkn	5.398	4.144	4.246	4.246	4.246	4.246
5.1	Sportbeleid en activering	5.211	4.996	4.886	4.886	4.836	4.836
5.2	Sportaccommodaties	4.741	4.016	4.054	3.981	3.928	3.844
5.3	Cultuurpres., -prod. en -part.	13.221	12.943	12.852	12.851	12.847	12.845
5.4	Musea	6.502	5.737	5.678	5.679	5.679	5.679
5.6	Media	4.344	4.337	4.308	4.308	4.308	4.308
5.7	Openb. groen en (ol) recreatie	11.764	9.697	9.867	10.105	9.972	9.900
6.1	Samenkracht en burgerparticip.	14.855	14.523	14.308	14.308	14.308	14.308
6.2	Wijkteams	6.722	7.058	7.011	7.001	6.951	6.951
6.3	Inkomensregelingen	24.405	15.960	16.837	15.909	15.966	15.966
6.4	Begeleide participatie	26.529	25.352	25.192	25.030	24.820	24.820
6.5	Arbeidsparticipatie	5.442	4.243	3.395	2.895	2.321	2.274
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	3.970	4.351	1.849	1.849	1.849	1.849
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	16.975	14.534	15.053	15.053	15.053	15.053
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	27.515	25.051	25.254	25.246	25.238	25.230
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	52.298	54.056	56.274	56.274	56.274	56.274
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	3.952	3.961	3.961	3.961	3.961	3.961
7.1	Volksgesondheid	4.160	3.922	3.870	3.870	3.870	3.870
7.2	Riolering	-2.185	-2.784	-2.785	-2.785	-2.785	-2.785
7.3	Afval	-1.769	-2.113	-2.110	-2.034	-2.034	-2.034
7.4	Milieubeheer	4.392	3.013	2.793	2.696	2.694	2.691
7.5	Begraafplaatsen	428	4	4	-1	-2	-9
8.1	Ruimtelijke ordening	5.075	3.013	3.028	3.030	3.030	3.030
8.2	Grondexploitatie(nt bedrijftr)	-126	-229	-229	-229	-229	-229
8.3	Wonen en bouwen	14.820	9.632	9.747	10.000	9.863	9.938
Totaal saldo			-499	-1.067	1.585	-1.774	764

Taakveldenlijst	Inhoud
0. Bestuur en ondersteuning	Thema's
0.1 Bestuur	Raad, college, burgemeester, raadscommissies, voorlichting, regionale, landelijke en internationale bestuurlijke samenwerking, lokale rekenkamer, lokale ombudsfunctie, accountantscontrole
0.2 Burgerzaken	Rijbewijzen, paspoorten en burgerschap, leges, verkiezingen referenda
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	Beheer, verhuur, instandhouding van gebouwen, gronden en landerijen die de gemeente (al of niet tijdelijke) in bezit heeft en niet in exploitatie neemt
0.4 Overhead	Overhead kosten: loonkosten overhead, ICT kosten, huisvestingskosten, uitbestedingskosten bedrijfsvoering, bestuursondersteuning.
0.5 Treasury	Financiering, beleggingen, dividenden etc.
0.61 OZB woningen	Belasting eigendom woningen, heffing en waardering onroerende zaken
0.62 OZB- niet woningen	Belasting eigendom en gebruik bedrijven, heffing en waardering onroerende zaken
0.63 Parkeerbelasting	Belasting, heffing en invordering
0.64 Belastingen Overig	Heffing en invordering belastingen exclusief toeristen- en forensenbelasting
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	
0.8 Overige baten en lasten	Stelposten, taakstellende bezuinigingen, begrotingsruimte, etc.
0.10 Mutaties reserves	
1. Veiligheid	Thema's
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	brandbestrijding, preventie, rampenbestrijding
1.2 Openbare orde en Veiligheid:	Formuleren van een integraal veiligheidsbeleid; toezicht en handhaving openbare orde, preventie, APV, parkeerpolitie (BOA's)
2. Verkeer en vervoer	Thema's
2.1 Verkeer en vervoer	Verkeersbeleid; wegeninfrastructuur; verkeersmaatregelen, werken voor derden
2.2 Parkeren	Parkeervoorzieningen, regulering van het parkeren
2.3 Recreatieve Havens	Jachthavens
2.4 Economische Havens en waterwegen	Zee- en binnenhavens voor de beroepsvaart, doorgaande waterwegen (onder gemeentelijk beheer)
2.5 Openbaar vervoer	Bus, tram en metro, taxivervoer, veerdiensten, voorzieningen ter ondersteuning van het openbaar vervoer
3. Economie	Thema's
3.1 Economische ontwikkeling	Algemeen beleid ter versterking van de economische bedrijvigheid
3.2 Fysieke bedrijfs-infrastructuur	Fysieke condities scheppen voor alle vormen van bedrijvigheid
3.3 Bedrijfsloket en - regelingen;	Voorlichting, advies en dienstverlening aan lokale bedrijven, financiële steunregelingen voor bedrijven, regelen straathandel
3. 4 Economische promotie	Promotionele activiteiten om de gemeente op de kaart te zetten, gericht op het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid en arbeid; promotie toerisme
4. Onderwijs	Thema's
4.1 Openbaar basisonderwijs	Bestuurskosten voor gemeenten die zelf bestuur zijn
4.2 Onderwijs-huisvesting	Nieuwbouw, aanpassing en uitbreiding
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingenzaken.	Onderwijsbeleid: zorg en leerling-ondersteuning in het onderwijs, doorgaande leerlijnen Leerlingzaken, stimuleren van onderwijsdeelname

5. Sport, cultuur en recreatie	Thema's
5.1 Sportbeleid en activering	Stimuleren van (amateur en professionele) topsport en breedtesport, gericht op de sportactiviteiten (de 'software').
5.2 Sport-accommodaties	Alle accommodatie voor sportbeoefening
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	Alle professionele kunstuitingen van zowel professionele als amateurkunst-beoefening: faciliteiten (gebouwen, inventaris: uitgezonderd musea) om cultuur bij het publiek te brengen, ondersteuning van beoefenaars van professionele kunst (individueel en gezelschappen) en amateurkunst-beoefening en cultuureducatie
5.4 Musea	Musea
5.5 Cultureel erfgoed	Historische gebouwen, beschermde stads- en dorpsgezichten en overige objecten met historische waarde in de publieke ruimte
5.6 Media	Bibliotheken, lokale omroep
5.7 Openbaar groen en (openlucht-) recreatie	Natuurbescherming; parken en plantsoenen; aanleg en onderhoud van kleine watergangen; gemeentelijke recreatievoorzieningen; toeristische voorzieningen; overige recreatieve voorzieningen
6. Sociaal domein	Thema's
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	0 ^e lijn, activeren en ondersteunen van initiatieven van (groepen van) burgers, algemene voorzieningen gericht op participatie (waarvoor geen individuele beschikking nodig is)
6.2 Wijkteams	Bemiddeling in samenkracht en regisseursrol in de uniforme toegang tot de zorg
6.3 Inkomens-regelingen	Inkomensvoorzieningen; loonkosten-subsidies; armoedebelief
6.4 Begeleide participatie	Vormen van dagbesteding; beschut werken
6.5 Arbeidsparticipatie	instrumenten gericht op toeleiding naar werk.
6.6 Maatwerk-voorzieningen (Wmo)	Materiële voorzieningen verstrekt op basis van een toekenningsbeschikking (Wmo)
6.7 Maatwerkdienst-verlening 18+	Dienstverlening in de vorm beschikbare uren en schuldhulpverlening, op basis van een toekenningsbeschikking
6.72 Maatwerkdienst-verlening 18-	Jeugdhulpverlening
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	Opvang en beschermd wonen in verband met verslaving, huiselijk geweld, psychische stoornis
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	Veiligheid; jeugdreclassering en opvang jeugd
7. Volksgezondheid en milieu	Thema's
7.1 Volksgezondheid	Openbare en Jeugdgezondheidszorg; ambulance en ziekenvervoer, verpleeginrichtingen
7.2 Riolering	Waterkwaliteit; opvang en verwerking van afval- en hemelwater
7.3 Afval	Inzameling en verwerking van bedrijfs- en huishoudelijk afval
7.4 Milieubeheer	Zorg voor de kwaliteit van bodem en lucht; bestrijding geluidshinder
7.5 Begraafplaatsen	Begraafplaatsen en crematoria
8. VHROSV	Thema's
8.1 Ruimtelijke Ordening	Structuurplannen en -visies; bestemmingsplannen
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijven-terreinen)	Grondverwerving, bouw en woonrijp maken; verkoop van bouwrijpe gronden (niet bedrijfsterrein)
8.3 Wonen en bouwen	Volkshuisvesting; stads- en dorpsvernieuwing; wijkaanpak; dienstverlening aan derden

5.9 Incidentele baten en lasten

(bedragen x € 1.000)

Programma	B2017	B2017 incl.	B2018	B2018 incl.	B2019	B2019 incl.	B2020	B2020 incl.	B2021	B2021 incl.
Incl. = incidenteel										
Lasten										
Maatschappelijke participatie	54.838	920	53.438	550	53.246	550	52.749	100	52.471	100
Ondersteuning en zorg	114.602	1.068	115.053	1.861	115.053	1.105	115.053	928	115.053	442
Werk en Inkomen	88.544	1.735	88.317	1.417	86.726	818	85.999	530	85.952	500
Duurzame stedelijke vernieuwing	48.503	1.024	34.569	462	38.977	277	32.956	113	31.284	-12
Beheer en onderhoud	91.779	151	93.453	165	93.446	330	93.369	495	93.680	660
Burger, bestuur en veiligheid	34.670	80	33.409	80	32.306	0	32.295	0	32.278	0
Algemene dekkingsmiddelen en overhead	52.759	588	49.402	3.829	49.468	0	48.057	0	49.301	0
Totaal lasten	485.694	5.566	467.639	8.364	469.222	3.080	460.478	2.166	460.019	1.690
Baten										
Maatschappelijke participatie	3.174	1.000	2.173	0	2.173	0	2.172	0	2.172	0
Ondersteuning en zorg	4.886	0	4.903	0	4.903	0	4.903	0	4.903	0
Werk en Inkomen	53.337	0	53.241	0	53.241	0	53.241	0	53.241	0
Duurzame stedelijke vernieuwing	18.263	0	6.509	0	9.354	0	7.342	0	1.794	0
Beheer en onderhoud	70.819	0	70.521	0	70.306	0	70.693	0	71.003	0
Burger, bestuur en veiligheid	9.261	735	8.209	0	6.937	0	6.937	0	6.937	0
Algemene dekkingsmiddelen en overhead	328.316	250	329.518	0	330.125	0	330.565	0	327.845	0
Totaal baten	488.056	1.985	475.074	0	477.038	0	475.854	0	467.894	0
Totaal saldo excl. reserves	-2.362	3.581	-7.434	8.364	-7.816	3.080	-15.376	2.166	-7.876	1.690
Toevoegingen aan reserves	7.426	4.126	12.914	9.614	11.264	7.964	15.238	11.938	9.923	6.623
Onttrekkingen aan reserves	5.563	5.563	6.547	6.382	1.862	1.532	1.636	1.141	1.284	624
Saldo inclusief mutaties reserves	-499	2.144	-1.067	11.596	1.585	9.512	-1.774	12.963	764	7.689

Programma 1. Maatschappelijke participatie										
(bedragen x €1.000)										
Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
Subsidie voetbalverenigingen (uit reserve gefinancierd)	21		50		50					
Binnensport	100		100		100		100		100	
Bevorderen Zelfredzaamheid	460		350		350					
WEB Participatie budget		1.000								
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen	339		50		50					
Programma 2. Ondersteuning en zorg										
Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
Exploitatiesaldo (WMO) via reserve sociaal domein*	2.899		1.861		1.105		928		442	
Herindicaties Huishoudelijke ondersteuning	469									

Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen

* De 'resultaten' op het sociaal domein via de reserve geëgaliseerd en om die reden als incidenteel aangemerkt

Programma 3. Werk en Inkomen

Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
WWB inkomensdeel (uit reserve gefinancierd)	500									
Individuele Inkomens Toeslag	1.130		1.130		530		530		500	
Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen; inhuur individuele inkomens toeslag	105		287		288		0			

Programma 4. Duurzame stedelijke vernieuwing

Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
BLS Stimulering woningbouw	150									
Vrijval reserves Wonen en Volkshuisvesting	150		150							
Duurzame stedelijke ontwikkeling (archeologie)									70	
Overheveling van reserve Wonen naar reserve Grondexploitatie	292									
Verwachte verliezen grondexploitatie	432		312		277		113		-82	

Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen

Programma 5. Beheer en onderhoud

Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
Verkeersregelinstallaties	16									
Herprofilering Kl.Houtstraat	135									
Maatschappelijk nut investeringen			165		330		495		660	

Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen

Programma 6. Burger, bestuur en veiligheid

Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
Vrijval reserve verkiezingen	80		80							
RIEC subsidie		735								

Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen

Programma 7. Algemene dekkingsmiddelen en overhead

Omschrijving	Lasten 2017	Baten 2017	Lasten 2018	Baten 2018	Lasten 2019	Baten 2019	Lasten 2020	Baten 2020	Lasten 2021	Baten 2021
Flexibel en veilig(opleidingen)		250								
Aanwending financieel kader	306		2.033							
Kans en kracht (uit reserve)	282		1.796							

Overige incidentele posten < € 0,25 miljoen

Specificatie structurele mutaties in reserves

Omschrijving	Toev. 2017	Onttr. 2017	Toev. 2018	Onttr. 2018	Toev. 2019	Onttr. 2019	Toev. 2020	Onttr. 2020	Toev. 2021	Onttr. 2021
Reserve dekking kapitaallasten	3.300	0	3.300	165	3.300	330	3.300	495	3.300	660

5.10 Reserves en voorzieningen

Reserves

De staat van reserves is exclusief de voorgenomen mutaties, die worden voorgesteld in de Bestuursrapportage 2016.

(bedragen x € 1.000)

Naam reserve	1/1/2017	Toevoeging	Onttrekking	31/12/2017
Algemene Reserve	24.159		306	23.853
Reserve Grondexploitatie	695	583	432	845
Algem. Reserve Sociaal Domein	23.612		3.099	20.514
Totaal algemene reserves	48.466	583	3.837	45.212
Reserve AchterstOnderh.Dolhuys	622			622
Reserve Archeologisch onderz.	53			53
Reserve Archief	117			117
Reserve Baggeren	964	219		1.183
Reserve Beh.Ond. Openb. Ruimte	2.911	389	151	3.149
Reserve Bodemprogramma	6.067	1.402		7.470
Reserve Budgetoverheveling	27			27
Reserve Depot FHM	5			5
Reserve Duurz.Sportvoorziening	605	100	100	605
Reserve ISV Milieu	24			24
Reserve ISV Wonen	1.222		442	780
Reserve Kans en Kracht	1.239	363	32	1.570
Reserve Kapitaallst maats.nut		3.300		3.300
Reserve Leefomgeving	3.534			3.534
Reserve Opleidingen (oph. IZA)	517		250	267
Reserve Regionaal IEC NH	223			223
Reserve Regionaal Kompas	164			164
Reserve Regionale Mobiliteit	1.775	1.020		2.795
Reserve Rekenkamercommissie	20			20
Reserve Vastgoed	152		21	131
Reserve Verkiezingen	217	50	80	187
Reserve Volkshuisvesting	212		150	62
Reserve WWB inkomensdeel	2.802		500	2.302
Totaal bestemmingsreserves	23.473	6.843	1.726	28.590
Totaal reserves	71.940	7.426	5.563	73.803

Voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Naam voorziening	1/1/2017	Toevoeging	Onttrekking	31/12/2017
Boventalligen	3.709			3.709
Parkstad (V.V.E.-Schalkwijk)	3.073	495	2.800	768
Woonaanpassingen WMO	2.475	1.250		3.725
Pensioenvoorz Wethouders	6.317	60		6.377
Fietsknooppunt	22			22
Voorziening Erfpacht	993			993
Rechtspositie raadsleden	15			15
Liquidatie grex Raaks	95			95
Personeelskosten RIEC	212	85		297
Wachtgeld wethouders	404			404
Liquidatie Land in Zicht	346			346
Liquidatie Land in Zicht HJC	449			449
Totaal voorzieningen voor verplichtingen	18.111	1.890	2.800	17.201
Egalisatiefonds Afvalst.heffin	1.731		600	1.131
Waterbergingen	64			64
Monitoring Rookmakerterrein	26			26
Vervangingsinvest. riolering	547			547
Onderhoud beiaard	7			7
Grafleges	2.348	230	230	2.348
Totaal voorzieningen niet bestede middelen van derden	4.723	230	830	4.123
Totaal voorzieningen	22.834	2.120	3.630	21.324

Meerjarenoverzicht reserves

De staat van reserves is exclusief de voorgenomen mutaties, die worden voorgesteld in de Bestuursrapportage 2016.

(bedragen x € 1.000)

Naam reserve	Stand 31-12- 2017	Mutaties 2018	Stand 31-12- 2018	Mutaties 2019	Stand 31-12- 2019	Mutaties 2020	Stand 31-12- 2020	Mutaties 2021	Stand 31-12- 2021
Algemene Reserve	23.853	-237	23.616		23.616		23.616		23.616
Reserve Grondexploitatie	845	1.474	2.319	-202	2.117	3.799	5.916	-82	5.834
Algem. Reserve Sociaal Domein	20.513	-1.861	18.652	-1.105	17.547	-927	16.620	-442	16.178
Reserve Budgetoverheveling	27		27		27		27		27
Reserve WWB inkomensdeel	2.302		2.302		2.302		2.302		2.302
Reserve Rekenkamercommissie	20		20		20		20		20
Reserve Volkshuisvesting	62		62		62		62		62
Reserve Vastgoed	131	-50	81	-50	31		31		31
Reserve Duurz.Sportvoorziening	605		605		605		605		605
Reserve Opleidingen (oph. IZA)	267		267		267		267		267
Reserve Verkiezingen	187	-30	157	50	207	50	257	50	307
Reserve Bodemprogramma	7.469	1.402	8.871	1.402	10.273	1.402	11.675		11.675
Reserve AchterstOnderh.Dolhuys	622		622		622		622		622
Reserve Baggeren	1.183	219	1.402	219	1.621	219	1.840	219	2.059
Reserve Kans en Kracht	1.570	-1.570							
Reserve Regionale Mobiliteit	2.795	1.157	3.952	954	4.906	1.090	5.996	1.090	7.086
Reserve Beh.Ond. Openb. Ruimte	3.149	2.879	6.028	5.164	11.192	5.164	16.356	5.164	21.520
Reserve Leefomgeving	3.534		3.534		3.534		3.534		3.534
Reserve ISV Milieu	24		24		24		24		24
Reserve ISV Wonen	780	-150	630		630		630		630
Reserve Archeologisch onderz.	53		53		53		53		53
Reserve Depot FHM	5		5		5		5		5
Reserve Archief	117		117		117		117		117
Reserve Regionaal IEC NH	223		223		223		223		223
Reserve Regionaal Kompas	164		164		164		164		164
Reserve Kapitaallst maats.nut	3.300	3.135	6.435	2.970	9.405	2.805	12.210	2.640	14.850
Totaal	73.800	6.368	80.168	9.402	89.570	13.602	103.172	8.639	111.811

5.11 Kostenonderbouwingen heffingen conform model VNG

Afvalstoffenheffing

Afvalstoffenheffing	Bedrag begroot 2017	Gemengde activiteit	Toe- rekening	Toelichting / waar staat het	Verhaalbare kosten/baten
Kapitaallasten					€ -
Kapitaallasten van eerdere investeringen	€ -	Nee	100%	nvt	€ -
Product mobiliteit & ruimte 5103 act. Beleid afval					€ 172.595
technisch uitbesteed werk	€ 66.133	Nee	100%		€ 66.133
Doorbelaste goederen	€ 623	Nee	100%		€ 623
Doorbelaste lonen	€ 54.122	Nee	100%		€ 54.122
Doorberekende overhead 1.005 uur x € 51,46	€ 51.717	Nee	100%		€ 51.717
Product afvalinzameling en reiniging (5101) activiteit huishoudelijk afval					€ 15.565
Uitbesteed werk	€ 15.565	Nee	100%		€ 15.565
Product afvalinzameling en reiniging (5101) activiteit wegafval					€ 1.212.541
Uitbesteed werk	€ 3.911.422	Ja	31%		€ 1.212.541
Product afvalinzameling en reiniging (5101) openbare hygiëne					€ -
Uitbesteed werk	€ 239.430	Ja	0%		€ -
Product afvalinzameling en reiniging (5101) afval en reiniging					€ 14.405.436
Afval en reiniging DDO	€ 14.198.992	Nee	100%		€ 14.198.992
Doorbelaste goederen	€ 744	Nee	100%		€ 744
Doorbelaste lonen	€ 113.844	Nee	100%		€ 113.844
Doorberekende overhead 1.785 uur x € 51,46	€ 91.856	Nee	100%		€ 91.856
Product afvalinzameling en reiniging (5101) duurzaam afvalbeheer					€ 434.000
Invoering SPA	€ 434.000	Nee	100%		€ 434.000
Overige					€ 4.908.619
Toerekenbare BTW	€ 3.327.381	Nee	100%		€ 3.327.381
Perceptiekosten heffingen (Product 7101)	€ 1.528.000	Ja	23%		€ 351.440
Kwijtschelding(Product 7101)	€ 1.229.798	Nee	100%		€ 1.229.798
Meerjarig perspectief					€ -600.000
Onttrekking/toevoeging voorziening	€ -600.000	Nee	100%	Product 5101	€ -600.000
Product afvalinzameling en reiniging (5101) baten afvalstoffenheffing					€ -20.547.875
Afvalstoffenheffing	€ -20.317.228	Nee	100%	Product 5101	€ -19.975.000
Overige opbrengsten	€ -572.875	Nee	100%	Product 5101	€ -572.875
Totaal kosten					€ 20.548.756
Totaal baten					€ -20.547.875
Kostendekkendheid					100%

Rioolheffing

Rioolheffing	Bedrag begroot 2017	Gemengde activiteit	Toe- rekening	Toelichting / waar staat het	Verhaalbare kosten/baten
Product 5012 kapitaallasten riolering					€ 5.421.365
Kapitaallasten van eerdere investeringen	€ 5.421.365	Nee	100%		€ 5.421.365
Product 5012 onderhoudskosten riolering					€ 859.434
Salarissen en sociale lasten en inhuur	€ 109.668	Nee	100%		€ 109.668
Onderzoeken	€ 260.000	Nee	100%		€ 260.000
Elektriciteit, water, publiekrechtelijke heffingen	€ 129.800	Nee	100%		€ 129.800
Overige onderhoudskosten	€ 255.789	Nee	100%		€ 257.766
Doorberekende overhead 1.986 uur x € 51,46	€ 102.200	Nee	100%		€ 102.200
Product 5012 riolering en grondwater DDO					€ 2.747.139
uitbesteed werk	€ 2.628.648	Nee	100%		€ 2.628.648
Doorbelaste lonen	€ 65.744	Nee	100%		€ 65.744
Doorberekende overhead 1.025 uur x € 51,46	€ 52.747	Nee	100%		€ 52.747
Overige					€ 2.410.325
Wegafval	€ 3.911.422	Ja	31%		€ 1.212.541
Toerekenbare BTW (nog berekenen en onderbouwen)	€ 986.920	Nee	100%		€ 986.920
Perceptiekosten heffingen (Product 7101)	€ 1.528.000	Ja	14%		€ 210.864
Meerjarig perspectief					€ 149.000
Dotatie reserve baggeren	€ 219.000	Nee	100%		€ 219.000
Onttrekking / toevoeging voorzieningen (saldo)	€ -	Ja	100%		€ -
Overige opbrengsten	€ 70.000-	Nee	100%		€ 70.000-
product 5012 baten riolering					€ 11.586.980-
Rioolrechten woningen	€ 11.317.556-	Nee	100%		€ 11.542.000-
Rioolrechten niet-woningen	€ 44.980-	Nee	100%		€ 44.980-
Totaal kosten					€ 11.587.263
Totaal baten					-€ 11.586.980
Kostendekkendheid					100%

Marktgelden

Markten	Uren	Uur-tarief	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting	Verhaalbare kosten	Kosten-dekkendheid
Electra			Nee	100%	Materiële kosten	€ 39.630	
(Technisch) uitbesteed werk			Nee	100%	Materiële kosten	€ 102.774	
Overige diensten			Nee	100%	Materiële kosten	€ 20.023	
Software, incl. kapitaalslasten			Nee	100%	Materiële kosten	€ 9.841	
Toerekenbare uren	2.781	50	Nee	100%	Uren x tarief	€ 139.553	
overheadtoerekening		51	Nee	100%	overhead	€ 143.082	
Totale lasten Markten						€ 454.903	91%
Totale baten Markten						€ 413.423	

Havengelden

Havengelden	Bedrag begroot 2017	Gemengde activiteit	Toe-rekening	Toelichting / waar staat het	Verhaalbare kosten/baten
Kapitaallasten					€ 57.931
Kapitaallasten van eerdere investeringen	€ 57.931	Nee	100%	Product 5301	€ 57.931
Onderhoud en het verlenen van rechten					€ 1.390.101
Salarissen en sociale lasten	€ 940.307	Nee	100%	Product 5301	€ 940.307
Externe onderhoudskosten	€ 152.653	Nee	100%	Product 5301	€ 152.653
Water, electra en overige kosten	€ 297.141	Nee	100%	Product 5301	€ 297.141
Overige					€ 1.080.969
Doorberekende overhead: 21.006 uur á € 51,56	€ 1.080.969	Nee	100%		€ 1.080.969
Toerekenbare BTW (NVT)	€ -	Nee	100%		€ -
Meerjarig perspectief					€ -
Onttrekking/toevoeging voorziening (NVT)	€ -	Nee	100%	Product 5301	€ -
Opbrengsten					€ 986.555-
Opbrengsten doorvaart	€ 746.638-	Nee	100%	Product 5301	€ 746.638-
Overige opbrengsten	€ 239.917-	Nee	100%	Product 5301	€ 239.917-
Totaal saldo					€ 2.529.001
Totaal baten					-€ 986.555
Kostendeckendheid					39%

Leges

Leges verordening	Product	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Andere baten	Totaal baten	Kosten-dekkend-heid
<i>Algemene dienstverlening</i>								
1 Burgerlijke stand	6101	€ 189.477	€ 156.226	€ 345.702	€ 322.979	€ -	€ 322.979	93%
2 Reisdocumenten	6101	€ 1.803.899	€ 934.048	€ 2.737.948	€ 1.980.804	€ -	€ 1.980.804	72%
3 Rijbewijzen	6101	€ 663.047	€ 536.170	€ 1.199.217	€ 729.595	€ -	€ 729.595	61%
4 Verstrekkingen uit de GBA								
6 Verstrekkingen op grond van Wbp								
7 Bestuursstukken	6101	€ 566.014	€ 238.263	€ 804.278	€ 445.254	€ -	€ 445.254	55%
9 Overige publiekszaken	6101	€ 209.133	€ 88.112	€ 297.245	€ 190.202	€ -	€ 190.202	64%
11 Huisvesting								
12 Leegstandswet	6302	€ 53.004	€ 52.905	€ 105.909	€ 75.654	€ -	€ 75.654	71%
14 Standplaats APV Vergunningen								
16 Kansspelen APV Vergunningen								
18 Telecommunicatie								
20 Overige APV Vergunningen	6302	€ 101.189	€ 101.000	€ 202.189	€ 75.654	€ -	€ 75.654	37%
19 Verkeer en Vervoer	6302	€ 48.185	€ 48.095					
	2101	€ 17.363	€ 19.961	€ 133.605	€ 42.518	€ -	€ 42.518	32%
Totaal			€ 2.174.781	€ 5.826.092	€ 3.862.659	€ -	€ 3.862.659	66%

Leges verordening	Product	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Andere baten	Totaal baten	Kosten-dekkend-heid
<i>Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning</i>								
3 Omgevingsvergunningen								
5 Teruggaaf								
6 Overschrijving omgevingsvergunning								
7 Wijziging omgevingsvergunning								
10 Overige beschikkingen	6302	€ 1.968.156	€ 1.978.881	€ 3.947.037	€ 3.496.376	€ -	€ 3.496.376	89%
Totaal		€ 1.968.156	€ 1.978.881	€ 3.947.037	€ 3.496.376	€ -	€ 3.496.376	89%

Leges verordening	Product	Lasten product	Overhead	Totaal lasten	Leges	Andere baten	Totaal baten	Kosten-dekkendheid
Dienstverlening vallend onder Europese dienstrichtlijnen								
1 Horeca	6302	€ 115.645	€ 115.428	€ 231.073	€ 86.461		€ 86.461	37%
2 Organiseren evenementen of markten	6302	€ 9.637	€ 9.619	€ 19.256	€ 7.205		€ 7.205	37%
3 Prostitutiebedrijven								
4 Grow- smart en headshops								
6 Brandveiligheidsverordening	6302	€ 9.637	€ 9.619	€ 19.256	€ 7.205		€ 7.205	37%
7 Kinderopvang	6302	€ 144.556	€ 144.285	€ 288.841	€ 108.077	€ -	€ 108.077	37%
Totaal		€ 279.475	€ 278.951	€ 558.426	€ 208.948	€ -	€ 208.948	37%

Grafleges

Grafleges	Bedrag begroot 2017	Gemengde activiteit	Toerekening	Toelichting / waar staat het	Verhaalbare kosten/baten
Kapitaallasten					€ 42.883
Kapitaallasten van eerdere investeringen	€ 42.883	Nee	100%	Product 5302	€ 42.883
Onderhoud en het verlenen van rechten					€ 907.211
Salarissen en sociale lasten	€ 538.339	Nee	100%	Product 5302	€ 538.339
Externe onderhoudskosten	€ 368.872	Nee	100%	Product 5302	€ 368.872
Overige					€ 766.265
Doorberekende overhead: 14.890 uur á € 51,46	€ 766.265	Nee	100%		€ 766.265
Toerekenbare BTW (over externe kosten)	€ 77.463	Nee	0%		€ -
Meerjarig perspectief					€ -
Onttrekking/toevoeging voorziening (saldo)	€ -	Nee	100%	Product 5302	€ -
Opbrengsten					€ 945.807-
Begrafnisrechten	€ 915.807-	Nee	100%	Product 5302	€ 915.807-
Subsidies	€ 30.000-	Nee	100%	Product 5302	€ 30.000-
Totaal kosten					€ 1.716.359
Totaal baten					€ 945.807-
Kostendekkendheid					55,1%

Colofon:
Dit is een uitgave van de
gemeente Haarlem

Eindredactie:
Concernstaf,
Concerncontrol

Drukwerk:
Paswerk

Fotograaf:
Michel Campfens

Adres:
Postbus 511
2003 PB Haarlem

T 023 – 511 3024

Oplage:
80 exemplaren

September 2016